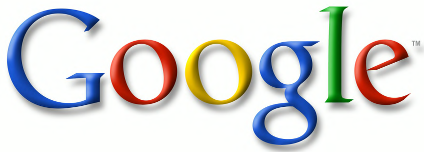

INSIGNIA ACADEMIAE HARVARDIANAE CANTAB: NOV: ANGLIAE
VE RI
TAS
The Gift of
Mary Bryant Brandegee
in Memory of
William Fletcher Weld
HARVARD COLLEGE LIBRARY

PUBLII

OVIDII

NASONIS

OPERUM

TOMUS III.

In quo Fastorum Lib. VI. Tristium V, De Ponto IV. Dira in Ibin, &c.

AMSTELODAMI,

Typis Danielis Elzevirii,

Sumptibus Societatis.

1664.

AMICE LECTOR.

Kalendarium, quod vides, cum in vetustis membranis reperissem, quamvis mendosum fœdeque depravatum multis partibus, & ab homine hujus argumenti non satis perito confectum; quia tamen Fastis Nasonianis attexitur plerumque in codicibus antiquis, nos quoque illud in editione hac nostra nequaquam duximus omittendum, adornaturi & ipsi aliquando Fastos, qui Nasonianis accuratius respondeant. Vale.

KALENDARIUM.

JANUARIUS.

A Kal. Januarii. Jani festum, Junonis, Jovis, & Æsculapii.
b IV. No.
c III. No. Cancer occidit cosmice.
d II. No.
e Nonis. Lyra oritur.
f VIII. Id.
g VII. Id.
A VI. Id. Festa Jani Agonalia. Delphin oritur.
b V. Id. Medietas hyemis.
c IV. Id.
d III. Id. Festa Carmentis & Juturnæ.
e II. Id.
f Idibus. Festum Jovis. Redditæ sunt provinciæ populo Romano.
g XIX. Kal. Febr Cæsar Augustus vocatur.
A XVIII. Kal. Sacrificium Carmentis. Fe-

 stum

stum Porrimæ & Postvertæ.

b xvii. Kal. Festum Concordiæ.
c xvi. Kal.
d xv. Kal. Sol in aquario.
e xiv. Kal.
f xiii. Kal.
g xii. Kal.
A xi. Kal.
b x. Kal.
c ix. Kal. Lyra occidit.
d viii. Kal. Pectus Leonis occulitur.
e vii.
f vi. Kal. (Festum Castoris & Pollucis.)
g v.
A iv. Kal.
b iii. Kal. Festum Pacis.
c ii. Kal.

FEBRUARIUS.

d Kal. Febr. Templum factum est Carmenti. Celebratur Asylum.
e iv. Non. Lyra penitus occidit.
f iii. Non. Occidit Delphin.
g ii. Non.
A Nonis. Augustus dictus est pater patriæ. Aquarius vadit ad occasum.
b viii. Id.
c vii. Id. (Primus dies Feralium.)
d vi. Id.
e v. Id. Ver incipit.
f iv. Id. Initium Veris.
g iii. Id. Bootes oritur; & est festum Fauni.

A

A II. Id.
b Idibus. Festum Jovis & Fauni. Nefastus dies Fabiorum.
c XVI. Kal. Martii. Anguis, Corvus, Crater oriuntur.
d XV. Kal. Sol intrat in Pisces. Iterum Fauni.
e XIV. Kal.
f XIII. Kal. Festum Quirini. Festum stultorum & Fornacis.
g XII. Kal. Feralia.
A XI. Kal. Caristia virorum.
b X. Kal. Termini.
c IX. Kal.
d VIII. Kal. Fuga Tarquinii superbi. Veris initium.
e VII. Kal.
f VI. Kal.
g V. Kal.
A IV. Kal.
b III. Kal. Equiria in campo Martio.
c II. Kal.

MARTIUS.

d Martii. Festum Martis & Junonis. Ancilia feruntur. non est bonum nubere.
e VI. Non.
f V. Non. Alter piscium conditur. Oritur vindemitor.
g IV. Non. Bootes citius, vindemitor tardius occidunt cosmice.
A III. Non. Festum Vestæ. Cathedra Julii.
b II. Non. Festum Vejovis Pegasus oritur

tur heliace.

c Nonis.
d VIII. Id. Corona Ariadnes oritur.
e VII. Id.
f VI. Id.
g V. Id.
A IV. Id.
b III. Id.
c II. Id. Altera Equiria fiunt juxta Tyberim.
d Idibus. Festum Annæ Perennæ. Julius Cæsar occisus in Capitolio.
e XVII. Kal. Aprilis Scorpius oritur.
f XVI. Kal. Milvius oritur. Festum Bacchi. Vilis anicula hederis coronata vendit populo libatum. Melle Libero patri sacrificamus. Libera toga datur. Milvus oritur chronice Festum est Ledæorum qui fuerunt Argivi; vel Larium.
g XV. Kal.
A XIV. Kal. Quinquatria Palladis captæ.
b XIII. Kal.
c XII. Kal.
d XI. Kal. Sol in Arietem.
e X. Kal. Ultimus dies quinquatruum.
f IX. Kal.
g VIII. Kal. Æquinoctium vernale.
A VII. Kal.
b VI. Kal.
c V. Kal. Festum Jani, Concordiæ, Pacis, & Salutis.
d IV. Kal.
e III. Kal.

f II.

f II. Kal. Festa Lunæ labentis. Templum in Aventino monte.

A P R I L I S.

g Kal. Aprilis. Festum Veneris & Virilis Fortunæ. Scorpius occidit.
A IV. No. Pleiades oriuntur.
b III. No. Meretrices lavantur sub myrto. Fors Fortuna Virilis. Scorpius occidit cosmice.
c II. No. Hebæ & Matri Deorum. Megalenses ludi fiunt.
d Nonis. Festum Publicæ Fortunæ.
e VIII. Id. Orion occidit chronice.
f VII. Id. Festum Cerealium ludorum. Libra occidit cosmice. Juba victus est à Jul. Cæsare.
g VI. Id.
A V. Id.
b IV. Id.
c III. Id.
d II. Id.
e Idibus. Festum Jovis victoris. Templum ..... Libertatis.
f XVIII. Kal. Maii. Dies grandinosa. Augustus Cæsar vicit Mutinenses.
g XVII. Kal. Forda litatur Telluri.
A XVI. Kal. Triumphus Augusti. Hyades occidunt heliace.
b XV. Kal. Sol in Taurum.
c XIV. Kal. Equiria. Combustio vulpium.
d XIII. Kal. Festa Palis. Roma condita.
e XII. Kal.
f XI. Kal. Festa Veneris Vinalia.

g x. Kal.
A ix. Kal.
b viii. Kal.
c vii. Kal.
d vi. Kal. Festum Rubiginis. Aries oritur heliace. * Prothius oritur cosmice, occidit heliace. Tempora Veris prima finita sunt.
e v. Kal.
f iv. Kal. Festum Floræ & Vestæ.
g iii. Kal.
A ii. Kal.

M A J U S.

b Kal. Maii. Amalthea. capra oritur cosmice. Ara Laribus posita.
c vi. No. Flat ventus Argestes. Hyades oriuntur cosmice. Finis Floralium.
d v. No. Panthera Chironis oritur chronice.
e iv. No.
f iii. No. Stellificatio Lyræ. Sagittarius oritur.
g ii. No. Scorpius apparet in parte media.
A Nonis.
b viii. Id. Lemuria celebrantur non est bonum nubere.
c vii. Id. Orion occidit chronice.
d vi. Id. Festum Martis Bisultoris.
e v. Id.
f iv. Id.

g III. Id.
A II. Id. Pleiades oriuntur heliace. æstas incipit.
b Idibus. Ora Tauri oriuntur heliace. Scirpes simulacra mittuntur in Tiberim. Festum est Mercurii.
c XVII. Kal. Junii.
d XVI. Kal. Junii.
e XV. Kal. Sol it in Geminos. Agonia Junii fiunt.
f XIV. Kal. Canis Orionis exit.
g XIII. Kal. Lustra Vulcani fiunt.
A XII. Kal.
b XI. Kal.
c X. Kal. Mos sacrorum pro fuga Tarquinii faciundorum. non modo inest fuga Tarquinii. inest VIII Kal. Mart.
d IX. Kal. Festum Publicæ Fortunæ.
e VIII. Kal. Rostra aquilæ oritur chronice.
f VII. Kal. Bootes occidit heliace.
g VI. Kal. Hyas occidit heliace, oriens cosmice.
A V. Kal.
b IV. Kal.
c III. Kal.
d II. Kal.

JUNIUS.

e Junii. Festa Carnæ, Junonis Monetæ, Martis, & Tempestatis. Aquila oritur chronice.
f IV. No. Hyades oriuntur heliace.

g III. No. Bellonæ Feſtum.
A II. No. Dedicatio templi Herculis.
b Nonis. Feſtum Trinomii dei Fidei Sancti Semipatris. malum eſt nubere ante Idus.
c VIII. Idus.
d VII. Id. Tergum urſæ occidit heliace, & regis Lycaoni. Lycaonidæ fiunt ludi Tyberis.
e VI. Id. Datum eſt templum Menti. Feſtum eſt Veſtæ. Aſinus coronatur. ara Priapi. Priori Palladium liberatur ab igni Gallico. Mors Craſſi & ſuorum.
f V. Id. Delphin oritur chronice.
g IV. Id. Matralia fiunt. Rutilius & Didius occiduntur. Templum Fortunæ Servius; Concordiæ Livia dedicavit.
A III. Id.
b II. Id.
c Idibus. Jovi invicto datum eſt templum. Minora quinquatria Palladis fiunt.
d XVIII. Kal. Julii.
e XVII. Kal. Dione orta eſt heliace in fronte Tauri.
f XVI. Kal. Flat Zephyrus proſper navigantibus.
g XV. Kal. Sol in Cancrum. Pallas colitur in Aventina arce.
A XIV. Kal. Secundus ventus. Orion oritur heliace.
b XIII. Kal. Delphin oritur chronice. Sol

in

in Cancrum. Volsci & Æqui vincuntur.

c XII. Kal. Templum datum est Sumano Jovi.

d XI. Kal. Æsculapius, qui & dicitur Ophiuchus & Serpentarius, chronice oritur.

e X. Kal.

f IX. Kal. Victus est Flaminius.

g VIII. Kal. Syphax vincitur. Hasdrubal occiditur. Festum Fortis Fortunæ. Solstitium.

A VII. Kal. Festum Larium & Jovis Statoris.

b VI. Kal. Orion apparet à Zona inferius. Solstitium.

c V. Kal. Laurum.

d IV. Kal. Templum Quirino factum.

e III. Kal.

f II. Kal. Festum Pieridum.

FINIS.

P. OVIDII NASONIS

FASTORUM

LIBER I.

TEmpora cum caussis Latium digesta per annum,
  Lapsaque sub terras, ortaque signa, canam.
Excipe pacato, Cæsar Germanice, vultu
  Hoc opus: & timidæ dirige navis iter.
Officiique levem non aversatus honorem,
  En tibi devoto munere, dexter ades.
Sacra recognosces Annalibus eruta priscis;
  Et quo sit merito quæque notata dies.
Invenies illic & festa domestica vobis.
  Sæpe tibi Pater est, sæpe legendus Avus.
Quæque ferunt illi pictos signantia Fastos,
  Tu quoque cum Druso præmia fratre feres.
Cæsaris arma canant alii: nos Cæsaris aras;
  Et quoscunque sacris addidit ille dies.
Annue conanti per laudes ire tuorum:
  Deque meo pavidos excute corde metus.
Da mihi te placidum; dederis in carmina vires.
  Ingenium vultu statque caditque tuo.
Pagina judicium docti subitura movetur
  Principis, ut Clario missa legenda Deo.
Quæ sit enim culti facundia sensimus oris,
  Civica pro trepidis cum tulit arma reis.
Scimus &, ad nostras cum se tulit impetus artes,
  Ingenii currant flumina quanta tui.
Si licet, & fas est, vates rege vatis habenas:
  Auspice te felix totus ut annus eat.
TEmpora digereret cum conditor Urbis, in anno
  Constituit menses quinque bis esse suo.
Scilicet arma magis, quam sidera, Romule, noras:
  Curaque finitimos vincere major erat.
Est tamen & ratio, Cæsar, quæ moverit illum:
  Erroremque suum quo tueatur habet.

Quod satis est, utero matris dum prodeat infans;
 Hoc anno statuit temporis esse satis.
Per totidem menses à funere conjugis uxor
 Sustinet in vidua tristia signa domo.
Hoc igitur vidit trabeati cura Quirini,
 Cum rudibus populis annua jura daret.
Martis erat primus mensis, Venerisque secundus.
 Hæc generis princeps, ipsius ille pater.
Tertius à Senibus, Juvenum de nomine quartus:
 Quæ sequitur, numero turba notata fuit.
At Numa nec Janum, nec avitas præterit umbras;
 Mensibus antiquis apposuitque duos.

NE tamen ignores variorum jura dierum:
 Non habet officii Lucifer omnis idem.
Ille Nefastus erit, per quem tria verba silentur:
 Fastus erit, per quem lege licebit agi.
Neu toto perstare die sua jura putaris;
 Qui jam Fastus erit, mane Nefastus erat.
Nam simul exta Deo data sunt, licet omnia fari;
 Verbaque honoratus libera Prætor habet.
Est quoque, quo populum jus est includere septis;
 Est quoque, qui nono semper ab orbe redit.
Vindicat Ausonias Junonis cura Kalendas:
 Idibus alba Jovi grandior agna cadit.
Nonarum tutela Deo caret. omnibus istis
 (Ne fallare cave) proximus Ater erit.
Omen ab eventu est: illis nam Roma diebus
 Damna sub adverso tristia Marte tulit.
Hæc mihi dicta semel, totis hærentia Fastis,
 (Ne seriem rerum scindere cogar) erunt.

ECce tibi faustum, Germanice, nunciat annum,
 Inque meo primus carmine Janus adest.
Jane biceps, anni tacitè labentis origo,
 Solus de Superis qui tua terga vides;
Dexter ades Ducibus, quorum secura labore
 Otia terra ferax, otia pontus agit;
Dexter ades Patribusque tuis, Populoque Quirini:
 Et resera nutu candida templa tuo.
Prospera lux oritur: linguisque animisque favete.
 Nunc dicenda bono sunt bona verba die.
Lite vacent aures; insanaque protinus absint
 Jurgia. differ opus, livida lingua, tuum.
Cernis, odoratis ut luceat ignibus æther;

Et

Et sonet accensis spica Cilissa focis?
Flamma nitore suo templorum verberat aurum,
Et tremulum summa spargit in æde jubar.
Vestibus intactis Tarpeias itur in arces:
Et populus festo concolor ipse suo est.
Jamque novi præeunt fasces, nova purpura fulget:
Et nova conspicuum pondera sentit ebur.
Colla rudes operum præbent ferienda juvenci,
Quos aluit campis herba Falisca suis.
Jupiter, arce sua totum cum spectet in orbem;
Nil nisi Romanum, quod tueatur, habet.
Salve, læta dies, meliorque revertere semper,
A populo rerum digna potente coli.
Quem tamen esse Deum te dicam, Jane biformis?
Nam tibi par nullum Græcia numen habet.
Ede simul caussam, cur de cælestibus unus,
Sitque quod à tergo, sitque quod ante, vides.
Hæc ego cum sumtis agitarem mente tabellis;
Lucidior visa est, quam fuit ante, domus.
Tum sacer ancipiti mirandus imagine Janus
Bina repens oculis obtulit ora meis.
Obstupui; sensique metu riguisse capillos:
Et gelidum subito frigore pectus erat.
Ille tenens dextra baculum, clavemque sinistra,
Edidit hos nobis ore priore sonos:
Disce metu posito, vates operose dierum,
Quod petis; & voces percipe mente meas.
Me Chaos antiqui (nam res sum prisca) vocabant.
Adspice quam longi temporis acta canam.
Lucidus hic aer, &, quæ tria corpora restant,
Ignis, aquæ, tellus, unus acervus erant.
Ut semel hæc rerum secessit lite suarum,
Inque novas abiit massa soluta domos;
Flamma petit altum; propior locus aera cepit;
Sederunt medio terra fretumque solo.
Tunc ego, qui fueram globus, & sine imagine moles,
In faciem redii dignaque membra Deo.
Nunc quoque, confusæ quondam nota parva figuræ,
Ante quod est in me, postque videtur idem.
Accipe quæsitæ quæ caussa sit altera formæ:
Hanc simul ut noris, officiumque meum.
Quidquid ubique vides, cælum, mare, nubila, terras;
Omnia sunt nostra clausa patentque manu.

Me penes est unum vasti custodia mundi:
Et jus vertendi cardinis omne meum est.
Cum libuit Pacem placidis emittere tectis,
Libera perpetuas ambulat illa vias.
Sanguine letifero totus miscebitur orbis,
Ni teneant rigidæ condita bella seræ.
Præsideo foribus cæli cum mitibus Horis:
It redit officio Jupiter ipse meo.
Inde vocor Janus, cui cum Cereale sacerdos
Imponit libum, mixtaque farra sali;
Nomina ridebis, modo namque Patulcius idem,
Et modo sacrifico Clusius ore vocor.
Scilicet alterno voluit rudis illa vetustas
Nomine diversas significare vices.
Vis mea narrata est: caussam nunc disce figuræ.
Jam tamen hanc aliqua tu quoque parte vides.
Omnis habet geminas hinc atque hinc janua frontes:
E quibus hæc populum spectat; at illa Larem.
Utque sedens vester primi prope limina tecti
Janitor egressus introitusque videt;
Sic ego perspicio cælestis janitor aulæ
Eoas partes, Hesperiasque simul.
Ora vides Hecates in tres vergentia partes,
Servet ut in ternas compita secta vias.
Et mihi, ne flexu cervicis tempora perdam,
Cernere non moto corpore bina licet.
Dixerat: & vultu, si plura requirere vellem,
Se mihi difficilem non fore, fassus erat.
Sumsi animum, gratesque Deo non territus egi,
Verbaque sum spectans pauca locutus humum.
Dic, age, frigoribus quare novus incipit annus,
Qui melius per ver incipiendus erat?
Omnia tunc florent: tunc est nova temporis ætas:
Et nova de gravido palmite gemma tumet.
Et modo formatis amicitur vitibus arbos;
Prodit & in summum seminis herba solum:
Et tepidum volucres concentibus aera mulcent;
Ludit & in pratis, luxuriatque pecus.
Tum blandi soles; ignotaque prodit hirundo;
Et luteum celsa sub trabe fingit opus.
Tum patitur cultus ager, & renovatur aratro.
Hæc anni novitas jure vocanda fuit.
Quæsieram multis; non multis ille moratus,
Con-

Contulit in versus sic sua verba duos.
Bruma novi prima est, veterisq; novissima Solis;
Principium capiunt Phœbus & annus idem.
Postea mirabar, cur non sine litibus esset
Prima dies. Caussam percipe, Janus ait.
Tempora commisi nascentia rebus agendis;
Totus ab auspicio ne foret annus iners.
Quisque suas artes ob idem delibat agendo:
Nec plus quam solitum testificatur opus.
Mox ego; Cur, quamvis aliorum numina placem,
Jane, tibi primo thura, merumque fero?
Ut per me possis aditum, qui limina servo,
Ad quoscunque velim, prorsus, habere Deos.
At cur læta tuis dicuntur verba Kalendis;
Et damus alternas accipimusque preces?
Tum Deus incumbens baculo, quem dextra gerebat;
Omnia principiis, inquit, inesse solent.
Ad primam vocem timidas advertitis aures:
Et visam primum consulit augur avem.
Templa patent auresque Deum: nec lingua caducas
Concipit ulla preces; dictaque pondus habent.
Desierat paucis: nec longa silentia feci;
Sed tetigi verbis ultima verba meis:
Quid vult palma sibi, rugosaque carica, dixi,
Et data sub niveo candida mella favo?
Omen, ait, caussa est, ut res sapor ille sequatur;
Et peragat cœptum dulcis ut annus iter.
Dulcia cur dentur video: stipis adjice caussam,
Pars mihi de festo ne labet ulla tuo.
Risit; &, O quam te fallunt tua secula, dixit,
Qui stipe mel sumptæ dulcius esse putes!
Vix ego Saturno quenquam regnante videbam,
Cujus non animo dulcia lucra forent. [di.
Tempore crevit amor, qui nunc est summus, haben-
Vix ultra, quo jam progrediatur, habet.
Pluris opes nunc sunt, quam prisci temporis annis;
Dum populus pauper, dum nova Roma fuit:
Dum casa Martigenam capiebat parva Quirinum,
Et dabat exiguum fluminis ulva torum.
Jupiter angusta vix totus stabat in æde;
Inque Jovis dextra fictile fulmen erat.
Frondibus ornabant, quæ nunc Capitolia gemmis:
Pascebatque suas ipse Senator oves.

Nec pudor, in ſtipula placidam cepiſſe quietem,
  Et fœnum capiti ſuppoſuiſſe, fuit.
Jura dabat populis poſito modo Conſul aratro;
  Et levis argenti lamina crimen erat.
At poſtquam fortuna loci caput extulit hujus;
  Et tetigit ſummos vertice Roma Deos;
Creverunt & opes, & opum furioſa cupido:
  Et, cum poſſideant plurima, plura volunt.
Quærere ut abſumant, abſumta requirere certant:
  Atque ipſæ vitiis ſunt alimenta vices.
Sic, quibus intumuit ſuffuſa venter ab unda,
  Quo plus ſunt potæ, plus ſitiuntur aquæ.
In pretio pretiûm nunc eſt. dat cenſus honores;
  Cenſus amicitias: pauper ubique jacet.
Tu tamen auſpicium ſi ſit ſtipis utile quæris,
  Curque juvent noſtras æra vetuſta manus.
Æra dabant olim; melius nunc omen in auro eſt:
  Victaque concedit priſca moneta novæ. (mus,
Nos quoque templa juvant, quamvis antiqua probe-
  Aurea. majeſtas convenit iſta Deo.
Laudamus veteres, ſed noſtris utimur annis.
  Mos tamen eſt æquè dignus uterque coli.
Finierat monitus. placidis ita rurſus, ut ante,
  Clavigerum verbis alloquor ipſe Deum:
Multa quidem didici. ſed cur navalis in ære
  Altera ſignata eſt, altera forma biceps?
Noſcere me duplici poſſes in imagine, dixit;
  Ni vetus ipſe dies extenuaret opus.
Cauſa ratis ſupereſt: Thuſcum rate venit in amnem
  Ante pererrato falcifer orbe Deus.
Hac ego Saturnum memini tellure receptum.
  Cælitibus regnis ab Jove pulſus erat.
Inde diu genti manſit Saturnia nomen:
  Dicta quoque eſt Latium terra, latente Deo.
At bona poſteritas puppim ſervavit in ære;
  Hoſpitis adventum teſtificata Dei.
Ipſe ſolum colui, cujus placidiſſima lævum
  Radit arenoſi Tibridis unda latus.
Hic, ubi nunc Roma eſt, incædua ſilva virebat,
  Tantaque res, paucis paſcua bubus erat.
Arx mea collis erat, quem cultrix nomine noſtro
  Nuncupat hæc ætas, Janiculumque vocat.
Tunc ego regnabam, patiens cum terra Deorum
Eſ-

Esset, & humanis numina mixta locis.
Nondum Justitiam facinus mortale fugarat.
Ultima de superis illa reliquit humum.
Proque metu populum sine vi pudor ipse regebat.
Nullus erat, justis reddere jura, labor:
Nil mihi cum bello: pacem postesque tuebar:
Et clavem ostendens, Hæc, ait, arma gero.
Presserat ora Deus. tunc sic nostra ora resolvo,
Voce mea voces eliciente Deo.
Cum tot sint Jani; cur stas sacratus in uno,
Hic, ubi juncta foris templa duobus habes?
Ille manu mulcens propexam ad pectora barbam,
Protinus Oebalii rettulit arma Titi.
Utque levis custos armillis capta Sabinis
Ad summæ Tatium duxerit arcis iter.
Inde, velut nunc est, per quem descenditis, inquit,
Arduus in valles & Fora clivus erat.
Et jam contigerat portam: Saturnia cujus
Dempserat appositas insidiosa seras.
Cum tanto veritus committere numine pugnam,
Ipse meæ movi callidus artis opus.
Oraque, qua pollens ope sum, fontana reclusi;
Sumque repentinas ejaculatus aquas.
Ante tamen gelidis subieci sulphura venis;
Clauderet ut Tatio fervidus humor iter.
Cujus ut utilitas pulsis percepta Sabinis;
Quæque fuit, tuto reddita forma loco est,
Ara mihi posita est parvo conjuncta sacello;
Hæc adolet flammis cum strue farra suis.
At cur pace lates, motisque recluderis armis?
Nec mora; quæsiti reddita caussa mihi.
Ut populo reditus pateant ad bella profecto,
Tota patet dempta janua nostra fera.
Pace fores obdo; ne qua discedere possit:
Cæsareoque diu nomine clausus ero.
Dixit; &, attollens oculos diversa tuentes,
Adspexit toto quidquid in orbe fuit.
Pax erat; & vestri, Germanice, causa triumphi
Tradiderat famulas, jam tibi Rhenus aquas.
Jane, face æternos, Pacem, Pacisque ministros:
Neve suum, præsta, deserat auctor opus.
Quod tamen ex ipsis licuit mihi discere Fastis;
Sacravere Patres hac duo templa die.

Accepit Phœbo Nymphaque Coronide natum
Insula, dividua quam premit amnis aqua.
Jupiter in parte est, cepit locus unus utrumque:
Junctaque sunt magno templa nepotis avo.
QUid vetat & stellas, ut quæq; oriturq; caditque,
Dicere? promissi pars sit & ista mei.
Felices animos, quibus hæc cognoscere primis,
Inque domos superas scandere cura fuit?
Credibile est illos pariter vitiisque locisque
Altius humanis exseruisse caput.
Non Venus, & vinum sublimia pectora fregit;
Officiumve fori, militiæve labor.
Nec levis ambitio, perfusaque gloria fuco;
Magnarumve fames sollicitavit opum.
Admovere oculis distantia sidera nostris;
Ætheraque ingenio supposuere suo.
Sic petitur cælum: non ut ferat Ossan Olympus;
Summaque Peliacus sidera tangat apex.
Nos quoque sub ducibus cælum metabimur illis;
Ponemusque suos ad stata signa dies.
ERgo ubi nox aderit venturis tertia Nonis,
Sparsaque cælesti rore madebit humus;
Octipedis frustra quærentur brachia Cancri;
Præceps occiduas ille subivit aquas.
INstiterint Nonæ: missi tibi nubibus atris
Signa dabunt imbres, exoriente Lyra.
QUattuor adde dies ductis ex ordine Nonis;
Janus Agonali luce piandus erit.
Nominis esse potes succinctus caussa minister,
Hostia cælitibus quo feriente cadit.
Qui calido strictos tincturus sanguine cultros,
Semper (Agone? rogas, nec nisi jussus agis.
Pars, quia non veniant pecudes, sed agantur, ab actu
Nomen Agonalem credit habere diem.
Pars putat hoc festum priscis Agnalia dictum;
Una sit ut proprio littera dempta loco.
An, quia prævisos in aqua timet hostia cultros,
A pecoris lux est ista notata metu?
Pars etiam, fieri solitis ætate priorum
Nomina de ludis Graja tulisse diem.
Et pecus antiquus dicebat Agonia sermo:
Veraque judicio est ultima caussa meo.
Utque ea nunc certa est; ita Rex placare sacrorum
Nu-

Numina lanigeræ conjuge debet ovis.
Victima, quæ dextra cecidit victrice, vocatur.
  Hostibus amotis hostia nomen habet.
Ante, Deos homini quod conciliare valeret,
  Far erat, & puri lucida mica salis.
Nondum pertulerat lachrymatas cortice myrrhas
  Acta per æquoreas hospita navis aquas.
Thura nec Euphrates, nec miserat India costum,
  Nec fuerant rubri cognita fila croci.
Ara dabat fumos herbis contenta Sabinis,
  Et non exiguo laurus adusta sono.
Si quis erat, factis prati de flore coronis,
  Qui posset violas addere; dives erat.
Hic, qui nunc aperit percussi viscera tauri,
  In sacris nullum culter habebat opus.
Prima Ceres avidæ gavisa est sanguine porcæ,
  Ulta suas merita cæde nocentis opes.
Nam sata vere novo teneris lactentia sulcis
  Eruta setigeræ comperit ore suis.
Sus dederat pœnas. exemplo territus hujus
  Palmite debueras abstinuisse caper,
Quem spectans aliquis dentes in vite prementem,
  Talia non tacito dicta dolore dedit:
Rode, caper, vitem: tamen huic, cum stabis ad aram,
  In tua quod spargi cornua possit, erit.
Verba fides sequitur: noxæ tibi deditus hostis
  Spargitur affuso cornua, Bacche, mero.
Culpa sui nocuit: nocuit quoque culpa capellæ.
  Quid bos, quid placide commeruistis oves?
Flebat Aristæus, quod apes cum stirpe necatas
  Viderat inceptos destituisse favos.
Cærula quem genitrix ægre solata dolentem,
  Addidit hæc dictis ultima verba suis:
Siste, puer, lacrymas. Proteus tua damna levabit:
  Quoque modo repares, quæ periere, dabit.
Decipiat ne te versis tamen ille figuris:
  Impediant geminas vincula firma manus.
Pervenit ad vatem juvenis: resolutaque somno
  Alligat æquorei brachia capta senis.
Ille sua faciem transformis adulterat arte:
  Mox domitus vinclis in sua membra redit.
Oraque cærulea tollens rorantia barba;
  Qua, dixit, repares arte requiris apes?

Obrue mactati corpus tellure juvenci;
  Quod petis à nobis, obrutus ille dabit.
Jussa facit pastor. fervent examina putri
  De bove; mille animas una necata dedit.
Poscit ovem fatum. verbenas improba carpsit;
  Quas pia Dis ruris ferre solebat anus.
Quid tuti superest; animam cum ponat in aris
  Lanigerumque pecus, ruricolæque boves?
Placat equo Persis radiis Hyperiona cinctum,
  Ne detur celeri victima tarda Deo.
Quod semel est triplici pro virgine cæsa Dianæ,
  Nunc quoque pro nulla virgine cerva cadit.
Exta canum vidi Triviæ libare Sapæos:
  Et quicumque tuas accolit, Hæme, nives.
Cæditur & rigido custodi ruris asellus.
  Caussa pudenda quidem est, huic tamen apta Deo.
Festa corymbiferi celebrabas Græcia Bacchi,
  Tertia quæ solito tempore bruma refert.
Di quoque cultores gelidi venere Lycæi,
  Et quicunque jocis non alienus erat:
Panes, & in Venerem Satyrorum prona juventus;
  Quæque colunt amnes, solaque rura Deæ.
Venerat & senior pando Silenus asello,
  Quique rubro pavidas inguine terret aves.
Dulcia quid dignum nemus in convivia nacti
  Gramine vestitis accubuere toris.
Vina dabat Liber: tulerat sibi quisque coronam.
  Miscendas parce rivus agebat aquas.
Najades effusis aliæ sine pectinis usu,
  Pars aderant positis arte manuque comis.
Illa super suras tunicam collecta ministrat:
  Altera dissuto pectus aperta sinu.
Exserit hæc humerum: vestem trahit illa per herbas,
  Impediunt teneros vincula nulla pedes.
Hinc aliæ Satyris incendia mitia præbent:
  Pars tibi, qui pinu tempora nexa geris.
Te quoque, inextinctæ Silene libidinis urunt,
  Nequitia est, quæ te non sinit esse senem.
At ruber hortorum decus & tutela Priapus
  Omnibus ex illis Lotide captus erat.
Hanc cupit, hanc optat: sola suspirat in illa:
  Signaque dat nutu; sollicitatque notis.
Fastus inest pulchris, sequiturque superbia formam.

Irri-

Irrisum vultu despicit illa suo.
Nox erat: &, vino somnum faciente, jacebant
Corpora diversis victa sopore locis.
Lotis in herbosa sub acernis ultima ramis,
Sicut erat lusu fessa, quievit humo.
Surgit amans: animamque tenens, vestigia furtim
Suspenso digitis fert taciturna gradu.
Ut tetigit niveæ secreta cubilia Nymphæ;
Ipsa sui flatus ne sonet aura, cavet.
Et jam finitima corpus librabat in herba:
Illa tamen multi plena soporis erat.
Gaudet: &, à pedibus tracto velamine, vota
Ad sua felici cœperat ire via.
Ecce rudens rauco Sileni vector asellus
Intempestivos edidit ore sonos.
Territa consurgens Nymphe manibusque Priapum
Rejicit, & fugiens concitat omne nemus.
At Deus, obscœna nimium quoque parte paratus,
Omnibus ad lunæ Lumina risus erat.
Morte dedit pœnas auctor clamoris: & hinc est
Hellespontiaco victima grata Deo.
Intactæ fueratis aves solatia ruris;
Assuetum silvis, innocuumque genus;
Quæ facitis nidos, quæ plumis ova fovetis,
Et facili dulces editis ore modos.
Sed nihil ista juvant: quia linguę crimen habetis,
Dique putant mentes vos aperire suas.
Nec tamen id falsum. nam, Dis ut proxima quæque,
Nunc penna veras, nunc datis ore notas.
Tuta diu volucrum proles, tum denique cæsa est;
Juveruntque Deos indicis ęxta sui.
Ergo sæpe suo conjux abducta marito
Uritur ignitis alba columba focis.
Nec defensa juvant Capitolia, quo minus anser
Det jecur in lances, Inachi lauta, tuas.
Nocte deæ Nocti cristatus cęditur ales,
Quod tepidum vigili provocat ore diem.
Interea Delphin clarum super ęquora sidus
Tollitur; & patriis exserit ora vadis.
POstera lux hiemem medio discrimine signat:
Æquaque præteritæ, quę superabit, erit.
PRoxima prospiciet Tithono nupta relicto
Arcadiæ sacrum pontificale Deæ.

Te quoque lex eadem, Turni soror, æde recepit :
Hic ubi Virginea Campus obitur aqua.
Unde petam causas horum, moremque sacrorum?
Dirigat in medio quis mea vela freto?
Ipsa mone, quæ nomen habes à carmine ductum,
Propositoque fave, ne tuus erret honos.
Orta prior Luna [de se si creditur ipsi)
A magno tellus Arcade nomen habet.
Hic fuit Evander: qui, quanquam clarus utroque,
Nobilior sacræ sanguine matris erat.
Quæ, simul æthereos animo conceperat ignes;
Ore dabat vero carmina plena Dei.
Dixerat hæc nato motus instare sibique,
Multam præterito tempore nacta fidem.
Nam juvenis, vera nimium cum matre, fugatus
Deserit Arcadiam, Parrhasiumque larem.
Cui genitrix flenti, Fortuna viriliter, inquit,
(Siste, puer, lachrymas), ista ferenda tibi est.
Sic erat in fatis: nec te tua culpa fugavit;
Sed Deus. infenso pulsus es urbe Deo.
Non meriti pœnam pateris, sed Numinis iram.
Est aliquid magnis crimen abesse malis.
Conscia mens, ut cuique sua est, ita concipit intra
Pectora pro facto spemque metumque suo.
Nec tamen ut primus mœre mala talia passus:
Obruit ingentes ista procella viros.
Passus idem, Tyriis qui quondam pulsus ab oris,
Cadmus, in Aonia constitit exul humo.
Passus idem Tydeus, & idem Pagaseus Jason:
Et quos præterea longa referre mora est.
Omne solum forti patria est, ut piscibus æquor:
Ut volucri, vacuo quidquid in orbe patet:
Nec fera tempestas toto tamen horret in anno:
Et tibi (crede mihi), tempora veris erunt.
Vocibus Evander firmata mente parentis.
Nave secat fluctus, Hesperiamque tenet.
Jamque ratem doctæ monitu Carmentis in amnem
Egerat, & Thuscis obvius ibat aquis.
Fluminis illa latus, cui sunt vada juncta Terenti,
Adspicit, & sparsas per loca sola casas.
Utque erat, immissis puppim stetit ante capillis,
Continuitque manum torva regentis iter.
Et procul in dextram tendens sua brachia ripam,
Pinea

Pinea non sano ter pede texta ferit.
Neve daret saltum properans insistere terræ,
Vix est Evandri vixque retenta manu.
Dique petitorum, dixit, salvete locorum;
Tuque novos cœlo terra datura Deos:
Fluminaque, & Fontes, quibus utitur hospita tellus,
Et nemorum Divæ, Najadumque chori;
Este bonis avibus visi natoque mihique:
Ripaque felici tacta sit ista pede.
Fallor? an hi fient ingentia mœnia colles?
Juraque ab hac terra cætera terra petet?
Montibus his olim totus promittitur orbis.
Quis tantum fati credat habere locum?
Et jam Dardaniæ tangent hæc litora pinus.
Hic quoque caussa novi fœmina Martis erit.
Chare nepos, Palla, funesta quid induis arma?
Indue, non humili vindice cæsus eris.
Victa tamen vinces, eversaque Troja resurges.
Obruet hostiles ista ruina domos.
Urite victrices Neptunia Pergama flammæ:
Num minus hic toto est altior orbe cinis?
Jam pius Æneas sacra, & sacra altera patrem,
Afferet. Iliacos excipe, Vesta, Deos.
Tempus erit, cum vos, orbemque tuebitur idem;
Et fient ipso sacra colente Deo.
Et penes Augustos patriæ tutela manebit.
Hanc fas imperii frena tenere domum.
Inde nepos, natusque Dei [licet ipse recuset]
Pondera cælesti mente paterna feret.
Utque ego perpetuis olim sacrabor in aris;
Sic Augusta novum Julia numen erit.
Talibus auspiciis nostros descendit ad agros;
Substitit in medios præscia lingua sonos.
Puppibus egressus Latia stetit exsul in herba.
Felix, exsilium cui locus ille fuit!
Nec mora longa fuit. stabant nova tecta: nec alter
Montibus Ausoniis Arcade major erat.
Ecce boves illuc Eritheidas applicat heros,
Emensus longi claviger orbis iter.
Dumq; huic hospitium domus est Tegeæa; vagantur
Incustoditæ læta per arva boves.
Mane erat: excussus somno Tirynthius hospes.
De numero tauros sentit abesse duos.

Nulla videt taciti quærens vestigia furti:
  Traxerat aversos Cacus in antra feros;
Cacus Aventinæ timor atque infamia silvæ,
  Non leve finitimis hospitibusque malum.
Dira viro facies; vires pro corpore; corpus
  Grande: pater monstri Mulciber hujus erat.
Proque domo longis spelunca recessibus ingens
  Abdita, vix ipsis invenienda feris.
Ora super postes adfixaque brachia pendent,
  Squallidaque humanis ossibus albet humus.
Servata male parte boum Jove natus abibas:
  Mugitum rauco furta dedere sono.
Accipio revocamen, ait; vocemque secutus
  Impia per silvas ultor ad antra venit.
Ille aditum fracti præstruxerat objice montis:
  Vix juga movissent quinque bis illud onus.
Nititur hic humeris, (cælum quoque sederat illis)
  Et vastum motu collabefactat onus.
Quod simul evulsum est, fragor æthera terruit ipsum;
  Ictaque subsedit pondere mollis humus.
Prima movet Cacus collata prælia dextra;
  Remque ferox saxis stipitibusque gerit.
Quis ubi nil agitur; patrias male fortis ad artes
  Confugit, & flammas ore sonante vomit.
Quas quoties proflat, spirare Typhoea credas,
  Et rapidum Ætneo fulgur ab igne jaci.
Occupat Alcides: adductaque clava trinodis
  Ter quater adversi sedit in ore viri.
Ille cadit, mixtosque vomit cum sanguine fumos;
  Et lato moriens pectore plangit humum.
Immolat ex illis taurum tibi Juppiter unum
  Victor, & Evandrum ruricolasque vocat.
Constituitque sibi, quæ maxima dicitur, aram,
  Hic ubi pars Urbis de bove nomen habet.
Nec tacet Evandri mater, prope tempus adesse,
  Hercule quo tellus sit satis usa suo.
At felix vates, ut Dis gratissima vixit,
  Possidet hunc Jani sic Dea mense diem.
IDibus in magni castus Jovis æde sacerdos
  Semimaris flammis viscera libat ovis:
Redditaque est omnis populo provincia nostro;
  Et tuus Augusto nomine dictus avus.
Perlege dispositas generosa per atria ceras;

Con-

Contigerunt nulli nomina tanta viro.
Africa victorem de se vocat: alter Isauras,
Aut Cretum domitas testificatur opes.
Hunc Numidæ faciunt, illum Messana superbum:
Ille Numantina traxit ab urbe notam.
Et mortem & nomen Druso Germania fecit.
Me miserum, virtus quam brevis illa fuit!
Si petat à victis, tot sumat nomina Cæsar,
Quot numero gentes maximus orbis habet.
Ex uno quidam celebres aut torquis ademtæ,
Aut corvi titulos auxiliaris habent.
Magne, tuum nomen rerum mensura tuarum est:
Sed qui te vicit, nomine major erat.
Nec gradus est ultra Fabios cognominis ullus.
Illa domus meritis Maxima dicta suis.
Sed tamen humanis celebrantur honoribus omnes:
Hic socium summo cum Jove nomen habet.
Sancta vocant augusta patres, augusta vocantur
Templa, sacerdotum rite dicata manu.
Hujus & augurium dependet origine verbi,
Et quodcumque sua Juppiter auget ope.
Augeat imperium nostri Ducis, augeat annos:
Protegat & vestras querna corona fores.
Auspicibusque Deis tanti cognominis hæres
Omine suspiciat, quo pater, orbis onus.
Respiciet Titan actas ubi tertius Idus;
Fient Parrhasiæ sacra relata Deæ.
Nam prius Ausonias matres carpenta vehebant:
Hæc quoque ab Evandri dicta parente reor.
Mox honor eripitur, matronaque destinat omnis
Ingratos nulla prole novare viros.
Neve daret partus; ictu temeraria cæco
Visceribus crescens excutiebat onus.
Corripuisse Patres ausas immitia nuptas;
Jus tamen exemtum restituisse, ferunt.
Binaque nunc pariter Tegeææ sacra parenti
Pro pueris fieri, virginibusque jubent.
Scortea non illi fas est inferre sacello,
Ne violent puros exanimata focos.
Si quis amas ritus veteres, assiste precanti:
Nomina percipies non tibi nota prius.
Porrima placantur, Postvertaque, sive sorores,
Sive fugæ comites, Mænali Nympha, tuæ.

Altera, quod porro fuerat, cecinisse putatur:
  Altera versurum postmodo quidquid erat.
CAndida, te niveo posuit lux proxima templo,
  Qua fert sublimes alta Moneta gradus:
Nunc bene prospicies Latiam, Concordia, turbam:
  Nunc te sacratæ restituere manus.
Furius (antiquum) populi superator Hetrusci
  Voverat, & voti solverat ante fidem.
Caussa, quod à patribus sumptis secesserat armis
  Vulgus; & ipsa suas Roma timebat opes.
Caussa recens melior. passos Germania crines
  Porrigit auspiciis, Dux venerande tuis.
Inde triumphatæ libasti munera gentis;
  Templaque fecisti, quam colis ipse, Deæ.
Hæc tua constituit genetrix & rebus, & ara,
  Sola toro magni digna reperta Jovis.
HÆc ubi transierint; Capricorno, Phœbe, relicto,
  Per juvenis curres signa gerentis aquam.
SEptimus hinc Oriens cum se demiserit undis;
  Fulgebit toto jam Lyra nulla polo.
SIdere ab hoc, ignis venienti nocte Leonis,
  Qui micat in medio pectore, mersus erit.
TEr quater evolvi signantes tempora Fastos;
  Nec Sementiva est ulla reperta dies:
Cum mihi, sensit enim, lux hæc indicitur, inquit,
  Musa. quid à Fastis non stata sacra petis?
Utque dies incerta sacro, sic tempore certa;
  Seminibus jactis est ubi fœtus ager.
State coronati plenum ad præsepe juvenci:
  Cum tepido vestrum vere redibit opus.
Rusticus emeritum palo suspendat aratrum:
  Omne reformidat frigida vulnus humus.
Villice, da requiem terræ semente peracta;
  Da requiem, terram qui coluere, viris.
Pagus agat festum. pagum lustrate, coloni;
  Et date paganis annua liba focis.
Placentur matres frugum Tellusque Ceresque
  Farre suo, gravidæ visceribusque suis.
Officium commune Ceres & terra tuentur.
  Hæc præbet causam frugibus, illa locum.
Consortes operum, per quas correcta vetustas,
  Quernaque glans victa est utiliore cibo;
Frugibus immensis avidos satiate colonos,

Ut

Ut capiant cultus præmia digna sui.
Vos date perpetuos teneris sementibus auctus:
 Nec nova per gelidas herba sit usta nives.
Cum serimus, cælum ventis aperite serenis;
 Cum latet; ætherea spargite semen aqua.
Neve graves cultis Cerealia dona cavete
 Agmine læsuro depopulentur aves.
Vos quoque subjectis, formicæ, parcite granis:
 Post messem prædæ copia major erit.
Interea crescat scabræ Robiginis expers
 Nec vitio cæli palleat ægra seges.
Et neque deficiat macie, neque pinguior æquo
 Divitiis pereat luxuriosa suis.
Et careant loliis oculos vitiantibus agri;
 Nec sterilis culto surgat avena solo.
Triticeos fœtus, passuraque farra bis ignem,
 Hordeaque ingenti fœnore reddat ager.
Hoc ego pro vobis, hoc vos optate coloni:
 Efficiantque ratas utraque Diva preces.
Bella diu tenuere viros. erat aptior ensis
 Vomere: cedebat taurus arator equo.
Sarcula cessabant: versique in pila ligones,
 Factaque de rastri pondere cassis erat.
Gratia Dis, domuique tuæ: religata catenis
 Jam pridem nostro sub pede bella jacent.
Sub juga bos veniat: sub terras semen aratas.
 Pax Cererem nutrit: pacis alumna Ceres.
AT quæ venturas præcedet sexta Kalendas,
 Hac sunt Ledæis templa dicata Deis.
Fratribus illa Deis, fratres de gente Deorum
 Circa Juturnæ composuere lacus.
IPsum nos carmen deducit Pacis ad aram.
 Hæc erit à mensis fine secunda dies.
Frondibus Actiacis comptos redimita capillos,
 Pax ades; & toto mitis in orbe mane.
Dum desunt hostes, desit quoque causa triumphi.
 Tu Ducibus bello gloria major eris.
Sola gerat miles, quibus arma coerceat, arma:
 Canteturque fera, nil nisi pompa, tuba.
Horreat Æneadas & primus & ultimus orbis:
 Si qua parum Romam terra timebit, amet.
Thura, sacerdotes, pacalibus addite flammis;
 Albaque percussa victima fronte cadat.

Ut.

Utque domus, quæ præstat eam, cum pace perennet,
  Ad pia propensos vota rogate Deos.
Sed jam prima mei pars est exacta laboris;
  Cumque suo finem mense libellus habet.

FASTORUM

LIBER II.

JAnus habet finem. cum carmine crescit & annus.
  Alter ut hinc mensis; sic liber alter eat.
Nunc primum velis, Elegi, majoribus itis:
  Exiguum (memini) nuper eratis opus.
Certe ego vos habui faciles in amore ministros,
  Cum lusit numeris prima juventa suis.
Idem sacra cano, signataque tempora Fastis.
  Ecquis ad hæc illinc crederet esse viam?
Hæc mea militia est. ferimus, quæ possumus, arma;
  Dextraque non omni munere nostra vacat.
Si mihi non valido torquentur pila lacerto;
  Nec bellatoris terga premuntur equi;
Nec galea tegimur, nec acuto cingimur ense;
  (His habilis telis quilibet esse potest)
At tua prosequimur studioso pectore, Cæsar,
  Nomina: per titulos ingredimurque tuos.
Ergo ades, & placido paulum mea munera vultu
  Respice; pacando si quid ab hoste vacas.
FEbrua Romani dixere piamina patres:
  Nunc quoque dant verbo plurima signa fidem.
Pontifices ab Rege petunt & Flamine lanas,
  Queis veteri lingua Februa nomen erat.
Quæque capit lictor domibus purgamina certis,
  Torrida cum mica farra, vocantur idem.
Nomen idem ramo; qui cæsus ab arbore pura,
  Casta sacerdotum tempora fronde tegit.
Ipse ego Flaminicam poscentem februa vidi;
  Februa poscenti pinea virga data est.
Deniq; quodcumque est, quo pectora nostra piamur,
  Hoc apud intonsos nomen habebat avos.
Mensis ab his dictus: secta quia pelle Luperci
  Omne solum lustrant; idque piamen habent.
Aut quia placatis sunt tempora pura sepulchris,
Tunc

Tunc cum ferales præteriere dies.
Omne nefas omnemque mali purgamina caussam
Credebant nostri tollere posse senes.
Græcia principium moris fuit: illa nocentes
Impia lustratos ponere facta putat.
Actoriden Peleus, ipsum quoque Pelea Phoci
Cæde per Hæmonias solvit Acastus aquas.
Vectam frenatis per inane draconibus Ægeus
Credulus immerita Phasida fovit ope.
Amphiaraides Naupactoo Acheloo,
Solve nefas, dixit: solvit & ille nefas.
Ah nimium faciles, qui tristia crimina cædis
Fluminea tolli posse putetis aqua!
Sed tamen (antiqui ne nescius ordinis erres)
Primus, ut est, Jani mensis & ante fuit.
Qui sequitur Janum, veteris fuit ultimus anni.
Tu quoque sacrorum, Termine, finis eras.
Primus enim Jani mensis, quia janua prima est.
Qui sacer est imis manibus: imus erat.
Postmodo creduntur spatio distantia longo
Tempora bis quini continuasse Viri.
PRincipio mensis Phrygiæ contermina Matri
Sospita delubris dicitur aucta novis.
Nunc ubi sint, illis, quæris, sacrata kalendis,
Templa Deæ? longo procubuere die.
Cetera ne simili caderent labefacta ruina
Cavit sacrati provida cura Ducis:
Sub quo delubris sentitur nulla senectus.
Nec satis est homines, obligat ille Deos.
Templorum positor, templorum sancte repostor.
Sit superis, opto, mutua cura tui.
Dent tibi cælestes, quot tu cœlestibus, annos:
Proque tua maneant in statione domo.
Tum quoque vicini lucus celebratur Asyli;
Qua petit æquoreas advena Tibris aquas.
Ad penetrale Numæ, Capitolinumque Tonantem,
Inque Jovis summa cæditur arce bidens.
Sæpe graves pluvias adopertus nubibus Auster
Concitat, aut posita sub nive terra latet.
PRoximus Hesperias Titan abiturus in undas,
Gemmea purpureis cum juga demit equis;
Illa nocte aliquis, tollens ad sidera vultum,
Dicet, ubi est hodie, quæ Lyra fulsit heri?

Dum-

Dumque Lyram quæret; medii quoque terga Leonis
In liquidas subito mersa notabit aquas.

QUem modo cælatum stellis Delphina videbas,
Is fugiet visus nocte sequente tuos.
Seu fuit occultis felix in amoribus index:
Lesbida cum domino seu tulit ille lyram.
Quod mare non novit, quæ nescit Ariona tellus?
Carmine currentes ille tenebat aquas.
Sæpe, sequens agnam, lupus est hac voce retentus:
Sæpe avidum fugiens restitit agna lupum:
Sæpe canes leporesque umbra cubuere sub una;
Et stetit infestæ proxima cerva leæ.
Et sine lite loquax cum Palladis alite cornix
Sedit; & accipitri juncta columba fuit.
Cynthia sæpe tuis fertur, vocalis Arion,
Tanquam fraternis obstupuisse modis.
Nomen Arionium Siculas, impleverat urbes:
Captaque erat lyricis Ausonis ora sonis.
Inde domum repetens puppim conscendit Arion:
Atque ita quæsitas arte ferebat opes.
Forsitan, infelix, ventos undamque timebas.
At tibi nave tua tutius æquor erat.
Namque gubernator destricto constitit ense,
Cæteraque armata conscia turba manu.
Quid tibi cum gladio? dubiam rege, navita, pinum.
Non sunt hæc digitis arma tenenda tuis.
Ille metu vacuus, Mortem non deprecor, inquit,
Sed liceat sumta pauca referre lyra.
Dant veniam, ridentque moram. capit ille coronam,
Quæ possit crines, Phœbe, decere tuos.
Induerat Tyrio bis tinctam murice pallam:
Reddidit icta suos pollice chorda sonos.
Flebilibus veluti numeris canentia dura
Trajectus penna tempora cantat olor.
Protinus in medias ornatus desilit undas.
Spargitur impulsa cærula puppis aqua.
Inde (fide majus) tergo Delphina recurvo
Se memorant, oneri supposuisse novo.
Ille sedens, citharamque tenet, pretiumque vehendi
Cantat, & æquoreas carmine mulcet aquas.
Di pia facta vident: astris Delphina recepit
Juppiter: & stellas jussit habere novem.

Nunc

NUnc mihi mille sonos, quoque est memoratus Achilles,
Vellem, Mæonide, pectus inesse tuum.
Dum canimus sacras alterno pectine Nonas;
Maximus hinc Fastis accumulatur honos.
Deficit ingenium, majoraque viribus urgent.
Hæc mihi præcipuo est ore canenda dies.
Quid volui demens, Elegis imponere tantum
Ponderis? heroi res erat ista pedis.
Sancte Pater Patriæ, tibi Plebs, tibi Curia nomen
Hoc dedit; hoc dedimus nos tibi nomen Eques.
Res tamen ante dedit. sero quoque vera tulisti
Nomina. jam pridem tu pater orbis eras.
Hoc tu per terras, quod in æthere Juppiter alto,
Nomen habes, hominum tu Pater, ille Deum.
Romule, concedas facit hic tua magna tuendo
Mœnia: tu dederas transilienda Remo.
Te Tatius, parvique Cures, Cæninaque sensit:
Hoc Duce Romanum est Solis utrumque latus.
Tu breve nescio quid victæ telluris habebas:
Quodcunque est alto sub Jove, Cæsar habet.
Tu rapis, hic castas Duce se jubet esse maritas.
Tu recipis luco, submovet ille nefas.
Vis tibi grata fuit: florent sub Cæsare leges.
Tu Domini nomen, Principis ille tenet.
Te Remus incusat; veniam dedit hostibus ille.
Cœlestem fecit te Pater; ille Patrem.
JAm puer Idæus media tenus eminet alvo:
Et liquidas misto nectare fundit aquas.
En etiam, si quis Borean horrere solebat,
Gaudeat. à Zephyris mollior aura venit.
QUintus ab æquoreis nitidū jubar extulit undis
Lucifer, & primi tempora veris eunt.
Ne fallare tamen; restant tibi frigora, restant,
Magnaque discedens signa relinquit hiems.
TErtia nox veniat: Custodem protinus Ursæ
Adspicies geminos excutisse pedes.
Inter Hamadryadas jaculatricemque Dianam
Callisto sacri pars fuit una chori.
Illa Deæ tangens arcus, Quos tangimus, arcus,
Este meæ testes virginitatis, ait.
Cynthia laudavit; Promissaque fœdera serva,
Et comitum princeps tu mihi, dixit, eris.

Fœdera

Fœdera servasset, si non formosa fuisset.
  Cavit mortales: de Jove crimen habet.
Mille feras Phœbe silvis venata redibat;
  Aut plus, aut medium sole tenente diem.
Ut tetigit lucum (densa niger ilice lucus;
  In medio gelidæ fons erat altus aquæ)
Hac, ait, in silva, virgo Tegeæa, lavemur.
  Erubuit falso virginis illa sono.
Dixerat & Nymphis: Nymphæ velamina ponunt.
  Hanc pudet, & tardæ dat mala signa moræ.
Exuerat tunicas: uteri manifesta tumore
  Proditur indicio ponderis ipsa sui.
Cui Dea, Virgineos, perjura Lycaoni, cœtus
  Desere, nec castas pollue, dixit, aquas.
Luna novum decies implerat cornibus orbem:
  Quæ fuerat virgo credita, mater erat.
Læsa furit Juno, formam mutatque puellæ.
  Quid facis? invito pectore passa Jovem est.
Utque feræ vidit turpes in pellice vultus;
  Hujus in amplexus Juppiter, inquit, eat.
Ursa per incultos errabat squallida montes,
  Quæ fuerat summo nuper amanda Jovi.
Jam tria lustra puer furto conceptus agebat;
  Cum mater nato est obvia facta suo.
Illa quidem, tanquam cognosceret, adstitit amens,
  Et gemuit: gemitus verba parentis erant.
Hanc puer ignarus jaculo fixisset acuto;
  Ni foret in superas raptus uterque domos.
Signa propinqua micant. prior est, quàm dicimus Ar-
  Arctophylax formam terga sequentis habet. [ctos
Sævit adhuc, canamque rogat Saturnia, Tethyn,
  Mænaliam tactis ne lavet Arcton aquis.
IDibus agrestis fumant altaria Fauni,
  Hic, ubi discretas insula rumpit aquas.
Hæc fuit illa dies, in qua Vejentibus arvis
  Ter centum Fabii, ter cecidere duo.
Una domus vires & onus susceperat Urbis:
  Sumunt gentiles arma professa manus.
Egreditur castris miles generosus ab isdem;
  E quis dux fieri quilibet aptus erat.
Carmentis portæ dextro via proxima Jano est.
  Ire per hanc noli, quisquis es; omen habet.
Illa fama refert Fabios exisse trecentos.

Porta

Porta vacat culpa, sed tamen omen habet.)
Ut celeri passu Cremeram tetigere rapacem;
(Turbidus hybernis ille fluebat aquis)
Castra loco ponunt: destrictis ensibus ipsi
Tyrrhenum valido Marte per agmen eunt.
Non aliter, quam cum Libyca de rupe leones
Invadunt sparsos lata per arva greges.
Diffugiunt hostes, inhonestaque vulnera tergo
Accipiunt: Thusco sanguine terra rubet.
Sic iterum, sic sæpe cadunt. ubi vincere apertè
Non datur, insidias armaque cæca parant.
Campus erat: campi claudebant ultima colles,
Sylvaque montanas occulere apta feras.
In medio paucos, armentaque rara relinquunt:
Cætera virgultis abdita turba latet.
Ecce, velut torrens undis pluvialibus auctus,
Aut nive, quæ Zephyro victa tepente fluit,
Per sata, perque vias fertur: nec,ut ante solebat,
Riparum clausas margine finit aquas:
Sic Fabii latis vallem discursibus implent;
Quosque vident spernunt. nec metus alter inest.
Quo ruitis, generosa domus? male creditur hosti.
Simplex nobilitas, perfida tela cave.
Fraude perit virtus. in apertos undique campos
Prosiliunt hostes, & latus omne tenent.
Quid faciant pauci contra tot millia fortes?
Quidve, quod in misero tempore restet, habent?
Sicut aper silvis longe laurentibus actus
Fulmineo celeres dissipat ore canes,
Mox tamen ipse perit: sic non moriuntur inulti;
Vulneraque alterna dantque, feruntque manu.
Una dies Fabios ad bellum miserat omnes:
Ad bellum missos perdidit una dies.
Ut tamen Herculeæ superessent semina gentis,
Credibile est ipsos consuluisse Deos.
Nam puer impubes, & adhuc non utilis armis,
Unus de Fabia gente relictus erat.
Scilicet ut posses olim tu, Maxime, nasci;
Cui res cunctando restituenda foret.
Continuata loco tria sidera, Corvus & Anguis,
Et medius Crater inter utrumque jacet.
Idibus illa latent; oriuntur nocte sequenti:
Quæ sibi cur tria sint consociata canam.

Forte Jovi festum Phœbus solenne parabat:
Non faciet longas fabula nostra moras.
I mea, dixit, avis, ne quid pia sacra moretur:
Et tenuem vivis fontibus affer aquam.
Corvus inauratum pedibus cratera recurvis
Tollit, & aerium pervolat altus iter.
Stabat adhuc duris ficus densissima pomis.
Tentat eam rostro: non erat apta legi.
Immemor imperii sedisse sub arbore fertur,
Dum fierent tarda dulcia poma mora.
Jamque satur nigris longum rapit unguibus hydrum;
Ad dominumque redit; fictaque verba refert:
Hic mihi causa moræ vivarum obsessor aquarum:
Hic tenuit fontes, officiumque meum.
Addis, ait, culpæ mendacia, Phœbus? & audes
Fatidicum verbis fallere velle Deum?
At tibi, dum lactens hęrebit in arbore ficus,
De nullo gelidæ fonte bibantur aquæ.
Dixit: & antiqui monumenta perennia facti
Anguis, Avis, Crater, sydera juncta micant.
TErtia post Idus nudos Aurora Lupercos
Adspicit: & Fauni sacra bicornis eunt.
Dicite, Pierides, sacrorum quæ sit origo:
Attigerint Latias unde petita domos.
Pana Deum pecoris veteres coluisse feruntur
Arcades. Arcadiis plurimus ille jugis.
Testis erit Pholoe. testes Stymphalides undæ;
Quique citis Ladon in mare currit aquis;
Cinctaque pinetis nemoris juga Nonacrini;
Altaque Cyllene, Parrhasiæque nives.
Pan erat armenti custos, Pan numen equarum;
Munus ob incolumes ille ferebat oves.
Transtulit Evander silvestria numina secum.
Hic, ubi nunc Urbs est, tum locus Urbis erat.
Inde Deum colimus, devectaque sacra Pelasgis.
Flamen ad hæc prisco more Dialis erat.
Cur igitur currant; & cur (sic currere mos est)
Nuda ferant posita corpora veste, rogas?
Ipse Deus velox discurrere gaudet in altis
Montibus; & subitas concitat ille feras.
Ipse Deus nudus nudos jubet ire ministros:
Nec satis ad cursum commoda vestis erat.
Ante Jovem genitum terras habuisse feruntur

Arca-

Arcades: & Luna gens prior illa fuit.
Vita feræ similis, nullos agitata per usus:
Artis adhuc expers, & rude vulgus erant.
Pro domibus frondes norant, pro frugibus herbas:
Nectar erat palmis hausta duabus aqua.
Nullus anhelabat sub adunco vomere taurus:
Nulla sub imperio terra colentis erat:
Nullus adhuc erat usus equi; se quisque ferebat.
Ibat ovis lana corpus amicta sua.
Sub Jove durabant, & corpora nuda gerebant,
Docta graves imbres & tolerare Notos.
Nunc quoque detecti referunt monumenta vetusti
Moris, & antiquas testificantur opes.
Sed, cur præcipuè fugiat velamina Faunus,
Traditur antiqui fabula plena joci.
Forte comes dominæ juvenis Tirynthius ibat:
Vidit ab excelso Faunus utrumque jugo.
Vidit, & incaluit, Montanaque numina, dixit,
Nil mihi vobiscum est: hæc meus ardor erit.
Ibat odoratis humeros perfusa capillis
Mæonis, aurato conspicienda sinu.
Aurea pellebant rapidos umbracula soles;
Quæ tamen Herculeæ sustinuere manus.
Jam Bacchea nemus, & Tmoli vineta tenebat:
Hesperus & fusco roscidus ibat equo.
Antra subit, tophis laqueataque pumice vivo.
Garrulus in primo limine rivus erat.
Dumque parant epulas, potandaque vina ministri,
Cultibus Alcidem instruit illa suis.
Dat tenues tunicas Getulo murice tinctas:
Dat teretem zonam, qua modo cincta fuit.
Ventre minor zona est: tunicarum vincla relaxat,
Ut possit vastas exseruisse manus.
Fregerat armillas non illa ad brachia factas:
Stringebant magnos vincula parva pedes.
Ipsa capit clavamque gravem, spoliumque leonis,
Conditaque in pharetra tela minora sua.
Sic epulis functi, sic dant sua corpora somno;
Et positis juxta secubuere toris.
Caussa; repertori vitis pia sacra parabant,
Quæ facerent pure, cum foret orta dies.
Noctis erat medium: quid non amor improbus audet?

Roscida per tenebras Faunus ad antra venit.
Utque videt somno comites vinoque solutos ;
Spem capit in dominis esse soporis idem.
Intrat ; & huc illuc temerarius errat adulter :
Et præfert cautas subsequiturque manus.
Venerat ad strati captata cubilia lecti ;
Et prima felix sorte futurus erat.
Ut tetigit fulvi setis hirsuta leonis
Vellera , pertimuit , sustinuitque manum;
Attonitusque metu rediit : ut sæpe viator
Turbatum viso rettulit angue pedem.
Inde tori , qui junctus erat , velamina tangit
Mollia , mendaci decipiturque nota.
Ascendit ; spondaque sibi propiore recumbit :
Et rigido cornu durius inguen erat.
Interea tunicas ora subducit ab ima :
Horrebant densis aspera crura pilis.
Cætera tentantem cubito Tirynthius heros
Reppulit . è summo decidit ille toro.
Fit sonus : inclamat comites , & lumina poscit
Mæonis. illatis ignibus acta patent.
Ille gemit lecto graviter dejectus ab alto :
Membraque de dura vix sua tollit humo.
Ridet & Alcides , & qui videre jacentem :
Ridet amatorem Lyda puella suum.
Veste Deus lusus fallentes lumina vestes
Non amat ; & nudos ad sua sacra vocat.
Adde peregrinæ caussas , mea Musa , Latinas ;
Inque suo noster pulvere currat equus.
Cornipedi Fauno cæsa de more capella
Venit ad exiguas turba vocata dapes.
Dumque sacerdotes verubus transuta salignis
Exta parant , medias Sole tenente vias ;
Romulus , & frater , pastoralisque juventus ,
Solibus , & campo corpora nuda dabant:
(Cæstibus , & jaculis , & missi pondere saxi
Brachia per lusus experienda dabant.)
Pastor ab excelso, Per devia rura juvencos,
Romule , prædones , eripe , dixit , agunt.
Longum erat armari. diversis exit uterque
Partibus . accursu præda recepta Remi.
Ut rediit, verubus stridentia detrahit exta :
Atque ait , hæc certe non nisi victor edet .
Dicta

Dicta facit, Fabiique simul venit irritus illuc
 Romulus, & mensas ossaque nuda videt.
Risit; & indoluit Fabios potuisse Remumque
 Vincere: Quinctilios non potuisse suós.
Fama manet facti, posito velamine currunt:
 Et memorem famam, quod benè cessit, habet.
Forsitan & quæras, cur sit locus ille Lupercal:
 Quæve diem tali nomine caussa notet.
Ilia Vestalis cælestia semina partu
 Ediderat, patruo regna tenente suo.
Is jubet auferri parvos, & in amne necari.
 Quid facis? ex istis Romulus alter erit.
Jussa recusantes peragunt lacrymosa ministri.
 Flent tamen, & geminos in loca jussa ferunt.
Albula, quem Tyberin mersus Tyberinus in unda
 Reddidit; hibernis forte tumebat aquis.
Hic, ubi nunc Fora sunt, lintres errare videres;
 Quaque jacent valles, Maxime Circe, tuæ.
Huc ubi venerunt, nec jam procedere possunt
 Longius; ex illis unus, an alter, ait:
At quam sunt similes! at qúam formosus uterque!
 Plus tamen ex illis iste vigoris habet.
Si genus arguitur vultu; (ni fallit imago)
 Nescio quem vobis suspicor esse Deum.
At si quis vestræ Deus esset originis auctor;
 In tam præcipiti tempore ferret opem.
Ferret opem certe, si non ope mater egeret:
 Quæ facta est uno mater & orba die.
Nata simul, peritura simul, simul ite sub undas
 Corpora. desierat; deposuitque sinu.
Vagierunt clamore pari: sentire putares.
 Hi redeunt udis in sua tecta genis.
Sustinet impositos summa cavus alveus unda.
 Heu quantum fati parva tabella vehit!
Alveus in limo silvis appulsus opacis,
 Paulatim fluvio deficiente, sedet.
Arbor erat. remanent vestigia: quæque vocatur
 Rumina nunc ficus, Romula ficus erat.
Venit ad expositos (mirum) lupa fœta gemellos.
 Quis credat pueris non nocuisse feram?
Non nocuisse parum est: prodest quoque. quos lupa nutrit,
 Prodere cognatæ sustinuere manus.

Constitit, & cauda teneris blanditur alumnis,
Et fingit lingua corpora bina sua.
Marte satos scires; timor abfuit. ubera ducunt;
Et sibi permissi lactis aluntur ope.
Illa loco nomen fecit; locus ipse Lupercis.
Magna dati nutrix præmia lactis habet.
Quid vetat Arcadio dictos à monte Lupercos?
Faunus in Arcadia templa Lycæus habet.
Nupta, quid expectas? non tu pollentibus herbis
Nec prece, nec magico carmine mater eris.
Excipe fœcundæ patienter verbera dextræ:
Jam socer optati nomen habebit avi.
Nam fuit illa dies, dura cum sorte maritæ
Reddebant uteri pignora rara sui.
Quid mihi, clamabat, prodest rapuisse Sabinas
Romulus: [hoc illo sceptra tenente fuit]
Si mea non vires, sed bellum injuria fecit;
Utilius fuerat non habuisse nurus.
Monte sub Esquilio multis incæduus annis
Junonis magnæ nomine lucus erat.
Huc ubi venerunt; pariter nuptæque virique
Suppliciter posito procubuere genu.
Cum subito motæ tremuere cacumina silvæ,
Et Dea per lucos mira locuta suos.
Italidas matres, inquit, caper hirtus inito.
Obstupuit dubio territa turba sono.
Augur erat: nomen longis intercidit annis.
Nuper ab Etrusca venerat exsul humo.
Ille caprum mactat. jussæ sua terga maritæ
Pellibus exsectis percutienda dabant.
Luna resumebat decimo nova cornua motu:
Virque pater subito, nuptaque mater erat.
Gratia Lucinæ. dedit hæc tibi nomina lucus;
Aut quia principium tu, Dea, lucis habes.
Parce, precor, gravidis, facilis Lucina, puellis:
Maturumque utero molliter aufer opus.

ORta dies fuerit; tu desine credere ventis.
Perdidit illius temporis aura fidem.
Flamina non constant; & sex reserata diebus
Carceris Æolii janua laxa patet.

JAm levis obliqua subsidit Aquarius urna.
Proximus ætherios excipe, Piscis, equos.
Te memorant fratremque tuum (nam juncta micatis
Signa)

Signa) duos tergo sustinuisse Deos.
Terribilem quondam fugiens Typhona Dione,
  Tunc cum pro cælo Juppiter arma tulit.
Venit ad Euphraten comitata Cupidine parvo;
  Inque Palæstinæ margine sedit aquæ.
Populus, & cannæ riparum summa tenebant:
  Spemque dabant salices, hos quoque posse tegi.
Dum latet, intonuit vento nemus. illa timore
  Pallet; & hostiles credit adesse manus.
Utque sinu natum tenuit, succurrite Nymphæ;
  Et Dis auxilium ferte duobus, ait.
Nec mora; prosiluit. Pisces subiere gemelli.
  Pro quo nunc dignum sidera munus habent.
Inde nefas ducunt genus hoc imponere mensis,
  Nec violant timidi piscibus ora Syri.

PRoxima lux vacua est; at tertia dicta Quirino.
  Qui tenet hoc nomen, Romulus ante fuit.
Sive quod hasta curis priscis est dicta Sabinis:
  (Bellicus à telo venit in astra Deus)
Sive suum Regi nomen posuere Quirites:
  Seu quia Romanis junxerat ille Cures.
Nam pater armipotens, postquam nova mœnia vi-
  Multaque Romulea bella peracta manu, (dit,
Juppiter, inquit, habet Romana potentia vires;
  Sanguinis officio non eget illa mei.
Redde patri natum: quamvis intercidit alter,
  Pro se, proque Remo, qui mihi restat, erit.
Unus erit, quem tu tolles in cærula cœli;
  Tu mihi dixisti: sint rata dicta Jovis.
Jupiter annuerat. nutu tremefactus uterque
  Est polus; & cœli pondera sensit Atlas.
Est locus: antiqui Capream dixere paludem.
  Forte tuis illic, Romule, jura dabas.
Sol fugit; & removent subeuntia nubila cœlum:
  Et gravis effusis decidit imber aquis.
Hinc tonat, hinc missis abrumpitur ignibus æther.
  Fit fuga: Rex patriis astra petebat equis.
Luctus erat, falsæque Patres in crimine cædis.
  Hæsissetque animis forsitan illa fides.
Sed Proculus Longa veniebat Julius Alba:
  Lunaque fulgebat; nec facis usus erat.
Cum subito motu nubes crepuere sinistræ.
  Rettulit ille gradus: horrueruntque comæ.

Pulcher, & humano major, trabeaque decorus
Romulus in media visus adesse via:
Et dixisse simul, Prohibe lugere Quirites:
Nec violent lachrymis numina nostra suis.
Thura ferant, placentq; novum pia turba Quirinum,
Et patrias artes militiamque colant.
Jussit: & in tenues oculis evanuit auras.
Convocat hic Patres; jussaque verba refert.
Templa Deo fiunt. collis quoque dictus ab illo:
Et referunt certi sacra paterna dies.
Lux quoque cur eadem Stultorum festa vocetur,
Accipe: parva quidem caussa, sed apta subest.
Non habuit tellus doctos antiqua colonos:
Lassabant agiles aspera bella viros.
Plus erat in gladio quam curvo laudis aratro:
Neglectus domino pauca ferebat ager.
Farra tamen veteres jaciebant, farra metebant;
Primitias Cereri farra resecta dabant.
Usibus admoniti flammis torrenda dedere;
Multaque peccato damna tulere suo.
Nam modo verrebant nigras pro farre favillas:
Nunc ipsas igni corripuere casas.
Facta Dea est Fornax: læti Fornace coloni
Orant, ut fruges temperet illa suas.
Curio legitimis nunc Fornacalia verbis
Maximus indicit; nec stata sacra facit.
Inque Foro, multa circum pendente tabella,
Signatur certa Curia quæque nota.
Stultaque pars populi, quæ sit sua Curia, nescit:
Sed facit extrema sacra relacta die.
EST honor & tumulis. animas placate paternas;
Parvaque in extinctas munera ferte pyras.
Parva petunt manes. pietas pro divite grata est
Munere. non avidos Styx habet ima Deos.
Tegula projectis satis est velata coronis;
Et sparsæ fruges, parcaque mica salis:
Inque mero mollita Ceres, violæque solutæ.
Hæc habeat media testa relicta via.
Nec majora veto: sed & his placabilis umbra est.
Adde preces positis & sua verba focis.
Hunc morem Æneas pietatis idoneus auctor
Attulit in terras, juste Latine, tuas.
Ille patris Genio solemnia dona ferebat,
Hinc

Hinc populi ritus edidicere pios.
At quondam, dum longa gerunt pugnacibus armis
Bella, Parentales deseruere dies.
Non impune fuit. nam dicitur omine ab isto,
Roma suburbanis incaluisse rogis.
Vix equidem credo: bustis exisse feruntur,
Et tacitæ questi tempore noctis avi.
Perque vias Urbis, Latiosque ululasse per agros
Deformes animas vulgus inane, ferunt.
Post ea præteriti tumulis redduntur honores;
Prodigiisque venit, funeribusque modus.
Dum tamen hæc fiunt, viduæ cessate puellæ:
Exspectet puros pinea tæda dies.
Nec tibi, quæ cupidæ matura videbere matri,
Comat virgineas hasta recurva comas.
Conde tuas, Hymenæe, faces; & ab ignibus atris
Aufer. habent alias mœsta sepulcra faces.
Di quoque templorum foribus celentur opertis:
Thure vacent aræ: stentque sine igne foci.
Nunc animæ tenues, & corpora functa sepulcris
Errant: nunc posito pascitur umbra cibo.
Nec tamen hæc ultra, quam tot de mense supersint
Luciferi, quot habent carmina nostra pedes.
Hanc quia justa ferunt, dixere Feralia lucem.
Ultima placandis manibus illa dies.
Ecce anus in mediis residens annosa puellis,
Sacra facit Tacitæ: vix tamen ipsa tacet.
Et digitis tria thura tribus sub limine ponit,
Qua brevis occultum mus sibi fecit iter.
Tum cantata ligat cum fusco licia rhombo;
Et septem nigras versat in ore fabas.
Quodque pice adstrinxit, quod acu trajecit ahena,
Obsutum mænæ torret in igne caput:
Vina quoque instillat. vini quodcunque relictum est,
Aut ipsa, aut comites, plus tamen ipsa, bibit.
Hostiles linguas, inimicaque vinximus ora,
Dicit discedens; ebriaque exit anus.
Forsitan à nobis, quæ sit Dea Muta, requiras.
Disce, per antiquos quæ mihi nota senes.
Jupiter indomito Juturnæ captus amore
Multa tulit, tanto non patienda Deo.
Illa modo in silvis inter coryleta latebat:
Nunc in cognatas desiliebat aquas.

Convocat hic Nymphas, Latium, quotcunque tenebas:
Et jacit in medio talia verba choro:
Invidet ipsa sibi, vitatque, quod expedit illi,
Vestra soror summo jungere membra Deo.
Consulite ambobus: nam quæ mea magna voluptas,
Utilitas vestræ magna sororis erit.
Vos illi in prima fugienti obsistite ripa,
Ne sua fluminea corpora mergat aqua.
Dixerat: annuerunt omnes Tiberinides udæ,
Quæque colunt thalamos, Ilia diva, tuos.
Forte fuit Nais, Lara nomine: prima sed illi
Dicta bis antiquum syllaba nomen erat,
Ex vitio positum. sæpe illi dixerat Almo,
Nata, tene linguam. nec tamen illa tenet.
Quæ, simul ac tetigit Juturnæ stagna sororis,
Effuge, ait, ripas: dicta refertque Jovis.
Illa etiam Junonem adiit: miseretaque nuptam,
Naida Juturnam vir tuus, inquit, amat.
Juppiter intumuit: quaque est non usa modeste,
Eripuit linguam: Mercuriumque monet;
Duc hanc ad manes: locus ille silentibus aptus.
Nympha, sed infernæ Nympha paludis, erit.
Jussa Jovis fiunt. accepit lucus euntes.
Dicitur illa duci tum placuisse Deo.
Vim parat hic: vultu pro verbis illa precatur;
Et frustrà muto nititur ore loqui.
Fitque gravis, geminosq; parit, qui compita servant,
Et vigilant nostra semper in urbe, Lares.
PRoxima cognati dixere Caristia cari,
Et venit ad socias turba propinqua dapes.
Scilicet à tumulis, & qui periere, propinquis,
Protinus ad vivos ora referre juvat:
Postque tot amissos, quidquid de sanguine restat,
Adspicere: & generis dinumerare gradus.
Innocui veniant: procul hinc procul impius esto
Frater, & in partus mater acerba suos:
Cui pater est vivax, qui matris digerit annos,
Quæ premit invisam socrus iniqua nurum.
Tantalidæ fratres absint, & Jasonis uxor,
Et quæ ruricolis semina tosta dedit:
Et soror, & Progne, Tereusque duabus iniquus:
Et quicunque suas per scelus auget opes.
Dis generis date thura boni. Concordia fertur
Illo

Illo præcipue mitis adesse die.
Et libate dapes: ut grati pignus honoris
Nutriat incinctos missa patella Lares.
Jamque ubi suadebit placidos nox ultima somnos,
Parca precaturæ sumite vina manus.
Et, Bene nos, Patriæ, bene te, Pater, optime Cæsar,
Dicite suffuso, sint rata verba, mero.

NOx ubi transierit, solito celebretur honore
Separat indicio qui Deus arva suo.
Termine, sive lapis, sive es defossus in agro
Stipes, ab antiquis sic quoque numen habes.
Te duo diversa domini pro parte coronant;
Binaque serta tibi, binaque liba ferunt.
Ara fit: huc ignem curto fert rustica testu
Sumptum de tepidis ipsa colona focis.
Ligna senex minuit: concisaque construit alte,
Et solida ramos figere pugnat humo.
Dum sicco primas irritat cortice flammas;
Stat puer, & manibus lata canistra tenet.
Inde, ubi ter fruges medios immisit in ignes,
Porrigit incisos filia parva favos.
Vina tenent alii: libantur singula flammis.
Spectant, & linguis candida turba favent.
Spargitur & cæso communis Terminus agno:
Nec queritur, lactens cum sibi porca datur.
Conveniunt, celebrantque dapes vicinia simplex;
Et cantant laudes, Termine sancte, tuas.
Tu populos, urbesque, & regna ingentia finis:
Omnis erit sine te litigiosus ager.
Nulla tibi ambitio est: nullo corrumperis auro.
Legitima servas credita rura fide.
Si tu signasses olim Thyreatida terram;
Corpora non leto missa trecenta forent:
Nec foret Othryades congestis tectus in armis.
O quantum patriæ sanguinis ille dedit!
Quid, nova cum fierent Capitolia? nempe Deorum
Cuncta Jovi cessit turba locumque dedit.
Terminus (ut veteres memorant) conventus in æde
Restitit: & magno cum Jove templa tenet.
Nunc quoque, se supra ne quid nisi sidera cernat,
Exiguum templi tecta foramen habent.
Termine, post illud levitas tibi libera non est.
Qua positus fueris in statione, mane.

Nec tu vicino quicquam concede roganti;
Ne videare hominem præposuisse Jovi.
Et seu vomeribus, seu tu pulsabere rastris;
Clamato, Meus est hic ager, ille tuus.
Est via, quæ populum Laurentes ducit in agros,
Quondam Dardanio regna petita duci.
Illac lanigeri pecoris tibi, Termine; fibris
Sacra videt fieri sextus ab Urbe lapis.
Gentibus est aliis tellus data limine certo;
Romanæ spatium est Urbis & orbis idem.

NUnc dicenda mihi Regis fuga. traxit ab illa
Sextus ab extremo nomina mense dies.
Ultima Tarquinius Romanæ gentis habebat
Regna: vir injustus, fortis ad arma tamen.
Ceperat hic alias, alias everterat urbes;
Et Gabios turpi fecerat arte suos.
Namque trium minimus, proles manifesta Superbi,
In medios hostes nocte silente venit.
Nudarant gladios; Occidite, dixit, inermem.
Hoc cupiant fratres, Tarquiniusque pater,
Qui mea crudeli laceravit verbere terga,
Dicere ut hoc posset, verbera passus erat.
Luna fuit. spectant juvenem, gladiosque recondunt:
Tergaque deducta veste notata vident.
Flent quoque, &, ut secum tueatur bella, precantur.
Callidus ignaris annuit ille viris.
Jamque potens, misso genitorem appellat amico,
Prodendi Gabios quod sibi monstret iter.
Hortus odoratis suberat cultissimus herbis,
Sectus humum rivo lene sonantis aquæ.
Illic Tarquinius mandata latentia nati
Accipit, & virga lilia summa metit.
Nuncius ut rediit, decussaque lilia dixit;
Filius, Agnosco jussa parentis, ait.
Nec mora: Principibus cæsis ex urbe Gabina,
Traduntur ducibus mœnia nuda suis.
Ecce (nefas visu) mediis altaribus anguis
Exit, & exstinctis ignibus exta capit.
Consulitur Phœbus. sors est ita reddita: Matri
Qui dederit princeps oscula, victor erit.
Oscula quisque suæ matri properata tulerunt,
Non intellecto credula turba Deo.
Brutus erat stulti sapiens imitator, ut esset
Tutus

Tutus ab insidiis, dire Superbe, tuis.
Ille jacens pronus matri dedit oscula, Terræ,
Creditus offenso procubuisse pede.
Cingitur interea Romanis Ardea signis,
Et patitur lentas obsidione moras.
Dum vacat, & metuunt hostes committere pugnam;
Luditur in castris: otia miles agit.
Tarquinius juvenes socios dapibusque meroque
Accipit. ex illis Rege creatus ait:
Dum nos difficilis pigro tenet Ardea bello,
Nec finit ad patrios arma referre Deos;
Ecquid in officio torus est socialis? & ecquid
Conjugibus nostris mutua cura sumus?
Quisque suam laudant. studiis certamina crescunt;
Et fervent multo linguaque corque mero.
Surgit cui clarum dederat Collatia nomen;
Non opus est verbis, credite rebus, ait.
Nox superest: tollamur equis, Urbemque petamus.
Dicta placent: frænis impediuntur equi.
Pertulerant dominos. regalia protinus illi
Tecta petunt: custos in fore nullus erat.
Ecce nurum Regis fusis per colla coronis
Inveniunt posito pervigilare mero.
Inde cito passu petitur Lucretia. nebat.
Ante torum calathi, lanaque mollis, erant.
Lumen ad exiguum famulæ data pensa trahebant:
Inter quas tenui sic ait ipsa sono:
Mittenda est domino (nunc, nunc properate, puellæ)
Quamprimum nostra facta lacerna manu.
Quid tamen audistis? nam plura audire soletis.
Quantum de bello dicitur esse super?
Postmodo victa cades: melioribus, Ardea, restas,
Improba; quæ nostros cogis abesse viros.
Sint tantum reduces. sed enim temerarius ille
Est meus; & stricto qualibet ense ruit.
Mens abit, & morior, quoties pugnantis imago
Me subit: & gelidum pectora frigus habet.
Desinit in lacrymas: intentaque fila remittit;
In gremio vultum deposuitque suum.
Hoc ipsum decuit: lacrymæ cecidere pudicæ,
Et facies animo dignaque parque fuit.
Pone metum, venio, conjux ait illa revixit;
Deque viri collo dulce pependit onus:

Interea juvenis furiatos regius ignes
Concipit, & cæco raptus amore ruit.
Forma placet, niveusque color, flavique capilli;
Quique aderat nulla factus ab arte decor.
Verba placent, & vox; & quod corrumpere non est:
Quoque minor spes est, hoc magis ille cupit.
Jam dederat cantum lucis prænuncius ales;
Cum referunt juvenes in sua castra pedem.
Carpitur attonitos absentis imagine sensus.
Ille; recordanti plura magisque placent.
Sic sedit: sic culta fuit: sic stamina nevit:
Neglectæ collo sic jacuere comæ:
Hos habuit vultus: hæc illi verba fuere:
Hic decor, hæc facies, hic color oris erat.
Ut solet à magno fluctus languescere flatu;
Sed tamen à vento, qui fuit ante, tumet:
Sic, quamvis aberat placitæ præsentia formæ,
Quem dederat præsens forma, manebat amor.
Ardet; & injusti stimulis agitatus amoris
Comparat indigno vimque dolumque toro.
Exitus in dubio est: audebimus ultima dixit.
Viderit, audentes Forsne Deusne juvet.
Cepimus audendo Gabios: quoque talia fatus,
Ense latus cingit; tergaque pressit equi.
Accipit ærata juvenem Collatia porta:
Condere jam vultus Sole parante suos.
Hostis, ut hospes, init penetralia Collatina:
Comiter excipitur: sanguine junctus erat.
Quantum animis erroris inest! parat inscia rerum
Infelix epulas hostibus illa suis.
Functus erat dapibus: poscunt sua tempora somni.
Nox erat; & tota lumina nulla domo.
Surgit, & auratum vagina deripit ensem;
Et venit in thalamos, nupta pudica, tuos.
Utque torum pressit; Ferrum, Lucretia, mecum est,
Natus, ait, Regis, Tarquiniusque vocor.
Illa nihil: neque enim vocem viresque loquendi,
Aut aliquid toto pectore mentis habet.
Sed tremit, ut quondam stabulis deprensa relictis,
Parva sub infesto cum jacet agna lupo.
Quid faciat? pugnet? vincetur femina pugna.
Clamet? at in dextra, qui necet, ensis adest.
Effugiat? positis urgetur pectora palmis;

Nunc

Nunc primum externa pectora tacta manu.
Instat amans hostis precibus, pretioque, minisque:
Nec prece, nec pretio, nec movet ille minis.
Nil agis; eripiam, dixit, per crimina vitam:
Falsus adulterii testis adulter ero.
Interimam famulum; cum quo deprensa fereris,
Succubuit famae victa puella metu.
Quid, victor, gaudes? haec te victoria perdet.
Heu quanto regnis nox stetit una tuis!
Jamque erat orta dies: passis sedet illa capillis;
Ut solet ad nati mater itura rogum.
Grandaevumque patrem fido cum conjuge castris
Evocat: & posita venit uterque mora.
Utque vident habitum; quae luctus causa, requirunt,
Cui paret exsequias, quove sit icta malo.
Illa diu reticet, pudibundaque celat amictu
Ora. fluunt lacrymae more perennis aquae.
Hinc pater, hinc conjux lacrymas solantur, & orant
Indicet: & caeco flentque paventque metu.
Ter conata loqui; ter destitit: ausaque quarto,
Non oculos adeo sustulit illa suos.
Hoc quoque Tarquinio debebimus? eloquar, inquit,
Eloquar infelix dedecus ipsa meum.
Quaeque potest narrat. restabant ultima; flevit:
Et matronales erubuere genae.
Dant veniam facto genitor conjuxque coacto.
Quam, dixit, veniam vos datis, ipsa nego.
Nec mora; celato figit sua pectora ferro:
Et cadit in patrios sanguinolenta pedes.
Tunc quoq;, jam moriens, ne non procumbat honeste,
Respicit. haec etiam cura cadentis erat.
Ecce super corpus communia damna gementes,
Obliti decoris virque, paterque jacent.
Brutus adest, tandemque animo sua nomina fallit,
Fixaque semanimi corpore tela rapit.
Stillantemque tenens generoso sanguine cultrum,
Edidit impavidos ore minante sonos:
Per tibi ego hunc juro fortem, castumque cruorem,
Perque tuos Manes, qui mihi numen erunt:
Tarquinium poenas profuga cum stirpe daturum.
Jam satis est virtus dissimulata diu.
Illa jacens ad verba oculos sine lumine movit;
Visaque concussa dicta probare coma.

Fer-

Fertur in exsequias animi matrona virilis ?
Et secum lacrymas, invidiamque trahit.
Vulnus inane patet. Brutus clamore Quirites
Concitat, & Regis facta nefanda refert.
Tarquinius cum prole fugit. capit annua Consul
Jura. dies regnis illa suprema fuit.

FAllimur? an veris praenuncia venit hirundo;
Et metuit, ne qua versa recurrat hiems?
Saepe tamen, Progne, nimium properasse quereris;
Virque tuo Tereus frigore laetus erit.

JAmque duae restant noctes de mense secundo,
Marsque citos junctis curribus urget equos:
Ex vero positum permansit Equiria nomen;
Quae Deus in Campo prospicit ipse suo.
Jure venis, Gradive; locum tua tempora poscunt:
Signatusque tuo nomine mensis adest.
Venimus in portum, libro cum mense peracto.
Naviget hinc alia jam mihi linter aqua.

FASTORUM
LIBER III.

BEllice, depositis clypeo paulisper & hasta,
Mars, ades; & nitidas casside solve comas.
Forsitan ipse roges, quid sit cũ Marte Poetae:
A te, qui canitur, nomina mensis habet.
Ipse vides manibus peragi fera bella Minervae.
Num minus ingenuis artibus illa vacat?
Palladis exemplo ponendae tempora sume
Cuspidis. invenies & quod inermis agas.
Tum quoque inermis eras, cum te Romana sacerdos
Cepit; ut huic Urbi semina digna dares.
Ilia Vestalis [quid enim vetat inde moveri?]
Sacra lavaturas mane petebat aquas.
Ventum erat ad molli declivem tramite ripam;
Ponitur è summa fictilis urna coma.
Fessa resedit humi, ventosque accepit aperto
Pectore; turbatas restituitque comas.
Dum sedet; umbrosae salices, volucresque canorae
Fecerunt somnos, & leve murmur aquae.
Blanda quies victis furtim subrepit ocellis:
Et cadit à mento languida facta manus.

Mars

Mars videt hanc, viſamque cupit, potiturque cupi-
Et ſua divina furta fefellit ope. [tam:
Somnus abit: jacet illa gravis. jam ſcilicet intra
Viſcera, Romanæ conditor Urbis, eras.
Languida conſurgit; nec ſcit cur languida ſurgat:
Et peragit tales arbore nixa ſonos:
Utile ſit fauſtumque, precor, quod imagine ſomni
Vidimus. an ſomno clarius illud erat?
Ignibus Iliacis aderam: cum lapſa capillis
Decidit ante ſacros lanea vitta focos.
Inde duæ pariter (viſu mirabile) palmæ
Surgunt. ex illis altera major erat:
Et gravibus ramis totum protexerat orbem;
Contigeratque nova ſidera ſumma coma.
Ecce meus ferrum patruus molitur in illas.
Terreor admonitu; corque timore micat.
Martia Picus avis gemino pro ſtipite pugnant,
Et Lupa. tuta per hos utraque palma fuit.
Dixerat: & plenam non firmis viribus urnam
Suſtulit. implerat, dum ſua viſa refert.
Interea creſcente Remo, creſcente Quirino,
Cæleſti tumidus pondere venter erat.
Quo minus emeritis exiret curſibus annus,
Reſtabant nitido jam duo ſigna Deo.
Sylvia fit mater: Veſtæ ſimulacra feruntur
Virgineas oculis oppoſuiſſe manus.
Ara Deæ certe tremuit pariente miniſtra;
Et ſubiit cineres territa flamma ſuos.
Hæc ubi cognovit contemtor Amulius æqui:
(Nam raptas fratri victor habebat opes)
Amne jubet mergi geminos. ſcelus unda refugit
In ſicca pueri deſtituuntur humo.
Lacte quis infantes neſcit creviſſe ferino,
Et picum expoſitis ſæpe tuliſſe cibos?
Non ego te, tantæ nutrix Larentia gentis,
Nec taceam veſtras, Fauſtule pauper, opes.
Veſter honos veniet, cum Larentalia dicam:
Acceptus Geniis illa December habet.
Martia ter ſenos proles adoleverat annos;
Et ſuberat flavæ jam nova barba comæ,
Omnibus agricolis armentorumque magiſtris
Iliadæ fratres jura petita dabant.
Sæpe domum veniunt prædonum ſanguine læti,

Et redigunt actos in sua rura boves.
Ut genus audierunt; animos pater agnitus auget:
Et pudet in paucis nomen habere casis:
Romuleoque cadit trajectus Amulius ense;
Regnaque longævo restituuntur avo.
Mœnia conduntur: quæ, quamvis parva fuerunt,
Non tamen expediit transiluisse Remo.
Jam, modo quæ fuerant silvæ, pecorumque recessus,
Urbs erat. æternæ cum pater Urbis ait:
Arbiter armorum, de cujus sanguine natus
Credor; & ut credar pignora certa dabo:
A te principium Romano ducimus anno:
Primus de patrio nomine mensis eat.
Vox rata sit; patrioque vocat de nomine mensem.
Dicitur hæc pietas grata fuisse Deo.
Et tamen ante omnes Martem coluere priores.
Hoc dederat studiis bellica turba suis.
Pallada Cecropidæ, Minoïa Creta Dianam,
Vulcanum tellus Hypsipylæa colit:
Junonem Sparte, Pelopeïadesque Mycenæ:
Pinigerum Fauni Mænalis ora caput.
Mars Latio venerandus erat; quia præsidet armis.
Arma feræ genti remque decusque dabant.
Quod si fortè vacas, peregrinos inspice Fastos,
Mensis in his etiam nomine Martis erit.
Tertius Albanis, quintus fuit ille Faliscis:
Sextus apud populos, Hernica terra, tuos.
Inter Aricinos, Albanaque tempora constant.
Factaque Telegoni mœnia celsa manu.
Quintum Laurentes. bis quintum Æquicolus asper,
A tribus hunc primum turba Curensis habet.
Et tibi cum proavis, miles Peligne, Sabinis
Convenit: hic genti quartus utrique Deus.
Romulus hos omnes ut vinceret ordine saltem,
Sanguinis auctori tempora prima dedit.
Nec totidem veteres, quot nunc, habuere Kalendas.
Ille minor geminis mensibus annus erat.
Nondum tradideras victas victoribus artes,
Græcia, facundum sed male forte genus.
Qui bene pugnarat, Romanam noverat artem:
Mittere qui poterat pila, disertus erat.
Quis tunc aut Hyadas, aut Pliadas Atlanteas
Senserat, aut geminos esse sub axe polos?
Esse

Eſſe duas Arctos; quarum Cynoſura petatur
  Sidoniis; Helicen Graja carina notet?
Signaque quæ longo frater percenſeat anno,
  Ire per hæc uno menſe ſororis equos?
Libera currebant, & inobſervata per annum
  Sydera: conſtabat ſed tamen eſſe Deos.
Non illi cælo labentia ſigna movebant;
  Sed ſua: quæ magnum perdere crimen erat.
Illaque de fœno. ſed erat reverentia fœno,
  Quantam nunc Aquilas cernis habere tuas.
Pertica ſuſpenſos portabat longa maniplos:
  Unde maniplaris nomina miles habet.
Ergo animi indociles, & adhuc ratione carentes,
  Menſibus egerunt luſtra minora decem.
Annus erat; decimum cum Luna repleverat orbem.
  Hic noſtris magno tunc in honore fuit.
Seu quia tot digiti, per quos numerare ſolemus:
  Seu quia bis quino fœmina menſe parit.
Sed quod aduſque decem numero creſcente venitur,
  Principium ſpatiis ſumitur inde novis.
Inde partes centum denos ſecrevit in orbes
  Romulus: Haſtatos inſtituitque decem.
Et totidem Princeps totidem Pilanus habebat
  Corpora: legitimo quique merebat equo.
Quin etiam partes totidem Titienſibus idem,
  Quoſque vocant Ramnes, Luceribuſque dedit.
Aſſuetos igitur numeros ſervavit in anno.
  Hoc luget ſpatio fœmina mœſta virum.
Neu dubites, primæ fuerint quin ante Kalendæ
  Martis; ad hæc animum ſigna referre potes.
Laurea Flaminibus, quæ toto perſtitit anno,
  Tollitur: & frondes ſunt in honore novæ.
Janua nunc Regis poſita viret arbore Phœbi:
  Ante tuas fit idem, Curia priſca, fores.
Veſta quoque ut folio niteat velata recenti,
  Cedit ab Iliacis laurea cana focis.
Adde, quod arcana fieri novus ignis in æde
  Dicitur; & vires flamma refecta capit.
Nec mihi parva fides, annos hinc iſſe priores;
  Anna quod hoc cœpta eſt menſe Perenna coli.
Hinc etiam veteres initi memorantur honores
  Ad ſpatium belli, perfide Pœne, tui.
Denique quintus ab hoc fuerat Quintilis: & inde

Inci-

Incipit, à numero nomina quisquis habet.
Primus oliviferis Romam deductus ab arvis
Pompilius menses sensit abesse duos.
Sive hoc à Samio doctus, qui posse renasci
Nos putat; Egeria sive monente sua.
Sed tamen errabant etiamnum tempora; donec
Cæsaris in multis hæc quoque cura fuit.
Non hæc ille Deus tantæque propaginis auctor
Credidit officiis esse minora suis:
Promissumque sibi voluit prænoscere cœlum:
Nec Deus ignotas hospes inire domos.
Ille moras Solis, quibus in sua signa rediret,
Traditur exactis disposuisse notis.
Is decies senos tercentum & quinque diebus
Junxit, & è pleno tempora quarta die.
Hic anni modus est, in lustrum accedere debet,
Quæ consumatur partibus, una dies.
SI licet occultos monitus audire Deorum
Vatibus; ut certe fama licere putat;
Cùm sis officiis, Gradive, virilibus aptus;
Dic mihi, matronæ cur tua festa colant.
Sic ego; sic posita dixit mihi cuspide Mavors;
Sed tamen in dextra missilis hasta fuit:
Nunc primum studiis pacis, Deus utilis armis,
Advocor: & gressus in nova castra fero.
Nec piget incepti: juvat hac quoque parte morari;
Hoc solam ne se posse Minerva putet.
Disce, Latinorum vates operose dierum,
Quod petis: & memori pectore dicta nota.
Parva fuit, si prima velis elementa referre,
Roma: sed in parva spes tamen hujus erat.
Mœnia jam stabant populis angusta futuris:
Credita sed turbæ tunc nimis ampla suæ.
Quæ fuerit nostri si quæris regia nati;
Adspice de canna straminibusque domum.
In stipula placidi carpebat munera somni:
Et tamen ex illo venit in astra toro.
Jamque loco majus Romanus nomen habebat;
Nec conjux illi, nec socer ullus erat.
Spernebant generos inopes vicinia dives:
Et male credebar sanguinis auctor ego.
In stabulis habitasse, boves pavisse, nocebat;
Jugeraque inculti pauca tenere soli.

Cum pare quæque suo coeunt volucresque feræque:
Atque aliquam, de qua procreet, anguis habet.
Extremis dantur connubia gentibus: at, quæ
Romano vellet nubere, nulla fuit.
Indolui; patriamque dedi tibi, Romule, mentem.
Tolle preces, dixi: quod petis, arma dabunt.
Festa para Conso: Consus tibi cætera dicet;
Ipso festa die dum sua sacra canes.
Intumuere Cures, & quos dolor attigit idem.
Tum primum generis intulit arma socer.
Jamque fere raptæ matrum quoq; nomen habebant;
Tractaque erant longa bella propinqua mora.
Conveniunt nuptæ dictam Junonis in ædem:
Quas inter mea sic est nurus orsa loqui:
O pariter raptæ, [quoniam hoc commune tenemus]
Non ultra lente possumus esse piæ.
Stant acies: sed utra Di sint pro parte rogandi,
Eligite. hinc conjux, hinc pater arma tenent.
Quærendum, viduæ fieri malimus an orbæ.
Consilium vobis forte piumque dabo.
Consilium dederat. parent, crinemque resolvunt;
Mœstaque funereà corpora veste tegunt.
Jam stabant acies ferro mortique paratæ:
Jam lituus pugnæ signa daturus erat:
Cum raptæ veniunt inter patresque virosque;
Inque sinu natos pignora cara ferunt.
Ut medium campi passis tetigere capillis;
In terram posito procubuere genu.
Et, quasi sentirent, blando clamore nepotes
Tendebant ad avos brachia parva suos.
Qui poterat, clamabat avum tum denique visum:
Et qui vix poterat, posse coactus erat.
Tela viris animusque cadunt: gladiisque remotis
Dant soceri generis accipiuntque manus.
Laudatasque tenent natas; scutoque nepotem
Fert avus: hic scutis dulcior usus erat.
Inde diem, quæ prima, meas celebrare Kalendas
Oebalides matres non leve munus habent.
An, quia committi strictis mucronibus ausæ
Finierant lacrymis Martia bella suis?
Vel quod erat de me feliciter Ilia mater;
Rite colunt matres sacra, diemque meum.
Quid quod hiems adoperta gelu nunc denique cedit
Et

Et pereunt victæ Sole tepente nives.
Arboribus redeunt detonsæ frigore frondes;
Vividaque è tenero palmite gemma tumet.
Quæque diu latuit, nunc, se qua tollat in auras,
Fertilis occultas invenit herba vias.
Nunc fœcundus ager; pecoris nunc hora creandi:
Nunc avis in ramo tecta laremque parat.
Tempora jure colunt Latiæ fœcunda parentes;
Quarum militiam votaque partus habet.
Adde, quod excubias Regi Romanus agebat;
Qua nunc Esquilias nomina collis habet.
Illic à nuribus Junoni templa Latinis
Hac sunt, si memini, publica facta die.
Quid moror, & variis onero tua pectora caussis?
Eminet ante oculos, quod petis, ecce tuos.
Mater amat nuptas: matris me turba frequentant.
Hæc nos præcipue tam pia caussa decet.
Ferte Deæ flores: gaudet florentibus herbis
Hæc Dea: de tenero cingite flore caput.
Dicite, Tu lucem nobis, Lucina, dedisti.
Dicite, Tu voto parturientis ades.
Si qua tamen gravida est, resoluto crine precetur,
Ut solvat partus molliter illa suos.

QUis mihi nunc dicat, quare cælestia Martis
Arma ferant Salii, Mamuriumque canant?
Nympha, mone, nemori stagnoque operata Dianæ;
Nympha, Numæ conjux, ad tua festa veni.
Vallis Aricinæ silva præcinctus opaca
Est lacus, antiqua religione sacer.
Hic latet Hippolytus furiis direptus equorum;
Unde nemus nullis illud initur equis.
Licia dependent longas velantia sepes,
Et posita est meritæ multa tabella Deæ.
Sæpe potens voti frontem redimita coronis
Fœmina lucentes portat ab Urbe faces.
Regna tenent fortesque manu pedibusque fugaces,
Et perit exemplo postmodo quisque suo.
Defluit incerto lapidosus murmure rivus:
Sæpe, sed exiguis haustibus, inde bibes.
Egeria est, quæ præbet aquas, Dea grata Camœnis.
Illa Numæ conjux consiliumque fuit.
Principio nimium promptos ad bella Quirites
Molliri placuit jure, Deumque metu.

Inde

Inde datæ leges; ne firmior omnia posset:
  Cœptaque sunt pure tradita sacra coli.
Exuitur feritas, armisque potentius æquum est:
  Et cum cive pudet conseruisse manus.
Atque aliquis modo trux visa jam vertitur ara;
  Vinaque dat tepidis, salsaque farra focis.
Ecce Deum genitor rutilas per nubila flammas
  Spargit, & effusis æthera siccat aquis.
Non alias missi cecidere frequentius ignes.
  Rex pavet; & vulgi pectora terror habet.
Cui Dea, Ne nimium terrere; piabile fulmen
  Est, ait; & sævi flectitur ira Jovis.
Sed poterunt ritum Picus Faunusque piandi
  Prodere, Romani numen uterque soli.
Nec sine vi tradent. adhibeto vincula captis.
  Atque ita, qua possint, erudit, arte capi.
Lucus Aventino suberat niger ilicis umbra,
  Quo posses viso dicere, Numen inest.
In medio gramen, muscoque adoperta virenti
  Manabat saxo vena perennis aquæ.
Inde fere soli Faunus Picusque bibebant.
  Huc venit, & Fonti rex Numa mactat ovem.
Plenaque odorati Dis ponit pocula Bacchi;
  Cumque suis antro conditus ipse latet.
Ad solitos veniunt silvestria numina fontes:
  Et relevant multo pectora sicca mero.
Vina quies sequitur. gelido Numa prodit ab antro,
  Vinclaque sopitas addit in arcta manus.
Somnus ut abscessit; tentando vincula pugnant
  Rumpere: pugnantes fortius illa tenent.
Tunc Numa, Di nemorum, factis ignoscite nostris,
  Si scelus ingenio scitis abesse meo.
Quoque modo possit fulmen monstrate piari.
  Sic Numa: sic quatiens cornua Faunus ait:
Magna petis; nec quæ monitu tibi discere nostro
  Fas sit. habent fines numina nostra suos.
Di sumus agrestes, & qui dominemur in altis
  Montibus. arbitrium est in sua tela Jovi.
Hunc tu non poteris per te deducere cælo:
  At poteris nostra forsitan usus ope.
Dixerat hæc Faunus: par est sententia Pici.
  Deme tamen nobis vincula, Picus ait.
Jupiter huc veniet valida deductus ab arte.

Nu-

Nubila promissi Styx mihi testis erit.
Emissi quid agant laqueis, quæ carmina dicant;
Quaque trahant superis sedibus arte Jovem;
Scire nefas homini. nobis concessa canentur,
Quæque pio dici vatis ab ore licet.
Eliciunt cœlo te, Jupiter. unde minores
Nunc quoque te celebrant, Eliciumque vocant.
Constat Aventinæ tremuisse cacumina silvæ:
Terraque subsedit pondere pressa Jovis.
Corda micant Regis: totoque è pectore sanguis
Fugit; & hirsutæ diriguere comæ.
Ut rediit animus, Da certa piamina, dixit,
Fulminis, altorum Rexque Paterque Deum.
Si tua contigimus manibus donaria puris:
Hoc quoque, quod petitur, si pia lingua rogat.
Annuit oranti: sed verum ambage remota
Abdidit, & dubio terruit ore virum.
Cæde caput, dixit. cui Rex, Parebimus, inquit:
Cædenda est hortis eruta cepa meis.
Addidit hic, Hominis; summos, ait ille, capillos,
Postulat hic animam; cui Numa, Piscis, ait.
Risit: &, His, inquit, facito mea tela procures,
O vir colloquio non abigende meo.
Sed tibi, protulerit cum totum crastinus orbem
Cynthius, imperii pignora certa dabo.
Dixit, & ingenti tonitru super æthera motum
Fertur, adorantem destituitque Numam.
Ille redit lætus, memoratque Quiritibus acta.
Tarda venit dictis difficilisque fides.
At certe credemur, ait, si verba sequatur
Exitus. en, audi crastina, quisquis ades.
Protulerit terris cum totum Cynthius orbem,
Jupiter imperii pignora certa dabit.
Discedunt dubii, promissaque tarda videntur;
Dependetque fides à veniente die.
Mollis erat tellus rorata mane pruina;
Ante sui populus limina Regis adest.
Prodit, & in solio medius consedit acerno.
Innumeri circa stantque silentque viri.
Ortus erat summo tantummodo margine Phœbus;
Sollicitæ mentes speque metuque pavent.
Constitit, atque caput niveo velatus amictu
Jam bene Dis notas sustulit ille manus.

At-

Atque ita, tempus adest promissi muneris, inquit.
Pollicitam dictis, Jupiter, adde fidem.
Dum loquitur, totum jam Sol emerserat orbem:
Et gravis æthereo venit ab axe fragor,
Ter tonuit sine nube Deus, tria fulgura misit.
Credite dicenti; mira, sed acta, loquor.
A media cælum regione dehiscere cœpit:
Submisere oculos cum Duce turba suos.
Ecce levi scutum versatum leniter aura
Decidit. à populo clamor ad astra venit.
Tollit humo munus cæsa prius ille juvenca,
Quæ dederat nulli colla premenda jugo.
Idque ancile vocat; quod ab omni parte recisum est;
Quaque notes oculis, angulus omnis abest.
Tum, memor imperii sortem consistere in illo,
Consilium multæ calliditatis init.
Plura jubet fieri simili cælata figura;
Error ut ante oculos insidiantis eat.
Mamurius morum fabrene exactior artis,
Difficile est, illud, dicere, clausit opus.
Cui Numa munificus, Facti pete præmia, dixit:
Si mea nota fides; irrita nulla petes.
Jam dederat Saliis [à saltu nomina ducunt]
Armaque, & ad certos verba canenda modos.
Tum sic Mamurius, Merces mihi gloria detur,
Nominaque extremo carmine nostra sonent.
Inde sacerdotes operi promissa vetusto
Præmia persolvunt, Mamuriumque vocant.
Nubere si qua voles, quamvis properabitis ambo,
Differ: habent parvæ commoda magna moræ.
Arma movent pugnam, pugna est aliena maritis.
Condita cum fuerint, aptius omen erit.
His etiam conjux apicati cincta Dialis
Lucibus impexas debet habere comas.
TErtia nox emersa suos ubi moverit ignes;
Conditus è geminis Piscibus alter erit.
Nam duo sunt: Austris hic est, Aquilonibus ille
Proximus. à vento nomen uterque tenet.
CUm croceis rorare genis Tithonia conjux
Cœperit, & quintæ tempora lucis aget:
Sive est Arctophylax, sive est piger ille Bootes;
Mergetur, visus effugietque tuos.
At non effugiet Vindemitor. hoc quoque caussam
Unde

Unde trahat sidus parva referre mora est.
Ampelon intonsum Satyro Nymphaque creatum
Fertur in Ismariis Bacchus amasse jugis.
(Tradidit huic vitem pendentem frondibus ulmi;
Quæ nunc de pueri nomine nomen habet.)
Dum legit in ramo pictas temerarius uvas,
Decidit: amissum Liber in astra vehit.
SExtus ubi Oceano clivosum scandit Olympum
Phœbus, & alatis æthera carpit equis;
Quisquis ades, canæque colis penetralia Vestæ;
Cratera Iliacis thuraque pone focis.
Cæsaris innumeris, quem maluit ille mereri,
Accessit titulis Pontificalis honos.
Ignibus æternis æterni numina præsunt
Cæsaris. imperii pignora juncta vides.
De veteris Trojæ dignissima præda favilla,
Qua gravis Æneas tutus ab hoste fuit;
Ortus ab Ænea tangit cognata sacerdos
Numina; cognatum, Vesta, tuere caput.
Quos sancta fovet ille manu, bene vivitis ignes.
Vivite inextincti flammaque Duxque precor.
UNa nota est Marti: Nonis sacrata quod illis
Templa putant lucos Vejovis ante duos.
Romulus ut saxo lucum circumdedit alto;
Cuilibet, Huc, inquit, confuge; tutus eris.
O quam de tenui Romanus origine crevit!
Turba vetus quam non invidiosa fuit!
Ne tamen ignaro novitas tibi nominis obstet;
Disce quis iste Deus, curve vocetur ita.
Jupiter est juvenis: juveniles adspice vultus.
Adspice deinde manum: fulmina nulla tenet.
Fulmina, post ausos cælum affectare Gigantas,
Sumpta Jovi: primo tempore inermis erat.
Ignibus Ossa novis, & Pelion altius Ossa
Arsit, & in solida fixus Olympus humo.
Stat quoque capra simul: Nymphæ pavisse feruntur
Cretides. infanti lac dedit illa Jovi.
Nunc vocor ad nomen: vegrandia farra colonæ,
Quæ male creverunt, vescaque parva vocant.
Vis ea si verbi est; cur non ego Vejovis ædem,
Ædem non magni suspicer esse Jovis?
Jamque, ubi cæruleum vallabunt sidera cælum,
Suspice: Gorgonei colla videbis equi.

Cre-

Creditur hic cæsæ gravida cervice Medusæ
Sanguine respersis prosiluisse jubis.
Huic supra nubes, & subter sidera lapso
Cælum pro terra, pro pede penna fuit.
Jamque indignanti nova frena receperat ore,
Cum levis Aonias ungula fodit aquas.
Nunc fruitur cælo, quod pennis ante petebat:
Et nitidus stellis quinque decemque micat.

PRotinus adspicies venienti nocte Coronam
Gnossida. Theseo crimine facta Dea est.
Jam bene perjuro mutarat conjuge Bacchum,
Quæ dedit ingrato fila legenda viro.
Sorte tori gaudens, Quid flebam rustica, dixit?
Utiliter nobis perfidus ille fuit.
Interea Liber depexos crinibus Indos
Vincit, & Eoo dives ab orbe venit.
Inter captivas facie præstante puellas
Grata nimis Baccho filia Regis erat.
Flebat amans conjux, spatiataque littore curvo
Edidit incultis talia verba comis:
En iterum similes, fluctus, audite querelas.
En iterùm lacrymas accipe, arena, meas.
Dicebam, memini, perjure & perfide Theseu.
Ille abiit: eadem crimina Bacchus habet.
Nunc quoque nulla viro, clamabo, fœmina credat.
Nomine mutato caussa relata mea est.
O utinam mea sors, qua primum cœperat, isset!
Jamque ego præsenti tempore nulla forem!
Quid me desertis perituram, Liber, arenis
Servabas? potui dedoluisse semel.
Bacche levis, leviorque tuis, quæ tempora cingunt,
Frondibus; in lacrimas, cognite Bacche, meas;
Ausus es ante oculos adducta pellice nostros
Tam bene compositum sollicitare torum?
Heu ubi pacta fides! ubi quæ jurare solebas?
Me miseram, quoties hæc ego verba loquor!
Thesea culpabas, fallacemque ipse vocabas:
Judicio peccas turpius ipse tuo.
Ne sciat hoc quisquam, tacitisque doloribus urar:
Ne toties falli digna fuisse puter.
Præcipue cupiam celari Thesea; ne te
Consortem culpæ gaudeat esse suæ.
At, puto, præposita est fuscæ mihi candida pellex.

Eveniat noſtris hoſtibus ille color.
Quid tamen hoc refert, vitio ſi gratior ipſo eſt,
Quid facis? amplexus inquinat illa tuos.
Bacche, fidem præſta; nec præfer amoribus ullam
Conjugis aſſuetæ ſemper amare virum.
Ceperunt matrem formoſi cornua tauri;
Me tua: at hic laudi, eſt ille pudendus amor.
Ne noceat quod amo: neq; enim tibi Bacche nocebat,
Quod flammas nobis faſſus es ipſe tuas.
Nec, quod nos uris, mirum facis. ortus in igne
Diceris, & patria raptus ab igne manu.
Illa ego ſum, cui tu ſolitus promittere cælum.
Hei mihi, pro cælo qualia dona fero!
Dixerat: audibat jamdudum verba querentis
Liber, ut à tergo forte ſecutus erat.
Occupat amplexu, lacrymaſque per oſcula ſiccat:
Et, Pariter cæli ſumma petamus, ait.
Tu mihi juncta toro, mihi juncta vocabula ſume.
Jam tibi mutatæ Libera nomen erit.
Sintque tuæ tecum faciam monumenta coronæ;
Vulcanus Veneri quam dedit, illa tibi.
Dicta facit: gemmaſque novem transformat in ignes.
Aurea per ſtellas nunc micat illa novem.
SEx ubi ſuſtulerit, totidem demerſerit orbes,
Purpureum rapido qui vehit axe diem;
Altera gramineo ſpectabis Equiria campo.
Quem Tyberis curvis in latus urget aquis.
Qui tamen ejecta ſi fortè tenebitur unda;
Cælius accipiat pulverulentus equos.
IDibus eſt Annæ feſtum geniale Perennæ,
Haud procul à ripis, advena Tybri, tuis.
Plebs venit, ac virides paſſim disjecta per herbas
Potat, & accumbit cum pare quiſque ſua.
Sub Jove pars durat: pauci tentoria ponunt:
Sunt, quibus è ramo frondea facta caſa eſt:
Pars ibi pro rigidis calamos ſtatuere columnis:
Deſuper extentas impoſuere togas.
Sole tamen, vinoque calent: annoſque precantur,
Quot ſumant cyathos; ad numerumque bibunt.
Invenies illic, qui Neſtoris ebibat annos:
Quæ ſit per calices facta Sibylla ſuos.
Illic & cantant, quidquid didicere theatris;
Et jactant faciles ad ſua verba manus:

Et ducunt posito duras cratere choreas,
Cultaque diffusis saltat amica comis.
Cum redeunt, titubant; & sunt spectacula vulgo:
Et fortunatos obvia turba vocant.
Occurri nuper. visa est mihi digna relatu
Pompa: senem potum pota trahebat anus.
Quæ tamen hęc Dea sit, (quoniam rumoribus errant)
Fabula proposito nulla tacenda meo.
Arserat Æneæ Dido miserabilis igne:
Arserat exstructis in sua fata rogis.
Compositusque cinis, tumuliq; in marmore carmen
Hoc breve, quod moriens ipsa reliquit, erat:
Præbuit Æneas & caussam mortis, & ensem:
Ipsa sua Dido concidit usa manu.
Protinus invadunt Numidæ sine vindice regnum;
Et potitur capta Maurus Iarba domo.
Seq; memor spretum, thalamis tamen, inquit, Elisæ;
En ego, quem toties reppulit illa, fruor.
Diffugiunt Tyrii, quo quemque agit error, ut olim
Amisso dubiæ rege vagantur apes.
Tertia nudandas acceperat area messes;
Inque cavos ierant tertia musta lacus;
Pellitur Anna domo: lacrymansque sororia linquit
Mœnia. germanæ justa dat ante suæ.
Mista bibunt molles lacrymis unguenta favillæ;
Vertice libatas accipiuntque comas.
Terque, Vale, dixit: cineres ter ad ora relatos
Pressit. & est illis visa subesse soror.
Nacta ratem, comitemque fugę, pede labitur æquo,
Mœnia respiciens dulce sororis opus.
Fertilis est Melite sterili vicina Cosyræ
Insula, quam Libyci verberat unda freti.
Hanc petit hospitio Regis confisa vetusto.
Hospes opum dives Rex ibi Battus erat.
Qui postquam didicit casus utriusque sororis;
Hæc, inquit, tellus quantulacunque tua est.
Et tamen hospitii servasset ad ultima munus,
Sed timuit magnas Pygmalionis opes.
Signa recensuerat bis Sol sua: tertius ibat
Annus; & exsulibus terra petenda nova est:
Frater adest, belloque petit. Rex arma perosus,
Nos sumus imbelles, tu fuge sospes, ait.
Jussa fugit; ventoque ratem committit & undis.

Asperior quovis æquore frater erat.
Est prope piscosos lapidosi Crathidis amnes
Purus ager: Cameren incola turba vocant.
Illuc cursus erat. nec longius abfuit inde,
Quam quantum novies mittere funda potest.
Vela cadunt primo, & dubia librantur ab aura.
Findite remigio, navita dixit, aquas.
Dumque parant torto subducere carbasa lino,
Percutitur rapido puppis adunca Noto:
Inque patens æquor frustra pugnante magistro
Fertur: & ex oculis visa refugit humus.
Assiliunt fluctus, imoque à gurgite pontus
Vertitur, & canas alveus haurit aquas.
Vincitur ars vento: nec jam moderator habenis
Utitur; at votis: hic quoque poscit opem.
Jactatur tumidas exsul Phœnissa per undas;
Humidaque apposita lumina veste tegit.
Tunc primum Dido felix est dicta sorori,
Et quæcunque aliquam corpore pressit humum.
Figitur ad Laurens ingenti flamine littus
Puppis: &, expositis omnibus, hausta perit.
Jam pius Æneas regno nataque Latini
Auctus erat; populos miscueratque duos.
Littore dotali, solo comitatus Achate,
Secretum nudo dum pede carpit iter;
Adspicit errantem, nec credere sustinet Annam
Esse. quid in Latios illa veniret agros?
Dum secum Æneas: Anna est, exclamat Achates.
Ad nomen vultus sustulit illa suos.
Quo fugiat? quid agat? quos terræ quærat hiatus?
Ante oculos miseræ fata sororis erant.
Sensit, & alloquitur trepidam Cytherejus heros:
Flet tamen admonitu mortis, Elisa, tuæ.
Anna, per hanc juro, quam quondam audire solebas
Tellurem fato prosperiore dari;
Perque Deos comites, hac nuper sede locatos;
Sæpe meas illos increpuisse moras.
Nec timui de morte tamen: metus abfuit iste.
Hei mihi! credibili fortior illa fuit.
Ne refer. adspexi non illo pectore digna
Vulnera, Tartareas ausus adire domos.
At tu, seu ratio te nostris appulit oris,
Sive Deus; regni commoda carpe mei.

Multa

Multa tibi memores, nil non debemus Elisæ.
Nomine grata tuo, grata sororis, eris.
Talia dicenti (neque enim spes altera restat)
Credidit; errores exposuitque suos.
Utque domum intravit Tyrios induta paratus;
Incipit Æneas, (cætera turba silet.)
Hanc tibi cur tardam, pia, caussa, Lavinia conjux,
Est mihi: consumsi naufragus hujus opes.
Orta Tyro, regnum Libyca possedit in ora:
Quam precor ut caræ more sororis ames.
Omnia promittit, falsumque Lavinia vulnus
Mente premit tacita, dissimulatque fremens.
Donaque cum videat præter sua lumina ferri
Multa palam; mitti clam quoque multa putat.
Non tamen exactum, quid agat. furialiter odit;
Et parat insidias, & cupit ulta mori.
Nox erat: ante torum visa est adstare sororis,
Squallenti Dido sanguinolenta coma.
Et fuge, ne dubita, mœstum, fuge, dicere, tectum.
Sub verbum querulas impulit aura fores.
Exsilit, & velox humili super arva fenestra
Se jacit. audacem fecerat ipse timor.
Quaque metu rapitur, tunica velata recincta;
Currit, ut auditis territa dama lupis.
Corniger hanc cupidis rapuisse Numicius undis
Creditur, & stagnis occuluisse suis.
Sidonis interea magno clamore per agros
Quæritur. apparent signa notæque pedum.
Ventum erat ad ripas, inerant vestigia ripis.
Sustinuit tacitas conscius amnis aquas.
Ipsa loqui visa est, Placidi sum Nympha Numici;
Amne perenne latens Anna Perenna vocor.
Protinus erratis læti vescuntur in agris:
Et celebrant largo seque diemque mero.
Sunt quibus hæc Luna est, quia mensibus impleat
annum:
Pars Themin, Inachiam pars putat esse bovem.
Invenies, qui te Nymphen Atlantida dicant,
Teque Jovi primos, Anna, dedisse cibos.
Hæc quoque, quam referam, nostras pervenit ad au-
Fama: nec à vera dissidet illa fide. (res
Plebs vetus, & nullis etiamnum tuta Tribunis,
Fugit; & in sacri vertice montis abit.

Jam quoque, quem secum tulerant, defecerat illos
  Victus, & humanis usibus apta Ceres.
Orta suburbanis quædam fuit Anna Bovilis
  Pauper, sed mundæ sedulitatis, anus.
Illa, levi mitra canos redimita capillos,
  Fingebat tremula rustica liba manu.
Atque ita per populum fumantia mane solebat
  Dividere, hæc populo copia grata fuit.
Pace domi facta signum posuere Perennæ;
  Quod sibi defectis illa tulisset opem.
Nunc mihi, cur cantent, superest, obscœna puellæ,
  Dicere: nam coeunt, certaque probra canunt.
Nuper erat Dea facta; venit Gradivus ad Annam;
  Et cum seducta talia verba facit.
Mense meo coleris: junxi mea tempora tecum:
  Pendet ab officio spes mihi magna tuo.
Armifer Armiferæ correptus amore Minervæ
  Uror: & hoc longo tempore vulnus alo.
Effice, Di studio similes coeamus in unum.
  Conveniunt partes hæ tibi, comis anus.
Dixerat illa Deum promisso ludit inani;
  Et stultam dubia spem trahit usque mora.
Sæpius instanti, Mandata peregimus, inquit.
  Evictas precibus vix dedit illa manus.
Gaudet amans, thalamosque parat. deducitur illuc
  Anna tegens vultus, ut nova nupta suos.
Oscula sumturus subito Mars adspicit Annam;
  Nunc pudor elusum, nunc subit ira, Deum.
Ridet amatorem caræ nova Diva Minervæ:
  Nec res ha^ Veneri gratior ulla fuit.
Inde joci veteres obscænaque dicta canuntur:
  Et juvath anc magno "erba dedisse Deo
Præteriturus eram gladios inP rincipe fixos,
  Cùm €c à c aitis Vestal ocuta focis:
Ne dubita meminiſſe: meus fuit il' e Sacerdos.
  Sacrilegæt elis me petiere manus.
Ipsa virum rapui, simulacraque nuda reliqui.
  Quæ ceciditf erro, Cæsaris umbra fuit.
Ille quidem cœlo positus Jovis atria servat;
  Et tenet in magno templa dicata foro.
At quicunque nefas ausi prohibente Deorum
  Numine, polluerant Pontificale caput.
Morte jacent merita, testes estote Philippi;

Et

Et quorum sparsis ossibus albet humus.
Hoc opus, hæc pietas, hæc prima elementa fuerunt
Cæsaris; ulcisci justa per arma patrem.

POstera cum teneras Aurora refecerit herbas;
Scorpios à prima parte videndus erit.

TErtia post Idus lux est celeberrima Baccho.
Bacche, fave vati; dum tua festa cano.
Nec referam Semelen; ad quam nisi fulmina secum
Juppiter adferret; parvus inermis eras:
Nec puer ut posses maturo tempore nasci,
Expletum patrio corpore matris onus.
Sithonas & Scythicos longum enumerare triumphos,
Et domitas gentes, thurifer Inde, tuas.
Tu quoque Thebanæ male præda tacebere matris:
Inque tuum furiis, acte Lycurge, genu.
Ecce libet subitos pisces, Tyrrhenaque monstra
Dicere. sed non est carminis hujus opus.
Carminis hujus opus, caussas expromere; quare
Vilis anus populos ad sua liba vocet.
Ante tuos ortus aræ sine honore fuerunt,
Liber, & in gelidis herba reperta focis.
Te memorant Gange, totoque Oriente subacto,
Primitias magno sepòsuisse Jovi.
Cinnama tu primus captivaque thura dedisti,
Deque triumphato viscera tosta bove.
Nomine ab auctoris ducunt Libamina nomen,
Libaque: quod sacris pars datur inde focis.
Liba Deo fiunt: succis quia dulcibus ille
Gaudet, & à Baccho mella reperta ferunt.
Ibat arenoso Satyris comitatus ab Hebro:
(Non habet ingratos fabula nostra jocos
Jamque erat ad Rhodopen, Pangæaque florida ventum:
Æriferæ comitum concrepuere manus.
Ecce novæ coeunt volucres tinnitibus actæ:
Quaque movent sonitus æra, sequuntur apes.
Colligit errantes, & in arbore claudit inani
Liber: & inventi præmia mellis habet.
Ut Satyri, lævisque senex tetigere saporem;
Quærebant flavos per nemus omne favos.
Audit in exesa stridorem examinis ulmo:
Adspicit, & ceras, dissimulatque senex.
Utque piger pandi tergo residebat aselli;

Applicat hunc ulmo corticibusque cavis.
Constitit ipse super ramoso stipite nixus:
Atque avidè trunco condita mella petit.
Millia crabronum coeunt; & vertice nudo
Spicula defigunt, oraque summa notant.
Ille cadit præceps, & calce feritur aselli:
Inclamatque suos, auxiliumque rogat.
Concurrunt Satyri, turgentiaque ora parentis
Rident, percusso claudicat ille genu.
Ridet & ipse Deus: limumque inducere monstrat.
Hic paret monitis, & linit ora luto.
Melle pater fruitur: liboque infusa calenti
Jure repertori candida mella damus.
Fœmina cur presset, non est rationis opertæ.
Fœmineos thyrso concitat ille choros.
Cur anus hoc faciat, quæris? vinosior ætas
Hæc est, & gravidæ munera vitis amans.
Cur hedera cincta est? hedera est gratissima Bacchò.
Hoc quoque cur ita sit, dicere nulla mora est.
Nysiades Nymphæ, puerum quærente noverca,
Hanc frondem cunis apposuere novis.
Restat, ut inveniam, quare toga libera detur
Lucifero pueris, candide Bacche, tuo.
Sive, quod ipse puer semper, juvenisque videris;
Et media est ætas inter utrumque tibi:
Seu quia tu pater es, patres sua pignora natos
Commendant curæ numinibusque tuis.
Sive, quod es Liber, vestis quoque libera per tè
Sumitur, & vitæ liberioris iter.
An quia, cum prisci colerent studiosius agros,
Et patrio faceret rure Senator opus,
Et caperet fasces à curvo consul aratro,
Nec crimen duras esset habere manus;
Rusticus ad ludos populus veniebat in Urbem:
Sed Dis, non studiis ille dabatur honos.
Luce sua ludos uvæ commentor habebat:
Quos cum tædifera nunc habet ipse Dea.
Ergo, ut tyronem celebrare frequentia possit,
Visa dies dandæ non aliena togæ.
Mite, Pater, caput huc placataque cornua vertas;
Et des ingenio vela secunda meo.
Itur ad Argeos, (qui sint, sua pagina dicet)
Hac, si commemini, præteritaque die.

Stella Lycaoniam vergit proclinis ad Arcton
Miluus. hæc illa nocte videnda venit.
Quid dederit volucri, si vis cognoscere, cælum;
Saturnus regnis ab Jove pulsus erat.
Concitat iratus validos Titanas in arma,
Quæque fuit fatis debita, poscit opem.
Matre satus Terra monstrum mirabile taurus
Parte sui serpens posteriore fuit.
Hunc triplici muro lucis incluserat atris
Parcarum monitu Styx violenta trium.
Viscera qui tauri flammis adolenda dedisset,
Sors erat, æternos vincere posse Deos.
Immolat hunc Briareus facta ex adamante securi;
Et jam jam flammis exta daturus erat.
Jupiter alitibus rapere imperat. attulit illi
Miluus: & meritis venit in astra suis.

UNa dies media est; & fiunt sacra Minervæ;
Nominaque à junctis quinque diebus habent.
Sanguine prima vacat: nec fas concurrere ferro.
Caussa, quod est illa nata Minerva die.
Altera, tresque super strata celebrantur arena.
Ensibus exsertis bellica læta Dea est.
Pallada nunc pueri, teneræque ornate puellæ.
Qui benè placarit Pallada, doctus erit.
Pallade placata, lanam mollire puellæ;
Discant jam plenas exonerare colos.
Illa etiam stantes radio percurrere telas
Erudit; & rarum pectine denset opus.
Hanc cole, qui maculas læsis de vestibus aufers;
Hanc cole, velleribus quisquis ahena paras.
Nec quisquam invita faciat bene vincula plantæ
Pallade; sit Tychio doctior ille licet.
Et licet antiquo manibus collatus Epeo
Sit prior; irata Pallade mancus erit.
Vos quoque, Phœbea morbos qui pellitis arte,
Munera de vestris pauca referte Deæ.
Nec vos turba feri censu fraudata magistri
Spernite. discipulos attrahit illa novos.
Quique moves cælum, tabulamque coloribus uris;
Quique facis docta mollia saxa manu.
Mille Dea est operum: certe Dea carminis illa est.
Si mereor, studiis adsit amica meis.
Cælius ex alto qua mons descendit in æquum;

Hic ubi non plana est, sed prope plana via est;
Parva licet videas Capitæ delubra Minervæ,
Quæ Dea natali cœpit habere suo.
Nominis in dubio caussa est. capitale vocamus
Ingenium sollers: ingeniosa Dea est.
An, quia de capitis fertur sine matre paterni
Vertice cum clypeo prosiluisse suo?
An, quia perdomitis ad nos captiva Faliscis
Venit: & hoc ipsum litera prisca docet?
An, quod habet legem, capitis quæ pendere pœnas
Ex illo jubeat furta reperta loco?
A quacunque trahis ratione vocabula, Pallas;
Pro Ducibus nostris ægida semper habe.
Summa dies è quinque tubas lustrare canoras
Admonet, & forti sacrificare Deæ.
Nunc potes ad Solem sublato dicere vultu;
Hic here Phryxeæ vellera pressit ovis.
Seminibus tostis sceleratæ fraude novercæ
Sustulerat nullas, ut solet, herba comas.
Mittitur ad tripodas, certa qui sorte reportet,
Quam sterili terræ Delphicus edat opem.
Hic quoque corruptus cum semine nunciat Helles
Et juvenis Phryxi funera sorte peti.
Utque recusantem cives, & tempus, & Ino
Compulerunt regem jussa nefanda pati;
Et soror, & Phryxus velati tempora ramis
Stant simul ante aras: junctaque fata gemunt.
Adspicit hos, ut forte pependerat æthere, mater;
Et ferit attonita pectora nuda manu:
Inque draconigenam nimbis comitantibus urbem
Desilit: & natos eripit inde suos.
Utque fugam capiant, aries nitidissimus auro
Traditur, ille vehit per freta longa duos.
Dicitur infirma cornu tenuisse sinistra
Fœmina; cum de se nomina fecit aquæ.
Pæne simul periit, dum vult succurrere lapsæ,
Frater; & extentas porrigit usque manus.
Flebat, ut amissa gemini consorte pericli,
Cæruleo junctam nescius esse Deo.
Littoribus tactis aries fit sidus: at hujus
Pervenit in Colchas aurea lana domos.
TRes ubi Luciferos veniens præmiserit Eos;
Tempora nocturnis æqua diurna feres.

Inde

INde quater pastor saturos ubi clauserit hœdos,
Canuerint herbæ rore recente quater;
Janus adorandus, cumque hoc Concordia mitis,
Et Romana Salus, araque Pacis erit.
LUna regit menses, hujus quoque tempora mensis
Finit Aventino Luna colenda jugo.

FASTORUM
LIBER IV.

ALma, fave vati, geminorum mater Amorum.
Ad vatem vultus rettulit illa suos.
Quid tibi, ait, mecum? certe majora canebas.
Num vetus in molli pectore vulnus habes?
Scis Dea, respondi, de vulnere. risit: & æther
Protinus ex illa parte serenus erat.
Saucius, an sanus, nunquid tua signa reliqui?
Tu mihi propositum, tu mihi semper opus.
Quæ decuit, primis sine crimine lusimus annis;
Nunc teritur nostris area major equis.
Tempora cum caussis Annalibus eruta priscis,
Lapsaque sub terras, ortaque signa cano.
Venimus ad quartum, quo tu celeberrima mensem.
Et vatem, & mensem scis, Venus, esse tuos.
Mota Cytheriaca leviter mea tempora myrto
Contigit: &, Cœptum perfice, dixit, opus.
Sensimus; & subito caussæ patuere dierum.
Dum licet, & spirant flamina; navis eat.
Si qua tamen pars te de Fastis tangere debet,
Cæsar, in Aprili, quo tenearis, habes.
Hic ad te magna descendit imagine mensis:
Et fit adoptiva nobilitate tuus.
Hoc pater Iliades, cum longum scriberet annum,
Vidit; & auctores rettulit ipse suos.
Utque fero Marti primam dedit ordine sortem,
Quod sibi nascendi proxima caussa fuit;
Sic Venerem gradibus multis in gente repertam
Alterius voluit mensis habere locum.
Principiumque sui generis, revolutaque quærens
Sæcula, cognatos venit adusque Deos.
Dardanon Electra nesciret Atlantide cretum
Scilicet; Electran concubuisse Jovi?

Hujus Erichthonius: Tros est generatus ab illo:
  Assaracon creat hic: Assaracusque Capyn.
Proximus Anchisen: cum quo commune parenti
  Non dedignata est nomen habere Venus.
Hinc satus Æneas, pietas spectata per ignes,
  Sacra, patremque humeris altera sacra, tulit.
Venimus ad felix aliquando nomen Juli:
  Unde domus Teucros Julia tangit avos.
Posthumus huic: qui, quod silvis fuit ortus in altis,
  Sylvius in Latia gente vocatus erat.
Isque, Latine, tibi pater est: subit Alba Latinum:
  Proximus est titulis Epitos, Alba, tuis.
Ille dedit Capyi recidiva vocabula Trojæ;
  Et tuus est idem, Calpete, factus avus.
Cumq; patris regnum post hunc Tyberinus haberet;
  Dicitur in Thuscæ gurgite mersus aquæ.
Jam tamen Agrippan genitum, Remulumque nepotē
  Viderat: in Remulum fulmina missa ferunt.
Venit Aventinus post hos: locus unde vocatus;
  Mons quoque. post illum tradita regna Procæ.
Quem sequitur diri Numitor germanus Amulî.
  Ilia cum Lauso de Numitore sati.
Ense cadit patruo Lausus: placet Ilia Marti;
  Teque parit, gemino juncte Quirine Remo.
Ille suos semper Venerem Martemque parentes
  Dixit: & emeruit vocis habere fidem.
Neve secuturi possent nescire nepotes;
  Tempora Dis generis continuata dedit.
Sed Veneris mensem Grajo sermone notatum
  Auguror: à spumis est Dea dicta maris.
Nec tibi sit mirum Grajo rem nomine dici:
  Itala nam tellus Græcia major erat.
Venerat Evander plena cum classe suorum:
  Venerat Alcides, Grajus uterque genus.
Hospes Aventinis armentum pavit in herbis
  Claviger: & tanto est Albula pota Deo.
Dux quoque Neritius. testes Læstrygones exstant:
  Et quod adhuc Circes nomina littus habet.
Et jam Telegoni, jam mœnia Tiburis udi
  Stabant: Argolicæ quod posuere manus.
Venerat Atrides fatis agitatus Halesus;
  A quo se dictam terra Falisca putat.
Adjice Trojanæ suasorem Antenora pacis,

Et generum Oeniden, Appule Daune, tuum,
Serus ab Iliacis, & post Antenora, flammis
Attulit Æneas in loca nostra Deos.
Hujus erat Solymus Phrygia comes exul ab Ida:
A quo Sulmonis mœnia nomen habent.
Sulmonis gelidi patriæ, Germanice, nostræ.
Me miserum, Scythico quam procul illa solo est!
Ergo ego? tam longas sed supprime, Musa, querelas:
Non tibi sunt mœsta sacra canenda lyra.
Quo non livor abit? sunt qui tibi mensis honorem
Eripuisse velint, invideantque, Venus.
Nam, quia Ver aperit tunc omnia, densaque cedit
Frigoris asperitas, fœtaque terra parit;
Aprilem memorant ab aperto tempore dictum:
Quem Venus iniecta vendicat alma manu.
Illa quidem totum dignissima temperat orbem:
Illa tenet nullo regna minora Deo:
Juraque dat cœlo, terræ, natalibus undis;
Perque suos initus continet omne genus.
Illa Deos omnes (longum enumerare) creavit:
Illa satis caussas arboribusque dedit:
Illa rudes animos hominum contraxit in unum;
Et docuit jungi cum pare quemque sua.
Quid genus omne creat volucrum, nisi blanda voluptas?
Nec coeant pecudes, si levis absit amor.
Cum mare trux aries cornu decertat: at idem
Frontem dilectæ lædere parcit ovis.
Deposita taurus sequitur feritate juvencam,
Quem toti saltus, quem nemus omne, tremunt.
Vis eadem, lato quodcunque sub æquore vivit,
Servat: & innumeris piscibus implet aquas.
Prima feros habitus homini detraxit: ab illa
Venerunt cultus mundaque cura sui.
Primus amans carmen vigilatum nocte negata
Dicitur ad clausas concinuisse fores.
Eloquiumque fuit duram exorare puellam:
Proque sua caussa quisque disertus erat.
Mille per hanc artes motæ; studioque placendi,
Quæ latuere prius, multa reperta ferunt.
Hanc quisquam titulo mensis spoliare secundi
Audeat? à nobis sit procul iste furor.
Quid, quod ubique potens, templisque frequentibus aucta
Urbe

Urbe tamen nostra jus Dea majus habet.
Pro Troja, Romane, tua Venus arma ferebat;
Cum gemuit teneram cuspide læsa manum,
Cælestesque duas Trojano judice vicit.
Ah nolim victas hoc meminisse, Deas!
Assaracique nurus dicta est: ut scilicet olim
Magnus Juleos Cæsar haberet avos.
Nec Veneri tempus, quàm ver, erat aptius ullum.
Vere nitent terræ: vere remissus ager.
Nunc herbæ rupta tellure cacumina tollunt;
Nunc tumido gemmas cortice palmes agit.
Et formosa Venus formoso tempore digna est:
Utque solet, Marti continuata suo
Vere monet curvas materna per æquora puppes
Ire: nec hybernas jam timuisse minas.
Rite Deam Latiæ colitis matresque nurusque;
Et vos, quis vittæ longaque vestis abest.
Aurea marmoreo redimicula solvite collo:
Demite divitias: tota lavanda Dea est.
Aurea siccato redimicula reddite collo:
Nunc alii flores, nunc nova danda rosa est.
Vos quoque sub viridi myrto jubet illa lavari:
Caussaque cur jubeat (discite) certa subest.
Littore siccabat rorantes nuda capillos.
Viderunt Satyri turba proterva Deam.
Sensit, & apposita texit sua corpora myrto.
Tuta fuit facto: vosque referre jubet.
Discite nunc, quare Fortunæ thura Virili
Detis eo, calida qui locus humet aqua.
Accipit ille locus posito velamine cunctas;
Et vitium nudi corporis omne videt.
Ut tegat hoc, celetque viros, Fortuna Virilis
Præstat: & hoc parvo thure rogata facit.
Nec pigeat niveo tritum cum lacte papaver
Sumere, & expressis mella liquata favis.
Cum primum cupido Venus est deducta marito;
Hoc bibit. ex illo tempore nupta fuit.
Supplicibus verbis illam placate: sub illa
Et forma, & mores, & bona fama manent.
Roma pudicitia proavorum tempore lapsa est:
Cumæam, veteres, consuluistis anum.
Templa jubet Veneri fieri: quibus ordine factis,
Inde Venus verso nomina corda tenet.

Sem-

Semper ad Æneadas placido, pulcerrima, vultu
Respice: totque tuas, Diva, tuere nurus.
Dum loquor, elatæ metuendus acumine caudæ
Scorpios in virides præcipitatur aquas.
Nox ubi transierit, cælumque rubescere primo
Cœperit, & tactæ rore querentur aves;
Semustamque facem vigilata nocte viator
Ponet, & ad solitum rusticus ibit opus;
Plejades incipient humeros relevare paternos:
Quæ septem dici, sex tamen esse solent.
Seu quod in amplexum sex hinc venere Deorum:
Nam Steropen Marti concubuisse ferunt:
Neptuno Halcyonen, & te, formosa Celæno:
Majan, & Electran, Taygetemque Jovi:
Septima mortali Merope tibi, Sisyphe, nupsit:
Pœnitet: & facti sola pudore latet.
Sive quod Electra Trojæ spectare ruinas
Non tulit: ante oculos opposuitque manum.
Ter sine perpetuo cælum versetur in axe:
Ter jungat Titan, terque resolvat equos;
Protinus inflexo Berecynthia tibia cornu
Flabit: & Idææ festa Parentis erunt.
Ibunt semimares, & inania tympana tundent;
Æraque tinnitus ære repulsa dabunt.
Ipsa sedens molli comitum cervice feretur
Urbis per medias exululata vias
Scena sonat, Ludique vocant, spectate Quirites;
Et Fora Marte suo litigiosa vacent.
Quærere multa libet: sed me sonus æris acuti
Terret, & horrendo lotos adunca sono.
Da Dea, quas sciter, doctas Cybeleia, neptes.
Audit; & has curæ jussit adesse meæ.
Pandite mandati memores, Heliconis alumnæ,
Gaudeat assiduo cur Dea Magna sono.
Sic ego; sic Erato (mensis Cythereius illi
Cessit; quod teneri nomen Amoris habet:)
Reddita Saturno sors hæc erat; optime regum,
A nato sceptris excutiere tuis.
Ille suam metuens, ut quæque erat edita, prolem
Devorat; immersam visceribusque tenet.
Sæpe Rhea questa est toties fœcunda, nec unquam
Mater; & indoluit fertilitate sua.
Juppiter ortus erat, pro magna teste vetustas

Creditur. acceptam parce movere fidem.
Veste latens saxum cælesti viscere sedit.
Sic genitor fatis decipiendus erat.
Ardua jam dudum resonat tinnitibus Ide;
Tutus ut infanti vagiat ore puer.
Pars clypeos sudibus, geleas pars tundit inanes;
Hoc Curetes habent, hoc Corybantes opus.
Res latuit patrem: priscique imitamina facti
Æra Deæ comites raucaque terga movent.
Cymbala pro galeis, pro scutis tympana pulsant:
Tibia dat Phrygios, ut dedit ante, modos.
Desierat, cæpi; Cur huic genus acre leones
Præbeat insolitas ad juga curva jubas?
Desieram, cœpit: Feritas mollita per illam
Creditur. id curru testificata suo est.
At cur turrita caput est onerata corona?
An Phrigiis turres urbibus illa dedit?
Annuit. Unde venit, dixi, sua membra secandi
Impetus? ut tacui, Pieris orsa loqui:
Phryx puer in silvis facie spectabilis altis
Turrigeram casto vinxit amore Deam.
Hunc sibi servari voluit, sua templa tueri:
Et dixit, Semper fac puer esse velis.
Ille fidem jussis dedit, &, Si mentiar, inquit,
Ultima, qua fallam, sit Venus illa mihi.
Fallit: & in Nympha Sagaritide desinit esse,
Quod fuit. hinc pœnas exigit ira Deæ.
Naida vulneribus succidit in arbore factis.
Illa perit. fatum Naidos arbor erat.
Hic furit: &, credens thalami procumbere tectum,
Effugit, & cursu Dindyma summa petit.
Et modo, Tolle faces: remove modo, verbera, clamat.
Sæpe Palæstinas jurat adesse Deas.
Ille etiam saxo corpus laniavit acuto;
Longaque in immundo pulvere tracta coma est.
Voxque fuit, Merui: meritas dem sanguine pœnas.
Ah pereant partes, quæ nocuere mihi!
Ah pereant! dicebat adhuc. onus inguinis aufert;
Nullaque sunt subito signa relicta viri.
Venit in exemplum furor hinc, mollesque ministri
Cædunt jactatis vilia membra comis.
Talibus Aoniæ facunda voce Camœnæ
Reddita quæsiti caussa furoris erat.

Hoc

Hoc quoq;, dux operis, moneas precor; unde petita
Venerit. an nostra semper in Urbe fuit?
Dindymon, & Cybelen, & amœnam fontibus Iden
Semper, & Iliacas Mater amavit opes.
Cum Trojam Æneas Italos portaret in agros;
Est Dea sacriferas pæne secuta rates.
Sed nondum fatis Latio sua numina posci
Senserat; assuetis substiteratque locis.
Post, ut Roma potens opibus jam sæcula quinque
Vidit, & edomito sustulit orbe caput;
Carminis Euboici fatalia verba sacerdos
Inspicit. inspectum tale fuisse ferunt:
Mater abest; Matrem jubeo, Romane, requiras.
Cùm veniet, casta est accipienda manu.
Obscuræ sortis Patres ambagibus errant:
Quæve parens àbsit, quove petenda loco.
Consulitur Pæan: Divumque arcessite Matrem,
Inquit: in Idæo est invenienda jugo.
Mittuntur proceres. Phrygiæ tum sceptra tenebat
Attalus: Ausoniis rem negat ille viris.
Mira canam. longo tremuit cum murmure tellus:
Et sic ex adytis Diva locuta suis:
Ipsa peti volui. ne sit mora: mitte volentem.
Dignus Roma locus, quo Deus omnis eat.
Ille soni terrore pavens, Proficiscere, dixit;
Nostra eris. in Phrygios Roma refertur avos.
Protinus innumeræ cædunt pineta secures
Illa, quibus fugiens Phryx pius usus erat.
Mille manus coeunt: & picta coloribus ustis
Cœlestum Matrem concava puppis habet.
Illa sui per aquas fertur tutissima nati;
Longaque Phryxeæ stagna sororis adit:
Rhœteumque rapax, Sigeaque littora transit;
Et Tenedon veteres Eetionis opes.
Cyclades excipiunt, Lesbo post terga relicta;
Quaque Caristeis frangitur unda vadis.
Transit & Icarium, lapsas ubi perdidit alas
Icarus, & vastæ nomina fecit aquæ.
Tum læva Creten, dextra Pelopeidas undas
Deserit, & Veneri sacra Cythera petit.
Hinc mare Trinacrium, candens ubi tingere ferrum
Brontes, & Steropes, Acmonidesque solent;
Æquoraque Afra legit, Sardoaque regna sinistris

Re-

Prospicit à remis, Ausoniamque tenet.
Ostia contigerat, qua se Tyberinus in altum
Dividit, & campo liberiore natat.
Omnis Eques, mistaque gravis cum Plebe Senatus,
Obvius ad Thusci fluminis ora venit.
Procedunt pariter matres, natæque, nurusque;
Quæque colunt sanctos virginitate focos.
Sedula fune viri contento brachia lassant.
Vix subit adversas hospita navis aquas.
Sicca diù tellus fuerat, sitis usserat herbas,
Sedit limoso pressa carina vado,
Quisquis adest operi, plus quam pro parte laborat;
Adjuvat & fortes voce sonante manus.
Illa velut medio stabilis sedet insula ponto,
Attoniti monstro stantque, paventque viri.
Claudia Quinta genus Clauso referebat ab alto,
Nec facies impar nobilitate fuit.
Casta quidem; sed non & credita. rumor iniquus
Læserat, & falsi criminis acta rea est.
Cultus, & ornatis variè prodisse capillis,
Obfuit, ad rigidos promtaque lingua senes.
Conscia mens recti famæ mendacia risit,
Sed nos in vitium credula turba sumus.
Hæc ubi castarum processit ab agmine matrum,
Et manibus puram fluminis hausit aquam;
Ter caput irrorat, ter tollit in æthera palmas.
Quicunque adspiciunt, mente carere putant.
Submissoque genu, vultus in imagine Divæ
Figit, & hos edit crine jacente sonos:
Supplicis, alma, tuæ, genetrix fœcunda Deorum,
Accipe sub certa conditione preces.
Casta negor. si tu damnas; meruisse fatebor.
Morte luam pœnas judice victa Dea.
Sed, si crimen abest, tu nostræ pignora vitæ
Re dabis: & castas casta sequere manus.
Dixit, & exiguo funem conamine traxit.
Mira, sed & scena testificata loquar.
Mota Dea est; sequiturque ducem, laudatq; sequendo.
Index lætitiæ fertur in astra sonus.
Fluminis ad flexum veniunt: Tiberina priores
Ostia dixerunt, unde sinister abit.
Nox aderat: querno religant à stipite funem;
Dantque levi somno corpora functa cibo.

Lux

Lux aderat: querno solvunt à stipite funem:
  Ante tamen posito thura dedere foco.
Ante coronata puppi sine labe juvencam
  Mactarunt operum conjugiique rudem.
Est locus, in Tiberim qua lubricus influit Almo,
  Et nomen magno perdit ab amne minor.
Illic purpurea canus cum veste sacerdos
  Almonis Dominam sacraque lavit aquis.
Exululant comites, furiosaque tibia flatur;
  Et feriunt molles taurea terga manus.
Claudia præcedit læto celeberrima vultu;
  Credita vix tandem teste pudica Dea.
Ipsa sedens plaustro porta est invecta Capena:
  Sparguntur junctæ flore recente boves.
Nasica accepit: templi tunc extitit auctor.
  Augustus nunc est: ante Metellus erat.
Substitit hic Erato. mora fit, si cætera quæram.
  Dic, inquam, parva cur stipe quærat opes?
Contulit æs populus, de quo delubra Metellus
  Fecit, ait. dandæ mos stipis inde manet.
Cur vicibus factis ineant convivia, quæro,
  Tum magis, indictas concelebrentque dapes.
Quod bene mutarit sedem Berecynthia, dixit;
  Captant mutatis sedibus omen idem.
Institeram, quare primi Megalesia ludi
  Urbe forent nostra: cum Dea (sensit enim:)
Illa Deos, inquit, peperit, cessere parenti,
  Principiumque dati Mater honoris habet.
Cur igitur Gallos, qui se excidere, vocamus?
  Cum tanto Phrygia Gallica distet humus?
Inter, ait, viridem Cybelen altasque Celenas,
  Amnis it insana, nomine Gallus, aqua.
Qui bibit inde, furit. procul hinc discedite, queis est
  Cura bonæ mentis. qui bibit inde, furit.
Non pudet herbosum, dixi, posuisse moretum
  In Dominæ mensis? an sua caussa subest?
Lacte mero veteres usi memorantur, & herbis;
  Sponte sua si quas terra ferebat, ait.
Candidus elisæ miscetur caseus herbæ;
  Cognoscat priscos ut Dea prisca cibos.

POstera cum cœlo motis Pallantias astris
  Fulserit; & niveos Luna levarit equos;
Qui dicet, Quondam sacrata est colle Quirini

Hac

Hac Fortuna die Publica; verus erit.
TErtia lux (memini) Ludis erat. at mihi quidam
Spectanti senior, contiguusque loco,
Hæc, ait, illa dies, Libycis qua Cæsar in oris
Perfida magnanimi contudit arma Jubæ.
Dux mihi Cæsar erat, sub quo meruisse Tribunus
Glorior. officio præfuit ille meo.
Hanc ego militia sedem, tu pace parasti,
Inter bis quinos usus honore Viros.
Plura locuturi subito seducimur imbre.
Pendula cælestes Libra movebat aquas.
Ante tamen, quam summa dies spectacula sistat,
Ensifer Orion æquore mersus erit.
PRoxima victricem cum Romam inspexerit Eos,
Et dederit Phœbo stella fugata locum;
Circus erit pompa celeber numeroque Deorum;
Primaque ventosis palma petetur equis.
Hi Cereris Ludi, non est opus indice caussa.
Sponte Deæ munus promeritumque patent.
Messis erant primis virides mortalibus herbæ;
Quas tellus nullo sollicitante dabat.
Et modo carpebant vivaci cespite gramen;
Nunc epulæ tenera fronde cacumen erant.
Postmodo glans nata est. bene erat jam glande reper-
Duraque magnificas quercus habebat opes. (tas
Prima Ceres homini ad meliora alimenta vocato
Mutavit glandes utiliore cibo.
Illa jugo tauros collum præbere coegit;
Tum primùm soles eruta vidit humus.
Æs erat in pretio: chalybeia massa latebat.
Heu quàm perpetuo debuit illa tegi!
Pace Ceres læta est. at vos optate, coloni,
Perpetuam Pacem, perpetuumque Ducem.
Farra Deæ, micæque licet salientis honorem
Detis, & in veteres thurea grana focos.
Et, si thura aberunt, unctas accendite tedas:
Parva bonæ Cereri, sint modo casta, placent.
A bove succincti cultros removete ministri.
Bos aret: ignavam sacrificate suem.
Apta jugo cervix non est ferienda securi.
Vivat, & in dura sæpe laboret humo.
Exigit ipse locus, raptus ut virginis edam.
Plura recognosces: pauca docendus eris.

Terra tribus scopulis vastum procurrit in æquor
Trinacris, à positu nomen adepta loci.
Grata domus Cereri. multas ibi possidet urbes;
In quibus est culto fertilis Henna solo.
Frigida cælestum matres Arethusa vocarat.
Venerat ad sacras & Dea flava dapes.
Filia, consuetis ut erat comitata puellis,
Errabat nudo per sua prata pede.
Valle sub umbrosa locus est, adspergine multa
Uvidus ex alto desilientis aquæ.
Tot fuerant illic, quot habet natura, colores:
Pictaque dissimili flore nitebat humus.
Quam simul adspexit; Comites accedite, dixit;
Et mecum vestros flore replete sinus.
Præda puellares animos prolectat inanis;
Et non sentitur sedulitate labor.
Hæc implet lento calathos è vimine textos:
Hæc gremium, laxos degravat illa sinus.
Illa legit calthas: huic sunt violaria curæ:
Illa papavereas subsecat ungue comas.
Has, Hyacinthe, tenes: illas, Amarante, moraris
Pars thyma, pars casiam, pars meliloton amant.
Plurima lecta rosa est, & sunt sine nomine flores.
Ipsa crocos tenues, liliaque alba legit.
Carpendi studio paulatim longius itur;
Et dominam casu nulla secuta comes.
Hanc videt, & visam patruus velociter aufert;
Regnaque cæruleis in sua portat equis.
Illa quidem clamabat, Io, carissima mater,
Auferor. ipsa suos absciderat que sinus.
Panditur interea Diti via: jamque diurnum
Lumen inassueti vix patiuntur equi.
At chorus æqualis cumulatis flore canistris,
Persephone, clamant, ad tua dona veni.
Ut clamata silet, montes ululatibus implent;
Et feriunt mœstæ pectora nuda manus.
Attonita est plangore Ceres; modo venerat Hĕnam:
Nec mora, Me miseram, filia, dixit, ubi es?
Mentis inops rapitur. quales audire solemus
Threicias passis Mænadas ire comis.
Ut vitulo mugit sua mater ab ubere rapto,
Et quærit fœtus per nemus omne suos:
Sic Dea, nec retinet gemitus, & concita cursu

Fer-

Fertur, & è campis incipit, Henna, tuis.
Inde puellaris nacta est vestigia plantæ,
Et pressam noto pondere vidit humum.
Forsitan illa dies errori summa fuisset,
Si non turbassent signa reperta sues.
Jamque Leontinos Amenanaque flumina cursu
Præterit, & ripas, herbifer Aci, tuas:
Præterit & Cyanen, & fontem lenis Anapi,
Et te, vorticibus non adeunde Gela.
Liquerat Ortygien, Megareaque, Pantagienque;
Quaque Simetheas accipit æquor aquas,
Antraque Cyclopum positis exusta caminis,
Quique locus curvæ nomina falcis habet:
Himeraque, & Didymen, Acragantaque Tauromenonq;
Sacrorumque Melan pascua læta boum.
Hinc Camerinan adit, Thapsonq; & Heloria tempe,
Quaque patet Zephyro semper apertus Eryx.
Jamque Peloriaden, Lilybeaque, jamque Pachynon
Lustrarat, terræ cornua prima suæ.
Quacunque ingreditur, miseris loca cuncta querelis
Implet. ut amissum cum gemit ales Ityn.
Perque vices modo, Persephone, modo, Filia, clamat.
Clamat, & alternis nomen utrumque ciet.
Sed neque Persephone Cererem, neque filia matrem
Audit: & alternis nomen utrumque perit.
Unaque, pastorem vidisset an arva colentem,
Vox erat, Hac gressus ecqua puella tulit?
Jam color unus inest rebus, tenebrisque teguntur
Omnia; jam vigiles conticuere canes.
Alta jacet vasti super ora Typhoeos Ætne,
Cujus anhelatis ignibus ardet humus.
Illic accendit geminas pro lampade pinus:
Hinc Cereris sacris nunc quoque tæda datur.
Est specus exesi structura pumicis asper;
Non homini regio, non adeunda feræ:
Quo simul ac venit, frenatos curribus angues
Jungit, & æquoreas sicca pererrat aquas.
Effugit & Syrtes, & te, Zanclæa Charybdi;
Et vos, Nisæi naufraga monstra canes;
Hadriacumque patens late, bimaremque Corinthon.
Sic venit ad portus, Attica terra, tuos.
Hic primum sedit gelido mœstissima saxo.
Illud Cecropidæ nunc quoque triste vocant.

Sub

Sub Jove duravit multis immota diebus,
Et Lunæ patiens, & pluvialis aquæ.
Fors sua cuique loco est. quo nunc Cerealis Eleusin,
Dicitur hoc Celei rura fuisse senis.
Ille domum glandes excussaque mora rubetis
Portat, & arsuris arida ligna focis.
Filia parva duas redigebat rupe capellas;
Et tener in cunis filius æger erat.
Mater, ait virgo, (mota est Dea nomine matris)
Quid facis in solis incomitata jugis?
Restitit & senior, quamvis onus urget; & orat
Tecta suæ subeat quantulacunque casæ.
Illa negat: simularat anum, mitraque capillos
Presserat. instanti talia dicta refert:
Sospes eas, semperque parens: mihi filia rapta est.
Heu melior quanto sors tua sorte mea!
Dixit: &, ut lacrymę (neque enim lacrymare Deorum est)
Decidit in tepidos lucida gutta sinus.
Flent pariter, molles animi virgoque senexque.
E quibus hæc justi verba fuere senis:
Sic tibi, quam raptam quereris, sit filia sospes;
Surge: nec exiguæ despice tecta casæ.
Cui Dea, Duc, inquit: scisti, qua cogere posses.
Seque levat saxo, subsequiturque senem.
Dux comiti narrat, quàm sit sibi filius æger;
Nec capiat somnos, invigiletque malis.
Illa soporiferum, parvos initura penates,
Colligit agresti lene papaver humo.
Dum legit; oblito fertur gustasse palato,
Longamque imprudens exsoluisse famem.
Quæ quia principio posuit jejunia noctis:
Tempus habent Mystæ sidera visa cibi.
Limen ut intravit, luctus videt omnia plena.
Jam spes in puero nulla salutis erat.
Matre salutata, (mater Metanira vocatur)
Tangere dignata est os puerile suo.
Pallor abit, subitasque vident in corpore vires.
Tantus cælesti venit ab ore vigor.
Tota domus læta est. hoc est, materque paterque
Nataque: tres illi tota fuere domus.
Mox epulas ponunt, liquefacta coagula lacte,
Pomaque, & in teneris aurea mella favis.

Ab-

Abstinet alma Ceres, somnique papavera caussas
Dat tibi cum tepido lacte bibenda, puer.
Noctis erat medium, placidique silentia somni,
Triptolemum gremio sustulit illa suo:
Terque manu permulsit eum, tria carmina dixit:
Carmina mortali non referenda sono.
Inque foco pueri corpus vivente favilla
Obruit, humanum purget ut ignis onus.
Excutitur somno stultè pia mater, & amens,
Quid facis? exclamat, membraque ab igne rapit.
Cui Dea, Dum non es, dixit, scelerata fuisti,
Irrita materno sunt mea dona metu.
Iste quidem mortalis erit, sed primus arabit,
Et seret, & culta præmia tollet humo.
Dixit, & egrediens nubem trahit, inque dracones
Transit, & aligero tollitur axe Ceres.
Sunion expositum, Pyræaque tuta recessu
Linquit, & in dextrum quæ jacet ora latus.
Hinc init Ægæum; quo Cycladas adspicit omnes;
Joniumque rapax, Icariumque legit.
Perque urbes Asiæ longum petit Hellespontum;
Diversumque locis alta pererrat iter.
Nam modo thurilegos Arabas, modo despicit Indos:
Hinc Libys, hinc Meroe, siccaque terra subest.
Nunc adit Hesperios Rhenum Rhodanumque Padumque,
Teque future parens, Tybri, potentis aquæ.
Quo feror? immensum est erratas dicere terras:
Præteritus Cereri nullus in orbe locus.
Errat & in cælo: liquidique immunia ponti
Alloquitur gelido proxima signa polo.
Parrhasides stellæ (namque omnia nosse potestis,
Æquoreas nunquam cum subeatis aquas,)
Persephonen natam miseræ monstrate parenti.
Dixerat. huic Helice talia verba refert:
Crimine nox vacua est. Solem de virgine rapta
Consule; qui latè facta diurna videt.
Sol aditus, Quam quæris, ait, ne vana labores,
Nupta Jovis fratri tertia regna tenet.
Questa diu secum sic est affata Tonantem:
[Maximaque in vultu signa dolentis erant]
Si memor es, de quo mihi sit Proserpina nata;
Dimidium curæ debet habere tuæ.

Orbe

Orbe pererrato, sola est injuria facti
  Cognita: commissi præmia raptor habet.
At neque Persephone digna est prædone marito,
  Nec gener hoc nobis more parandus erat.
Quid gravius victore Gyge captiva tulissem;
  Quam nunc te cęli sceptra tenente tuli?
Verum impune ferat: nos hæc patiamur inultæ
  Reddat, & emendet facta priora novis.
Jupiter hanc lenit, factumque excusat amore;
  Nec gener est nobis ille pudendus, ait.
Non ego nobilior. posita est mihi regia cœlo.
  Possidet alter aquas: alter inane Chaos.
Sed si forte tibi non est mutabile pectus;
  Statque semel juncti rumpere vincla tori;
Hoc quoque tentemus, siquidem jejuna remansit:
  Sin minus; inferni conjugis uxor erit.
Tartara jussus adit sumtis Caducifer alis:
  Speque redit citius, visaque certa refert.
Rapta tribus, dixit, solvit jejunia granis,
  Punica quæ lento cortice poma tegunt.
Haud secus indoluit, quam si modo rapta fuisset,
  Mœsta parens; longa vixque refecta mora est.
Atque ita, Nec nobis cœlum est habitabile, dixit:
  Tænaria recipi me quoque valle jube.
Et factura fuit: pactus nisi Jupiter esset,
  Bis tribus ut cœlo mensibus illa foret.
Tum demum vultusque Ceres animumque recepit;
  Imposuitque suæ spicea serta comæ.
Largaque provenit cessatis messis in arvis;
  Et vix congestas area cepit opes.
Alba decent Cererem: vestes Cerealibus albas
  Sumite. nunc pulli velleris usus abest.
OCcupat Apriles Idus cognomine Victor
  Jupiter, hac illi sunt data templa die.
Hac quoque, ni fallor, populo dignissima nostro
  Atria Libertas cœpit habere sua.
LUce secutura tutos pete, navita, portus:
  Ventus ab occasu grandine mistus erit.
Scilicet ut fuerit; tamen hac Mutinensia Cæsar
  Grandine militia contudit arma sua.
TErtia post Veneris cum lux surrexerit Idus;
  Pontifices forda sacra litate bove.
Forda ferens bos est fœcundaque, dicta ferendo:

Hinc etiam fœtus nomen habere putant.
Nunc gravidum pecus eſt: gravidæ nunc ſemine terræ
Telluri plenæ victima plena datur.
Pars cadit arce Jovis: ter denas Curia vaccas
Accipit; & largo ſparſa cruore madet.
Aſt ubi viſceribus vitulos rapuere miniſtri,
Sectaque fumoſis exta dedere focis;
Igne cremat vitulos, quæ natu maxima virgo;
Luce Palis populos purget ut ille cinis.
Rege Numa, fructu non reſpondente labori,
Irrita decepti vota colentis erant.
Nam modo ſiccus erat gelidis Aquilonibus annus;
Nunc ager aſſidua luxuriabat aqua.
Sæpe Ceres primis dominum fallebat in herbis;
Et levis obſeſſo ſtabat avena ſolo:
Et pecus ante diem partus edebat acerbos:
Agnaque naſcendo ſæpe necabat ovem.
Silva vetus nullaque diu violata ſecuri
Stabat, Mænalio ſacra relicta Deo.
Ille dabat tacitis animo reſponſa quieto
Noctibus. hic geminas rex Numa mactat oves.
Prima cadit Fauno; leni cadit altera Somno.
Sternitur in duro vellus utrumque ſolo.
Bis caput intonſum fontana ſpargitur unda;
Bis ſua faginea tempora fronde premit.
Uſus abeſt Veneris: nec fas animalia menſis
Ponere: nec digitis anulus ullus ineſt.
Veſte rudi tectum ſupra nova vellera corpus
Ponit, adorato per ſua verba Deo.
Interea placidam redimita papavere frontem
Nox venit, & ſecum ſomnia nigra trahit.
Faunus adeſt; oviumque premens pede vellera duro,
Edidit à dextro talia dicta toro:
Morte boum tibi, Rex, Tellus placanda duarum:
Det ſacris animas una necata duas.
Excutitur terrore quies; Numa viſa revolvit;
Et ſecum ambages cæcaque juſſa refert.
Expedit errantem memori gratiſſima conjux;
Et dixit, Gravidæ poſceris exta bovis.
Exta bovis dantur gravidæ: felicior annus
Provenit, & fructum terra pecuſque ferunt.
Hanc quondam Cytherea diem properantius ire
Juſſit, & æthereos præcipitavit equos;
Ut

Ut titulum imperii quam primum luce sequenti
  Augusto juveni prospera bella darent.
SEd jam præteritas quartus tibi Lucifer Idus
  Respicit, hac Hyades Dorida nocte petunt.
TErtia post Hyadas cum lux erit orta remotas;
  Carcere partitos Circus habebit equos.
Cur igitur missæ vinctis ardentia tædis
  Terga ferant vulpes, caussa docenda mihi.
Frigida Carseoli nec olivis apta ferendis
  Terra, sed ad segetes ingeniosus ager.
Hac ego Pelignos natalia rura petebam;
  Parva, sed assiduis uvida semper aquis.
Hospitis antiqui solitas intravimus ædes.
  Demserat emeritis jam juga Phœbus equis.
Is mihi multa quidem, sed & hæc, narrare solebat;
  Unde meum præsens instrueretur opus:
Hoc, ait, in campo (campumque ostendit) habebat
  Rus breve cum duro parca colona viro.
Ille suam peragebat humum: sive usus aratri,
  Sive cavæ falcis, sive bidentis erat.
Hæc modo verrebat stantem tibicine villam:
  Nunc matris plumis ova fovenda dabat.
Aut virides malvas, aut fungos colligit albos:
  Aut humilem grato calfacit igne focum.
Et tamen assiduis exercet brachia telis;
  Adversumque minas frigoris arma parat.
Filius hujus erat primo lascivus in ævo;
  Addideratque annos ad duo lustra duos.
Is capit extremi vulpem sub valle salicti:
  Abstulerat multas illa cohortis aves.
Captivam stipula fœnoque involvit, & ignes
  Admovet. urentes effugit illa manus.
Qua fugit, incendit vestitos messibus agros:
  Damnosis vires ignibus aura dabat.
Factum abiit; monumenta manent. nam vivere captam
  Nunc quoque lex vulpem Carseolana vetat.
Utque luat pœnas gens hæc, Cerealibus ardet:
  Quoque modo segetes perdidit, ipsa perit.
POstera cum veniet terras visura patentes
  Memnonis in roseis lutea mater equis;
E duce lanigeri pecoris, qui prodidit Hellen,
  Sol abit: egresso victima major adest.

Vacca sit an taurus, non est cognoscere promptum:
Pars prior apparet: posteriora latent.
Seu tamen est taurus, sive est hoc fœmina signum;
Junone invita munus amoris habet.
NOx abiit, oriturque Aurora. Palilia poscor.
Non poscor frustra; si favet alma Páles.
Alma Pales, faveas pastoria sacra canenti;
Prosequor officio si tua festa pio.
Certè ego de vitulo cinerem stipulasque fabales
Sæpe tuli plena februa casta manu.
Certè ego transilui positas ter in ordine flammas;
Virgaque roratas laurea misit aquas.
Mota Dea est; operique favet. navalibus exi,
Puppis: habent ventos jam tua vela suos.
I, pete virginea, populus, suffimen ab ara,
Vesta dabit. Vestæ munere purus eris.
Sanguis equi suffimen erit, vitulique favilla.
Tertia res, duræ culmen inane fabæ.
Pastor, oves saturas ad prima crepuscula lustra.
Uda prius spargat, virgaque verrat humum.
Frondibus, & fixis decorentur ovilia ramis;
Et tegat ornatas longa corona fores.
Cœrulei fiant vivo de sulfure fumi;
Tactaque fumanti sulfure balet ovis.
Ure mares oleas, tædamque, herbasque Sabinas;
Et crepet in mediis laurus adusta focis.
Libaque de milio milii fiscella sequatur:
Rustica præcipuè quo Dea læta cibo est.
Adde dapes mulctramque suas: dapibusque resectis
Silvicolam tepido lacte precare Palen.
Consule, dic, pecori pariter, pecorisque magistris:
Effugiat stabulis noxa repulsa meis.
Sive sacro pavi, sedive sub arbore sacra;
Pabulaque è bustis insoia carpsit ovis:
Seu nemus intravi vetitum, nostrisve fugatæ
Sunt oculis Nymphæ, semicaperve Deus;
Seu mea falx ramo lucum spoliavit opaco,
Unde data est ægre fiscina frondis ovi:
Da veniam culpæ, nec, dum degrandinat, obsit
Agresti fano suppòsuisse pecus.
Nec noceat turbasse lacus: ignoscite, Nymphæ;
Lota quod obscuras ungula fecit aquas.
Tu, Dea, pro nobis Fontes fontanaque placa
Nu-

Numina; tu sparsos per nemus omne Deos.
Nec Dryadas, nec nos videamus labra Dianæ;
Nec Faunum, medio cum premit arva die.
Pelle procul morbos. valeant hominesq; gregesque;
Et valeant vigiles provida turba canes.
Neve minus multos redigam, quam mane fuerunt;
Neve gemam referens vellera rapta lupo.
Absit iniqua fames. herbæ frondesque supersint:
Quæque lavent artus, quæque bibantur, aquæ.
Ubera plena premam. referat mihi caseus æra:
Dentque viam liquido vimina rara sero.
Sitque salax aries; conceptaque semina conjux
Reddat; & in stabulo multa sit agna meo.
Lanaque proveniat nullas læsura puellas,
Mollis, & ad teneras quamlibet apta manus.
Quæ precor, eveniant: & nos faciamus ad annum
Pastorum dominæ grandia liba Pali.
His Dea placanda est: hæc tu conversus ad ortus
Dic ter, & in vivo prolue rore manus.
Tum licet, apposita veluti cratere camella,
Lac niveum potes, purpureamque sapam.
Moxque per ardentes stipulæ crepitantis acervos
Trajicias celeri strenua membra pede.
Expositus mos est. moris mihi restat origo.
Turba facit dubium; cœptaque nostra tenet.
Omnia purgat edax ignis, vitiumque metallis
Excoquit. idcirco cum duce purgat oves.
An, quia cunctarum contraria semina rerum
Sunt duo, discordes ignis & unda Dei;
Junxerunt elementa patres: aptumque putarunt
Ignibus & sparsa tangere corpus aqua?
An, quod in his vitæ caussa est; hæc perdidit exul;
His nova fit conjux: hæc duo magna putant?
Vix equidem credo; sunt qui Phaethonta referri
Credant, & nimias Deucalionis aquas.
Pars quoque, cum saxis pastores saxa terebant,
Scintillam subitò prosiluisse ferunt.
Prima quidem periit; stipulis excepta secunda est.
Hoc argumenti flamma Palilis habet.
An magis hunc morem pietas Æneia fecit,
Innocuum victo cui dedit ignis iter?
Num tamen est vero propius; cum condita Roma est,
Transferri jussos in nova tecta Lares?

Mutantesque domum tectis agrestibus ignem,
  Et cessaturæ supposuisse casæ?
Per flammas saluisse pecus, saluisse colonos?
  Quod fit natali nunc quoque, Roma, tuo.
Ipse locus causas vati facit. Urbis origo
  Venit. ades festis, magne Quirine, tuis.
Jam luerat pœnas frater Numitoris, & omne
  Pastorum gemino sub duce vulgus erat.
Contrahere agrestes, & mœnia ponere utrique
  Convenit. ambigitur mœnia ponat uter.
Nil opus est, dixit, certamine. Romulus, ullo.
  Magna fides avium est: experiamur aves.
Res placet. alter init nemorosi saxa Palati;
  Alter Aventinum mane cacumen adit.
Sex Remus, hic volucres bis sex videt ordine pacto
  Statur: & arbitrium Romulus urbis habet.
Apta dies legitur, qua mœnia signet aratro.
  Sacra Palis suberant: inde movetur opus.
Fossa fit ad solitum: fruges jaciuntur in ima,
  Et de vicino terra petita solo.
Fossa repletur humo, plenæque imponitur ara;
  Et novus accenso finditur igne focus.
Inde premens stivam designat mœnia sulco,
  Alba jugum niveo cum bove vacca tulit.
Vox fuit hæc Regis; Condenti, Jupiter, urbem,
  Et genitor Mavors, Vestaque mater ades:
Quosque pium est adhibere Deos, advertite cuncti:
  Auspicibus vobis hoc mihi surgat opus.
Longa sit huic ætas, dominæque potentia terræ:
  Sitque sub hac oriens occiduusque dies.
Ille precabatur. tonitru dedit omina lævo
  Jupiter: & lævo fulmina missa polo.
Augurio læti jaciunt fundamina cives;
  Et novus exiguo tempore murus erat.
Hoc Celer urget opus, quem Romulus ipse vocarat;
  Sintque, Celer, curæ, dixerat, ista tuæ.
Neve quis aut muros, aut versam vomere terram
  Transeat, audentem talia dede neci.
Quod Remus ignorans, humiles contemnere muros
  Cœpit; &, His populus, dicere, tutus erit?
Nec mora, transiluit. rutro Celer occupat ausum.
  Ille premit duram sanguinolentus humum.
Hæc ubi Rex didicit; lacrymas introrsus obortas
De-

Devorat, & clausum pectore vulnus habet.
Flere palam non vult, exemplaque fortia servat:
Sicque meos muros transeat hostis, ait.
Dat tamen exsequias: nec jam suspendere fletum
Sustinet; & pietas dissimulata patet.
Osculaque applicuit posito suprema feretro:
Atque ait; Invito frater adempte, vale.
Arsurosque artus unxit: fecere, quod ille,
Faustulus, & mœstas Acca soluta comas.
Tum juvenem nondum facti flevere Quirites.
Ultima plorato subdita flamma rogo.
Urbs oritur [quis tunc hoc ulli credere posset?]
Victorem terris impositura pedem.
Cuncta regas: & sis magno sub Cæsare semper:
Sæpe etiam plures nominis hujus habe.
Et quoties steteris domito sublimis in orbe;
Omnia sint humeris inferiora tuis.

Dicta Pales nobis. idem Vinalia dicam.
Una tamen media est inter utramque dies.
Numina vulgares Veneris celebrate puellæ.
Multa professarum quæstibus apta Venus.
Poscite thure dato formam, populique favorem:
Poscite blanditias, dignaque verba joco.
Cumque sua dominæ date grata sisymbria myrto,
Textaque composita juncea vincla rosa.
Templa frequentari Collinæ proxima portæ
Nunc decet: à Siculo nomina colle tenent.
Utque Syracusas Arethusidas abstulit armis
Claudius, & bello te quoque cepit, Eryx;
Carmine vivacis Venus est translata Sibyllæ;
Inque suæ stirpis maluit urbe coli.
Cur igitur Veneris festum Vinalia dicant,
Quæritis; & quare sit Jovis ista dies?
Turnus, an Æneas Latiæ gener esset Amatæ,
Bellum erat. Hetruscas Turnus adoptat opes.
Clarus erat, sumtisque ferox Mezentius armis:
Et vel equo magnus, vel pede major erat.
Quem Rutuli Turnusque suis adsciscere tentant
Partibus. hæc contra dux ita Tuscus ait:
Stat mihi non parvo virtus mea. vulnera testes;
Armaque, quæ sparsi sanguine sæpe meo.
Qui petis auxilium, non grandia divide mecum
Præmia, de lacubus proxima musta tuis.

Nulla mora est operæ. vestrum dare; vincere nostrum
  Quam velit Æneas ista negata mihi!
Annuerant Rutuli. Mezentius induit arma:
  Induit Æneas; alloquiturque Jovem.
Hostica Tyrrheno vota est vindemia Regi,
  Jupiter: è Latio palmite musta feras.
Vota valent meliora: cadit Mezentius ingens,
  Atque indignanti pectore plangit humum.
Venerat Autumnus calcatis sordidus uvis:
  Redduntur merito debita vina Jovi.
Dicta dies hinc est Vinalia. Jupiter illam
  Vindicat, & festis gaudet inesse suis.
SEx ubi, quæ restant, luces Aprilis habebit;
  In medio cursu tempora veris erunt.
Et frustra pecudem quæres Athamantidos Helles:
  Signaque dant imbres: exoriturque Canis.
Hac mihi Nomento Romam cum luce redirem,
  Obstitit in media candida pompa via.
Flamen in antiquæ lucum Robiginis ibat,
  Exta canis flammis, exta daturus ovis.
Protinus accessi; ritus ne nescius essem.
  Edidit hæc Flamen verba, Quirine, tuus:
Aspera Robigo, parcas Cerealibus herbis:
  Et tremat in summa leve cacumen humo.
Tu sata syderibus cœli nutrita secundis
  Crescere, dum fiant falcibus apta, sinas.
Vis tua non levis est. quæ tu frumenta notasti;
  Mœstus in amissis illa colonus habet.
Nec venti tantum Cereri nocuere, nec imbres;
  Nec sic marmoreo pallet adusta gelu:
Quantum, si culmos Titan incalfacit udos.
  Tum locus est iræ, Diva timenda: tuæ.
Parce, precor, scabrasque manus à messibus aufer;
  Neve noce cultis: posse nocere sat est.
Nec teneras segetes, sed durum amplectere ferrum:
  Quodque potest alios perdere, perde prior.
Utilius gladios & tela nocentia carpes.
  Nil opus est illis: otia mundus agit.
Sarcula nunc, durusque bidens, & vomer aduncus,
  Ruris opes niteant: inquinet arma situs.
Conatusque aliquis vagina ducere ferrum;
  Adstrictum longa sentiat esse mora.
At tu ne viola Cererem: semperque colonus

Absenti possit solvere vota tibi.
Dixerat. à dextra villis mantele solutis
Cumque meri patera thuris acerra fuit.
Thura focis vinumque dedit, fibrasque bidentis,
Turpiaque obscœnæ (vidimus) exta canis.
Tum mihi, Cur detur sacris nova victima, quæris?
[Quæsieram] caussam percipe, Flamen ait:
Est Canis [Icarium dicunt] quo sidere moto
Tosta sitit tellus, præcipiturque seges.
Pro cane sidereo canis hic imponitur aræ;
Et, quare pereat, nil nisi nomen habet.
CUm Phrygis Assaraci Tithonia fratre relicto
Sustulit immenso ter jubar orbe suum;
Mille venit variis florum Dea nexa coronis;
Scena joci morem liberioris habet.
Exit & in Majas sacrum Florale Kalendas.
Tunc repetam: nunc me grandius urget opus.
Aufert, Vesta, diem: cognato, Vesta, recepta est
Limine sic justi constituere patres.
Phœbus habet partem; Vestæ pars altera cessit:
Quod superest illis, tertius ipse tenet.
State Palatinæ laurus, prætextaque quercu
Stet domus. æternos tres habet una Deos.

FASTORUM

LIBER V.

QUæritis, unde putē Majo data nomina mensi?
Non satis est liquido cognita caussa mihi.
Ut stat, & incertus qua sit sibi nescit eundum,
Cum videt ex omni parte viator iter:
Sic, quia posse datur diversas reddere caussas,
Qua ferar ignoro: copiaque ipsa nocet.
Dicite, quæ fontes Aganippidos Hippocrenes
Grata Medusæi signa tenetis equi.
Dissensere Deæ. quarum Polyhymnia cœpit
Prima. silent aliæ; dictaque mente notant.
Post chaos, ut primum data sunt tria corpora mundo,
Inque novas species omne recessit opus;
Pondere terra suo subsedit, & æquora traxit:
At cœlum levitas in loca summa tulit.

Sol quoque cum stellis nulla gravitate retentus,
Et vos Lunares exsiluistis equi.
Sed neque terra diu cœlo, nec cætera Phœbo
Sidera cedebant: par erat omnis honos.
Sæpè aliquis solio, quod tu, Saturne, tenebas,
Ausus de media plebe sedere Deus.
Et latus Oceano quisquam Deus advena junxit:
Tethys & extremo sæpe recepta loco est.
Donec Honor, placidoque decens Reverentia vultu
Corpora legitimis imposuere toris.
Hinc sata Majestas; hos est Dea censa parentes:
Quaque die partu est edita, magna fuit.
Nec mora: consedit medio sublimis Olympo,
Aurea, purpureo conspicienda sinu.
Consedere simul Pudor & Metus. omne videres
Numen ad hanc cultus composuisse suos.
Protinus intravit mentes suspectus honorum.
Fit pretium dignis; nec sibi quisque placet.
Hic status in cœlo multos permansit in annos:
Dum senior fatis excidit arce Deus.
Terra feros partus immania monstra Gigantas
Edidit, ausuros in Jovis ire domum.
Mille manus illis dedit, & pro cruribus angues:
Atque ait, in magnos arma movete Deos.
Exstruere hi montes ad sidera summa parabant,
Et magnum bello sollicitare Jovem.
Fulmina de cœli jaculatus Jupiter arce
Vertit in auctores pondera vasta suos.
His bene Majestas armis defensa Deorum
Restat: & ex illo tempore firma manet.
Assidet illa Jovi: Jovis est fidissima custos:
Et præstat sine vi sceptra tremenda Jovi.
Venit & in terras: coluerunt Romulus illam
Et Numa: mox alii, tempore quisque suo.
Illa patres in honore pio matresque tuetur:
Illa comes pueris virginibusque venit.
Illa datos fasces commendat, eburque curule:
Illa coronatis alta triumphat equis.
Finierat voces Polyhymnia. dicta probarunt
Clioque, & curvæ scita Thalia lyræ.
Excipit Uranie: fecere silentia cunctæ;
Et vox audiri nulla, nisi illa, potest.
Magna fuit quondam capitis reverentia cani,
Inque

Inque suo pretio ruga senilis erat.
Martis opus juvenes animosaque bella gerebant:
Et pro Dîs aderant in statione suis.
Viribus illa minor, nec habendis utilis armis,
Consilio patriæ sæpe ferebat opem.
Nec nisi post annos patuit tunc Curia seros:
Nomen & ætatis mite Senatus erat.
Jura dabat populo senior; finitaque certis
Legibus est ætas, unde petatur honos.
Et medius juvenum, non indignantibus ipsis,
Ibat, & interior si comes unus erat.
Verba quis auderet coram sene digna rubore
Dicere? censuram longa senecta dabat.
Romulus hoc vidit: selectaque pectora Patres
Dixit. ad hos Urbis summa relata novæ.
Hinc sua majores posuisse vocabula Majo
Tangor, & ætati consuluisse suæ.
Et Numitor dixisse potest, Da, Romule, mensem
Hunc senibus; nec avum sustinuisse nepos.
Nec leve præpositi pignus successor honoris
Junius à juvenum nomine dictus habet.
Tum sic, neglectos hedera redimita capillos,
Prima sui cœpit Calliopea chori:
Duxerat Oceanus quondam Titanida Tethyn,
Qui terram liquidis, qua patet, ambit aquis;
Hinc sata Plejone cum cælifero Atlante
Jungitur, ut fama est; Plejadasque parit.
Quarum Maja suas forma superasse sorores
Traditur, & summo concubuisse Jovi.
Hæc enixa jugo cupressiferæ Cyllenes
Ætherium volucri qui pede carpit iter.
Arcades hunc, Ladonque rapax, & Mænalos ingens
Rite colunt, Luna credita terra prior.
Exul ab Arcadiis Latios Evander in agros
Venerat, impositos attuleratque Deos.
Hic, ubi nunc Roma est orbis caput, arbor, & herbæ,
Et paucæ pecudes, & casa rara fuit.
Quo postquam ventum; Consistite, præscia mater,
Nam locus imperii rus erit istud, ait.
Et matri & vati paret Nonacrius heros;
Inque peregrina constitit hospes humo.
Sacraque multa quidem, sed Fauni prima bicornis
Has docuit gentes, alipedisque Dei.

Semicaper, coleris cinctutis, Faune, Lupercis;
Cum lustrant celebres vellera secta vias.
At tu materno donasti nomine mensem,
Inventor curvæ, furibus apte, fidis.
Nec pietas hæc prima tua est: septena putaris
Plejadum numerum fila dedisse lyræ.
Hæc quoque desierat; laudataque voce sororum est.
Quid faciam? turbæ pars habet omnis idem.
Gratia Pieridum nobis æqualiter adsit;
Nullaque laudetur plusve minusve mihi.
AB Jove surgat opus. prima mihi nocte videnda
Stella est in cunas officiosa Jovis.
Nascitur Oleniæ signum pluviale Capellæ:
Illa dati cælum præmia lactis habet.
Nais Amalthea Cretæa nobilis Ida
Dicitur in silvis occuluisse Jovem.
Huic fuit hædorum mater formosa duorum
Inter Dictæos conspicienda greges;
Cornibus aeriis, atque in sua terga recurvis:
Ubere, quod nutrix posset habere Jovis.
Lac dabat illa Deo. sed fregit in arbore cornu:
Truncaque dimidia parte decoris erat.
Sustulit hoc Nymphe, cinctumque recentibus herbis,
Et plenum pomis ad Jovis ora tulit.
Ille, ubi res celi tenuit, solioque paterno
Sedit, & invicto nil Jove majus erat,
Sidera nutricem, nutricis fertilè cornu
Fecit, quod dominæ nunc quoque nomen habet.
Præstitibus Majæ Laribus videre Kalendæ
Aram constitui, signaque parva Deum.
Voverat illa quidem Curius, sed multa vetustas
Destruit, & saxo longa senecta nocet.
Caussa tamen positi fuerat cognominis illis,
Quod præstant oculis omnia tuta suis.
Stant quoque pro nobis, & præsunt mœnibus Urbis;
Et sunt præsentes, auxiliumque ferunt.
At canis ante pedes saxo fabricatus eodem
Stabat. quæ standi cum Lare caussa fuit?
Servat uterque domum domino quoque fidus uterque,
Compita grata Deo: compita grata cani.
Exagitant & Lar, & turba Diania fures:
Pervigilantque Lares; pervigilantque canes.
Bina gemellorum quærebam signa Deorum
Viri-

Viribus annosæ facta caduca moræ:
Mille Lares, Geniumque Ducis, qui tradidit illos,
Urbs habet; & vici numina trina colunt.
Quo feror? Augustus mensis mihi carminis hujus
Jus dabit. interea Diva canenda Bona est.
Est moles nativa: loco res nomina fecit.
Appellant saxum: pars bona montis ea est.
Huic Remus institerat frustra, quo tempore fratri
Prima Palatinæ signa dedistis aves.
Templa Patres illic oculos exosa viriles
Leniter acclivi constituere jugo.
Dedicat hæc veteris Clausorum nominis hæres
Virgineo nullum corpore passa virum.
Livia restituit; ne non imitata maritum
Esset, & ex omni parte secuta virum.
POstera cum roseam pulsis Hyperionis astris
In matutinis lampada tollet equis;
Frigidus Argestes summas mulcebit aristas,
Candidaque à Calabris vela dabuntur aquis.
At simul inducunt obscura crepuscula noctem;
Pars Hyadum toto de grege nulla latet.
Ora micant Tauri septem radiantia flammis,
Navita quas Hyadas Grajus ab imbre vocat.
Pars Bacchum nutrisse putant; pars credidit esse
Tethyos has neptes, Oceanique senis.
Nondum stabat Atlas humeros oneratus Olympo;
Cum satus est forma conspiciendus Hyas.
Hunc stirps Oceani maturis nisibus Æthra
Edidit, & Nymphas: sed prior ortus Hyas.
Dum nova lanugo; pavidos formidine cervos
Terret: & est illi præda benigna lepus.
At postquam virtus annis adolevit; in apros
Audet, & hirsutas cominus ire leas.
Dumque petit latebras fœtæ catulosque leænæ;
Ipse fuit Libycæ præda cruenta feræ.
Mater Hyan, & Hyan mœstæ flevere sorores,
Cervicemque polo suppositurus Atlas.
Victus uterque parens tamen est pietate sororum.
Illa dedit cælum: nomina fecit Hyas.
Mater, ades, florum, ludis celebranda jocosis;
Distuleram partes mense priore tuas.
Incipis Aprili: transis in tempora Maii.
Alter te fugiens, cum venit alter, habet.

Cum tua ſint, cedantque tibi confinia menſum;
  Convenit in laudes ille vel iſte tuas.
Circus in hunc exit, clamataque palma Theatris:
  Hoc quoque cum Circi munere carmen eat.
Ipſa doce quæ ſis. hominum ſententia fallax.
  Optima tu proprii nominis auctor eris.
Sic ego, ſic noſtris reſpondit Diva rogatis,
  Dum loquitur, vernas efflat ab ore roſas.
Chloris eram, quæ Flora vocor. corrupta Latino
  Nominis eſt noſtri littera Græca ſono.
Chloris eram Nymphe campi felicis, ubi audis
  Rem fortunatis ante fuiſſe viris.
Quæ fuerit mihi forma, grave eſt narrare modeſtæ:
  Sed generum matri repperit illa Deum.
Ver erat; errabam. Zephyrus conſpexit; abibam.
  Inſequitur; fugio. fortior ille fuit.
Et dederat fratri Boreas jus omne rapinæ,
  Auſus Erechthea præmia ferre domo.
Vim tamen emendat dando mihi nomina nuptæ:
  Inque meo non eſt ulla querela toro.
Vere fruor ſemper: veri nitidiſſimus annus.
  Arbor habet frondes, pabula ſemper humus.
Eſt mihi fœcundus dotalibus hortus in agris.
  Aura fovet; liquidæ fonte rigatur aquæ.
Hunc meus implevit generoſo flore maritus:
  Atque ait, Arbitrium tu, Dea, floris habe.
Sæpe ego digeſtos volui numerare colores;
  Nec potui. numero copia major erat.
Roſcida cum primum foliis excuſſa pruina eſt,
  Et variæ radiis intepuere comæ;
Conveniunt pictis incinctæ veſtibus Horæ,
  Inque leves calathos munera noſtra legunt.
Protinus arripiunt Charites; nectuntque coronas,
  Sertaque cœleſtes implicitura comas.
Prima per immenſas ſparſi nova ſemina gentes.
  Unius tellus ante coloris erat.
Prima Therapnæo feci de ſanguine florem:
  Et manet in folio ſcripta querela ſuo.
Tu quoque nomen habes cultos, narciſſe, per hortos:
  Infelix, quod non alter, & alter eras! (tum?
Quid Crocon, aut Attyn referam, Cinyraque crea-
  De quorum per me vulnere ſurgit honor?
Mars quoque, ſi neſcis, per noſtras editus artes.

Jupi-

Jupiter hoc ut adhuc nesciat, usque precor.
Sancta Jovem Juno, nata sine matre Minerva,
Officio doluit non eguisse suo.
Ibat, ut Oceano quereretur furta mariti:
Restitit ad nostras fessa labore fores.
Quam simul adspexi; Quid te Saturnia, dixi,
Attulit? exponit, quem petat, illa locum.
Addidit & caussam. verbis solabar amicis.
Non, inquit, verbis cura levanda mea est.
Si pater est factus neglecto conjugis usu
Jupiter, & solus nomen utrumque tenet;
Cur ego desperem fieri sine conjuge mater?
Et parere intacto, dummodo casta, viro?
Omnia tentabo latis medicamina terris;
Et freta, Tartareos excutiamque sinus.
Vox erat in cursu: vultum dubitantis habebam.
Nescio quid, Nymphe, posse videris, ait.
Ter volui promittere opem, ter lingua retenta est:
Ira Jovis magni caussa timoris erat.
Fer, precor, auxilium, dixit; celabitur auctor:
Et Stygiæ numen testificatur aquæ.
Quod petis, Oleniis, inquam, mihi missus ab arvis
Flos dabit. est hortis unicus ille meis. (cam;
Qui dabat, Hoc, dixit, sterilem quoque tange juven-
Mater erit. tetigi. nec mora; mater erat.
Protinus hærentem decerpsi pollice florem.
Tangitur; & tacto concipit illa sinu.
Jamq; gravis Thracen, & læva Propontidos intrat:
Fitque potens voti; Marsque creatus erat.
Qui memor accepti per me natalis, Habeto
Tu quoque Romulea, dixit, in Urbe locum
Forsitan in teneris tantum mea regna coronis
Esse putes. tangunt numen & arva meum.
Si bene floruerint segetes; erit area dives.
Si bene floruerit vinea; Bacchus erit.
Si bene floruerint oleę; nitidissimus annus.
Pomaque proventum temporis hujus habent.
Flore semel læso pereunt viciæque fabæque:
Et pereunt lentes, advena Nile, tuæ.
Vina quoque in magnis operose condita cellis
Florent, & nebulæ dolia summa tegunt.
Mella meum munus. volucres ego mella daturas
Ad violam, & cytisos, & thyma cana voco.

Nos

Nos quoque idem facimus: tunc cum juvenilibus annis
Luxuriant animi, corporaque ipsa vigent.
Talia dicentem tacitus mirabar. at illa,
Jus tibi discendi, siqua requiris, ait.
Dic, Dea, ludorum, respondi, quæ sit origo.
Vix bene desieram; rettulit illa mihi.
Cætera luxuriæ nondum instrumenta vigebant:
Aut pecus, aut latam dives habebat humum.
Hinc etiam locuples, hinc ipsa pecunia dicta est.
Sed jam de vetito quisque parabat opes.
Venerat in morem populi depascere saltus:
Idque diu licuit, pœnaque nulla fuit.
Vindice servabant nullo sua publica vulgus:
Jamque in privato pascere inertis erat.
Plebis ad Ædiles delata licentia talis
Publicios: animus defuit ante viris.
Rem populus recipit, mulctam subiere nocentes.
Vindicibus laudi publica cura fuit.
Multa data est ex parte mihi: magnoque favore
Victores Ludos instituere novos.
Parte locant clivum, qui tunc erat ardua rupes.
Utile nunc iter est; Publiciumque vocant.
Annua credideram spectacula facta; negavit:
Addidit & dictis altera verba suis.
Nos quoque tangit honos. festis gaudemus, & aris:
Turbaque cœlestes ambitiosa sumus.
Sæpè Deos aliquis peccando fecit iniquos:
Et pro delictis hostia blanda fuit.
Sæpe Jovem vidi, cum jam sua mittere vellet
Fulmina, thure dato sustinuisse manum.
At si negligimur, magnis injuria pœnis
Solvitur: & justum præterit ira modum.
Respice Thestiaden: flammis absentibus arsit.
Caussa est: quod Phœbes ara sine igne fuit.
Respice Tantaliden: eadem Dea vela tenebat.
Virgo est: & spretos bis tamen ulta focos.
Hippolyte infelix, velles coluisse Dionen,
Cum consternatis diripereris equis.
Longa referre mora est collata oblivia damnis.
Me quoque Romani præteriere Patres.
Quid facerem? per quod fierem manifesta doloris?
Exigerem nostræ qualia damna notæ?

Ex-

Excidit officium tristi mihi. nulla tuebar
  Rura : nec in pretio fertilis hortus erat.
Lilia deciderant : violas arere videres ,
  Filaque punicei languida facta croci.
Sæpe mihi Zephyrus , Dotes corrumpere noli
  Ipsa tuas, dixit : dos mihi vilis erat.
Florebant oleæ : venti nocuere protervi.
  Florebant segetes ; grandine læsa Ceres.
In spe vitis erat : cœlum nigrescit ab Austris ,
  Et subita frondes decutiuntur aqua.
Nec volui fieri , nec sum crudelis in ira :
  Cura repellendi sed mihi nulla fuit.
Convenere Patres: &, si bene floreat annus ,
  Numinibus nostris annua festa vovent.
Annuimus voto. Consul cum Consule ludos
  Postumio Lænas persoluere mihi.
Quærere conabar, quare lascivia major
  His foret in Ludis , liberiorque jocus :
Sed mihi succurrit, numen non esse severum ,
  Aptaque deliciis munera ferre Deam.
Tempora sutilibus cinguntur tota coronis ;
  Et latet injecta splendida mensa rosa.
Ebrius incinctis philyra conviva capillis
  Saltat , & imprudens utitur arte meri.
Ebrius ad durum formosæ limen amicæ
  Cantat. habent unctæ mollia serta comæ.
Nulla coronata peraguntur seria fronte;
  Nec liquidæ vinctis flore bibuntur aquæ:
Donec eras mistus nullis , Acheloe , racemis :
  Gratia sumendæ non erat ulla rosæ.
Bacchus amat flores : Baccho placuisse coronam
  Ex Ariadnæo sidere nosse potes.
Scena levis decet hanc: non est, mihi credite, non est
  Illa cothurnatas inter habenda Deas.
Turba quidem cur hos celebrent meretricia ludos ,
  Non ex difficili caussa petenda subest.
Non est de tetricis , non est de magna professis :
  Vult sua plebejo sacra patere choro.
Et monet ætatis specie , dum floreat , uti :
  Contemni spinam , cum cecidere rosæ.
Cur tamen , ut dantur vestes Cerealibus albæ ,
  Sic hæc est cultu versicolore decens?
An quia maturis albescit messis aristis ;

Et

Et color & ſpecies floribus omnis ineſt ?
Annuit ; & motis flores cecidere capillis ,
Accidere in menſas ut roſa miſſa ſolet.
Lumina reſtabant ; quorum me cauſſa latebat ,
Cum ſic errores abſtulit illa meos.
Vel quia purpureis collucent floribus agri ;
Lumina ſunt noſtros viſa decere dies :
Vel quia nec flos eſt hebeti, nec flamma, colore ;
Atque oculos in ſe ſplendor uterque trahit ;
Vel quia deliciis nocturna licentia noſtris
Convenit. à vero tertia cauſsa venit.
Eſt breve præterea, de quo mihi quærere reſtat,
Si liceat , dixi. (dixit & illa, Licet)
Cur tibi pro Libycis claudantur rete leænis
Imbelles capreæ, ſollicituſque lepus.
Non ſibi, reſpondit, ſilvas ceſſiſſe ; ſed hortos ,
Arvaque pugnaci non adeunda feræ.
Omnia finierat : tenues ſeceſſit in auras.
Manſit odor. poſſes ſcire fuiſſe Deam.
Floreat ut toto carmen Naſonis in ævo ;
Sparge, precor, donis pectora noſtra tuis.
NOcte minus quarta promet ſua ſidera Chiron
Semivir, & flavi corpore miſtus equi.
Pelion Hæmoniæ mons eſt obverſus in Auſtros:
Summa virent pinu, cætera quercus habet.
Phillyrides tenuit. ſaxo ſtant antra vetuſto,
Quæ juſtum memorant incoluiſſe ſenem.
Ille manus olim miſſuras Hectora letho
Creditur in lyricis detinuiſſe modis.
Venerat Alcides exacta parte laborum;
Juſſaque reſtabant ultima pene viro.
Stare ſimul caſu Trojæ duo fata videres:
Hinc puer Æacides, hinc Jove natus erat.
Excipit hoſpitio juvenem Philyrejus heros:
Et cauſam adventus hic rogat, ille docet.
Perſpicit interea clavam ſpoliumque leonis:
Virque, ait, his armis, armaque digna viro.
Nec ſe, quin horrens auderent tangere ſetis
Vellus, Achilleæ continuere manus.
Dumque ſenex tractat ſquallentia tela venenis;
Excidit, & lævo fixa ſagitta pede eſt.
Ingemuit Chiron, traxitque è corpore ferrum:
Adgemit Alcides, Hæmoniuſque puer.

Ipse tamen lectas Pagasæis collibus herbas
Temperat, & varia vulnera mulcet ope.
Virus edax superabat opem: penitusque recepta
Ossibus, & toto corpore pestis erat.
Sanguine Centauri Lernææ sanguis Echidnæ
Mistus ad auxilium tempora nulla dabant.
Stabat, ut ante patrem, lachrymis perfusus Achilles:
Sic flendus Peleus, si moreretur, erat.
Sæpe manus ægras manibus fingebat amicis:
(Morum, quos fecit, præmia doctor habet.)
Oscula sæpe dedit. dixit quoque sæpe jacenti;
Vive, precor; nec me, care, relinque, pater.
Nona dies aderat; cum tu, justissime Chiron,
Bis septem stellis corpora cinctus eras.
HUnc lyra curva sequi cuperet; sed idonea nondum
Est via. nox aptum tertia tempus erit.
SCorpius in cœlo, cum cras lucescere Nonas
Dicimus, à media parte notandus erit.
HInc ubi protulerit formosa ter Hesperus ora,
Ter dederint Phœbo sidera victa locum;
Ritus erit veteris nocturna Lemuria sacri:
Inferias tacitis Manibus illa dabunt.
Annus erat brevior; nec adhuc pia februa norant;
Nec tu dux mensum, Jane biformis, eras.
Jam tamen exstincto cineri sua dona ferebant;
Compositique nepos busta piabat avi.
Mensis erat Majus majorum nomine dictus,
Qui partem prisci nunc quoque moris habet.
Nox ubi jam media est, somnoque silentia præbet;
Et canis, & variæ conticuistis aves;
Ille memor veteris ritus, timidusque Deorum,
Surgit, habent gemini vincula nulla pedes.
Signaque dat digitis medio cum pollice junctis;
Occurrat tacito ne levis umbra sibi.
Terque manus puras fontana proluit unda;
Vertitur, & nigras accipit ore fabas.
Aversusque jacit: sed dum jacit, Hæc ego mitto;
His, inquit, redimo meque meosque fabis.
Hoc novies dicit, nec respicit. umbra putatur
Colligere, & nullo terga vidente sequi.
Rursus aqua tangit, Temesæaque concrepat æra:
Et rogat ut tectis exeat umbra suis.
Cùm dixit novies, Manes exite paterni,

Re-

Respicit, & pure sacra peracta putat.
Dicta sit unde dies, quæ nominis extet origo,
Me fugit. ex aliquo est invenienda Deo.
Pleiade nate, mone, virga venerande potenti:
Sæpe tibi Stygii regia visa Jovis.
Venit adoratus Caducifer. accipe caussam
Nominis, ex ipso cognita caussa Deo est.
Romulus ut tumulo fraternas condidit umbras,
Et male veloci justa soluta Remo;
Faustulus infelix & passis Acca capillis
Spargebant lacrymis ossa perusta suis.
Inde domum redeunt sub prima crepuscula mœsti;
Utque erat, in duro procubuere toro.
Umbra cruenta Remi visa est assistere lecto,
Atque hæc exiguo murmure verba loqui:
En ego dimidium vestri parsque altera voti
Cernite sim qualis; qui modo qualis eram!
Qui modo si volucres habuissem regna jubentes,
In populo potui maximus esse meo:
Nunc elapsa rogi flammis, & inanis imago.
Hæc est ex illo forma relicta Remo.
Heu! ubi Mars pater est? si vos modo vera locuti;
Uberaque expositis ille ferina dedit.
Quem lupa servavit, manus hunc temeraria civis
Perdidit. ò quanto mitior illa fuit!
Sæve Celer, crudelem animam per vulnera reddas;
Utque ego, sub terras sanguinolentus eas.
Noluit hoc frater. pietas æqualis in illo est.
Quod potuit, lacrymas in mea fata dedit.
Hunc vos per lacrymas, per vestra alimenta rogate,
Ut celebrem festo signet honore diem.
Mandantem amplecti cupiunt, & brachia tendunt.
Lubrica prensantes effugit umbra manus.
Ut secum fugiens somnos abduxit imago;
Ad regem voces fratris uterque ferunt.
Romulus obsequitur, lucemque Remuria dixit
Illam, qua positis justa feruntur avis.
Aspera mutata est in lenem tempore longo
Littera, quæ toto nomine prima fuit.
Mox etiam Lemures animas dixere silentum.
Is verbi sensus, vis ea vocis erat.
Fana tamen veteres illis clausere diebus;
Ut nunc ferali tempore operta vides.

Nec

Nec viduæ tædis eadem, nec virginis apta
Tempora. quæ nupsit, non diuturna fuit.
Hac quoque de caussa (si te proverbia tangunt)
Mense malas Majo nubere vulgus ait.
Sed tamen hæc tria sunt sub eodem tempore festa
Inter se nullo continuata die.
Quorum si mediis Bœoton Oriona quæres;
Falsus eris. signi caussa canenda mihi.
Jupiter, & lato qui regnat in æquore frater,
Carpebant socias, Mercuriusque, vias.
Tempus erat, quo versa jugo referuntur aratra;
Et pronum saturæ lac bibit agnus ovis.
Forte senex Hyrieus angusti cultor agelli
Hos videt, exiguam stabat ut ante casam.
Atque ita, Longa via est, nec tempora longa super-
Dixit; & hospitibus janua nostra patet. (sunt,
Addidit & vultum verbis; iterumque rogavit.
Parent promissis; dissimulantque Deos.
Tecta senis subeunt nigro deformia fumo:
Ignis in hesterno stipite parvus erat.
Ipse genu posito flammas exsuscitat aura,
Et promit quassas, comminuitque faces.
Stant calices. minor inde fabas, olus alter habebant:
Et fumant testu pressus uterque suo.
Dumque mora est, tremula dat vina rubentia dextra,
Accipit æquoreus pocula prima Deus.
Quæ simul exhausit; Da nunc bibat ordine, dixit,
Jupiter. audito palluit ille Jove.
Ut rediit animus; cultorem pauperis agri
Immolat, & magno torret in igne bovem.
Quæque puer quondam primis diffuderat annis,
Prodit fumoso condita vina cado.
Nec mora: flumineam lino celantibus ulvam,
Sic quoque non altis, discubuere toris.
Nunc dape, nunc posito mensæ nituere Lyæo,
Terra rubens crater, pocula fagus erant.
Verba fuere Jovis; Si quid fert impetus, opta:
Omne feres. placidi verba fuere senis:
Cara fuit conjux primæ mihi cura juventæ
Cognita. nunc ubi sit quæritis? urna tegit.
Huic ego juratus, vobis in verba vocatis,
Conjugio dixi sola fruere meo.
Et dixi, & servo, sed enim diversa voluntas
Est

Est mihi : nec conjux & pater esse volo.
Annuerant omnes : omnes ad terga juvenci
Constiterant. pudor est ulteriora loqui.
Tunc superinjecta texere madentia terra.
Jamque decem menses ; & puer ortus erat.
Hunc Hyrieus, quia sic genitus, vocat Uriona.
Perdidit antiquum littera prima sonum.
Creverat immensum: comitem sibi Delia sumsit.
Ille Deæ custos, ille satelles erat.
Verba movent iras non circumspecta Deorum.
Quam nequeam, dixit, vincere, nulla fera est.
Scorpion immisit Tellus. fuit impetus illi
Curva gemelliparæ spicula ferre Deæ.
Obstitit Orion. Latona nitentibus astris
Addidit : &, Meriti præmia, dixit, habe.
SEd quid & Orion, & cætera sidera mundo
Cedere festinant, noxque coarctat iter?
Quid solito citius liquido jubar æquore tollit
Candida Lucifero præveniente dies ?
Fallor? an arma sonant? non fallimur: arma sonabant.
Mars venit ; & veniens bellica signa dedit.
Ultor ad ipse suos cœlo descendit honores,
Templaque in Augusto conspicienda Foro.
Et Deus est ingens, & opus. debebat in Urbe
Non aliter nati Mars habitare sui.
Digna Giganteis hæc sunt delubra tropæis :
Hinc fera Gradivum bella movere decet ;
Seu quis ab Eoo nos impius orbe lacesset ;
Seu quis ab Occiduo Sole domandus erit.
Prospicit armipotens operis fastigia summi,
Et probat invictos summa tenere Deos.
Prospicit in foribus diversæ tela figuræ,
Armaque terrarum milite victa suo.
Hinc videt Ænean oneratum pondere sacro ;
Et tot Juleæ nobilitatis avos.
Hinc videt Iliaden humeris ducis arma ferentem,
Claraque dispositis acta subesse viris.
Spectat & Augusto prætextum nomine templum,
Et visum lecto Cæsare majus opus.
Voverat hoc juvenis tunc cum pia sustulit arma.
A tantis Princeps incipiendus erat.
Ille manus tendens, hinc stanti milite justo,
Hinc conjuratis, talia dicta dedit :

Si

Si mihi bellandi pater est, Vestæque sacerdos
Auctor; & ulcisci numen utrumque paro:
Mars, ades; & satia scelerato sanguine ferrum;
Stetque favor caussa pro meliore tuus.
Templa feres, & me victore vocaberis Ultor.
Voverat; & fuso lætus ab hoste redit.
Nec satis est meruisse semel cognomina Marti:
Persequitur Partha signa retenta manu.
Gens fuit & campis, & equis, & tuta sagittis;
Et circumfusis invia fluminibus.
Addiderant animos Crassorum funera genti;
Cum periit miles, signaque, duxque simul.
Signa decus belli Parthus Romana tenebat;
Romanæque aquilæ signifer hostis erat.
Isque pudor mansisset adhuc, nisi fortibus armis
Cæsaris Ausoniæ protegerentur opes.
Ille notas veteres, & longi dedecus ævi
Sustulit. agnorunt signa recepta suos.
Quid tibi nunc solitæ mitti post terga sagittæ;
Quid loca, quid rapidi profuit usus equi?
Parthe, refers aquilas: victos quoque porrigis arcus.
Pignora jam nostri nulla pudoris habes.
Rite Deo templumque datum nomenque bis ulto;
Et meritus voti debita solvit honos.
Solemni Ludos Circo celebrate, Quirites:
Non visa est fortem scena decere Deum.
PLiadas adspicies omnes, totumque sororum
Agmen; ubi ante Idus nox erit una super.
Tunc mihi non dubiis auctoribus incipit æstas;
Et tepidi finem tempora veris habent.
IDibus ora prior stellantia tollere Taurum
Indicat; huic signo fabula nota subest.
Præbuit ut taurus Tyriæ sua terga puellæ
Jupiter, & falsa cornua fronte tulit;
Illa jubam dextra, leva retinebat amictus;
Et timor ipse novi caussa decoris erat.
Aura sinus implet: flavos movet aura capillos.
Sidoni, sic fueras accipienda Jovi.
Sæpe puellares subduxit ab æquore plantas;
Et metuit tactus assilientis aquæ:
Sæpe Deus prudens tergum demittit in undas;
Hæreat ut collo fortius illa suo.
Littoribus tactis stabat sine cornibus ullis

Jupiter : inque Deum de bove versus erat.
Taurus init cœlum. te, Sidoni, Jupiter implet :
Parsque tuum terræ tertia nomen habet.
Hoc alii signum Phariam dixere juvencam ;
Quæ bos ex homine est, ex bove facta Dea.
Tum quoque priscorum virgo simulacra virorum
Mittere roboreo scirpea ponte solet.
Corpora post decies senos qui credidit annos
Missa neci ; sceleris crimine damnat avos.
Fama vetus : tum cum Saturnia terra vocata est,
Talia fatidici dicta fuere Dei :
Falcifero libata seni duo corpora, gentes,
Mittite ; quæ Tuscis excipiantur aquis.
Donec in hæc venit Tirynthius arva, quotannis
Tristia Leucadio sacra peracta modo.
Illum stramineos in aquam misisse Quirites.
Herculis exemplo corpora falsa jaci.
Pars putat ut ferrent juvenes suffragia soli,
Pontibus infirmos præcipitasse senes.
Tybri, doce verum : tua ripa vetustior Urbe.
Principium ritus tu bene nosse potes.
Tybris arundiferum medio caput extulit alveo;
Raucaque dimovit talibus ora sonis :
Hæc loca desertas vidi sine mœnibus herbas :
Pascebat sparsos utraque ripa boves.
Et quem nunc gentes Tyberim noruntque timent-
que,
Tunc etiam pecori despiciendus eram.
Arcadis Evandri nomen tibi sæpe refertur ;
Ille meas remis advena torsit aquas.
Venit & Alcides turba comitatus Achiva.
Albula, si memini, tunc mihi nomen erat.
Excipit hospitio juvenem Pallantius heros :
Et tandem Caco debita pœna venit.
Victor abit, secumque boves Erytheida prædam
Abstrahit. at comites longius ire negant.
Magnaque pars horum desertis venerat Argis :
Montibus his ponunt spemque Laremque suum.
Sæpe tamen patriæ dulci tanguntur amore ;
Atque aliquis moriens hoc breve mandat opus:
Mittite me Tyber : Tyberinis vectus ut undis
Litus ad Inachium pulvis inanis eam.
Displicet hæredi mandati cura sepulchri :
Mor-

Mortuus Ausonia conditur hospes humo.
Scirpea pro domino Tyberi jactatur imago,
Ut repetat Grajas per freta longa domos.
Hactenus: ut vivo subiit rorantia saxo
Antra, leves cursum sustinuistis aquæ.

CLare nepos Atlantis, ades: quem montibus olim
Edidit Arcadiis Pleias una Jovi.
Pacis & armorum Superis imisque Deorum
Arbiter, alato qui pede carpis iter:
Læte lyræ pulsu, nitida quoque læte palæstra;
Quo didicit culte lingua favente loqui.
Templa tibi posuere Patres spectantia Circum
Idibus. ex illo est hæc tibi festa dies.
Te, quicunque suas profitetur vendere merces,
Thure dato, tribuas ut sibi lucra, rogat.
Est aqua Mercurii portæ vicina Capenæ:
Si juvat expertis credere; numen habet.
Huc venit incinctus tunica mercator; & urna
Purus suffita, quam ferat, haurit aquam.
Uda fit hinc laurus: lauro sparguntur ab uda
Omnia, quæ dominos sunt habitura novos.
Spargit & ipse suos lauro rorante capillos:
Et peragit solita fallere voce preces.
Ablue præteriti perjuria temporis, inquit.
Ablue præterita perfida verba die.
Sive ego te feci testem, falsove citavi
Non audituri numina magna Jovis;
Sive Deum prudens alium Divamve fefelli;
Abstulerint celeres improba dicta Noti.
Et pateant veniente die perjuria nobis:
Nec curent Superi, si qua locutus ero.
Da modo lucra mihi, da facto gaudia lucro:
Et face ut emtori verba dedisse juvet.
Talia Mercurius poscentem ridet ab alto;
Se memor Ortygias surripuisse boves.

AT mihi pande, precor, tanto meliora petenti,
In Geminos ex quo tempore Phœbus eat.
Cum totidem de mense dies superesse videbis;
Quot sunt Herculei facta laboris, ait.
Dic, ego respondi, caussam mihi sideris hujus.
Caussam facundo prodidit ore Deus.
Abstulerant raptas Phœben Phœbesque sororem
Tyndaridæ fratres, hic eques, ille pugil.

Bella parant, repetuntque suas & frater, & Idas
Leucippo fieri pactus uterque gener.
His amor, ut repetant, illis, ut reddere nolint,
Suadet, & ex caussa pugnat uterque pari.
Effugere Oebalidæ cursu potuere sequentes:
Sed visum celeri vincere turpe fuga.
Liber ab arboribus locus est, apta area pugnæ:
Constiterant illic: nomen Aphidna loco.
Pectora trajectus Lynceo Castor ab ense
Non exspectato vulnere pressit humum.
Ultor adest Pollux; & Lyncea perforat hasta,
Qua cervix humeros continuata premit.
Ibat in hunc Idas, vixque est Jovis igne repulsus:
Tela tamen dextræ fulmine rapta negant.
Jamque tibi, Pollux, cęlum sublime patebat;
Cum, Mea, dixisti, percipe verba pater.
Quod mihi das uni, cælum partire duobus:
Dimidium toto munere majus erit.
Dixit, & alterna fratrem statione redemit:
Utile sollicitæ sidus uterque rati.
Ad Janum redeat, qui quærit Agonia quid sint,
Quæ tamen in Fastis hoc quoque tempus habent.
Nocte sequente diem canis Erigoneius exit.
Est alio signi reddita caussa loco.
PRoxima Vulcani lux es; Tubilustria dicunt.
Lustrantur puræ, quas facit ille, tubæ.
QUattuor inde notis locus est; quibus ordine lectis
Vel mos sacrorum; vel Fuga Regis inest.
NEc te prætereo, populi Fortuna potentis
Publica, cui templum luce sequente datum.
Hanc ubi dives aquis acceperit Amphitrite;
Grata Jovi fulvæ rostra videbis avis.
AUferat ex oculis veniens Aurora Booten:
Continuaque die, sidus Hyantis erit.

FASTORUM
LIBER VI.

HIc quoque mensis habet dubias in nomine caussas:
Quæ placeant, positis omnibus, ipse leges,

Facta canam; sed erunt qui me finxisse loquantur;
Nullaque mortali numina visa putent.
Est Deus in nobis: agitante calescimus illo.
Impetus hic sacræ semina mentis habet.
Fas mihi præcipue vultus vidisse Deorum:
Vel quia sum vates; vel quia sacra cano.
Est nemus arboribus densum, secretus ab omni
Voce locus, si non obstreperetur aquis.
Hic ego quærebam cœpti quæ mensis origo
Esset, & in cura nominis hujus eram.
Ecce Deas vidi: non quas præceptor arandi
Viderat, Ascræas cum sequeretur oves
Nec quas Priamides in aquosæ vallibus Idæ
Contulit. ex illis sed tamen una fuit.
Ex illis fuit una, sui germana mariti.
Hæc erat, agnovi. quæ stat in arce Jovis.
Horrueram, tacitoque animum pallore fatebar.
Cum Dea, quos fecit, sustulit ipsa metus;
Namque, ait, O vates Romani conditor anni,
Ause per exiguos magna referre modos;
Jus tibi fecisti numen cœleste videndi,
Cum placuit numeris condere festa tuis.
Ne tamen ignores, vulgique errore traharis;
Junius à nostro nomine nomen habet.
Est aliquid nupsisse Jovi, Jovis esse sororem.
Fratre magis, dubito, glorier, anne viro.
Si genus adspicitur, Saturnum prima parentem
Feci. Saturni sors ego prima fui.
A patre dicta meo quondam Saturnia Roma est;
Hæc illi à cœlo proxima terra fuit.
Si torus in pretio est; dicor matrona Tonantis:
Junctaque Tarpeio sunt mea templa Jovi.
An potuit Majo pellex dare nomina mensi?
Hic honor in nobis invidiosus erit?
Cur igitur Regina vocor, Princepsque Dearum?
Aurea cur dextræ sceptra dedere meæ?
An faciant mensem luces, Lucinaque ab illis
Dicar; & à nullo nomina mense traham?
Tum me pœniteat posuisse fideliter iras
In genus Electræ, Dardaniamque domum.
Causa duplex iræ. rapto Ganymede dolebam:
Forma quoque Idæo judice victa mea est.
Pœniteat, quod non foveo Carthaginis arces,

Cum mea sint illo currus & arma loco.
Pœniteat Sparten, Argosque, measque Mycenas,
Et veterem Latio supposuisse Samon.
Adde senem Tatium, Junonicolasque Faliscos;
Quos ego Romanis succubuisse tuli.
Sed neque pœniteat: nec gens mihi carior ulla est,
Hic colar, hic teneam cum Jove templa meo.
Ipse mihi Mavors, Commendo mœnia, dixit,
Hęc tibi: tu pollens Urbe nepotis eris.
Dicta fides sequitur. centum celebramur in aris:
Nec levior quovis est mihi mensis honor. [rem
Nec tamen hunc nobis tantummodo præstat hono-
Roma: suburbani dant mihi munus idem.
Inspice, quos habeat nemoralis Aricia Fastos,
Et populus Laurens, Lanuviumque meum:
Est illic mensis Junonius. inspice Tibur,
Et Pręnestinæ mœnia sacra Deæ:
Junonale leges tempus. nec Romulus illas
Condidit: at nostri Roma nepotis erat.
Finierat Juno. respeximus. Herculis uxor
Stabat; & in vultu signa dolentis erant.
Non ego, si toto mater me cedere cœlo
Jusserit, invita matre morabor, ait.
Nunc quoque non luctor de nomine temporis hujus.
Blandior; & partes pæne rogantis ago.
Remque mei juris malim tenuisse precando;
Et faveas caussæ forsitan ipse meæ.
Aurea possedit socio Capitolia templo
Mater, & ut debet, cum Jove summa tenet.
At decus omne mihi contingit origine mensis.
Unicus est, de quo sollicitamur, honor.
Quid grave, si titulum mensis, Romane, dedistis
Herculis uxori, posteritasque memor?
Hæc quoque terra aliquid debet mihi nomine magni
Conjugis. huc captas appulit ille boves.
Hic male defensus flammis & dote paterna
Cacus Aventinam sanguine tinxit humum.
Ad propiora vocor. populum digessit ab annis
Romulus, in partes distribuitque duas.
Hæc dare consilium, pugnare paratior illa est;
Hæc ætas bellum suadet, at illa gerit.
Sic statuit, mensesque nota secrevit eadem.
Junius est juvenum; qui fuit ante, senum.
Dixit

Dixit: & in litem studio certaminis issent;
  Atque ira pietas dissimulata foret.
Venit Apollinea longas Concordia lauro
  Nexa comas, placidi numen opusque Ducis.
Hæc ubi narravit Tatium, fortemque Quirinum,
  Binaque cum populis regna coisse suis;
Et Lare communi soceros generosque receptos;
  His nomen junctis Junius, inquit, habet.
Dicta triplex caussa est. at vos ignoscite, Divæ:
  Res est arbitrio non dirimenda meo.
Ite pares à me. perierunt judice formæ
  Pergama: plus lædunt, quam juvat una, duæ.
PRima dies tibi, Carna, datur. Dea cardinis hæc est.
  Numine clausa aperit, claudit aperta suo.
Unde datas habeat vires, obscurior ævo
  Fama: sed è nostro carmine certus eris.
Adjacet antiqui Tyberino lucus Helerni:
  Pontifices illuc nunc quoque sacra ferunt.
Inde sata est Nymphe (Granen dixere priores)
  Nequicquam multis sæpe petita procis.
Rura sequi, jaculisque feras agitare solebat;
  Nodosasque cava tendere valle plagas.
Non habuit pharetram: Phœbi tamen esse sororem
  Credebant nec erat, Phœbe, pudenda tibi.
Huic aliquis juvenum dixisset amantia verba;
  Reddebat tales protinus illa sonos:
Hæc loca lucis habent nimis, & cum luce pudoris
  Si secreta magis ducis in antra, sequor.
Credulus antra subit. frutices hæc nacta resistit:
  Et latet, & nullo est invenienda modo.
Viderat hanc Janus; visæque cupidine captus
  Ad duram verbis mollibus usus erat.
Nympha jubet queri de more remotius antrum:
  Utque comes sequitur, destituitque ducem.
Stulta, videt Janus quæ post sua terga gerantur
  Nil agis en: latebras respicit ille tuas.
Nil agis en: dixi nam te sub rupe latentem
  Occupat amplexu; speque potitus ait:
Jus pro concubitu nostro tibi cardinis esto.
  Hoc pretium positæ virginitatis habe.
Sic fatus, spinam, qua tristes pellere posset
  A foribus noxas (hæc erat alba) dedit.
Sunt avidæ volucres; non quæ Phineja mensis

Guttura fraudabant; sed genus inde trahunt.
Grande caput: stantes oculi: rostra apta rapinæ:
Canicies pennis, unguibus hamus inest.
Nocte volant, puerosque petunt nutricis egentes;
Et vitiant cunis corpora rapta suis.
Carpere dicuntur lactentia viscera rostris;
Et plenum poto sanguine guttur habent.
Est illis Strigibus nomen, sed nominis hujus
Caussa, quod horrenda stridere nocte solent.
Sive igitur nascuntur aves, seu carmine fiunt;
Næniaque in volucres Marsa figurat anus;
In thalamos venere Procę. Proca natus in illis
Preda recens avium quinque diebus erat.
Pectoraque exsorbent avidis infantia linguis.
At puer infelix vagit, opemque petit.
Territa voce sui nutrix accurrit alumni;
Et rigido sectas invenit ungue genas.
Quid faceret? color oris erat, qui frondibus olim
Esse solet seris, quas nova læsit hyems.
Pervenit ad Granen, & rem docet. illa, Timorem
Pone; tuus sospes, dixit, alumnus erit.
Venerat ad cunas: flebant materque paterque.
Sistite vos lacrymas, ipsa medebor, ait.
Protinus arbutea postes ter in ordine tangit
Fronde: ter arbutea limina fronde notat.
Spargit aquis aditus, sed quæ medicamen habebant:
Extaque de porca cruda bimestre tenet.
Atque ita, Noctis aves, extis puerilibus, inquit,
Parcite: pro parvo victima parva cadit.
Cor pro corde, precor, pro fibris sumite fibras.
Hanc animam vobis pro meliore damus.
Sic ubi libavit, prosecta sub æthere ponit:
Quique sacris adsunt, respicere illa vetat.
Virgaque Janalis de spina sumitur alba:
Qua lumen thalamis parva fenestra dabat.
Post illud nec aves cunas violasse feruntur;
Et rediit puero, qui fuit ante, color.
Pinguia cur illis gustentur larda Kalendis,
Mistaque cum calido sit faba farre, rogas?
Prisca Dea est, aliturque cibis, qui bus ante solebat:
Nec petit adscitas luxuriosa dapes.
Piscis adhuc illi populo sine fraude natabat:
Ostreaque in conchis tuta fuere suis.

Nec

Nec Latium norat, quam præbet Ionia dives,
Nec quæ Pygmæo sanguine gaudet, avem.
Et præter pennas nihil in pavone placebat;
Nec tellus captas miserat ante feras.
Sus erat in pretio: cæsa sue festa colebant,
Terra fabas tantum, duraque farra dabat.
Quæ duo mista simul sextis quicunque Kalendis
Ederit; huic lædi viscera posse negant.
Arce quoque in summa Junoni templa Monetæ,
Ex voto memorant facta, Camille, tuo.
Ante domus Manli fuerant; qui Gallica quondam
A Capitolino reppulit arma Jove.
Quam bene [Di magni] pugna cecidisset in illa
Defensor solii, Jupiter alte, tui!
Vixit, ut occideret damnatus crimine regni.
Hunc illi titulum longa senecta dabat.
Lux eadem Marti festa est; quem prospicit extra
Appositum Tectæ porta Capena viæ.
Te quoque, Tempestas, meritam delubra fatemur;
Cum pæne est Corsis obruta classis aquis.
Hæc hominum monumenta patent. si quæritis astra;
Tunc oritur magni præpes adunca Jovis.
POstera lux Hyadas Tauriné cornua frontis
Evocat: & multa terra madescit aqua.
MAne ubi bis fuerit, Phœbusq; iteraverit ortus;
Factaque erit posito rore bis uda seges;
Hac sacrata die Tusco Bellona duello
Dicitur, & Latio prospera semper adest.
Appius est auctor: Pyrrho qui pace negata
Multum animo vidit; lumine captus erat.
Prospicit à templo summum brevis area Circum,
Est ibi non parvę parva columna notę.
Hinc solet hasta manu, belli pręnuncia, mitti;
In regem & gentes cum placet arma capi.
ALtera pars Circi custode sub Hercule tuta est,
Quod Deus Euboico carmine munus habet.
Muneris est tempus, qui Nonas Lucifer ante est.
Si titulos quęris: Sylla probavit opus.
QUęrebam Nonas Sanco Fidione referrem,
An tibi, Semo pater: cum mihi Sancus ait:
Cuicunque ex illis dederis; ego munus habebo.
Nomina trina fero: sic voluere Cures.

Hunc igitur veteres donarunt æde Sabini:
Inque Quirinali constituere jugo.
Est mihi (sitque, precor, nostris diuturnior annis)
Filia: qua felix sospite semper ero.
Hanc ego cum vellem genero dare; tempora tędis
Apta requirebam, quæque cavenda forent.
Tum mihi post sacras monstratur Junius Idus
Utilis & nuptis, utilis esse viris.
Primaque pars hujus thalamis aliena reperta est.
Nam mihi sic conjux sancta Dialis ait:
Donec ab Iliaca placidus purgamina Vesta
Detulerit flavis in mare Tybris aquis;
Non mihi dentosa crinem depectere buxo,
Non ungues ferro subsecuisse licet:
Non tetigisse virum; quamvis Jovis ille sacerdos,
Quamvis perpetua sit mihi lege datus.
Tu quoque ne propera: melius tua filia nubet,
Ignea cum pura Vesta nitebit humo.
Tertia post Nonas removere Lycaona Phœbe
Fertur, & à tergo non habet Ursa metum.
Tunc ego me memini Ludos in gramine Campi
Adspicere: & didici, lubrice Tybri, tuos.
Festa dies illis, qui lina madentia ducunt,
Quique tegunt parvis æra recurva cibis.
Mens quoque numen habet. Menti delubra videmus
Vota metu belli, perfide Pœne, tui.
Pœne, rebellaras, & letho Consulis omnes
Attoniti Mauras pertimuere manus.
Spem metus expulerat; cum Menti vota Senatus
Suscipit, & melior protinus illa venit.
Aspicit instantes mediis sex lucibus Idus
Illa dies, qua sunt vota soluta Deæ.
Vesta, fave: tibi nunc operata resolvimus ora:
Ad tua si nobis sacra venire licet.
In prece totus eram. cœlestia numina sensi,
Lætaque purpurea luce refulsit humus.
Non equidem vidi (valeant mendacia vatum)
Te, Dea; nec fueras adspicienda viro.
Sed quæ nescieram, quorumque errore tenebar,
Cognita sunt nullo præcipiente mihi.
Dena quater memorant habuisse Palilia Romam,
Cum flammæ custos æde recepta sua est.
Regis, opus placidi, quo non metuentius ullum

Numinis ingenium terra Sabina tulit.
Quæ nunc ære vides, stipula tunc tecta videres:
Et paries lento vimine textus erat.
Hic locus exiguus, qui sustinet atria Vestæ,
Tunc erat intonsi regia magna Numæ.
Forma tamen templi, quæ nunc manet, ante fuisse
Dicitur: & formæ caussa probanda subest.
Vesta eadem est, quæ Terra: subest vigil ignis utriq;
Significant sedem terra focusque suam.
Terra pilæ similis nullo fulcimine nixa
Aere subjecto tam grave pendet onus.
Ipsa volubilitas libratum sustinet orbem:
Quique premat partes, angulus omnis abest.
Cumque sit in media rerum regione locata,
Et tangat nullum plusve minusve latus,
Ni convexa foret, parti vicinior esset:
Nec medium terram mundus haberet onus.
Arte Syracosia suspensus in aere clauso
Stat globus, immensi parva figura poli.
Et quantum à summis, tantum secessit ab imis
Terra. quod ut fiat, forma rotunda facit.
Par facies templi: nullus procurrit in illo
Angulus: à pluvio vindicat imbre tholus.
Cur sit virgineis, queris, Dea culta ministris?
Inveniam caussas hac quoque parte suas.
Ex Ope Junonem memorant Cereremque creatas
Semine Saturni: tertia Vesta fuit.
Utraque nupserunt; ambæ peperisse feruntur:
De tribus impatiens restitit una viri.
Quid mirum, virgo si virgine læta ministra
Admittit castas in sua sacra manus?
Nec tu aliud Vestam, quam vivam intellige flammam.
Nataque de flamma corpora nulla vides.
Jure igitur virgo est, quæ semina nulla remittit,
Nec capit: & comites virginitatis habet.
Esse diu stultus Vestæ simulacra putavi:
Mox didici curvo nulla subesse tholo.
Ignis inextinctus templo celatur in illo.
Effigiem nullam Vesta nec ignis habent.
Stat vi terra sua: vi stando Vesta vocatur.
Caussaque par Graji nominis esse potest.
At focus à flammis, & quod fovet omnia dictus:
Qui tamen in primis ædibus ante fuit.

Hinc quoque vestibulum dici reor: inde precando
Adfamur Vestam, Quæ loca prima tenes.
Ante focos olim longis considere scamnis
Mos erat; & mensæ credere adesse Deos.
Nunc quoque, cum fiunt antiquæ sacra Vacunæ,
Ante Vacunales stantque sedentque focos.
Venit in hos annos aliquid de more vetusto:
Fert missos Vestæ pura patella cibos.
Ecce, coronatis panis dependet asellis;
Et velant scabras florida serta molas.
Sola prius furnis torrebant farra coloni;
Et Fornacali sunt sua sacra Deæ.
Suppositum cineri panem focus ipse parabat;
Strataque erat tepido tegula quassa solo.
Inde focum servat pistor, dominamque focorum,
Et quæ pumiceas versat asella molas.
Prætercam, referamne tuum, rubicunde Priape,
Dedecus? est multi fabula plena joci.
Turrigera frontem Cybele redimita corona
Convocat æternos ad sua festa Deos.
Convocat & Satyros, & rustica numina Nymphas.
Silenus, quamvis nemo vocarat, adest.
Nec licet, & longum est epulas narrare Deorum:
In multo nox est pervigilata mero.
Hi temere errabant in opacæ vallibus Idæ:
Pars jacet, & molli gramine membra levat.
Hi ludunt, hos somnus habet; pars brachia nectit,
Et viridem celeri ter pede pulsat humum.
Vesta jacet, placidamque capit secura quietem,
Sicut erat positum cespite fulta caput.
At ruber hortorum custos Nymphasque Deasque,
Captat; & errantes fertque refertque pedes.
Adspicit & Vestam, dubium, Nympham ne putarit,
An scierit Vestam: scisse sed ipse negat.
Spem capit obscœnam, furtimque accedere tentat;
Et fert suspensos corde micante gradus.
Forte senex, quo vectus erat, Silenus asellum
Liquerat ad ripas lene sonantis aquæ.
Ibat ut inciperet longi Deus Hellesponti;
Intempestivo cum rudit ille sono.
Territa voce gravi surgit Dea, convolat omnis
Turba, per infestas effugit ille manus.
(Lampsacos hoc animal solita est mactare Priapo:
Apta

Apta asini flammis indicis exta damus.)
Quem tu, Diva memor, de pane monilibus ornas.
Cessat opus: vacuæ conticuere molæ.
Nomine, quam pretio celebratior, arce Tonantis,
Dicam Pistoris quid velit ara Jovis.
Cincta premebantur trucibus Capitolia Gallis:
Fecerat obsidio jam diuturna famem.
Jupiter ad solium Superis regale vocatis,
Incipe, ait Marti. protinus ille refert:
Scilicet ignotum est, quæ sit fortuna meorum,
Et dolor hic animi voce querentis eget?
Si tamen, ut referam breviter mala juncta pudori,
Exigis: Alpino Roma sub hoste jacet.
Hæc est, cui fuerat promissa potentia rerum,
Jupiter? hanc terris impositurus eras?
Jamque suburbanos, Hetruscaque contudit arma.
Spes erat in cursu. nunc Lare pulsa suo est.
Vidimus ornatos ærata per atria picta
Veste triumphales occubuisse senes.
Vidimus Iliacæ transferri pignora Vestæ
Sede. putant aliquos scilicet esse Deos?
At si respicerent, qua vos habitatis in arce,
Totque domos vestras obsidione premi;
Nil opis in cura scirent superesse Deorum,
Et data sollicita thura perire manu.
Atque utinam pugnæ pateat locus! arma capessant;
Et, si non poterunt exsuperare, cadant.
Nunc inopes victus ignavaque fata timentes
Monte suo clausos barbara turba premit.
Tum Venus, & lituo pulcher trabeaque Quirinus,
Vestaque pro Latio multa locuta suo.
Publica, respondit, cura est pro mœnibus istis,
Jupiter: & pœnas Gallia victa dabit.
Tu modo, quæ desunt fruges, superesse putentur,
Effice: nec sedes desere, Vesta, tuas.
Quodcunq; est Cereris solidę, cava machina frangat;
Mollitamque manu duret in igne focus.
Jusserat: & fratris virgo Saturnia jussis
Annuit; & mediæ tempora noctis erant.
Jam ducibus somnum dederat labor. increpat illos
Jupiter: & sacro, quid velit, ore docet:
Surgite, & in medios de summis arcibus hostes
Mittite, quam minime tradere vultis, opem.

Somnus abit, quæruntque novis ambagibus acti,
Tradere quam nolint, & jubeantur, opem.
Ecce, Ceres visa est. Jaciunt Cerealia dona.
Jacta super galeas, scutaque longa sonant.
Posse fame vinci spes excidit. hoste repulso,
Candida Pistori ponitur ara Jovi.
Forte revertebar festis Vestalibus illac,
Qua Nova Romano nunc Via juncta Foro est.
Huc pede matronam vidi descendere nudo:
Obstupui tacitus sustinuique gradum.
Sensit anus vicina loci: jussumque sedere
Alloquitur, quatiens voce tremente caput.
Hoc, ubi nunc fora sunt, udæ tenuere paludes:
Amne redundatis fossa madebat aquis.
Curtius ille lacus, siccas qui sustinet aras,
Nunc solida est tellus, sed lacus ante fuit.
Qua Velabra solent in Circum ducere pompas;
Nil præter salices cassaque canna fuit.
Sæpe suburbanas rediens conviva per undas,
Cantat, & ad nautas ebria verba jacit.
Nondum conveniens diversis iste figuris,
Nomen ab averso ceperat amne Deus.
Hic quoque lucus erat juncis & arundine densus,
Et pede velato non adeunda palus.
Stagna recesserunt, & aquas sua ripa coercet:
Siccaque nunc tellus: mos tamen inde manet.
Reddiderat caussam. Valeas, anus optima, dixi:
Quod superest ævi, molle sit omne, tui.
Cætera jam pridem didici puerilibus annis;
Non tamen idcirco prætereunda mihi.
Mœnia Dardanides nuper nova fecerat Ilus:
Ilus adhuc Asiæ dives habebat opes.
Creditur armiferæ signum cœleste Minervæ
Urbis in Iliacæ desiluisse juga.
Cura videre fuit: vidi templumque locumque:
Hoc superest illi: Pallada Roma tenet.
Consulitur Smintheus: lucoque obscurus opaco,
Hos non mentito reddidit ore sonos:
Ætheream servate Deam; servabitis Urbem:
Imperium secum transferet illa loci.
Servat, & inclusam summa tenet Ilus in arce;
Curaque ad hæredem Laomedonta venit.
Sub Priamo servata parum, sic ipsa volebat;

Ex quo judicio forma revicta suo est.
Seu genus Adrasti, seu furtis aptus Ulysses,
Seu pius Æneas, eripuisse datur.
(Auctor in incerto. res est Romana: tuetur
Vesta, quod assiduo lumine cuncta videt.)
Heu quantum timuere Patres, quo tempore Vesta
Arsit, & est aditis obruta pæne suis!
Flagrabant sancti sceleratis ignibus ignes:
Mistaque erat flammæ flamma profana piæ.
Attonitæ flebant demisso crine ministræ:
Abstulerat vires corporis ipse timor.
Provolat in medium, & magna, Succurrite, voce
Non est auxilium flere, Metellus ait.
Pignora virgineis fatalia tollite palmis:
Non ea sunt voto, sed rapienda manu.
Me miserum! dubitatis? ait. dubitare videbat,
Et pavidas posito procubuisse genu.
Haurit aquas: tollensque manus, Ignoscite, dixit,
Sacra: vir intrabo non adeunda viro.
Si scelus est; in me commissi pœna redundet.
Sit capitis damno Roma soluta mei.
Dixit, & irrupit: factum Dea rapta probavit;
Pontificisque sui munere tuta fuit.
Nunc benè lucetis sacræ sub Cæsare flammæ:
Ignis in Iliacis nunc erit, estque, focis.
Nullaque dicetur vittas temerasse sacerdos
Hoc Duce; nec viva defodietur humo.
Sic incesta perit: quia, quam violavit, in illam
Conditur: & Tellus Vestaque numen idem est.
Tum sibi Callaico Brutus cognomen in hoste
Fecit, & Hispanam sanguine tinxit humum.
Scilicet interdum miscentur tristia lætis;
Ne populum toto pectore festa juvent.
Crassus ad Euphraten Aquilas, natumq; suosque
Perdidit: & leto est ultimus ipse datus.
Parthe, quid exsultas? dixit Dea. signa remittes:
Qui que necem Crassi vindicet, ultor erit.
AT simul auritis violæ demuntur asellis,
Et Cereris fruges aspera saxa terunt;
Navita puppe sedens, Delphina videbimus, inquit;
Humida cum pulso nox erit orta die.
JAm, Phryx, à nupta quereris, Tithone, relinqui;
Et vigil Eois Lucifer exit aquis.

Ite, bonæ matres[vestrum Matralia festum,]
Flavaque Thebanæ reddite liba Deæ:
Pontibus & magno juncta est celeberrima Circo
Area, quæ posito de bove nomen habet.
Hac ibi luce ferunt Matutæ sacra parenti
Sceptriferas Servi templa dedisse manus.
Quæ Dea sit: quare famulas à limine templi
Arceat (arcet enim) libaque tosta petat;
Bacche, racemiferos hedera redimite capillos,
Si domus illa tua est) dirige navis iter.
Arserat obsequio Semele Jovis. accipit Ino
Te, puer, & summa sedula nutrit ope.
Intumuit Juno, rapta quod pellice natum
Educet. at sanguis ille sororis erat.
Hinc agitur furiis Athamas & imagine falsa:
Tuque cadis patria, parve Learche, manu.
Mœsta Learcheas mater tumulaverat umbras;
Et dederat miseris omnia justa rogis.
Hæc quoque, funestos ut erat laniata capillos,
Prosilit, & cunis te, Melicerta, rapit.
Est spatio contracta brevi, freta bina repellit,
Unaque pulsatur terra duabus aquis.
Huc venit insanis natum complexa lacertis;
Et secum è celso mittit in alta jugo.
Excipit illæsos Panope, centumque sorores;
Et placido lapsu per sua regna ferunt.
Nondum Leucothee, nondum puer ille Palæmon
Vorticibus densi Tybridis ora tenet.
Lucus erat: dubium Semelæ, Stimulæne vocetur;
Mænadas Ausonias incoluisse ferunt.
Quærit ab his Ino, quæ gens foret; Arcadas esse
Audit; & Evandrum sceptra tenere loci,
Dissimulata Deam Latias Saturnia Bacchas
Instimulat fictis insidiosa sonis:
O nimiùm faciles! ò toto pectore captæ,
Non venit hæc nostris hospes amica choris.
Fraude petit; sacrique parat cognoscere ritum.
Quo possit pœnas pendere, pignus habet.
Vix bene desierat; complent ululatibus auras
Thyades effusis per sua colla comis:
Injiciuntque manus, puerumque revellere pugnant.
Quos ignorat adhuc, invocat illa Deos;
Dique, virique loci, miseræ succurrite matri.
Cla-

Clamor Aventini saxa propinqua ferit.
Appulerat ripæ vaccas Oetæus Iberas
Audit; & ad vocem concitus urget iter.
Herculis adventu, quæ vim modo ferre parabant,
Turpia fœmineæ terga dedere fugæ.
Quid petis hinc (cognorat enim) matertera Bacchi?
An numen quod me, te quoque vexat, ait?
Illa docet partim; partim præsentia nati
Continet, & furiis in scelus isse pudet.
Rumor, ut est velox, agitatis pervolat alis:
Estque frequens, Ino, nomen in ore tuum.
Hospita Carmentis fidos intrasse penates
Diceris, & longam deposuisse famem.
Liba sua properata manu Tegeæa sacerdos
Traditur in subito cocta dedisse foco.
Nunc quoque liba juvant festis Matralibus illam.
Rustica sedulitas gratior arte fuit.
Nunc, ait, ô vates venientia fata resigna,
Qua licet: hospitiis hoc precor adde meis.
Parva mora est: cœlum vates ac numina sumit;
Fitque sui toto pectore plena Dei.
Vix illam subitò posses cognoscere; tanto
Sanctior, & tanto, quam modo, major erat.
Læta canam: gaude defuncta laboribus Ino,
Dixit, & huic populo dextera semper ades.
Numen eris pelagi: natum quoque pontus habebit,
In vestris aliud sumite nomen aquis.
Leucothee Graiis, Matuta vocabere nostris,
In portus nato jus erit omne tuo.
Quem nos Portunum, sua lingua Palæmona dicet.
Ite, precor, nostris, æquus uterque locis.
Annuerant promissa fides: posuere labores.
Nomina mutarunt: hic Deus, illa dea est.
Cur vetet ancillas accedere, quæritis? odit.
Principiumque odii, si sinat ipsa, canam.
Una ministrarum solita est, Cadmei, tuarum
Sæpe sub amplexus conjugis ire tui.
Improbus hanc Athamas furtim dilexit: ab illa
Comperit agricolis semina tosta dari.
Ipsa quidem fecisse negat, sed fama recepit.
Hoc est cur odio sit tibi serva manus.
Non tamen hanc pro stirpe sua pia mater adoret:
Ipsa parum fœlix visa fuisse parens.

Alte-

Alterius prolem melius mandabitis illi.
  Utilior Baccho quàm fuit ipsa suis.
Hanc tibi, Quo properas, memorant dixisse, Rutili?
  Luce mea Marso Consul ab hoste cades.
Exitus accessit verbis: flumenque Telonum
  Purpureo mistis sanguine fluxit aquis.
Proximus annus erat: Pallantide cæsus eadem
  Didius hostiles ingeminavit opes.
Lux eadem, Fortuna, tua est, auctorque, locusque.
  Sed superinjectis quis latet æde togis?
Servius est: hoc constat enim; sed caussa latendi
  Discrepat; & dubium me quoque mentis habet.
Dum Dea furtivos timide profitetur amores;
  Cœlestemque homini concubuisse pudet;
(Arsit enim magno correpta cupidine Regis,
  Cęcaque in hoc uno non fuit illa viro)
Nocte domum parva solita est intrare fenestra:
  Unde Fenestellę nomina porta tenet.
Nunc pudet, & vultus velamine celat amatos:
  Oraque sunt multa regia tecta toga.
An magis est verum, post Tulli funera plebem
  Confusam placidi morte fuisse ducis?
Nec modus ullus erat: crescebat imagine luctus;
  Donec eam positis occuluere togis.
Tertia caussa mihi spatio majore canenda est;
  Nos tamen adductos intus agemus equos.
Tullia, conjugio sceleris mercede peracto,
  His solita est dictis exstimulare virum:
Quid juvat esse pares, te nostræ cæde sororis,
  Meque tui fratris, si pia vita placet?
Vivere debuerant & vir meus & tua conjux,
  Si nullum ausuri majus eramus opus.
Et caput & regnum facio dotale parentis.
  Si vir es, i, dictas exige dotis opes.
Regia res scelus est. socero cape regna necato:
  Et nostras patrio sanguine tinge manus.
Talibus instinctus solio privatus in alto
  Sederat. attonitum vulgus ad arma ruit.
Hinc cruor, hinc cędes: infirmaque vincitur ætas.
  Sceptra gener socero rapta Superbus habet.
Ipse sub Esquiliis, ubi erat sua regia, cæsus,
  Concidit in dura sanguinolentus humo.
Filia carpento patrios initura penates,

Ibat

Ibat per medias alta feroxque vias.
Corpus ut adſpexit, lacrymis auriga profuſis
Reſtitit. hunc tali corripit illa ſono:
Vadis? an exſpectas pretium pietatis amarum?
Duc, inquam, invitas ipſa per ora rotas.
Certa fides facti: dictus Sceleratus ab illa
Vicus, & æterna res ea preſſa nota.
Poſt tamen hoc auſa eſt templum monumenta parentis
Tangere: mira quidem, ſed tamen acta loquar.
Signum erat in ſolio reſidens ſub imagine Tulli:
Dicitur hoc oculis oppoſuiſſe manum.
Et vox audita eſt, Vultus abſcondite noſtros,
Ne natæ videant ora nefanda meæ.
Veſte data tegitur: vetat hanc Fortuna moveri:
Et ſic è templo eſt ipſa locuta ſuo:
Ore revelato qua primum luce patebit,
Servius, hæc poſiti prima pudoris erit.
Parcite, matronæ, vetitas attingere veſtes:
Sollemni ſatis eſt voce movere preces:
Sitque caput ſemper Romano tectus amictu,
Qui Rex in noſtra ſeptimus Urbe fuit.
Arſerat hoc templum: ſigno tamen ille pepercit
Ignis: opem nato Mulciber ipſe tulit.
Namque pater Tulli Vulcanus, Ocreſia mater
Præſignis facie Corniculana fuit.
Hanc ſecum Tanaquil, ſacris de more paratis,
Juſſit in ornatum fundere vina focum.
Hic inter cineres obſcœni forma virilis
Aut fuit, aut viſa eſt; ſed fuit illa magis.
Juſſa foco captiva fovet. conceptus ab illa
Servius à cælo ſemina gentis habet.
Signa dedit genitor, tum cum caput igne coruſco
Contigit, inque coma flammeus arſit apex.
Te quoque magnifica, Concordia, dedicat æde
Livia, quam caro præſtitit illa viro.
Diſce tamen, veniens ætas, ubi Livia nunc eſt
Porticus, immenſæ tecta fuiſſe domus.
Urbis opus domus una fuit: ſpatiumque tenebat,
Quo brevius muris oppida multa tenent.
Hæc æquata ſolo eſt, nullo ſub crimine regni,
Sed quia luxuria viſa nocere ſua.
Suſtinuit tantas operum ſubvertere moles

Tot-

Totque suas hæres perdere Cæsar opes.
Sic agitur censura, & sic exempla parantur;
Cum vindex, alios quod monet, ipse facit.
Nulla nota est veniente die, quam ducere possis.
Idibus invicto sunt data templa Jovi.
Et jam Quinquatrus jubeor narrare minores
Nunc ades ò cœptis, flava Minerva, meis.
Cur vagus incedit tota tibicen in Urbe?
Quid sibi personæ, quid stola longa, volunt?
Sic ego: sic posita Tritonia cuspide dixit.
Pace velim doctæ verba referre Deæ.
Temporibus veterum tibicinis usus avorum
Magnus, & in magno semper honore fuit.
Cantabat fanis, cantabat tibia ludis:
Cantabat mœstis tibia funeribus.
Dulcis erat mercede labor: tempusque secutum,
Quod subito Grajæ frangeret artis opus.
Adde quod Ædilis, pompam qui funeris irent,
Artifices solos jusserat esse decem.
Exsilio mutant Urbem, Tiburque recedunt:
Exsilium quodam tempore Tibur erat:
Quæritur in scena cava tibia; quæritur aris:
Ducit supremos nænia nulla choros
Servierat quidam quantolibet ordine dignus
Tibure: sed longo tempore liber erat.
Rure dapes parat ille suo; turbamque canoram
Convocat. ad festas convenit illa dapes.
Nox erat; & vinis oculique, animique natabant:
Cùm præcomposito nuncius ore venit.
Atque ita, Quid cessas convivia solvere? dixit;
Auctor vindictæ jam venit, ecce, tuæ.
Nec mora; convivæ valido titubantia vino
Membra movent: dubii stantque, labantque pedes.
At dominus, Discedite, ait. plaustroque morantes
Sustulit. in plaustro scirpea lata fuit.
Alliciunt somnos tempus motusque merumque;
Potaque se Tibur turba redire putat.
Jamque per Exquilias Romanam intraverat urbem:
Et mane in medio plaustra fuere Foro
Plautius, ut possent specie numeroque Senatum
Fallere, personis imperat ora tegi.
Admiscetque alios: &, ut hunc tibicina cœtum
Augeat, in longis vestibus ire jubet,

Sic

Sic reduces bene posse tegi: ne fortè notentur
Contra collegæ jussa redisse sui.
Res placuit: cultuque novo libet Idibus uti;
Et canere ad veteres verba jocosa modos.
Hæc ubi perdocuit, Superest mihi discere, dixi,
Cur sit Quinquatrus illa vocata dies.
Martius, inquit, agit tali mea nomine festa:
Estque sub inventis hæc quoque turba meis.
Prima terebrato per rara foramina buxo,
Ut daret effeci tibia longa sonos.
Vox placuit: liquidis faciem referentibus undis
Vidi, virgineas intumuisse genas.
Ars mihi non tanti est, valeas, mea tibia, dixi.
Excipit abiectam cespite ripa suo.
Inventam Satyrus primum miratur: at usum
Nescit, & inflatam sentit habere sonum.
Et modo dimittit digitis, modo concipit auras:
Jamque inter Nymphas arte superbus erat.
Provocat & Phœbum. Phœbo superante pependit:
Cæsa recesserunt à cute membra sua.
Sum tamen inventrix auctorque ego carminis hujus.
Hoc est cur nostros ars colat ista dies.
TErtia lux veniet, qua tu Dodoni Thyene,
Stabis Agenorei fronte videnda bovis.
Hæc est illa dies, qua tu purgamina Vestæ,
Tybri, per Hetruscas in mare mittis aquas.
SI qua fides ventis; Zephyro date carbasa, nautæ;
Cras veniet vestris ille secundus aquis.
AT pater Heliadum, radios ubi tinxerit undis,
Et cinget geminos stella serena polos;
Tollet humo validos proles Hyriea lacertos:
Continua Delphin nocte videndus erit.
Scilicet hic olim Volscos, Æquosque fugatos
Viderat in campis, Algida terra, tuis.
Unde suburbano clarus Tuberte, triumpho,
Vectus es in niveis, Postume, victor equis.
JAm sex, & totidem luces de mense supersunt:
Huic unum numero tu tamen adde diem.
Sol abit è Geminis, & Cancri signa rubescunt:
Cœpit Aventina Pallas in arce coli.
JAm tua, Laomedon, oritur nurus: ortaque noctem
Pellit, & è pratis uda pruina fugit.
Reddita, quisquis is est Summano templa feruntur,
Tum

Tum, cum Romanis, Pyrrhe, timendus eras.
HAnc quoq; cum patris Galatea receperit undis,
Plenaque securæ terra quietis erit;
Surgit humo juvenis telis afflatus avitis;
Et gemino nexas porrigit angue manus.
Notus amor Phædræ, nota est injuria Thesei:
Devovit natum credulus ille suum.
(Non impune pius juvenis Trœzena petebat.
Dividit obstantes pectore taurus aquas.)
Solliciti terrentur equi; frustraque retenti
Per scopulos dominum duraque saxa trahunt.
Exciderat curru, lorisque morantibus artus
Hippolytus lacero corpore raptus erat:
Reddideratque animam, multum indignante Diana.
Nulla, Coronides, causa doloris, ait.
Namque pio juveni vitam sine vulnere reddam;
Et cedent arti tristia fata meæ.
Gramina continuo loculis depromit eburnis:
Profuerant Glauci manibus illa prius:
[Tunc, cum observatas augur descendit in herbas;
Usus & auxilio est anguis ab angue dato.)
Pectora ter tetigit, ter verba salubria dixit:
Depositum terra sustulit ille caput.
Lucus eum, nemorisque tui, Dictynna, recessus
Celat: Aricino Virbius ille lacu.
At Pluto Clothoque dolent, hæc fila teneri,
Hic fieri regni jura minora sui.
Jupiter exemplum veritus direxit in illum
Fulmina, qui nimiæ moverat artis opem.
Phœbe, querebaris. Deus est. placare parenti.
Propter te, fieri quod vetat, ipse facit.
NOn ego te, quamvis properabis vincere, Cæsar,
Si vetet auspicium, signa movere velim.
Sint tibi Flaminius, Thrasymenaque litora testes;
Per volucres æquos multa monere Deos.
Tempora si veteris quæris temeraria damni;
Quartus ab extremo mense bis ille dies.
POstera lux melior. superat Masinissa Syphacem;
Et cecidit telis Hasdrubal ipse suis.
TEmpora labuntur, tacitisque senescimus annis;
Et fugiunt fræno non remorante dies.
Quam cito venerunt Fortunæ Fortis honores!
Post septem luces Junius actus erit.

Ite,

Ite, Deam læti Fortem celebrate, Quirites:
In Tiberis ripa munera Regis habet.
Pars pede, pars etiam celeri decurrite cymba.
Nec pudeat potos inde redire domum.
Ferte coronatæ juvenum convivia lintres;
Multaque per medias vina bibantur aquas.
Plebs colit hanc: quia, qui posuit, de plebe fuisse
Fertur, & ex humili sceptra tulisse loco.
Convenit & servis: serva quia Tullius ortus
Constituit dubiæ templa propinqua Deæ.
ECce suburbana rediens male sobrius æde
Ad stellas aliquis talia verba jacit.
Zona latet tua nunc, & cras fortasse latebit:
Dehinc erit, Orion, adspicienda mihi.
At si non esset potus; dixisset eadem
Venturum tempus solstitiale die.
LUcifero subeunte Lares delubra tulerunt,
Hic ubi fit docta multa corona manu.
Tempus idem Stator ædis habet, quam Romulus olim
Ante Palatini condidit ora jugi.
TOt restant de mense dies, quot nomina Parcis,
Cum data sunt trabeæ templa, Quirine, tuæ.
TEmpus Juleis cras est natale Kalendis:
Pierides, cœptis addite summa meis.
Dicite Pierides, quis vos adjunxerit isti,
Cui dedit invitas victa noverca manus.
Sic ego: sic Clio, Clari monumenta Philippi
Adspicis: unde trahit Marcia casta genus.
Marcia sacrifico deductum nomen ab Anco;
In qua par facies nobilitate sua.
Par animo quoque forma suo respondet in illa:
Et genus, & facies, ingeniumque simul.
Nec quod laudamus formam, tam turpe putaris.
Laudamus magnas hac quoque parte Deas.
Nupta fuit quondam matertera Cæsaris illi.
O decus, ò sacra fœmina digna domo!
Sic cecinit Clio: doctæ assensere sorores.
Annuit Alcides, increpuitque lyram.

FINIS.

P. OVIDII NASONIS
TRISTIUM
LIBER I.
ELEGIA I.

PArve, (nec invideo) sine me, Liber, ibis in Urbem:
(Hei mihi!) quo domino non licet ire tuo.
Vade, sed incultus; qualem decet exsulis esse.
Infelix habitum temporis hujus habe.
Nec te purpureo velent vaccinia fuco:
Non est conveniens luctibus ille color.
Nec titulus minio, nec cedro charta notetur:
Candida nec nigra cornua fronte geras:
Felices ornent hæc instrumenta libellos.
Fortunæ memorem te decet esse meæ.
Nec fragili geminæ poliantur pumice frontes;
Hirsutus passis ut videare comis.
Neve liturarum pudeat. qui viderit illas,
De lacrymis factas sentiet esse meis.
Vade, Liber, verbisque meis loca grata saluta.
Contingam certe, quo licet illa pede.
Si quis, ut in populo nostri non immemor illic,
Si quis, qui, quid agam, fortè requirat, erit;
Vivere me dices: salvum tamen esse negabis.
Id quoque, quod vivam, munus habere Dei.
Atque ita te cautus, quærenti plura legendum,
Ne, quæ non opus est, fortè loquare dabis.
Protinus admonitus repetet mea crimina lector;
Et peragar populi publicus ore reus.
Neu cave defendas, quamvis mordebere dictis.
Caussa patrocinio non bona pejor erit.
Invenies aliquem, qui me suspiret ademtum;
Carmina nec siccis perlegat ista genis:
Et tacitus secum, nequis malus audiat, optet,
Sit mea lenito Cæsare pœna minor.
Nos quoque, quisquis erit, ne sit miser ille, precamur,
Placatos misero qui volet esse Deos.
Quæque volet, rata sint; ablataque Principis ira
Sedibus in patriis det mihi posse mori.

Ut peragas mandata, Liber, culpabere forsan;
  Ingeniique minor laude ferere mei.
Judicis officium est, ut res, ita tempora rerum
  Quærere. quæsito tempore tutus eris.
Carmina proveniunt animo deducta sereno;
  Nubila sunt subitis tempora nostra malis.
Carmina secessum scribentis & otia quærunt:
  Me mare, me venti, me fera jactat hyems.
Carminibus metus omnis abest: ego perditus ensem
  Hæsurum jugulo jam puto jamque meo.
Hæc quoque, quod facio, judex mirabitur æquus;
  Scriptaque cum venia qualiacunque leget.
Da mihi Mæoniden, & tot circumspice casus;
  Ingenium tantis excidet omne malis.
Denique securus famæ, Liber, ire memento;
  Nec tibi sit lecto displicuisse pudor.
Non ita se nobis præbet Fortuna secundam,
  Ut tibi sit ratio laudis habenda tuæ.
Donec eram sospes, tituli tangebar amore;
  Quærendique mihi nominis ardor erat.
Carmina nunc si non studiumque, quod obfuit, odi,
  Sit satis. ingenio sic fuga parta meo.
I tamen, i, pro me tu, cui licet, adspice Romam.
  Di facerent, possem nunc meus esse liber.
Nec te, quod venias magnam peregrinus in Urbem,
  Ignotum populo posse venire puta.
Ut titulo careas, ipso noscere colore:
  Dissimulare velis te licet esse meum.
Clam tamen intrato; ne te mea carmina lædant.
  Non sunt, ut quondam plena favoris erant.
Si quis erit, qui te, quia sis meus, esse legendum
  Non putet, è gremio rejiciatque suo:
Inspice, dic, titulum. non sum præceptor Amoris.
  Quas meruit, pœnas jam dedit illud opus.
Forsitan expectes, an in alta Palatia missum,
  Scandere te jubeam, Cæsareamque domum.
Ignoscant augusta mihi loca, Dique locorum.
  Venit in hoc illa fulmen ab arce caput.
Esse quidem memini mitissima sedibus illis
  Numina: sed timeo, qui nocuere, Deos.
Terretur minimo pennæ stridore columba,
  Unguibus, accipiter, saucia facta, tuis.
Nec procul à stabulis audet secedere, si qua

Ex-

Excussa est avidi dentibus agna lupi.
Vitaret cælum Phaethon, si viveret; & quos
Optarat stulte, tangere nollet equos.
Me quoque, quæ sensi, fateor Jovis arma timere:
Me reor infesto, cum tonat, igne peti.
Quicunque Argolica de classe Capharea fugit;
Semper ab Euboicis vela retorquet aquis.
Et mea cymba, semel vasta percussa procella,
Illum, quo læsa est, horret adire locum.
Ergo, care Liber, timida circumspice mente;
Et satis à media sit tibi plebe legi.
Dum petit infirmis nimium sublimia pennis
Icarus, Icariis nomina fecit aquis.
Difficile est tamen, hic remis utaris an aura,
Dicere. consilium resque locusque dabunt.
Si poteris vacuo tradi; si cuncta videbis
Mitia; si vires fregerit ira suas;
Si quis erit, qui te dubitantem & adire timentem
Tradat, & ante tamen pauca loquatur; adi.
Luce bona, dominoque tuo felicior ipse
Pervenias illuc; & mala nostra leves.
Namque ea vel nemo, vel qui mihi vulnera fecit,
Solus Achilleo tollere more potest.
Tantum ne noceas, dum vis prodesse, videto.
Nam spes est animi nostra timore minor.
Quæque quiescebat, ne mota resæviat ira,
Et pœnæ tu sis altera caussa, cave.
Cum tamen in nostrum fueris penetrale receptus,
Contigerisque tuam scrinia curva domum;
Adspicies illic positos ex ordine fratres,
Quos studium cunctos evigilavit idem.
Cætera turba palam titulos ostendet apertos;
Et sua detecta nomina fronte geret.
Tres procul obscura latitantes parte videbis.
Hi quoque, quod nemo nescit, amare docent.
Hos tu vel fugias, vel, si satis oris habebis,
Oedipodas facito Telegonosque voces.
Deque tribus, moneo, si quæ tibi cura parentis,
Ne quemquam, quamvis ipse docebit, ames.
Sunt quoque mutatæ ter quinque volumina formæ,
Nuper ab exequiis carmina rapta meis:
His mando dicas, inter mutata referri
Fortunæ vultum corpora posse meæ.

Nam-

Namque ea dissimilis subito est effecta priori:
Flendaque nunc, aliquo tempore læta fuit.
Plura quidem mandare tibi, si quæris, habebam;
Sed vereor tardæ caussa fuisse moræ.
Quod si, quæ subeunt, tecum, Liber, omnia ferres;
Sarcina laturo magna futurus eras.
Longa via est: propera. nobis habitabitur orbis
Ultimus; à terra terra remota mea.

E L E G I A II.

DI maris & cæli, (quid enim nisi vota supersunt?)
Solvere quassatæ parcite membra ratis:
Neve, precor, magni subscribite Cæsaris iræ;
Sæpè premente Deo fert Deus alter opem.
Mulciber in Trojam, pro Troja stabat Apollo:
Æqua Venus Teucris, Pallas iniqua fuit.
Oderat Ænean propior Saturnia Turno.
Ille tamen Veneris numine tutus erat.
Sæpe ferox cautum petiit Neptunus Ulyssem:
Eripuit patruo sæpe Minerva suo.
Et nobis aliquod, quamvis distamus ab illis,
Quid vetat irato numen adesse Deo?
Verba miser frustra non proficientia perdo:
Ipsa graves spargunt ora loquentis aquæ.
Terribilisque Notus jactat mea dicta; precesque,
Ad quos mittuntur, non sinit ire Deos.
Ergo idem venti, ne caussa lædar in una,
Velaque nescio quo, votaque nostra ferunt?
Me miserum, quanti montes volvuntur aquarum!
Jam jam tacturos sidera summa putes.
Quantæ diducto subsidunt æquore valles!
Jam jam tacturas Tartara nigra putes.
Quocunque adspicias, nihil est nisi pontus & aer;
Fluctibus hic tumidis, nubibus ille minax.
Inter utrumque fremunt immani turbine venti.
Nescit, cui domino pareat, unda maris.
Nam modo purpureo vires capit Eurus ab ortu:
Nunc Zephyrus sero vespere missus adest:
Nunc gelidus sicca Boreas bacchatur ab Arcto:
Nunc Notus adversa prælia fronte gerit.
Rector in incerto est; nec quid fugiatve petatve,
Invenit. ambiguis ars stupet ipsa malis.
Scilicet occidimus, nec spes nisi vana salutis:

Dumque loquor, vultus obruit unda meos.
Opprimet hanc animam fluctus: frustraque precanti
Ore necaturas accipiemus aquas.
At pia nil aliud quam me dolet exsule conjux:
Hoc unum nostri scitque gemitque mali.
Nescit in immenso jactari corpora ponto:
Nescit agi ventis: nescit adesse necem.
Di bene, quod non sum mecum conscendere passus:
Ne mihi mors misero bis patienda foret!
At nunc, ut peream, quoniam caret illa periclo,
Dimidia certè parte superstes ero.
Hei mihi, quam celeri micuerunt nubila flamma!
Quantus ab ætherio personat axe fragor!
Nec levius laterum tabulæ feriuntur ab undis,
Quam grave balistæ mœnia pulsat onus.
Qui venit hic fluctus, fluctus supereminet omnes;
Posterior nono est, undecimoque prior.
Nec letum timeo; genus est miserabile leti.
Demite naufragium; mors mihi munus erit.
Est aliquid, fatove suo, ferrove cadentem
In solita moriens ponere corpus humo;
Est mandata suis aliquid sperare sepulcra,
Et non æquoreis piscibus esse cibum.
Fingite me dignum tali nece; non ego solus
Hic vehor. immeritos cur mea pœna trahit?
Proh Superi, viridesque Dei, quibus æquora curæ!
Utraque jam vestras sistite turba minas.
Quamque dedit vitam mitissima Cæsaris ira,
Hanc sinite infelix in loca jussa feram.
Si quam commerui pœnam me pendere vultis;
Culpa mea est ipso judice morte minor.
Mittere me Stygias si jam voluisset ad undas
Cæsar; in hoc vestra non eguisset ope.
Est illi nostri non invidiosa cruoris
Copia: quodque dedit, cum volet, ipse feret.
Vos modo, quos certe nullo puto crimine læsos,
Contenti nostris, Di, precor, este malis.
Nec tamen, ut cuncti miserum servare velitis,
Quod periit, salvum jam caput esse potest.
Ut mare considat, ventisque ferentibus utar;
Ut mihi parcatis; num minus exsul ero?
Non ego divitias avidus sine fine parandi
Latum mutandis mercibus æquor aro;

Nec

Nec peto, quas quondam petii studiosus, Athenas;
Oppida non Asiæ, non loca visa prius.
Non ut, Alexandri claram delatus in urbem,
Delicias videam, Nile jocose, tuas.
Quod faciles opto ventos, (quis credere possit?)
Sarmatis est tellus, quam mea vota petunt.
Obligor, ut tangam lævi fera litora Ponti;
Quodque sit à patria tam fuga tarda, queror.
Nescio quo videam positos ut in orbe Tomitas,
Exilem facio per mea vota viam.
Seu me diligitis, tantos compescite fluctus;
Pronaque sint nostræ numina vestra rati:
Seu magis odistis, jussæ me advertite terræ.
Supplicii pars est in regione mei.
Ferte [quid hic facio?] rapidi mea carbasa venti.
Ausonios fines cur mea vela vident?
Noluit hoc Cæsar: quid, quem fugat ille, tenetis?
Aspiciat vultus Pontica terra meos.
Et jubet, & merui. nec, quæ damnaverit ille,
Crimina defendi fasve piumve puto.
Si tamen acta Deos nunquam mortalia fallunt;
A culpa facinus scitis abesse mea.
Immò ita; vos scitis. si me meus abstulit error,
Stultaque mens nobis, non scelerata fuit:
Quamlibet è minimis, domui si favimus illi;
Si satis Augusti publica jussa mihi;
Hoc Duce si dixi felicia secula; proque
Cæsare thura pius Cæsaribusque dedi;
Si fuit hic animus nobis; ita parcite, Divi.
Sin minus; alta cadens obruat unda caput.
Fallor? an incipiunt gravidæ vanescere nubes,
Victaque mutati frangitur ira maris?
Non casus, sed vos sub conditione vocati,
Fallere quos non est, hanc mihi fertis opem.

ELEGIA III.

CUm subit illius tristissima noctis imago,
Quæ mihi supremum tempus in Urbe fuit;
Cum repeto noctem, qua tot mihi cara reliqui;
Labitur ex oculis nunc quoque gutta meis.
Jam prope lux aderat, qua me discedere Cæsar
Finibus extremæ jusserat Ausoniæ.
Nec mens, nec spatium fuerant satis apta paranti:

Torpuerant longa pectora nostra mora.
Non mihi servorum, comitis non cura legendi;
Non aptæ profugo vestis opisve fuit.
Non aliter stupui, quam qui Jovis ignibus ictus
Vivit; & est vitæ nescius ipse suæ.
Ut tamen hanc animo nubem dolor ipse removit,
Et tandem sensus convaluere mei;
Alloquor extremum mœstos abiturus amicos,
Qui modo de multis unus & alter erant.
Uxor amans flentem flens acrius ipsa tenebat;
Imbre per indignas usque cadente genas.
Nata procul Libycis aberat diversa sub oris:
Nec poterat fati certior esse mei.
Quocunque adspiceres, luctus gemitusq; sonabant,
Formaque non taciti funeris intus erat.
Femina, virque, meo pueri quoque funere mœrent:
Inque domo lacrymas angulus omnis habet.
Si licet exemplis in parvo grandibus uti;
Hæc facies Trojæ, cum caperetur, erat.
Jamque quiescebant voces hominumque canumque;
Lunaque nocturnos alta regebat equos.
Hanc ego suspiciens, & ab hac Capitolia cernens,
Quæ nostro frustra juncta fuere Lari;
Numina vicinis habitantia sedibus, inquam,
Jamque oculis nunquam templa videnda meis,
Dique relinquendi, quos Urbs habet alta Quirini;
Este salutati tempus in omne mihi.
Et quamquam sero clypeum post vulnera sumo;
Attamen hanc odiis exonerate fugam;
Cœlestique viro, quis me deceperit error,
Dicite; pro culpa ne scelus esse putet.
Ut, quod vos scitis, pœnæ quoque sentiat auctor.
Placato possum non miser esse Deo.
Hac prece adoravi Superos ego: pluribus uxor;
Singultu medios præpediente sonos.
Illa etiam ante Lares passis prostrata capillis
Contigit exstinctos ore tremente focos:
Multaque in aversos effudit verba Penates,
Pro deplorato non valitura viro.
Jamque moræ spatium nox præcipitata negabat,
Versaque ab axe suo Parrhasis Arctos erat.
Quid facerem? blando patriæ retinebar amore:
Ultima sed jussæ nox erat illa fugæ.

Ah

Ah quoties aliquo dixi properante, Quid urges?
Vel quo festines ire, vel unde, vide.
Ah quoties certam me sum mentitus habere
Horam, propositę quę foret apta vię.
Ter limen tetigi; ter sum revocatus: & ipse
Indulgens animo pes mihi tardus erat..
Sępe, Vale dicto, rursus sum multa locutus;
Et quasi discedens oscula summa dedi.
Sępe eadem mandata dedi; meque ipse fefelli,
Respiciens oculis pignora cara meis.
Denique, Quid propero? Scythia est, quo mittimur, inquam:
Roma relinquenda est. utraque justa mora est.
Uxor in æternum vivo mihi viva negatur:
Et domus, & fidæ dulcia membra domus.
Quosque ego fraterno dilexi more sodales.
O mihi Thesea pectora juncta fide!
Dum licet, amplectar: nunquam fortasse licebit
Amplius. in lucro, quæ datur hora, mihi est.
Nec mora; sermonis verba imperfecta relinquo,
Complectens animo proxima quæque meo.
Dum loquor, & flemus; cælo nitidissimus alto
Stella gravis nobis Lucifer ortus erat.
Dividor haud aliter, quam si mea membra relinquã:
Et pars abrumpi corpore visa suo est.
[Sic Priamus doluit, tunc cum in contraria versus
Ultores habuit proditionis equus.]
Tum vero exoritur clamor gemitusque meorum;
Et feriunt mœstæ pectora nuda manus.
Tum vero conjux humeris abeuntis inhærens
Miscuit hæc lachrymis tristia dicta suis.
Non potes avelli. simul ah, simul ibimus, inquit!
Te sequar; & conjux exsulis exsul ero.
Et mihi facta via est: & me capit ultima tellus.
Accedam profugæ sarcina parva rati.
Te jubet è patria discedere Cæsaris ira;
Me pietas. pietas hæc mihi Cæsar erit.
Talia tentabat: sic & tentaverat ante:
Vixque dedit victas utilitate manus.
Egredior sive illud erat sine funere ferri]
Squallidus immissis hirta per ora comis.
Illa dolore mei tenebris narratur obortis
Semianimis media procubuisse domo.

Utque resurrexit, fœdatis pulvere turpi
  Crinibus, & gelida membra levavit humo;
Se modo, desertos modo complorasse Penates;
  Nomen & erepti sæpe vocasse viri:
Nec gemuisse minus, quam si natæve, meumve
  Vidisset structos corpus habere rogos:
Et voluisse mori; moriendo ponere sensus:
  Respectuque tamen non posuisse mei.
Vivat; & absentem, quoniam sic fata tulerunt,
  Vivat, & auxilio sublevet usque suo.
Tingitur Oceano custos Erymanthidos Ursæ,
  Æquoreasque suo sidere turbat aquas:
Nos tamen Ionium non nostra findimus æquor
  Sponte: sed audaces cogimur esse metu.
Me miserum, quantis increscunt æquora ventis;
  Erutaque ex imis fervet arena vadis!
Monte nec inferior proræ puppique recurvæ
  Insilit, & pictos verberat unda Deos.
Pinea texta sonant; pulsi stridere rudentes:
  Aggemit & nostris ipsa carina malis.
Navita confessus gelido pallore timorem
  Jam sequitur victam, non regit arte, ratem.
Utque parum validus non proficientia vector
  Cervicis rigidæ fræna remittit equo:
Sic non quo voluit, sed quo rapit impetus undæ,
  Aurigam video vela dedisse rati.
Quod nisi mutatas emiserit Æolus auras;
  In loca jam nobis non adeunda ferar.
Nam procul, Illyricis læva de parte relictis,
  Interdicta mihi cernitur Italia.
Desinat in vetitas quæso contendere terras,
  Et mecum magno pareat aura Deo.
Dum loquor, & cupio pariter timeoque revelli,
  Increpuit quantis viribus unda latus!
Parcite, cærulei vos parcite numina ponti;
  Infestumque mihi sit satis esse Jovem.
Vos animam sævæ fessam subducite morti.
  Si modo, qui periit, non periisse potest.

ELEGIA IV.

O Mihi post ullos nunquam memorande sodales,
  O cui præcipue sors mea visa sua est;
Attonitum qui me (memini) carissime, primus

Au-

Ausus es alloquio sustinuisse tuo;
Qui mihi consilium vivendi mite dedisti,
Cum foret in misero pectore mortis amor;
Scis bene, cui dicam, positis pro nomine signis;
Officium nec te fallit, amice, tuum.
Hæc mihi semper erunt imis infixa medullis;
Perpetuusque animæ debitor hujus ero.
Spiritus & vacuas prius hic tenuandus in auras
Ibit, & in tepido deseret ossa rogo;
Quam subeant animo meritorum oblivia nostro;
Et longa pietas excidat ista die.
Di tibi sint faciles: & opis nullius egentem
Fortunam præstent, dissimilemque meæ.
Si tamen hæc navis vento ferretur amico;
Ignoraretur forsitan ista fides.
Thesea Pirithous non tam sensisset amicum,
Si non infernas vivus adisset aquas.
Ut foret exemplum veri Phocæus amoris,
Fecerunt Furiæ, tristis Oresta, tuæ.
Si non Euryalus Rutulos cecidisset in hostes;
Hyrtacidæ Niso gloria nulla foret.
Scilicet ut fulvum spectatur in ignibus aurum,
Tempore sic duro est inspicienda fides.
Dum juvat, & vultu ridet Fortuna sereno;
Indelibatas cuncta sequuntur opes.
At simul intonuit; fugiunt: nec noscitur ulli,
Agminibus comitum qui modo cinctus erat.
Atque hæc exemplis quondam collecta priorum,
Nunc mihi sunt propriis cognita vera malis.
Vix duo tresve mihi de tot superestis amici.
Cæteri Fortunæ, non mea, turba fuit.
Quo magis, ô pauci, rebus succurrite lapsis,
Et date naufragio litora tuta meo:
Neve metu falso nimium trepidate timentes,
Hac offendatur ne pietate Deus.
Sæpe fidem adversis etiam laudavit in armis;
Inque suis amat hanc Cæsar, in hoste probat.
Caussa mea est melior, qui non contraria fovi
Arma; sed hanc merui simplicitate fugam.
Invigiles igitur nostris pro casibus oro;
Diminui si qua numinis ira potest.
Scire meos si quis casus desideret omnes;
Plus, quam quod fieri res finit, ille petat.

Tot mala sum passus, quot in æthere sidera lucent:
  Parvaque quot siccus corpora pulvis habet.
Multaque credibili tulimus majora: ratamque,
  Quamvis acciderint, non habitura fidem.
Pars etiam mecum quædam moriatur oportet:
  Meque velim possit dissimulante tegi.
Si vox in fragili mihi pectore firmior ære,
  Pluraque cum linguis pluribus ora forent;
Non tamen idcirco complecterer omnia verbis,
  Materia vires exsuperante meas.
Pro duce Neritio docti mala nostra Poetæ
  Scribite: Neritio nam mala plura tuli.
Ille brevi spatio multis erravit in annis
  Inter Dulichias Iliacasque domos.
Nos freta sideribus notis distantia mensos
  Sors tulit in Geticos Sarmaticosque sinus.
Ille habuit fidamque manum, sociosque fideles
  Me profugum comites deseruere mei.
Ille suam lætus patriam victorque petebat.
  A patria fugio victus & exsul ego.
Nec mihi Dulichium domus est, Ithaceve, Samesve,
  Pœna quibus non est grandis abesse locis.
Sed quæ de septem totum circumspicit orbem
  Montibus, imperii Roma Deumque locus.
Illi corpus erat durum patiensque laborum;
  Invalidæ vires ingenuæque mihi.
Ille erat assidue sævis agitatus in armis:
  Assuetus studiis mollibus ipse fui.
Me Deus oppressit, nullo mala nostra levante:
  Bellatrix illi Diva ferebat opem.
Cumque minor Jove sit tumidis qui regnat in undis;
  Illum Neptuni, me Jovis ira premit.
Adde, quod illius pars maxima ficta laborum est;
  Ponitur in nostris fabula nulla malis.
Denique quæsitos tetigit tamen ille Penates;
  Quæque diu petiit, contigit arva tamen.
At mihi perpetuo patria tellure carendum est,
  Ni fuerit læsi mollior ira Dei.

ELEGIA V.

Nec tantum Clario Lyde dilecta poetæ,
  Nec tantum Coo Battis amata suo est:
Pectoribus quantum tu nostris, Uxor, inhæres;
  Digna

Digna minus misero, non meliore viro.
Te mea supposita veluti trabe fulta ruina est:
Si quid adhuc ego sum, muneris omne tui est.
Tu facis, ut spolium ne sim, neu nuder ab illis,
Naufragii tabulas qui petiere mei.
Utque rapax, stimulante fame, cupidusque cruoris
Incustoditum captat ovile lupus:
Aut ut edax vultur corpus circumspicit, ecquod
Sub nulla positum, cernere possit humo:
Sic mea nescio quis, rebus malè fidus acerbis,
In bona venturus, si paterere, fuit.
Hunc tua per fortes virtus submovit amicos,
Nulla quibus reddi gratia digna potest.
Ergo quàm misero, tam vèro, teste probaris:
Hic aliquod pondus si modò testis habet.
Nec probitate tua prior est aut Hectoris uxor,
Aut comes extincto Laodamia viro.
Tu si Mæonium vatem sortita fuisses;
Penelopes esset fama secunda tuæ.
Sive tibi hoc debes, nulla pia facta magistra:
Cumque nova mores sunt tibi luce dati;
Femina seu princeps omnes tibi culta per annos
Te docet exemplum conjugis esse bonæ:
Assimilemque sui longa assuetudine fecit;
Grandia si parvis assimilare licet.
Hei mihi, non magnas quòd habent mea carmina vires
Nostraque sunt meritis ora minora tuis!
Si quid & in nobis vivi fuit ante vigoris,
Extinctum longis occidit omne malis:
Prima locum sanctas Heroidas inter haberes:
Prima bonis animi conspicerere tui.
Quantumcunque tamen præconia nostra valebunt;
Carminibus vives tempus in omne meis.

ELEGIA VI.

SI quis habes nostris similes in imagine vultus;
Deme meis hederas, Bacchica serta, comis.
Ista decent lætos felicia signa poetas:
Temporibus non est apta corona meis.
Hæc tibi dissimulas, sentis tamen, optime, dici,
In digito qui me fersque refersque tuo.
Effigiemque meam fulvo complexus in auro

Cara relegati, qua potes, ora vides.
Quæ quoties spectas, subeat tibi dicere forsan;
Quam procul à nobis Naso sodalis abest!
Grata tua est pietas: sed carmina major imago
Sunt mea; quæ mando qualiacunque legas.
Carmina mutatas hominum dicentia formas:
Infelix domini quod fuga rupit opus.
Hæc ego discedens, sicut bene multa meorum,
Ipse mea posui mœstus in igne manu.
Utque cremasse suum fertur sub stipite natum,
Thestias, & melior matre fuisse soror;
Sic ego non meritos mecum peritura libellos
Imposui rapidis viscera nostra rogis.
Vel quod eram Musas, ut crimina nostra, perosus;
Vel quod adhuc crescens & rude carmen erat.
Quæ quoniam non sunt penitus sublata, sed exstant,
Pluribus exemplis scripta fuisse reor.
Nunc precor ut vivant, & non ignava legentem
Otia delectent, admoneantque mei.
Nec tamen illa legi poterunt patienter ab ullo;
Nesciat his summam si quis abesse manum.
Ablatum mediis opus est incudibus illud.
Defuit & scriptis ultima lima meis.
Et veniam pro laude peto: laudatus abunde,
Non fastiditus si tibi, Lector, ero.
Hos quoque sex versus, in primi fronte libelli
Si præponendos esse putabis, habe.
Orba parente suo quicunque volumina tangis;
His saltem vestra detur in Urbe locus.
Quoque magis faveas, non sunt hæc edita ab ipso,
Sed quasi de domini funere rapta sui.
Quicquid in his igitur vitii rude carmen habebit,
Emendaturus, si licuisset, eram.

ELEGIA VII.

IN caput alta suum labentur ab æquore retro
Flumina: conversis Solque recurret equis.
Terra feret stellas: cælum findetur aratro:
Unda dabit flammas: & dabit ignis aquas.
Omnia naturæ præpostera legibus ibunt:
Parsque suum mundi nulla tenebit iter.
Omnia jam fient, fieri quæ posse negabam;
Et nihil est, de quo non sit habenda fides.

Hæc

Hæc ego vaticinor; quia sum deceptus ab illo,
Laturum misero quem mihi rebar opem.
Tantane te, fallax, cepere oblivia nostri?
Afflictumne fuit tantus adire timor?
Ut neque respiceres, nec solarere jacentem;
Dure? nec exsequias prosequerere meas?
Illud amicitiæ sanctum ac venerabile nomen
Re tibi pro vili sub pedibusque jacet?
Quid fuit, ingenti prostratum mole sodalem
Visere, & alloquii parte levare tui?
Inque meos si non lacrymam dimittere casus,
Pauca tamen ficto verba dolore queri?
Idque, quod ignoti faciunt, valedicere saltem;
Et vocem populi publicaque ora sequi?
Denique lugubres vultus, numquamque videndos,
Cernere supremo, dum licuitque, die?
Dicendumque semel toto non amplius ævo
Accipere, & parili reddere voce, Vale?
At fecere alii nullo mihi fœdere juncti;
Et lacrymas animi signa dedere sui.
Quid nisi convictu caussisque valentibus essem,
Temporis & longi vinctus amore tibi?
Quid, nisi tot lusus & tot mea seria nosses,
Tot nossem lusus seriaque ipse tua?
Quid, si duntaxat Romæ mihi cognitus esses,
Adscitus toties in genus omne loci?
Cunctane in æquoreos abierunt irrita ventos?
Cunctane Lethæis mersa feruntur aquis?
Non ego te placida genitum reor urbe Quirini;
Urbe, meo quæ jam non adeunda pede est.
Sed scopulis, Ponti quos hæc habet ora sinistri;
Inque feris Scythiæ Sarmaticisque jugis.
Et tua sunt silicis circum præcordia venæ;
Et rigidum ferri semina pectus habent.
Quæque tibi quondam tenero ducenda palato
Plena dedit nutrix ubera, tigris erat.
Aut mala nostra minus, quam nunc, aliena putasses;
Duritiæque mihi non agerere reus.
Sed quoniam accedit fatalibus hoc quoque damnis,
Ut careant numeris tempora prima suis;
Effice, peccati ne sim memor hujus; & illo
Officium laudem, quo queror, ore tuum.

ELEGIA VIII.

DEtur inoffensæ metam tibi tangere vitæ,
  Qui legis hoc nobis non inimicus opus.
Atque utinam pro te possint mea vota valere,
  Quæ pro me duros non tetigere Deos!
Donec eris felix, multos numerabis amicos:
  Tempora si fuerint nubila, solus eris.
Aspicis ut veniant ad candida tecta columbæ:
  Accipiat nullas sordida turris aves.
Horrea formicæ tendunt ad inania nunquam:
  Nullus ad amissas ibit amicus opes.
Utque comes radios per Solis euntibus umbra,
  Cum latet hic pressus nubibus, illa fugit;
Mobile sic sequitur Fortunæ lumina vulgus:
  Quæ simul inducta nube teguntur, abit.
Hæc, precor, ut semper possint tibi falsa videri:
  Sunt tamen eventu vera fatenda meo.
Dum stetimus, turbæ quantum satis esset, habebat
  Nota quidem, sed non ambitiosa, domus.
At simul impulsa est, omnes timuere ruinam,
  Cautaque communi terga dedere fugæ.
Sæva nec admiror metuunt si fulmina, quorum
  Ignibus afflari proxima quæque solent.
Sed tamen in duris remanentem rebus amicum
  Quamlibet inviso Cæsar in hoste probat.
Nec solet irasci (neque enim moderatior alter):
  Cum quis in adversis, si quid amavit, amat.
De comite Argolici postquam cognovit Orestæ,
  Narratur Pyladen ipse probasse Thoas.
Quæ fuit Actoridæ cum magno semper Achille,
  Laudari solita est Hectoris ore fides.
Quod pius ad manes Theseus comes isset amico,
  Tartareum dicunt indoluisse Deum.
Euryali, Nisique fide tibi, Turne, relata,
  Credibile est lacrymis immaduisse genas.
Est etiam miseris pietas, & in hoste probatur.
  Hei mihi, quàm paucos hæc mea dicta movent!
Hic status, hæc rerum nunc est fortuna mearum,
  Debeat ut lacrymis nullus adesse modus.
At mea sunt proprio quamvis mœstissima casu,
  Pectora, pro sensu facta serena tuo.
Hoc eventurum jam tum, carissime, vidi,

Fer-

Ferret adhuc istam cum minor aura ratem.
Sive aliquod morum, seu vitæ labe carentis
Est precium; nemo pluris habendus erit.
Sive per ingenuas aliquis caput extulit artes,
Quælibet eloquio fit bona causa tuo.
His ego commotus, dixi tibi protinus ipsi;
Scena manet dotes grandis, amice, tuas.
Hæc mihi non ovium fibræ tonitrusve sinistri,
Linguave servatæ pennave dixit avis.
Augurium ratio est, & conjectura futuri:
Hac divinavi, notitiamque tuli.
Quæ quoniam rata sunt, tota mihi mente, tibique
Gratulor, ingenium non latuisse tuum.
At nostrum tenebris utinam latuisset in imis!
Expediit studio lumen abesse meo.
Utque tibi prosunt artes, facunde, severæ,
Dissimiles illis sic nocuere mihi.
Vita tamen tibi nota mea est: scis artibus illis
Auctoris mores abstinuisse sui.
Scis vetus hoc juveni lusum mihi carmen: & istos,
Ut non laudandos, sic tamen esse jocos.
Ergo ut defendi nullo mea posse colore,
Sic excusari crimina posse puto.
Qua potes, excusa: nec amici desere causam.
Quo bene cœpisti, sic pede semper eas.

ELEGIA IX.

Est mihi, sitque, precor flavæ tutela Minervæ
Navis; & à picta casside nomen habet.
Sive opus est velis; minimam bene currit ad auram:
Sive opus est remo; remige carpit iter.
Nec comites volucri contenta est vincere cursu:
Occupat egressas quamlibet ante rates.
Et patitur fluctus, fertque assilientia longè
Æquora, nec sævis icta fatiscit aquis.
Illa Corinthiacis primum mihi cognita Cenchris,
Fida manet trepidæ duxque comesque fugæ.
Perque tot eventus, & iniquis concita ventis
Æquora, Palladio numine tuta fugit.
Nunc quoque tuta precor vasti secet ostia Ponti;
Quasque petit, Getici littoris intret aquas.
Quæ simul Æoliæ mare me deduxit in Helles,
Et longum tenui limite fecit iter;

Ela-

Fleximus in lævum cursus: & ab Hectoris urbe
Venimus ad portus, Imbria terra, tuos.
Inde levi vento Zerynthia litora nactis
Threiciam tetigit fessa carina Samon.
Saltus ab hac terra brevis est Tempyra petenti.
Hac dominum tenus est illa secuta suum.
Nam mihi Bistonios placuit pede carpere campos:
Hellespontiacas illa reliquit aquas.
Dardaniamque petit auctoris nomen habentem;
Et te ruricola Lampsace tuta Deo.
Quaque per angustas vectæ male virginis undas
Seston Abydena separat urbe fretum.
Hincque Propontiacis hærentem Cyzicon oris,
Cyzicon Hæmoniæ nobile gentis opus:
Quaque tenent Ponti Byzantia litora fauces.
Hic locus est gemini janua vasta maris.
Hæc precor evincat, propulsaque flantibus Austris
Transeat instabiles strenua Cyaneas:
Thyniacosque sinus, & ab his per Apollinis urbem
Alta sub Anchiali mœnia tendat iter.
Inde Mesembriacos portus, & Odesson, & arces
Prætereat dictas nomine, Bacche, tuo.
Et quos Alcathoi memorant à mœnibus ortos;
Sedibus his profugum constituisse Larem.
A quibus adveniat Miletida sospes ad urbem,
Offensi quo me compulit ira Dei.
Hanc si contigerit, meritæ cadet agna Minervæ.
Non facit ad nostras hostia major opes.
Vos quoq; Tyndaridę, quos hęc colit insula, fratres,
Mite precor duplici numen adeste viæ.
Altera namque parat Symplegadas ire per arctas,
Scindere Bistonias altera puppis aquas.
Vos facite, ut ventos, loca cum diversa petamus,
Illa suos habeat, nec minus ista suos.

ELEGIA X.

Littera quæcunque est toto tibi lecta libello,
Est mihi sollicitæ tempore facta viæ.
Aut hanc me, gelidi tremerem cum mense Decebris,
Scribentem mediis Hadria vidit aquis:
Aut, postquam bimarem cursu superavimus Isthmon:
Alteraque est nostræ sumta carina fugæ.
Quod facerem versus inter fera murmura ponti;
Gy-

Cycladas Ægæas obstupuisse puto.
Ipse ego nunc miror, tantis animique marisque
Fluctibus ingenium non cecidisse meum.
Seu stupor huic studio, sive huic insania nomen;
Omnis ab hac cura mens relevata mea est.
Sæpe ego nimbosis dubius jactabar ab Hædis:
Sæpe minax Steropes sidere pontus erat.
Fuscabatque diem custos Erymanthidos Ursæ;
Aut Hyadas sævis auxerat Auster aquis:
Sæpe maris pars intus erat; tamen ipse trementi
Carmina ducebam qualiacunque manu.
Nunc quoque contenti stridunt Aquilone rudentes;
Inque modum tumuli concava surgit aqua.
Ipse gubernator tollens ad sidera palmas:
Exposcit votis immemor artis opem.
Quocunque adspicio, nihil est, nisi mortis imago;
Quam dubia timeo mente, timensque precor.
Attigero portum, portu terrebor ab ipso.
Plus habet infesta terra timoris aqua.
Nam simul insidiis hominum pelagique laboro;
Et faciunt geminos ensis & unda metus.
Ille meo vereor ne speret sanguine prædam:
Hæc titulum nostræ mortis habere velit.
Barbara pars læva est, avidæ substrata rapinæ,
Quam cruor & cædes bellaque semper habent.
Cumque sit hibernis agitatum fluctibus æquor;
Pectora sunt ipso turbidiora mari.
Quo magis his debes ignoscere, candide lector,
Si spe sunt, ut sunt, inferiora tua.
Non hæc in nostris, ut quondam, scribimus hortis:
Nec consuete meum lectule corpus habes.
Jactor in indomito brumali luce profundo:
Ipsaque cæruleis charta feritur aquis.
Improba pugnat hyems, indignaturque quod ausim
Scribere, se rigidas incutiente minas.
Vincat hyems hominem. sed eodem tempore quæso,
Ipse modum statuam carminis; illa sui.

TRISTIUM

LIBER II.

Quid mihi vobiscum est, infelix cura, libelli?
  Ingenio perii qui miser ipse meo?
Cur modo damnatas repeto mea crimina Musas?
  An semel est pœnam commeruisse parum?
Carmina fecerunt, ut me cognoscere vellent
  Omine non fausto femina, virque mea.
Carmina fecerunt, ut me moresque notaret
  Jam demum visa Cæsar ab Arte meos:
Deme mihi studium, vitæ quoque crimina demes;
  Acceptum refero versibus esse nocens.
Hoc precium curæ vigilatorumque laborum
  Cepimus. ingenio pœna reperta meo.
Si saperem, doctas odissem jure sorores,
  Numina cultori perniciosa suo.
At nunc [tanta meo comes est insania morbo]
  Saxa malum refero rursus ad ista pedem.
Scilicet & victus repetit gladiator arenam;
  Et redit in tumidas naufraga puppis aquas.
Forsitan, ut quondam Teuthrantia regna tenenti,
  Sic mihi res eadem vulnus opemque feret.
Musaque, quam movit, motam quoque leniet iram:
  Exorant magnos carmina sæpe Deos.
Ipse quoque Ausonias Cæsar matresque nurusque
  Carmina turrigeræ dicere jussit Opi.
Jusserat & Phœbo dici; quo tempore ludos
  Fecit, quos ætas aspicit una semel.
His precor exemplis tua nunc, mitissime Cæsar,
  Fiat ab ingenio mollior ira meo.
Illa quidem justa est, nec me meruisse negabo.
  Non adeo nostro fugit ab ore pudor.
Sed, nisi peccassem, quid tu concedere posses?
  Materiam veniæ sors tibi nostra dedit.
Si, quoties homines peccant, sua fulmina mittat
  Juppiter; exiguo tempore inermis erit.
Hic ubi detonuit, strepituque exterruit orbem,
  Purum discussis aera reddit aquis.
Jure igitur genitorque Deum rectorque vocatur:

Jure

Jure capax mundus nil Jove majus habet.
Tu quoque, cum patriæ rector dicare paterque;
Utere more Dei nomen habentis idem.
Idque facis: nec te quisquam moderatius unquam
Imperii potuit fræna tenere sui.
Tu veniam parti superatæ sæpe dedisti,
Non concessurus quam tibi victor erat.
Divitiis etiam multos & honoribus auctos
Vidi, qui tulerant in caput arma tuum.
Quæque dies bellum, belli tibi sustulit iram;
Parsque simul templis utraque dona tulit.
Utque tuus gaudet miles, quod vicerit hostem;
Sic, victum cur se gaudeat, hostis habet.
Causa mea est melior: qui nec contraria dicor
Arma, nec hostiles esse secutus opes.
Per mare, per terras, per tertia numina juro,
Per te præsentem conspicuumque Deum;
Hunc animum favisse tibi, Vir maxime: meque,
Qua sola potui, mente fuisse tuum.
Optavi peteres cœlestia sidera tarde;
Parsque fui turbæ parva precantis idem.
Et pia thura dedi pro te: cumque omnibus unus
Ipse quoque adjuvi publica vota meis.
Quid referam libros, illos quoque crimina nostra,
Mille locis plenos nominis esse tui?
Inspice majus opus, quod adhuc sine fine reliqui,
In non credendos corpora versa modos;
Invenies vestri præconia nominis illic:
Invenies animi pignora multa mei.
Non tua carminibus major fit gloria, nec quo,
Ut major fiat, crescere possit, habet.
Fama Jovis superest. tamen hunc sua facta referri,
Et se materiam carminis esse, juvat:
Cumque Gigantei memorantur prælia belli;
Credibile est lætum laudibus esse suis.
Te celebrant alii quanto decet ore: tuasque
Ingenio laudes uberiore canunt.
Sed tamen, ut fuso taurorum sanguine centum,
Sic capitur minimo thuris honore Deus.
Ah ferus, & nobis nimium crudeliter hostis,
Delicias legit qui tibi cunque meas!
(Carmina ne nostris sic te venerantia libris
Judicio possint candidiore legi.)

Esse

Utque tui faciunt sidus juvenile nepotes,
Per tua perque sui facta parentis eant.
Sic assueta tuis semper Victoria castris
Nunc quoque se præstet, notaque signa petat:
Ausoniumque Ducem solitis circumvolet alis:
Ponat & in nitida laurea serta coma.
Per quem bella geris, cujus nunc corpore pugnas;
Auspicium cui das grande, Deosque tuos.
Dimidioque tui præsens es, & aspicis Urbem:
Dimidio procul es, sævaque bella geris.
Hic tibi sic redeat superato victor ab hoste;
Inque coronatis fulgeat altus equis;
Parce, precor: fulmenque tuum fera tela reconde,
Heu nimium misero cognita tela mihi!
Parce Pater Patriæ: nec nominis immemor hujus
Olim placandi spem mihi tolle tui.
Nec precor, ut redeam: quamvis majora petitis
Credibile est magnos sæpe dedisse Deos.
Mitius exsilium si das, propiusque roganti;
Pars erit è pœna magna levata mea.
Ultima perpetior, medios projectus in hostes
Nec quisquam patria longius exsul abest.
Solus ad egressus missus septemplicis Istri,
Parrhasiæ gelido virginis axe premor.
Jazyges, & Colchi, Metereaque turba, Getæque;
Danubii mediis vix prohibentur aquis.
Cumque alii causa tibi sint graviore fugati,
Ulterior nulli, quam mihi, terra data est.
Longius hac nihil est, nisi tantum frigus & hostis;
Et maris adstricto quæ coit unda gelu.
Hactenus Euxini pars est Romana sinistri:
Proxima Basternæ, Sauromatæque tenent.
Hæc est Ausonio sub jure novissima, vixque
Hæret in imperii margine terra sui.
Unde precor supplex ut nos in tuta releges:
Ne sit cum patria pax quoque adempta mihi.
Ne timeam gentes, quas non bene submovet, Ister:
Neve tuus possim civis ab hoste capi.
Fas prohibet Latio quenquam de sanguine natum
Cæsaribus salvis barbara vincla pati.
Perdiderint cum me duo crimina, carmen & error;
Alterius facti culpa silenda mihi.
Nam non sum tanti, ut renovem tua vulnera, Cæsar;

Quem

Quem nimio plus est indoluisse semel.
Altera pars superest: qua turpi crimine tactus
Arguor obscœni doctor adulterii.
Fas ergo est aliqua cælestia pectora falli;
Et sunt notitia multa minora tua?
Utque Deos, cælumque simul sublime tuenti
Non vacat exiguis rebus adesse Jovi;
A te pendentem sic dum circumspicis orbem,
Effugiunt curas inferiora tuas.
Scilicet imperii, Princeps, statione relicta
Imparibus legeres carmina facta modis?
Non ea te moles Romani nominis urget,
Inque tuis humeris tam leve fertur onus;
Lusibus ut possis advertere numen ineptis;
Excutiasque oculis otia nostra tuis.
Nunc tibi Pannonia est, nunc Illyris ora domanda:
Rhætica nunc præbent Thraciaque arma metum.
Nunc petit Armenius pacem: nunc porrigit arcus
Parthus eques, timida captaque signa manu.
Nunc te prole tua juvenem Germania sentit;
Bellaque pro magno Cæsare Cæsar obit.
Denique, ut in tanto, quantum non exstitit unquam,
Corpore, pars nulla est quæ labet imperii;
Urbs quoque te, & legum lassat tutela tuarum,
Et morum, similes quos cupis esse tuis.
Nec tibi contingunt, quæ gentibus otia præstas;
Bellaque cum multis irrequieta geris.
Mirer in hoc igitur tantarum pondere rerum
Nunquam te nostros evoluisse jocos?
At si (quod mallem) vacuus fortasse fuisses,
Nullum legisses crimen in Arte mea.
Illa quidem fateor frontis non esse severæ
Scripta, nec à tanto Principe digna legi:
Non tamen idcirco legum contraria jussis
Sunt ea; Romanas erudiuntque nurus.
Neve quibus scribam possis dubitare; libellus
Quatuor hos versus è tribus unus habet:
Este procul, vittæ tenues, insigne pudoris;
Quæque tegis medios instita longa pedes:
Nil, nisi legitimum, concessaque furta, canemus;
Inque meo nullum carmine crimen erit.
Ecquid ab hac omnes rigide submovimus Arte,
Quas stola contingi vittaque sumta vetat?
At

At matrona potest alienis artibus uti;
Quodque trahat, quamvis non doceatur, habet.
Nil igitur matrona legat: quia carmine ab omni
Ad delinquendum doctior esse potest.
Quodcunque attigerit, si qua est studiosa sinistri,
Ad vitium mores instruet inde suos.
Sumserit Annales; (nihil est hirsutius illis)
Facta sit unde parens Ilia nempe leget.
Sumserit, Æneadum genitrix ubi prima, requiret,
Æneadum genitrix unde sit alma Venus.
Persequar inferius, modo si licet ordine ferri)
Posse nocere animis carminis omne genus.
(Non tamen idcirco crimen liber omnis habebit.
Nil prodest, quod non lædere possit idem.)
Igne quid utilius? si quis tamen urere tecta
Comparat, audaces instruit igne manus.
Eripit interdum, modo dat medicina salutem:
Quæque juvans monstrat, quæque sit herba nocens.
Et latro, & cautus præcingitur ense viator:
Ille sed insidias, hic sibi portat opem.
Discitur innocuas ut agat facundia caussas:
Protegit hæc sontes immeritosque premit.
Sic igitur carmen, recta si mente legatur,
Constabit nulli posse nocere meum.
At quiddam vitii quicunque hinc concipit, errat:
Et nimium scriptis abrogat ille meis.
Ut tamen hoc fatear: Ludi quoque semina præbent
Nequitiæ. tolli tota theatra jube:
Peccandi caussam quæ multis sæpe dederunt,
Martia cum durum sternit arena solum.
Tollatur Circus; non tuta licentia Circi:
Hic sedet ignoto juncta puella viro.
Cum quædam spatientur in hac, ut amator eadem
Conveniat, quare porticus ulla patet?
Quis locus est templis augustior? hæc quoque vitet,
In culpam si qua est ingeniosa suam.
Cum steterit Jovis æde; Jovis succurret in æde,
Quam multas matres fecerit ille Deus.
Proxima adoranti Junonia templa subibit,
Pellicibus multis hanc doluisse Deam.
Pallade conspecta, natum de crimine virgo
Sustulerit quare quæret Erichthonium.
Venerit in magni templum tua munera Martis;
Stat

Stat Venus Ultori juncta viro ante fores.
Isidis æde sedens cur hanc Saturnia quæret
Egerit Ionio Bosphorioque mari.
In Venere Anchises, in Luna Latmius heros,
In Cerere Jasion, qui referatur, erit.
Omnia perversas possunt corrumpere mentes.
Stant tamen illa suis omnia tuta locis.
At procul ab scripta solis meretricibus Arte
Submovet ingenuas pagina prima nurus.
Quæcunque irrumpit, quo non sinit ire sacerdos;
Protinus hoc vetiti criminis acta rea est.
Nec tamen est facinus molles evolvere versus:
Multa licet castæ non facienda legant.
Sæpe supercilii nudas matrona severi
Et Veneris stantes ad genus omne videt.
Corpora Vestales oculi meretricia cernunt:
Nec domino pœnæ res ea caussa fuit.
At cur in nostra nimia est lascivia Musa?
Curve meus cuiquam suadet amare liber?
Nil nisi peccatum manifestaque culpa fatendum est:
Pœnitet ingenii judiciique mei.
Cur non Argolicis potius quæ concidit armis
Vexata est iterum carmine Troja meo?
Cur tacui Thebas, & mutua vulnera fratrum?
Et septem portas sub duce quamque suo?
Nec mihi materiam bellatrix Roma negabat:
Et pius est patriæ facta referre labor.
Denique, cum meritis impleveris omnia, Cæsar,
Pars mihi de multis una canenda fuit.
Utque trahunt oculos radiantia lumina Solis;
Traxissent animum sic tua facta meum.
Arguor immerito. tenuis mihi campus aratur:
Illud erat magnæ fertilitatis opus.
Non ideo debet pelago se credere, si qua
Audet in exiguo ludere cymba lacu.
Forsitan & dubitem, numeris levioribus aptus
Sim satis, in parvos sufficiamque modos.
At si me jubeas domitos Jovis igne Gigantas
Dicere; conantem debilitabit onus.
Divitis ingenii est immania Cæsaris acta
Condere; materia ne superetur opus.
Et tamen ausus eram: sed detrectare videbar,
Quodque nefas, damno viribus esse tuis.

Ad

Ad leve rursus opus juvenilia carmina veni;
  Et falso movi pectus amore meum.
Non equidem vellem: sed me mea fata trahebant:
  Inque meas pœnas ingeniosus eram.
Hei mihi, quod didici! quod me docuere parentes,
  Litteraque est oculos ulla morata meos!
Hæc tibi me invisum lascivia fecit, ob Artes,
  Quas ratus es vetitos sollicitasse toros.
Sed neque me nuptæ didicerunt furta magistro:
  Quodque parum novit, nemo docere potest.
Sic ego delicias, & mollia carmina feci,
  Strinxerit ut nomen fabula nulla meum.
Nec quisquam est adeo media de plebe maritus,
  Ut dubius vitio sit pater ille meo.
Crede mihi; mores distant à carmine nostro.
  Vita verecunda est, Musa jocosa mihi.
Magnaque pars operum mendax, & ficta meorum
  Plus sibi permisit compositore suo.
Nec liber indicium est animi, sed honesta voluptas,
  Plurima mulcendis auribus apta ferens.
Accius esset atrox; conviva Terentius esset;
  Essent pugnaces, qui fera bella canunt.
Denique composui teneros non solus amores:
  Composito pœnas solus amore dedi.
Quid nisi cum multo Venerem confundere vino
  Præcepit Lyrici Teia Musa senis?
Lesbia quid docuit Sappho, nisi amare puellas?
  Tuta tamen Sappho, tutus & ille fuit.
Nec tibi, Battiade, nocuit, quod sæpe legenti
  Delicias versu fassus es ipse tuas.
Fabula jucundi nulla est sine amore Menandri:
  Et solet hic pueris virginibusque legi.
Ilias ipsa quid est, nisi turpis adultera, de qua
  Inter amatorem pugna virumque fuit?
Quid prius est illi flamma Chryseidos? utque
  Fecerit iratos rapta puella duces?
Aut quid Odyssea est, nisi fœmina, propter amorem,
  Dum vir abest, multis una petita procis?
Quid nisi Mæonides Venerem Martemque ligatos
  Narrat in obscœno corpora prensa toro?
Unde nisi indicio magni sciremus Homeri,
  Hospitis igne duas incaluisse Deas?
Omne genus scripti gravitate Tragœdia vincit:

Hæc quoque materiam semper amoris habet.
Nam quid in Hippolyto, nisi cæcæ flamma novercæ?
Nobilis est Canace fratris amore sui.
Quid, non Tantalides agitante Cupidine currus
Pisæam Phrygiis vexit eburnus equis?
Tingeret ut ferrum natorum sanguine mater,
Concitus à læso fecit amore dolor.
Fecit amor subitas volucres cum pellice regem,
Quæque suum luget nunc quoque mater Ityn.
Si non Æropen frater sceleratus amasset;
Aversos Solis non legeremus equos.
Impia nec tragicos tetigisset Scylla cothurnos,
Ni patrium crinem desecuisset amor.
Qui legis Electran, & egentem mentis Oresten,
Ægysti crimen Tyndaridosque legis.
Nam quid de tetrico referam domitore Chimæræ,
Quem leto fallax hospita pæne dedit?
Quid loquar Hermionem? quid te, Schœneia virgo;
Teque, Mycenæo Phœbas amata duci?
Quid Danaen, Danaesque nurum, matremque Lyæi?
Hæmonaque, & noctes quæ coiere duas?
Quid generum Peliæ? quid Thesea? quidve Pelasgum,
Iliacam tetigit qui rate primus humum?
Huc Iole, Pyrrhique parens; huc Herculis uxor,
Huc accedat Hylas, Iliadesque puer.
Tempore deficiar, tragicos si persequar ignes,
Vixque meus capiat nomina nuda liber.
Est & in obscœnos deflexa Tragœdia risus,
Multaque præteriti verba pudoris habet.
Nec nocet auctori, mollem qui fecit Achillem,
Infregisse suis fortia facta modis.
Junxit Aristides Milesia crimina secum:
Pulsus Aristides nec tamen urbe sua.
Nec qui descripsit corrumpi semina matrum,
Eubius impuræ conditor historiæ.
Nec qui composuit nuper Sybaritida, fugit:
Nec quæ concubitus non tacuere suos.
Suntque ea doctorum monumentis mista virorum,
Muneribusque Ducum publica facta patent.
Neve peregrinis tantum defendar ab armis;
Et Romanus habet multa jocosa liber.
Utque suo Martem cecinit gravis Ennius ore;
Ennius ingenio maximus, arte rudis:

Explicat ut caussas rapidi Lucretius ignis,
Casurumque triplex vaticinatur opus;
Sic sua lascivo cantata est sæpe Catullo
Fœmina, cui falsum Lesbia nomen erat.
Nec contentus ea, multos vulgavit amores,
In quibus ipse suum fassus adulterium est.
Par fuit exigui similisque licentia Calvi,
Detexit variis qui sua furta modis.
Quid referam Ticidæ, quid Memmi carmen, apud quos
Rebus abest omnis nominibusque pudor?
Cinna quoq; his comes est, Cinnaq; procacior Anser:
Et leve Cornifici, parque Catonis opus.
Et quorum libris modo dissimulata Perillæ
Nomine, nunc legitur dicta, Metelle, tuo.
Is quoque, Phasiacas Argo qui duxit in undas,
Non potuit Veneris furta tacere suæ.
Nec minus Hortensi, nec sunt minus improba Servi
Carmina. quis dubitet nomina tanta sequi?
Vertit Aristiden Sisenna: nec obfuit illi
Historiæ turpes inseruisse jocos.
Nec fuit opprobrio celebrasse Lycorida Gallo,
Sed linguam nimio non tenuisse mero.
Credere juranti durum putat esse Tibullus;
Sic etiam de se quod neget illa viro.
Fallere custodem demum docuisse fatetur;
Seque sua miserum nunc ait arte premi.
Sæpe velut gemmam dominæ signumve probaret;
Per caussam meminit se tetigisse manum.
Utque refert, digitis sæpe est nutuque locutus,
Et tacitam mensæ duxit in orbe notam.
Et quibus è succis abeat de corpore livor,
Impresso fieri qui solet ore, docet.
Denique ab incauto nimium petit ille marito,
Se quoque uti servet; peccet ut illa minus.
Scit cui latretur, cum solus obambulat ipse:
Cur toties clausas excreet ante fores.
Multaque dat talis furti præcepta; docetque
Qua nuptæ possint fallere ab arte viros.
Nec fuit hoc illi fraudi: legiturque Tibullus,
Et placet, & jam te Principe notus erat.
Invenies eadem blandi præcepta Properti:
Districtus minima nec tamen ille nota est.
His ego successi, quoniam præstantia candor

Nomina vivorum dissimulare jubet.
Non timui, fateor, ne, qua tot iere carinæ,
Naufraga servatis omnibus una foret.
Sunt aliis scriptæ, quibus alea luditur, artes:
Hæc est ad nostros non leve crimen avos.
Quid valeant tali; quo possis plurima jactu
Fingere; damnosos effugiasve canes.
Tessera quot numeros habeat: distante vocato
Mittere quo deceat, quo dare missa modo.
Discolor ut recto grassetur limite miles,
Cum medius gemino calculus hoste perit.
Ut mage velle sequi sciat, & revocare priorem;
Ne tuto fugiens incomitatus eat.
Parva sed & ternis instructa tabella lapillis;
In qua vicisse est, continuasse suos.
Quique alii lusus (neque enim nunc persequar omnes)
Perdere rem caram tempora nostra solent.
Ecce canit formas alius jactusque pilarum.
Hic artem nandi præcipit, ille trochi.
Composita est aliis fucandi cura coloris:
Hic epulis leges hospitioque dedit.
Alter humum, de qua fingantur pocula, monstrat:
Quæque docet liquido testa sit apta mero.
Talia fumosi luduntur mense Decembris;
Quæ damno nulli composuisse fuit.
His ego deceptus non tristia carmina feci;
Sed tristis nostros pœna secuta jocos.
Denique nec video de tot scribentibus unum,
Quem sua perdiderit Musa: repertus ego.
Quid si scripsissem mimos obscœna jocantes,
Qui semper vetiti crimen amoris habent?
In quibus assidue cultus procedit adulter;
Verbaque dat stulto callida nupta viro.
Nubilis hos virgo, matronaque, virque, puerque
Spectat: & è magna parte Senatus adest.
Nec satis incestis temerari vocibus aures:
Assuescunt oculi multa pudenda pati.
Cumque fefellit amans aliqua novitate maritum,
Plauditur; & magno palma favore datur.
Quoque minus prodest, pœna est lucrosa poetæ:
Tantaque non parvo crimina Prætor emit.
Inspice ludorum sumtus, Auguste, tuorum:
Emta tibi magno talia multa leges.

Hæc tu ſpectaſti, ſpectandaque ſæpe dediſti.
Majeſtas adeo comis ubique tua eſt.
Luminibuſque tuis, totus quibus utimur orbis,
Scenica vidiſti lentus adulteria.
Scribere ſi fas eſt imitantes turpia mimos;
Materiæ minor eſt debita pœna meæ.
An genus hoc ſcripti faciunt ſua pulpita tutum;
Quodque libet, mimis ſcena licere dedit?
Et mea ſunt populo ſaltata poemata ſæpe:
Sæpe oculos etiam detinuere tuos.
Scilicet in domibus veſtris ut priſca virorum
Artifici fulgent corpora picta manu;
Sic quæ concubitus varios Venerisque figuras
Exprimat, eſt aliquo parva tabella loco.
Utque ſedet vultu faſſus Telamonius iram,
Inque oculis facinus barbara mater habet:
Sic madidos ſiccat digitis Venus uda capillos:
Et modo maternis tecta videtur aquis.
Bella ſonant alii telis inſtructa cruentis:
Parſque tui generis, pars tua facta canunt.
Invida me ſpatio Natura coercuit arcto,
Ingenio vires exiguaſque dedit.
Et tamen ille tuæ felix Æneidos auctor,
Contulit in Tyrios Arma virumque toros:
Nec legitur pars ulla magis de corpore toto,
Quam non legitimo fœdere junctus amor.
Phyllidis hic idem teneroſque Amaryllidis ignes
Bucolicis juvenis luſerat ante modis.
Nos quoque jampridem ſcripto peccavimus uno.
Supplicium patitur non nova culpa novum.
Carminaque edideram, cum te delicta notantem
Præterii toties jure quietus eques.
Ergo, quæ juveni mihi non nocitura putavi
Scripta parum prudens, nunc nocuere ſeni?
Sera redundavit veteris vindicta libelli;
Diſtat & à meriti tempore pœna ſui.
Ne tamen omne meum credas opus eſſe remiſſum;
Sæpe dedi noſtræ grandia vela rati.
Sex ego Faſtorum ſcripſi totidemque libellos;
Cumque ſuo finem menſe volumen habet.
Idque tuo nuper ſcriptum ſub nomine, Cæſar,
Et tibi ſacratum ſors mea rupit opus.
Et dedimus tragicis ſcriptum regale cothurnis:
Quæ-

Quæque gravis debet verba cothurnus habet.
Dictaque sunt nobis, quamvis manus ultima cœpto
Defuit, in facies corpora versa novas.
Atque utinam revoces animum paulisper ab ira,
Et vacuo jubeas hinc tibi pauca legi!
Pauca, quibus prima surgens ab origine mundi,
In tua deduxi tempora, Cæsar, opus.
Aspiceres, quantum dederis mihi pectoris ipse;
Quoque favore animi teque tuosque canam.
Non ego mordaci destrinxi carmine quemquam;
Nec meus ullius crimina versus habet.
Candidus à salibus suffusis felle refugi:
Nulla venenato litera mista joco est.
Inter tot populi, tot scripti millia nostri,
Quem mea Calliope læserit, unus ego.
Non igitur nostris ullum gaudere Quiritem
Auguror, at multos indoluisse, malis.
Nec mihi credibile est quenquam insultasse jacenti;
Gratia candori si qua relata meo est.
His precor, atque aliis possint tua numina flecti,
O Pater, ò Patriæ cura salusque tuæ.
Non ut in Ausoniam redeam, nisi forsitan olim,
Cum longo pœnæ tempore victus eris.
Tutius exsilium pauloque quietius oro:
Ut par delicto sit mea pœna suo.

TRISTIUM

LIBER III.

ELEGIA I.

Missus in hanc venio timidi liber exulis urbe
Da placidam fesso, lector amice, manum;
Neve reformida, ne sim tibi forte pudori.
Nullus in hac charta versus amare docet.
Nec domini fortuna mei est, ut debeat illam
Infelix ullis dissimulare jocis.
Id quoque, quod viridi quondam male lusit in ævo,
Heu nimium sero damnat & odit opus.
Inspice quid portem: nihil hic nisi triste videbis;
Carmine temporibus conveniente suis.
Clauda quod alterno subsidunt carmina versu,

Vel pedis hoc ratio, vel via longa facit.
Quod neque sum cedro flavus, nec pumice lævis;
Erubui domino cultior esse meo.
Litera suffusas quod habet maculosa lituras;
Læsit opus lacrymis ipse poeta suum.
Si qua videbuntur casu non dicta Latine;
In qua scribebat, barbara terra fuit.
Dicite, lectores, si non grave qua sit eundum;
Quasque petam sedes hospes in Urbe liber.
Hæc ubi sum lingua furtim titubante locutus;
Qui mihi monstraret vix fuit unus iter.
Di tibi dent, nostro quod non tribuere parenti,
Molliter in patria vivere posse tua.
Duc age; namque sequor. quamvis terraque marique
Longinquo referam lassus ab orbe pedem.
Paruit; & ducens, Hæc sunt Fora Cæsaris, inquit:
Hæc est à Sacris quæ via nomen habet.
Hic locus est Vestæ; qui Pallada servat & ignem:
Hic fuit antiqui regia parva Numæ.
Inde petens dextram, Porta est, ait, ista Palati:
Hic Stator: hoc primum condita Roma loco est.
Singula dum miror, video fulgentibus armis
Conspicuos postes, tectaque digna Deo.
Et, Jovis hæc, dixi domus est. quod ut esse putarem,
Augurium menti querna corona dabat.
Cujus ut accepi dominum, Non fallimur, inquam;
Et magni verum est hanc Jovis esse domum.
Cur tamen apposita velatur janua lauro;
Cingit & augustas arbor opaca fores?
Num quia perpetuos meruit domus ista triumphos?
An quia Leucadio semper amata Deo?
Ipsane quod festa est, an quod facit omnia festa?
Quam tribuit terris, Pacis an ista nota est?
Utque viret semper laurus, nec fronde caduca
Carpitur; æternum sic habet illa decus?
Causa superpositæ scripto testata coronæ
Servatos cives indicat hujus ope.
Adjice servatis unum, Pater optime, civem;
Qui procul extremo pulsus in orbe jacet.
In quo pœnarum, quas se meruisse fatetur,
Non facinus causam, sed suus error habet.
Me miserum, vereorque locum, veneror que potentē,
Et quatitur trepido litera nostra metu.

Aspicis exsangui chartam pallere colore?
  Aspicis alternos intremuisse pedes?
Quandocunque, precor, nostro placata parenti
  Iisdem sub dominis aspiciare domus.
Inde tenore pari gradibus sublimia celsis
  Ducor ad intonsi candida templa Dei.
Signa peregrinis ubi sunt alterna columnis
  Belides, & stricto barbarus ense pater:
Quæque viri docto veteres cepere novique
  Pectore, lecturis inspicienda patent.
Quærebam fratres, exceptis scilicet illis,
  Quos suus optaret non genuisse parens.
Quærentem frustra custos me sedibus illis
  Præpositus sancto jussit abire loco.
Altera templa peto vicino juncta theatro:
  Hæc quoque erant pedibus non adeunda meis.
Nec me, quæ doctis patuerunt prima libellis,
  Atria Libertas tangere passa sua est.
In genus auctoris miseri fortuna redundat;
  Et patimur nati, quam tulit ipse, fugam.
Forsitan & nobis olim minus asper, & illi
  Evictus longo tempore Cæsar erit. (ganda est.]
Di, precor, atque adeo, [neque enim mihi turba ro-
  Cæsar, ades voto, maxime Dive, meo.
Interea, statio quoniam mihi publica clausa est;
  Privato liceat delituisse loco.
Vos quoque, si fas est, confusa pudore repulsæ
  Sumite plebejæ carmina nostra manus.

ELEGIA II.

Ergo erat in fatis Scythiam quoque visere nostris,
  Quæque Lycaonio terra sub axe jacet?
Nec vos, Pierides, nec stirps Latoia, vestro
  Docta sacerdoti turba tulistis opem?
Nec mihi, quod lusi vero sine crimine, prodest;
  Quodque magis vita Musa jocosa mea est?
Plurima sed pelago terraque pericula passum
  Ustus ab assiduo frigore Pontus habet.
Quique fugax rerum, securaque in otia natus,
  Mollis & impatiens ante laboris eram;
Ultima nunc patior. nec me mare portubus orbum
  Perdere, diversæ nec potuere viæ.
Sufficitque malis animus. nam corpus ab illo

Accepit vires; vixque ferenda tulit.
Dum tamen & terris dubius jactabar, & undis;
Fallebat curas ægraque corda labor.
Ut via finita est, & opus requievit eundi;
Et pœne tellus est mihi tacta meæ:
Nil nisi flere libet. nec nostro parcior imber
Lumine, de verna quam nive manat aqua.
Roma domusque subit, desideriumque locorum,
Quidquid & amissa restat in Urbe mei.
Hei mihi, quod nostri toties pulsata sepulcri
Janua, sed nullo tempore aperta fuit!
Cur ego tot gladios fugi, totiesque minata
Obruit infelix nulla procella caput?
Di, quos experior nimium constanter iniquos,
Participes iræ quos Deus unus habet;
Exstimulate, precor, cessantia fata; meique
Interitus clausas esse vetate fores.

ELEGIA III.

HÆc mea, si casu miraris, epistola quare
Alterius digitis scripta sit: æger eram.
Æger in extremis ignoti partibus orbis;
(Incertusque meæ pæne salutis eram.)
Quid mihi nunc animi dira regione jacenti
Inter Sauromatas esse Getasque putes?
Nec cælum patior, nec aquis assuevimus istis:
Terraque nescio quo non placet ipsa modo.
Non domus apta satis: non hic cibus utilis ægro:
Nullus, Apollinea qui levet arte malum.
Non qui soletur, non qui labentia tarde
Tempora narrando fallat, amicus adest.
Lassus in extremis jaceo populisque locisque:
Et subit affecto nunc mihi, quicquid abest.
Omnia cum subeant; vincis tamen omnia, conjux;
Et plus in nostro pectore parte tenes.
Te loquor absentem: te vox mea nominat unam:
Nulla venit sine te nox mihi, nulla dies.
Quin etiam sic me dicunt aliena locutum,
Ut foret amenti nomen in ore tuum.
Si jam deficiat suppresso lingua palato,
Vix instillato restituenda mero;
Nunciet huc aliquis dominam venisse; resurgam:
Spesque tui nobis caussa vigoris erit.

Ergo

Ergo ego sum vitæ dubius: tu forsitan illic
Jucundum nostri nescia tempus agis?
Non agis, adfirmo: liquet, ò carissima, nobis,
Tempus agi sine me non nisi triste tibi.
Si tamen implevit mea sors, quos debuit, annos;
Et mihi vivendi tam cito finis adest;
Quantum erat, ò magni, perituro parcere, Divi;
Ut saltem patria contumularer humo!
Vel pœna in mortis tempus dilata fuisset,
Vel præcepisset mors properata fugam.
Integer hanc potui nuper bene reddere lucem:
Exsul ut occiderem, nunc mihi vita data est.
Tam procul ignotis igitur moriemur in oris;
Et fient ipsô tristia fata loco?
Nec mea consueto languescent corpora lecto?
Depositum nec me qui fleat, ullus erit?
Nec dominæ lacrymis in nostra cadentibus ora
Accedent animæ tempora parva meæ?
Nec mandata dabo? nec cum clamore supremo
Labentes oculos condet amica manus?
Sed sine funeribus caput hoc, sine honore sepulcri
Indeploratum barbara terra teget?
Ecquid, ut audieris, tota turbabere mente;
Et feries pavida pectora fida manu?
Ecquid, in has frustra tendens tua brachia partes,
Clamabis miseri nomen inane viri?
Parce tamen lacerare genas; nec scinde capillos.
Non tibi nunc primum, lux mea, raptus ero.
Cum patriam amisi, tum me periisse putato:
Et prior & gravior mors fuit illa mihi.
Nunc, si forte potes, sed non potes, optima conjux,
Finitis gaude tot mihi morte malis.
Quam potes, extenua forti mala corde ferendo;
Ad quæ jampridem non rude pectus habes.
Atque utinam pereant animæ cum corpore nostræ,
Effugiatque avidos pars mihi nulla rogos!
Nam si morte carens vacuam volat altus in auram
Spiritus, & Samii sunt rata dicta senis;
Inter Sarmaticas Romana vagabitur umbras;
Perque feros manes hospita semper erit.
Ossa tamen facito parva referantur in urna.
Sic ego non etiam mortuus exsul ero.
Nec vetat hoc quisquam. fratrem Thebana peremtum

Supposuit tumulo Rege vetante soror.
Atque ea cum foliis, & amomi pulvere misce:
Inque suburbano condita pone solo.
Quosque legat versus oculo properante viator,
Grandibus in tumuli marmore cæde notis.
Hic ego qui jaceo tenerorum lusor amorum,
Ingenio perii Naso poeta meo.
At tibi qui transis, ne sit grave, quisquis amasti,
Dicere, Nasonis molliter ossa cubent.
Hoc satis in titulo est. etenim majora libelli,
Et diuturna magis sunt monumenta mei.
Quos ego confido, quamvis nocuere, daturos
Nomen, & auctori tempora longa suo.
Tu tamen extincto feralia munera ferto;
Deque tuis lacrymis humida serta dato.
Quamvis in cinerem corpus mutaverit ignis;
Sentiet officium mœsta favilla pium.
Scribere plura libet: sed vox mihi fessa loquendo
Dictandi vires siccaque lingua negat.
Accipe supremo dictum mihi forsitan ore.
Quod, tibi qui mittit, non habet ipse, Vale.

ELEGIA IV.

O Mihi care quidem semper, sed tempore duro
Cognite, res postquam procubuere meæ;
Usibus edocto si quidquam credis amico;
Vive tibi, & longe nomina magna fuge.
Vive tibi, quantumque potes prælustria vita.
Sævum prælustri fulmen ab arce venit.
(Nam quamquam soli possunt prodesse potentes;
Non prosit potius si quis obesse potest.)
Effugit hibernas demissa antenna procellas,
Lataque plus parvis vela timoris habent.
Aspicis, ut summa cortex levis innatet unda,
Cum grave nexa simul retia mergat onus.
Hæc ego si monitor monitus prius ipse fuissem,
In qua debueram forsitan Urbe forem.
Dum tecum vixi, dum me levis aura ferebat,
Hæc mea per placidas cymba cucurrit aquas.
Qui cadit in plano (vix hoc tamen evenit ipsum)
Sic cadit, ut tacta surgere possit humo:
At miser Elpenor tecto delapsus ab alto
Occurrit Regi debilis umbra suo.

Quid fuit, ut tutas agitaret Dædalus alas;
Icarus immensas nomine signet aquas?
Nempe quod hic alte, demissius ille volabat.
Nam pennas ambo nonne habuere suas?
Crede mihi; bene qui latuit, bene vixit: & infra
Fortunam debet quisque manere suam.
Non foret Eumedes orbus, si filius ejus
Stultus Achilleos non adamasset equos.
Nec natum in flamma vidisset, in arbore natas,
Cepisset genitor si Phaethonta Merops.
Tu quoque formida nimium sublimia semper;
Propositique memor contrahe vela tui.
Nam pede inoffenso spatium decurrere vitæ
Dignus es, & fato candidiore frui.
Quæ pro te ut voveam miti pietate mereris;
Hæsuraque mihi tempus in omne fide.
Vidi ego te tali vultu mea fata gementem,
Qualem credibile est ore fuisse meo.
Nostra tuas vidi lacrymas super ora cadentes;
Tempore quas uno, fidaque verba, bibi.
Nunc quoque submotum studio defendis amicum;
Et mala vix ulla parte levanda levas.
Vive sine invidia; mollesque inglorius annos
Exige: amicitias & tibi junge pares
Nasonisque tui, quod adhuc non exsulat unum,
Nomen ama. Scythicus cætera Pontus habet.
Proxima sideribus tellus Erymanthidos Ursæ
Me tenet; adstricto terra perusta gelu.
Bosporos & Tanais superant, Scythicæque paludes;
Vixque satis noti nomina pauca loci
Ulterius nihil est, nisi non habitabile frigus.
Heu quam vicina est ultima terra mihi!
At longe patria est, longe carissima conjux:
Quidquid & hæc nobis post duo dulce fuit.
Sic tamen hæc absunt; ut quæ contingere non est
Corpore, sint animo cuncta videnda meo.
Ante oculos Urbisque domus, & forma locorum est;
Succeduntque suis singula facta locis.
Conjugis ante oculos, sicut præsentis, imago est.
Illa meos casus ingravat, illa levat.
Ingravat hoc, quod abest, levat hoc, quod præstat amorem:
Impositumque sibi firma tuetur onus.

Vos quoque pectoribus nostris hæretis, amici;
Dicere quos cupio nomine quemque suo.
Sed timor officium cautus compescit; & ipsos
In nostro poni carmine nolle puto.
Ante volebatis; gratique erat instar honoris,
Versibus in nostris nomina vestra legi.
Quod quoniam est anceps; intra mea pectora quemque
Alloquar: & nulli caussa timoris ero.
Nec meus indicio latitantes versus amicos
Protrahet. occulte, si quis amavit, amet.
(Scite tamen, quamvis longa regione remotus
Absim, vos animo semper adesse meo.)
Et, quam quisque potest, aliqua mala nostra levate:
Fidam projecto neve negate manum.
Prospera sic vobis maneat Fortuna: nec unquam
Contacti simili sorte rogetis opem.

ELEGIA V.

Usus amicitiæ tecum mihi parvus, ut illam
Non ægre posses dissimulare, fuit:
Ni me complexus vinclis propioribus esses;
Nave mea vento forsan eunte suo.
Ut cecidi, cunctique metu fugere ruinæ,
Versaque amicitiæ terga dedere meæ;
Ausus es igne Jovis percussum tangere corpus,
Et deploratæ limen adire domus.
Idque recens præstas, nec longo cognitus usu,
Quod veterum misero vix duo tresve mihi.
Vidi ego confusos vultus, visusque notavi;
Osque madens fletu, pallidiusque meo:
Et lacrymas cernens in singula verba cadentes,
Ore meo lacrymas, auribus illa bibi:
Brachiaque accepi mœsto pendentia collo,
Et singultatis oscula mista sonis.
Sum quoque, Care, tuis defensus viribus absens;
Scis Carum veri nominis esse loco.
Multaque præterea manifesti signa favoris
Pectoribus teneo non abitura meis.
Di tibi posse tuos tribuant defendere semper,
Quos in materia prosperiore juves.
Si tamen interea, quid in his ego perditus oris,
(Quod te credibile est quærere) quæris, agam:

Spe

Spe trahor exigua (quam tu mihi demere noli)
  Tristia leniri numina posse Dei.
Seu temere exspecto, sive id contingere fas est;
  Tu mihi, quod cupio, fas [precor] esse proba.
Quæque tibi linguæ est facundia, confer in illud,
  Ut doceas votum posse valere meum.
Quo quis enim major, magis est placabilis iræ;
  Et faciles motus mens generosa capit.
Corpora magnanimo fatis est prostrasse leoni:
  Pugna suum finem, cum jacet hostis, habet.
At lupus, & turpes instant morientibus ursi;
  Et quæcunque minor nobilitate fera est.
Majus apud Trojam forti quid habemus Achille?
  Dardanii lacrymas non tulit ille senis.
Quæ ducis Emathii fuerit clementia, Poros
  Præclarique docent funeris exsequiæ.
Neve hominum referam flexas ad mitius iras;
  Junonis gener est, qui prius hostis erat.
Denique non possum nullam sperare salutem,
  Cum pœnæ non sit causa cruenta meæ.
Non mihi quærenti pessundare cuncta, petitum
  Cæsareum caput est, quod caput orbis erat.
Non aliquid dixi, violentaque lingua locuta est;
  Lapsaque sunt nimio verba profana mero.
Inscia quod crimen viderunt lumina, plector;
  Peccatumque oculos est habuisse meum.
Non equidem totam possim defendere culpam:
  Sed partem nostri criminis error habet.
Spes igitur superest, facturum ut molliat ipse,
  Mutati pœnam conditione loci.
Hunc utinam nitidi Solis prænuncius ortum
  Afferat admisso Lucifer albus equo.

ELEGIA VI.

FOEdus amicitiæ nec vis, carissime, nostræ,
  Nec, si forte velis, dissimulare potes.
Donec enim licuit, nec te mihi carior alter,
  Nec tibi me tota junctior Urbe fuit.
Isque erat usque adeò populo testatus, ut esset
  Pæne magis quam tu, quamque ego, notus amor.
Quique erat in caris animi tibi candor amicis,
  Cognitus est illi, quem colis ipse, viro.
Nil ita celabas, ut non ego conscius essem:

Pecto-

Pectoribusque dabas multa tegenda meis.
Cuique ego narrabam secreti quidquid habebam,
Excepto quod me perdidit, unus eras.
Id quoque si scisses, salvo fruerere sodali;
Consilioque forem sospes, amice, tuo.
(Sed mea me in pœnam nimirum fata trahebant:
Omne bonæ claudunt utilitatis iter.)
Sive malum potui tamen hoc vitare cavendo;
Seu ratio fatum vincere nulla valet;
Tu tamen, o nobis usu junctissime longo,
Pars desiderii maxima pæne mei,
Sis memor: &, si quas fecit tibi gratia vires,
Illas pro nobis experiare, rogo.
Numinis ut læsi fiat mansuetior ira:
Mutatoque minor sit mea pœna loco.
Idque ita, si nullum scelus est in pectore nostro;
Principiumque mei criminis error habet.
Nec leve, nec tutum est, quo sint mea, dicere, casu
Lumina funesti conscia facta mali.
Mensque reformidat, veluti sua vulnera, tempus
Illud: & admonitu fit novus ipse dolor.
[Et quæcunque adeo possint afferre pudorem,
Illa tegi cæca condita nocte decet.]
Nil igitur referam, nisi me peccasse; sed illo
Præmia peccato nulla petita mihi:
Stultitiamque meum crimen debere vocari,
Nomina si facto reddere vera velis.
Quæ si non ita sunt; alium, quo longius absim,
Quære, suburbana hic sit mihi terra, locum.

ELEGIA VII.

Vade salutatum subitò perarata Perillam
Littera, sermonis fida ministra mei.
Aut illam invenies dulci cum matre sedentem,
Aut inter libros Pieridasque suas.
Quicquid aget, cum te scierit venisse, relinquet:
Nec mora, quid venias, quidve, requiret, agam.
Vivere me dices; sed sic, ut vivere nolim:
Nec mala tam longa nostra levata mora.
Et tamen ad Musas, quamvis nocuere, reverti;
Aptaque in alternos cogere verba pedes.
Tu quoq; dic, studiis communibus ecquid inhæres,
Doctaque non patrio carmina more canis?
Nam

Nam tibi cum fatis mores Natura pudicos,
Et raras dotes ingeniumque dedit.
Hoc ego Pegasidas deduxi primus ad undas,
Ne male fœcundæ vena periret aquæ.
Primus id aspexi teneris in virginis annis:
Utque patet, venæ duxque comesque fui.
Ergo, si remanent ignes tibi pectoris idem,
Sola tuum vates Lesbia vincet opus.
Sed vereor, ne te mea nunc Fortuna retardet;
Postque meos casus sit tibi pectus iners.
Dum licuit, tua sæpe mihi, tibi nostra legebam;
Sæpe tui judex; sæpe magister eram.
Aut ego præbebam factis modo versibus aures,
Aut ubi cessaras, caussa ruboris eram.
Forsitan exemplo, quia me læsere libelli,
Tu quoque sis pœnæ fata secuta meæ.
Pone, Perilla, metum. tantummodo femina non sit
Devia, nec scriptis discat amare tuis.
Ergo desidiæ remove, doctissima, caussas:
Inque bonas artes & tua sacra redi.
Ista decens facies longis vitiabitur annis:
Rugaque in antiqua fronte senilis erit.
Injicietque manum formæ damnosa senectus.
Quæ strepitum passu non faciente venit.
Cumque aliquis dicet, Fuit hæc formosa; dolebis
Et speculum mendax esse querere tuum.
Sunt tibi opes modicæ, cum sis dignissima magnis.
Finge sed immensis censibus esse pares.
Nempe dat id cuicunque libet Fortuna, rapitque:
Irus & est subitò, qui modo Crœsus erat.
Singula quid referam? nil non mortale tenemus,
Pectoris exceptis ingeniique bonis.
En ego, cum patria caream; vobisque, domoque;
Raptaque sint, adimi quæ potuere, mihi;
Ingenio tamen ipse meo comitorque fruorque:
Cæsar in hoc potuit juris habere nihil.
Quilibet hanc sævo vitam mihi finiat ense;
Me tamen exstincto fama superstes erit.
Dumque suis victrix omnem de montibus orbem
Prospiciet domitum Martia Roma, legar.
Tu quoque, quam studii maneat felicior usus,
Effuge venturos, qua potes, usque rogos.

ELEGIA VIII.

NUnc ego Triptolemi cuperem conſcendere currus,
Miſit in ignotam qui rude ſemen humum:
Nunc ego Medeæ vellem frænare dracones,
Quos habuit fugiens arce, Corinthe, tua:
Nunc ego jactandas optarem ſumere pennas,
Sive tuas, Perſeu; Dædale, ſive tuas:
Ut teneră noſtris cedente volatibus aura
Aſpicerem patriæ dulce repente ſolum:
Deſertæque domus vultum, memoreſque ſodales,
Caraque præcipue conjugis ora mihi.
Stulte, quid ô frustra votis puerilibus optas,
Quæ non ulla tulit, fertque, feretque dies?
Si ſemel optandum eſt; Auguſtum numen adora:
Et, quem læſiſti, rite precare, Deum.
Ille tibi pennaſque poteſt curruſque volucres
Tradere. det reditum; protinus ales eris.
Si precer hæc (neque enim poſſum majora precari),
Ne mea ſint timeo vota modeſta parum.
Forſitan hoc olim, cum ſe ſatiaverit ira,
Tum quoque ſollicita mente rogandus erit.
Quod minus interea eſt, inſtar mihi muneris ampli,
Ex his me jubeat quolibet ire locis.
Nec cœlum, nec aquæ faciunt, nec terra, nec auræ;
Et mihi perpetuus corpora languor habet.
Seu vitiant artus ægræ contagia mentis;
Sive mei cauſſa eſt in regione mali:
Ut tetigi Pontum, vexant inſomnia; vixque
Oſſa tegit macies; nec juvat ora cibus.
Quique per autumnum percuſſis frigore primo
Eſt color in foliis, quæ nova læſit hyems:
Is mea membra tenet. nec viribus allevor ullis;
Et nunquam queruli cauſſa doloris abeſt.
Nec melius valeo, quã corpore, mente; ſed ægra eſt.
Utraque pars æquè, binaque damna fero.
Hæret & ante oculos veluti ſpectabile corpus
Adſtat Fortunæ forma legenda meæ. numque,
Cumque locum, moreſque hominum, cultuſque, ſo-
Cernimus; & quid ſim, quid fuerimque ſubit;
Tantus amor necis eſt, querar ut de Cæſaris ira,
Quòd non offenſas vindicet enſe ſuas.

At quoniam semel est odio civiliter usus,
Mutato levior sit fuga nostra loco.

ELEGIA IX.

HIc quoque sunt igitur Grajæ (quis crederet?) urbes,
Inter inhumanæ nomina barbariæ.
Huc quoque Mileto missi venere coloni,
Inque Getis Grajas constituere domos.
Sed vetus huic nomen, positaque antiquius urbe,
Constat ab Absyrti cæde fuisse, loco.
Nam rate, quæ cura pugnacis facta Minervæ,
Per non tentatas prima cucurrit aquas;
Impia desertum fugiens Medea parentem,
Dicitur his remos applicuisse vadis.
Quem procul ut vidit tumulo speculator ab alto;
Hospes, ait, nosco Colchide vela, venit.
Dum trepidant Minyæ, dum solvitur aggere funis,
Dum sequitur celeres anchora tracta manus;
Conscia percussit meritorum pectora Colchis,
Ausa atque ausura multa nefanda manu.
Et, quanquam superest ingens audacia menti,
Pallor in attonito virginis ore sedet.
Ergo ubi prospexit venientia vela; Tenemur,
Et pater est aliqua fraude morandus, ait.
Dum quid agat quærit, dū versat in omnia vultus;
Ad fratrem casu lumina flexa tulit.
Cujus ut oblata est præsentia; Vincimus, inquit,
Hic mihi morte sua caussa salutis erit.
Protinus ignari nec quidquam tale timentis
Innocuum rigido perforat ense latus.
Atque ita divellit, divulsaque membra per agros
Dissipat in multis invenienda locis.
Neu pater ignoret, scopulo proponit in alto
Pallentesque manus, sanguineumque caput.
Ut genitor luctuque novo tardetur, & artus
Dum legit exstinctos, triste moretur iter.
Inde Tomis dictus locus hic, quia fertur in illo
Membra soror fratris consecuisse sui.

ELEGIA X.

SI quis adhuc istic meminit Nasonis ademti,
Et superest sine me nomen in Urbe meum;

Suppositum ſtellis nunquam tangentibus æquor
Me ſciat in media vivere barbarie.
Sauromatæ cingunt fera gens, Beſſique, Getæque:
Quam non ingenio nomina digna meo?
Dum tamen aura tepet; medio defendimur Iſtro.
Ille ſuis liquidus bella repellit aquis.
At cum triſtis hyems ſqualentia protulit ora,
Terraque marmoreo candida facta gelu eſt:
(Dum patet & Boreas & nix injecta ſub Arcto;
Tum liquet has gentes axe tremente premi.)
Nix jacet: & jactam nec Sol pluviæve reſolvunt:
Indurat Boreas, perpetuamque facit.
Ergo, ubi delicuit nondum prior, altera venit:
Et ſolet in multis bima manere locis.
Tantaque commoti vis eſt Aquilonis; ut altas
Æquet humo turres, tectaque rapta ferat.
Pellibus, & ſutis arcent male frigora braccis;
Oraque de toto corpore ſola patent.
Sæpe ſonant moti glacie pendente capilli,
Et nitet inducto candida barba gelu:
Udaque conſiſtunt formam ſervantia teſtæ,
Vina: nec hauſta meri, ſed data fruſta bibunt.
Quid loquar, ut vincti concreſcant frigore rivi;
Deque lacu fragiles effodiantur aquæ?
Ipſe, papyrifero qui non anguſtior amne
Miſcetur vaſto multa per ora freto,
Cæruleos ventis latices durantibus Iſter
Congelat, & tectis in mare ſerpit aquis.
Quaque rates ierant, pedibus nunc itur; & undas
Frigore concretas ungula pulſat equi.
Perque novos pontes ſubter labentibus undis
Ducunt Sarmatici barbara plauſtra boves.
Vix equidem credar: ſed cum ſint præmia falſi,
Nulla, ratam teſtis debet habere fidem.
Vidimus ingentem glacie conſiſtere pontum,
Lubricaque immotas teſta premebat aquas.
Nec vidiſſe ſat eſt. durum calcavimus æquor:
Undaque non udo ſub pede ſumma fuit.
Si tibi tale fretum quondam, Leandre, fuiſſet;
Non foret anguſtæ mors tua crimen aquæ.
Tum neque ſe pandi poſſunt delphines in auras
Tollere: conantes dura coercet hyems.
Et quamvis Boreas jactatis inſonet alis,

Fluctus in obsesso gurgite nullus erit.
Inclusæque gelu stabunt, ut marmore, puppes:
Nec poterit rigidas findere remus aquas.
Vidimus in glacie pisces hærere ligatos:
Et pars ex illis tunc quoque viva fuit.
Sive igitur nimii Boreæ vis sæva marinas,
Sive redundatas flumine cogit aquas;
Protinus, æquato siccis Aquilonibus Istro,
Invehitur celeri barbarus hostis equo:
Hostis equo pollens longeque volante sagitta:
Vicinam late depopulatur humum.
Diffugiunt alii; nullisque tuentibus agros
Incustoditæ diripiuntur opes.
Ruris opes parvæ pecus, & stridentia plaustra;
Et quas divitias incola pauper habet.
Pars agitur vinctis post tergum capta lacertis,
Respiciens frustra rura Laremque suum.
Pars cadit hamatis miserè confixa sagittis:
Nam volucri ferro tinctile virus inest.
Quæ nequeunt secum ferre aut abducere, perdunt;
Et cremat insontes hostica flamma casas.
Tum quoq;, cum pax est, trepidant formidine belli;
Nec quisquam presso vomere sulcat humum.
Aut videt, aut metuit locus hic, quem non videt, hostem.
Cessat iners rigido terra relicta situ.
Non hic pampinea dulcis latet uva sub umbra:
Nec cumulant altos fervida musta lacus.
Poma negat regio: nec haberet Acontius, in quo
Scriberet hic dominæ verba legenda suæ.
Aspicere est nudos sine fronde sine arbore campos.
Heu loca felici non adeunda viro!
Ergo, tam late pateat cum maximus orbis,
Hæc est in pœnam terra reperta meam?

ELEGIA XI.

SI quis es, insultes qui casibus, improbe, nostris,
Meque reum dempto fine cruentus agas;
Natus es è scopulis, nutritus lacte ferino;
Et dicam silices pectus habere tuum.
Quis gradus ulterior, quo se tua porrigat ira,
Restat? quidve meis cernis abesse malis?
Barbara me tellus, & inhospita littora Ponti,

Cumque suo Borea Mænalis ursa videt.
Nulla mihi cum gente fera commercia linguæ;
Omnia solliciti sunt loca plena metus.
Utque fugax avidis cervus deprensus ab ursis,
Cinctave montanis ut pavet agna lupis;
Sic ego belligeris à gentibus undique septus
Terreor, hoste meum pæne premente latus.
Utque sit exiguum pœnæ, quod conjuge cara,
Quod patria careo, pignoribusque meis;
Ut mala nulla feram, nisi nudam Cæsaris iram;
Nuda parum nobis Cæsaris ira mali est?
Et tamen est aliquis, qui vulnera cruda retractet;
Solvat & in mores ora diserta meos.
In caussa facili cuivis licet esse diserto:
Et minimæ vires frangere quassa valent.
Subruere est arces & stantia mœnia virtus:
Quamlibet ignavi præcipitata premunt. (bram?
Non sum ego quod fueram. quid inanē proteris um-
Quid cinerem saxis bustaque nostra petis?
Hector erat tunc cum bello certabat; at idem
Vinctus ad Hæmonios non erat Hector equos.
Me quoque, quem noras olim, non esse memento.
Ex illo superant hæc simulacra viro.
Quid simulacra, ferox, dictis incessis amaris?
Parce, precor, manes sollicitare meos.
Omnia vera puta mea crimina. nil sit in illis,
Quod magis errorem, quam scelus, esse putes.
Pendimus en profugi (satia tua pectora) pœnas,
Exsilioque graves, exsiliique loco.
Carnifici Fortuna potest mea flenda videri:
Te tamen est uno judice mœsta parum.
Sævior es tristi Busiride: sævior illo,
Qui falsum lento torruit igne bovem.
Quique bovem Siculo fertur donasse tyranno,
Et dictis artes conciliasse suas.
Munere in hoc, Rex, est usus, sed imagine major:
Nec sola est operis forma probanda mei.
Aspicis à dextra latus hoc adapertile tauri?
Huc tibi, quem perdes, conjiciendus erit.
Protinus inclusum lentis carbonibus ure.
Mugiet, & veri vox erit illa bovis.
Pro quibus inventis, ut munus munere penses,
Da, precor, ingenio præmia digna meo.

Dixe-

Dixerat. at Phalaris, Pœnæ mirande repertor,
  Ipse tuum præsens imbue, dixit, opus.
Nec mora: monstratis crudeliter ignibus ustus
  Exhibuit querulos ore tremente sonos.
Quid mihi cum Siculis, inter Scythiamq; Getasque?
  Ad te, quisquis is es, nostra querela redit.
Utque sitim nostro possis explere cruore;
  Quantaque vis, avido gaudia corde feras;
Tot mala sum fugiens tellure, tot æquore passus,
  Te quoque ut auditis posse dolere putem.
Crede mihi, si sit nobis collatus Ulysses,
  Neptuni minor est, quàm Jovis ira fuit.
Ergo quicunque es, rescindere vulnera noli;
  Deque gravi duras ulcere tolle manus:
Utque meæ famam tenuent oblivia culpæ,
  Fata cicatricem ducere nostra sine.
Humanæque memor sortis, quæ tollit eosdem,
  Et premit; incertas ipse verere vices.
Et quoniam, fieri quod nunquam posse putavi,
  Est tibi de rebus maxima cura meis;
Non est quod timeas. Fortuna miserrima nostra est.
  Omne trahit secum Cæsaris ira malum.
Quod magis ut liqueat, neve hoc tibi fingere credar;
  Ipse velim pœnas experiare meas.

ELEGIA XII.

FRigora jam Zephyri minuunt: annoque peracto
  (Longior antiquis visa Mæotis hyems
Impositamque sibi qui non bene pertulit Hellen,
  Tempora nocturnis æqua diurna facit.
Jam violam puerique legunt hilaresque puellæ;
  Rustica quam nullo terra serente gerit.
Prataque pubescunt variorum flore colorum,
  Indocilique loquax gutture vernat avis.
Utque malæ crimen matris deponat hirundo;
  Sub trabibus cunas parvaque tecta facit.
Herbaque, quæ latuit Cerealibus obruta sulcis,
  Exserit è tepida molle cacumen humo.
Quoque loco est vitis, de palmite gemma movetur:
  Nam procul à Getico littore vitis abest.
Quoque loco est arbor, turgescit in arbore ramus:
  Nam procul à Geticis finibus arbor abest.
Otia nunc istic; junctisque ex ordine ludis

Cedunt verbosi garrula bella fori.
Usus equi nunc est, levibus nunc luditur armis:
Nunc pila, nunc celeri volvitur orbe trochus.
Nunc, ubi perfusa est oleo labente juventus,
Defessos artus Virgine tingit aqua.
Scena viget, studiisque favor distantibus ardet:
Proque tribus resonant terna Theatra Foris.
O quater, & quoties non est numerare, beatum,
Non interdicta cui licet Urbe frui!
At mihi sentitur nix verno sole soluta,
Quæque lacu duro vix fodiantur aquæ.
Nec mare concrescit glacie: nec, ut ante, per Istrum
Stridula Sauromates plaustra bubulcus agit.
Incipient aliquæ tamen huc adnare carinæ,
Hospitaque in Ponti littore puppis erit;
Sedulus occurram nautæ; dictaque salute;
Quid veniat, quæram, quisve, quibusve locis.
Ille quidem mirum, ni de regione propinqua
Non nisi vicinas cautus ararit aquas.
Rarus ab Italia tantum mare navita transit:
Littora rarus in hæc portubus orba venit.
Sive tamen Graja scierit, sive ille Latina
Voce loqui; certè gratior hujus erit.
Fas quoq; ab ore freti longæque Propontidos undis
Huc aliquem certo vela dedisse Noto.
Quisquis is est, memori rumorem voce referre
Et fieri famæ parsque gradusque potest.
Is precor auditos possit narrare triumphos
Cæsaris, & Latio reddita vota Jovi:
Teque rebellatrix tandem Germania magni
Triste caput pedibus supposuisse Ducis.
Hæc mihi qui referet, quæ non vidisse dolebo,
Ille meæ domui protinus hospes erit.
Hei mihi! jamne domus Scythico Nasonis in orbe?
Jamque suum mihi dat pro Lare pœna locum?)
Di faciant, Cæsar non hic penetrale domumque,
Hospitium pœnæ sed velit esse meæ.

ELEGIA XIII.

Ecce supervacuus (quid enim fuit utile gini?)
Ad sua natalis tempora noster adest.
Dure, quid ad miseros veniebas exsulis annos?
Debueras illis imposuisse modum.

Si tibi cura mei, vel si pudor ullus inesset;
Non ultra patriam me sequerere meam.
Quoq; loco primum tibi sum male cognitus infans,
Illo tentasses ultimus esse mihi.
Jamque relinquenda [quod idem fecere sodales]
Tu quoque dixisses tristis in Urbe, Vale.
Quid tibi cum Ponto? num te quoque Cæsaris ira
Extremam gelidi misit in orbis humum?
Scilicet exspectas soliti tibi moris honorem,
Pendeat ex humeris vestis ut alba meis?
Fumida cingatur florentibus ara coronis?
Micaque sollemni thuris in igne sonet?
Libaque dem pro me genitale notantia tempus?
Concipiamque bonas ore favente preces?
(Non ita sum positus: nec sunt ea tempora nobis,)
Adventu possim lætus ut esse tuo.
Funeris ara mihi ferali cincta cupresso
Convenit, & structis flamma parata rogis.
Nec dare thura libet nihil exorantia Divos:
In tantis subeunt nec bona verba malis.
Si tamen est aliquid nobis hac luce petendum:
In loca ne redeas amplius ista, precor:
Dum me terrarum pars pæne novissima Pontus,
Euxini falso nomine dictus, habet.

ELEGIA XIV.

Cultor & antistes doctorum sancte virorum,
Qui facis ingenio semper amice meo;
Ecquid, ut incolumem quondam celebrare solebas,
Nunc quoque, ne videar totus abesse, caves?
Colligis exceptis ecquid mea carmina solis
Artibus, artifici quæ nocuere suo?
Immo ita fac, vatum, quæso, studiose novorum:
Quaque potes, retine corpus in Urbe meum.
Est fuga dicta mihi, non est fuga dicta libellis,
Qui domini pœnam non meruere sui.
Sæpe per extremas profugus pater exsulat oras;
Urbe tamen natis exsulis esse licet.
Palladis exemplo, de me sine matre creata
Carmina sunt. stirps hæc progeniesque mea est.
Hanc tibi commendo: quæ quo magis orba parente,
Hoc tibi tutori sarcina major erit.
Tres mihi sunt nati contagia nostra secuti:

Cætera fac curæ sit tibi turba palam.
Sunt quoque mutatæ ter quinq; volumina formæ,
Carmina de domini funere rapta sui.
Illud opus potuit, si non prius ipse perissem,
Certius a summa nomen habere manu.
Nunc incorrectum populi pervenit in ora:
In populi quicquam si tamen ore meum est.
Hoc quoque nescio quid nostris appone libellis,
Diverso missum quod tibi ab orbe venit.
Quod quicunque leget (si quis leget), æstimet ante
Compositum quo sit tempore, quoque loco.
Æquus erit scriptis; quorum cognoverit esse
Exsilium tempus, barbariemque locum.
Inque tot adversis carmen mirabitur ullum
Ducere me tristi sustinuisse manu.
Ingenium fregere meum mala: cujus & ante
Fons infœcundus parvaque vena fuit.
Sed quæcunque fuit, nullo exercente refugit,
Et longo periit arida facta situ.
Non hic librorum, per quos inviter alarque,
Copia. pro libris arcus & arma sonant.
Nullus in hac terra, recitem si carmina, cujus
Intellecturis auribus utar, adest.
Nec quo secedam locus est. custodia muri
Submovet infestos clausaque porta Getas.
[Sæpe aliquod verbum quæro, nomenque, locumque:
Nec quisquam est, à quo certior esse queam.]
Dicere sæpe aliquid conanti (turpe fateri)
Verba mihi desunt; dedidicique loqui.
Threicio Scythicoque ferè circumsonor ore;
Et videor Geticis scribere posse modis.
Crede mihi; timeo ne sint immista Latinis,
Inque meis scriptis Pontica verba legas.
Qualecunque igitur venia dignare libellum:
Sortis & excusa conditione meæ.

TRISTIUM
LIBER IV.
ELEGIA I.

SI qua meis fuerint, ut erunt, vitiosa libellis;
Excusata suo tempore, lector, habe.
Exsul eram; requiesque mihi, non fama petita est:
Mens intenta suis ne foret usque malis.
Hoc est cur cantet vinctus quoque compede fossor,
Indocili numero cum grave mollit opus.
Cantet & innitens limosæ pronus arenæ
Adverso tardam qui trahit amne ratem.
Quique refert pariter lentos ad pectora remos,
In numerum pulsa brachia versat aqua.
Fessus ut incubuit baculo, saxove resedit.
Pastor; arundineo carmine mulcet oves.
Cantantis pariter, pariter data pensa trahentis
Fallitur ancillæ decipiturque labor.
Fertur & abducta Lyrnesside tristis Achilles
Hæmonia curas attenuasse lyra.
Cum traheret sylvas Orpheus, & dura canendo
Saxa; bis amissa conjuge mœstus erat.
Me quoque Musa levat Ponti loca jussa petentem.
Sola comes nostræ perstitit illa fugæ.
Sola nec insidias, Threci nec militis ensem,
Nec mare, nec ventos, barbariemque timet.
Scit quoque, cum perii, quis me deceperit error:
Et culpam in facto, non scelus, esse meo.
Scilicet hoc ipso nunc æqua, quod obfuit ante,
Cum mecum juncti criminis acta rea est.
Non equidem vellem, quoniam nocitura fuerunt,
Pieridum sacris imposuisse manum.
Sed nunc quid faciam? vis me tenet ipsa sororum:
Et carmen demens carmine læsus amo.
Sic nova Dulichio lotos gustata palato,
Illo, quo nocuit, grata sapore fuit.
Sentit amans sua damna fere; tamen hæret in illis:
Materiam culpæ persequiturque suæ.
Nos quoque delectant, quamvis nocuere, libelli:
Quodque mihi telum vulnera fecit, amo.
Forsitan hoc studium possit furor esse videri:

Sed quiddam furor hic utilitatis habet.
Semper in obtutu mentem vetat esse malorum;
Præsentis casus immemoremque facit.
Utque suum Bacchis non sentit saucia vulnus,
Dum stupet Edonis exululata jugis;
Sic, ubi mota calent viridi mea pectora thyrso,
Altior humano spiritus ille malo est.
(Ille nec exilium, Scythici nec littora ponti,
Ille nec iratos sentit habere Deos.)
Utque soporiferæ biberem si pocula Lethes.
Temporis adversi sic mihi sensus hebet.
Jure Deas igitur veneror mala nostra levantes;
Sollicitæ comites ex Helicone fugæ:
Et partim pelago, partim vestigia terra,
Vel rate dignatas, vel pede nostra sequi.
Sint precor hæ saltem faciles mihi: Namq; Deorum
Cætera cum magno Cæsare turba facit.
Neque tot adversis cumulant, quot littus arenas,
Quotque fretum pisces, ovaque piscis habet.
Vere prius flores, æstu numerabis aristas,
Poma per autumnum, frigoribusque nives;
Quam mala, quæ toto patior jactatus in orbe,
Dum miser Euxini littora læva peto.
Nec tamen, ut veni, levior fortuna malorum est;
Huc quoque sunt nostras fata secuta vias.
Hic quoque cognosco natalis stamina nostri;
Stamina de nigro vellere facta mihi.
Utque nec insidias, capitisque pericula narrem,
Vera quidem, vera sed graviora fide;
Vivere quam miserum est inter Bessosque Getasque
Illi, qui populi semper in ore fuit:
Quàm miserum, porta vitam muroque tueri,
Vixque sui tutum viribus esse loci!
Aspera militiæ juvenis certamina fugi,
Nec nisi lusura movimus arma manu.
Nunc senior gladioque latus scutoque sinistram,
Canitiem galeæ subiicioque meam.
Nam dedit è specula custos ubi signa tumultus;
Induimur trepida protinus arma manu.
Hostis, habens arcus imbutaque tela veneno,
Sævus anhelanti mœnia lustrat equo.
Utque rapax pecudem, quæ se non texit ovili,
Per sata, per sylvas, fertque trahitque lupus,
Sic,

Sic, si quem nondum portarum sepe receptum
Barbarus in campis repperit hostis, agit.
Aut sequitur captus, conjectaque vincula collo
Accipit; aut telo virus habente cadit.
Hic ego sollicitæ jaceo novus incola sedis.
Heu nimium fati tempora longa mei!
Et tamen ad numeros antiquaque sacra reverti
Sustinet in tantis hospita Musa malis. (qui
Sed neq; cui recitem quisquã est, mea carmina; nec
Auribus accipiat verba Latina suis.
Ipse mihi [quid enim faciam?) scriboque, legoque:
Tutaque judicio littera nostra suo est.
Sæpe tamen dixi, Cui nunc hæc cura laborat?
An mea Sauromatæ scripta Getæque legent?
Sæpe etiam lacrymæ me sunt scribente profusæ,
Humidaque est fletu littera facta meo.
Corque vetusta meum tanquã nova vulnera sentit;
Inque sinum mœstæ labitur imber aquæ.
Cum vice mutata quid sim fuerimque recordor,
Et tulerit quo me casus, & unde, subit;
Sæpe manus demens studiis irata malignis
Misit in arsuros carmina nostra focos.
Atque ita de multis, quoniam non multa supersunt,
Cum venia facito, quisquis es, ista legas.
Tu quoque non melius, quam sunt mea tempora, carmen
Interdicta mihi consule Roma boni.

ELEGIA II.

JAm fera Cæsaribus Germania, totus ut orbis,
Victa potes flexo succubuisse genu:
Altaque velentur fortasse Palatia sertis;
Thuraque in igne sonent, inficiantque diem;
Candidaque adducta collum percussa securi
Victima purpureo sanguine tingat humum:
Donaque amicorum templis promissa Deorum
Reddere victores Cæsar uterque parent;
Et qui Cæsareo juvenes sub nomine crescunt,
Perpetuo terras ut domus ista regat:
Cumque bonis nuribus pro sospite Livia nato
Munera det meritis, sæpe datura, Deis:
Et pariter matres, & quæ sine crimine castos
Perpetua servant virginitate focos.

Plebs pia, cumque pia lætentur Plebe Senatus;
  Parvaque cujus eram pars ego nuper, Eques.
Nos procul expulsos communia gaudia fallunt:
  Famaque tam longe non nisi parva venit.
Ergo omnis poterit populus spectare triumphos;
  Cumque ducum titulis oppida capta leget:
Vinclaque captiva Reges cervice gerentes
  Ante coronatos ire videbit equos:
Et cernet vultus aliis pro tempore versos,
  Terribiles aliis, immemoresque sui.
Quorum pars caussas, & res, & nomina quæret:
  Pars referet, quamvis noverit ipsa parum.
Is, qui Sidonio fulget sublimis in ostro,
  Dux fuerat belli: proximus ille duci.
Hic, qui nunc in humo lumen miserabile figit,
  Non isto vultu, cum tulit arma, fuit.
Ille ferox, oculis & adhuc hostilibus ardens,
  Hortator pugnæ consiliumque fuit.
Perfidus hic nostros inclusit fraude locorum,
  Squallida promissis qui tegit ora comis.
Illo, qui sequitur, dicunt mactata ministro
  Sæpe recusanti corpora capta Deo.
Hic lacus, hi montes, hæc tot castella, tot amnes,
  Plena feræ cædis, plena cruoris erant.
Drusus in his quondam meruit cognomina terris,
  Quæ bona progenies digna parente fuit.
Cornibus hic fractis viridi male tectus ab ulva,
  Decolor ipse suo sanguine Rhenus erit.
Crinibus en etiam fertur Germania passis,
  Et Ducis invicti sub pede mœsta sedet.
Collaque Romanæ præbens animosa securi
  Vincula fert illa, qua tulit arma manu.
Hos super in curru, Cæsar, victore veheris
  Purpureus populi rite per ora tui.
Quaque ibis manibus circumplaudere tuorum;
  Undique jactato flore tegente vias.
Tempora Phœbea lauro cingetur: Ioque,
  Miles, io, magna voce, Triumphe, canet.
Ipse sono, plausuque simul, fremituque canentum
  Quadrijugos cernes sæpe resistere equos.
Inde petes arcem & delubra faventia votis.
  Et dabitur merito laurea vota Jovi.
Hæc ego summotus, qua possum, mente videbo:

Ere-

Erepti nobis jus habet illa loci.
Illa per immensas spatiatur libera terras:
In cœlum celeri pervenit illa via.
Illa meos oculos mediam deducit in urbem;
Immunes tanti nec sinit esse boni.
Invenietque viam, qua currus spectet eburnos.
Sic certè in patria per breve tempus ero.
Vera tamen populus capiet spectacula felix:
Lætaque erit præsens cum Duce turba suo.
At mihi fingenti tantum longeque remoto
Auribus hic fructus percipiendus erit.
Aque procul Latio diversum missus in orbem,
Qui narret cupido, vix erit, ista mihi.
Is quoq; jam serum referet veteremq; triumphum.
Quo tamen audiero tempore, lætus ero.
Illa dies veniet, mea qua lugubria ponam;
Causaque privata publica major erit.

E L E G I A III.

MAgna minorque feræ, quarum regis altera Grajas,
Altera Sidonias, utraque sicca, rates;
Omnia cum summo positæ videatis in axe,
Et maris occiduas non subeatis aquas,
Æthereamque suis cingens amplexibus arcem,
Vester ab intacta circulus exstet humo;
Aspicite illa, precor, quæ non bene menia quondam
Dicitur Iliades transiluisse Remus.
Inque meam nitidos dominam convertite vultus:
Sitque memor nostri necne, referte mihi.
Hei mihi! cur nimium, quę sunt manifesta, requiro?
Cur labat ambiguo spes mihi mista metu?
Crede quod est, quod vis: ac desine tuta vereri:
Deque fide certa sit tibi certa fides.
Quodque polo fixæ nequeunt tibi dicere flammæ,
Non mentitura tu tibi voce refer:
Esse tui memorem, de qua tibi maxima cura est;
Quodque potest, secum nomen habere tuum.
Vultibus illa tuis tanquam præsentis inhæret,
Teque remota procul, si modo vivit, amat.
Ecquid, ut incubuit justo mens ægra dolori,
Lenis ab admonito pectore somnus abit?
Tunc subeunt curæ, dum te lectusque, locusque

Tangit, & oblitam non sinit esse mei.
Et veniunt æstus, & nox immensa videtur;
Fessaque jactati corporis ossa dolent.
Non equidem dubito, quin hæc & cætera fiant;
Detque tuus casti signa doloris amor:
Nec cruciere minus, quàm cum Thebana cruentum
Hectora Thessalico vidit ab axe rapi.
Quid tamen ipse precer dubito; nec dicere possum,
Affectum quem te mentis habere velim.
Tristis es? indignor, quod sum tibi caussa doloris:
Non es? ut amisso conjuge digna fores.
Tu vero tua damna dole, mitissima conjux;
Tempus & à nostris exige triste malis:
Fleque meos casus. est quædam flere voluptas.
Expletur lacrymis egeriturque dolor.
Atque utinam lugenda tibi non vita, sed esset
Mors mea: morte fores sola relicta mea!
Spiritus hic per te patrias exisset in auras!
Sparsissent lacrymæ pectora nostra piæ!
Supremoque die notum spectantia cælum
Texissent digiti lumina nostra tui!
Et cinis in tumulo positus jacuisset avito!
Tactaque nascenti corpus haberet humus!
Denique & ut, vixi, sine crimine mortuus essem!
Nunc mea supplicio vita pudenda suo est.
Me miserum, si tu, cum diceris exsulis uxor,
Avertis vultus, & subit ora rubor!
Me miserum, si turpe putas mihi nupta videri!
Me miserum, si te jam pudet esse meam!
Tempus ubi est illud, quo me jactare solebas
Conjuge? nec nomen dissimulare viri?
Tempus ubi est, quo te (nisi si fugis illa referre)
Et dici memini, juvit & esse meam?
Utque probæ dignum est, omni tibi dote placebam.
Addebat veris multa faventis amor.
Nec quem præferres (ita res tibi magna videbar)
Quemve tuum malles esse, vir alter erat.
Nunc quoq; ne pudeat, quod sis mihi nupta: tuusq;
Non dolor hinc debet, debet abesse pudor.
Cum cecidit Capaneus subito temerarius ictu:
Num legis Evadnen erubuisse viro?
Nec, quia Rex mundi compescuit ignibus ignes,
Ipse tuis, Phaethon, inficiandus eras.

Nec Semele Cadmo facta est aliena parenti,
Quod precibus periit ambitiosa suis.
Nec tibi, quod sævis ego sum Jovis ignibus ictus,
Purpureus molli fiat in ore rubor:
Sed magis in nostri curam consurge tuendi,
Exemplumque mihi conjugis esto bonæ:
Materiamque tuis tristem virtutibus imple.
Ardua per præceps gloria vadat iter.
Hectora quis nosset, si felix Troja fuisset?
Publica Virtuti per mala facta via est.
Ars tua, Tiphy, vacet, si non sit in æquore fluctus:
Si valeant homines, ars tua, Phœbe, vacet.
Quæ latet, inque bonis cessat non cognita rebus,
Apparet virtus arguiturque malis.
Dat tibi nostra locum tituli Fortuna; caputque
Conspicuum, pietas qua tua tollat habet.
Utere temporibus, quorum nunc munere freta es.
En patet in laudes area lata tuas.

ELEGIA IV.

O Qui, nominibus cum sis generosus avitis,
Exsuperas morum nobilitate genus:
Cujus inest animo patrii candoris imago,
Non careat nervis candor ut iste suis:
Cujus in ingenio patriæ facundia linguæ est,
Qua prior in Latio non fuit ulla Foro:
Quod minime volui, positis pro nomine signis,
Dictus es. ignoscas laudibus ista tuis.
Nil ego peccavi. tua te bona cognita produnt.
Si, quod es, appares; culpa soluta mea est.
Nec tamen officium nostro tibi carmine factum,
Principe tam justo, posse nocere puta.
Ipse Pater Patriæ, [quid enim civilius illo?]
Sustinet in nostro carmine sæpe legi.
Nec prohibere potest, quia res est publica, Cæsar;
Et de communi pars quoque nostra bono est.
Jupiter ingeniis præbet sua numina vatum;
Seque celebrari quolibet ore sinit.
Caussa tua exemplo Superorum tuta duorum est;
Quorum hic aspicitur, creditur ille Deus.
Ut non debuerim, tamen hoc ego crimen amabo:
Non fuit arbitrii littera nostra tui.
[Nec nova, quod tecum loquor, est injuria nostra.]

Incolumis cum quo sæpe locutus eram.
Quo vereare minus, ne sim tibi crimen amicus;
Invidiam, si qua est, auctor habere potest.
Nam tuus est primis cultus mihi semper ab annis
(Hoc noli certè dissimulare) pater:
Ingeniumque meum (potes hęc meminisse) probabat:
Plus etiam, quam me judice dignus eram.
Deque meis illo referebat versibus ore,
In quo pars altæ nobilitatis erat.
Non igitur tibi nunc, quod me domus ista recepit,
Sed prius auctori sunt data verba tuo.
Nec data sunt, mihi crede, tamen: sed in omnibus (actis
Ultima si demas, vita tuenda mea est.
Hanc quoque, qua perii, culpam, scelus esse negabis,
Si tanti series sit tibi nota mali.
Aut timor, aut error nobis prius, obfuit error:
Ah sine me fati non meminisse mei!
Neve retractando nondum coeuntia rumpam
Vulnera; vix illis proderit ipsa quies.
Ergo ut jure damus pœnas; sic abfuit omne
Peccato facinus consiliumque meo.
Idque Deus sentit: pro quo nec lumen ademptū est;
Nec mihi detractas possidet alter opes.
Forsitan hanc ipsam [vivat modò] finiet olim,
Tempore cum fuerit lenior ira, fugam.
Nunc precor hinc alio jubeat discedere; si non
Nostra verecundo vota pudore carent.
Mitius exsilium pauloque propinquius opto:
Quique sit a sævo longius hoste, locum.
Quantaque in Augusto clementia; si quis ab illo
Hoc peteret pro me, forsitan ille daret.
Frigida me cohibent Euxini littora Ponti:
Dictus ab antiquis Axenus ille fuit.
Nam neque jactantur moderatis æquora ventis:
Nec placidos portus hospita navis adit.
Sunt circa gentes, quæ prædam sanguine quærant;
Nec minus infida terra timetur aqua.
Illi, quos audis hominum gaudere cruore,
Pene sub ejusdem sideris axe jacent.
Nec procul à nobis locus est, ubi Taurica dira
Cæde pharetratæ pascitur ara Deæ.
Hæc prius, ut memorant, non invidiosa nefandis,
Nec cupienda bonis, regna Thoantis erant
Hic,

Hic, pro supposita virgo Pelopeia cerva
  Sacra Deæ coluit qualiacunque suæ.
Quo postquam, dubium pius an sceleratus, Orestes
  Exactus furiis venerat ipse suis,
Et comes exemplum veri Phocæus amoris;
  Qui duo corporibus, mentibus unus erant;
Protinus evincti Triviæ ducuntur ad aram,
  Quæ stabat geminas ante cruenta fores. (lum:
Nec tamen hunc sua mors, nec mors sua terruit il-
  Alter ob alterius funera mœstus erat.
Et jam constiterat stricto mucrone sacerdos;
  Cinxerat & Grajas barbara vitta comas;
Cum vice sermonis fratrem cognovit, & illi
  Pro nece complexus Iphigenia dedit.
Læta Deæ signum crudelia sacra perosæ
  Transtulit ex illis in meliora locis.
Hæc igitur regio, magni penetralia mundi,
  Quam fugere homines Diq;, propinqua mihi est.
Atque meam terram prope sunt funebria sacra,
  Si modo Nasoni barbara terra sua est.
O utinam venti, quibus est ablatus Orestes,
  Placato referant & mea vela Deo!

ELEGIA V.

O Mihi dilectos inter sors prima sodales,
  Unica fortunis ara reperta meis:
Cujus ab alloquiis anima hæc moribunda revixit,
  Ut vigil infusa Pallade flamma solet;
Qui veritus non es portus aperire fideles,
  Fulmine percussæ confugiumque rati:
Cujus eram censu non me sensurus egentem,
  Si Cęsar patrias eripuisset opes:
Temporis oblitum dum me rapit impetus hujus,
  Excidit heu nomen quam mihi pęne tuum!
Te tamen agnoscis, tactusque cupidine laudis,
  Ille ego sum, cuperes dicere posse palam.
Certè ego si sineres, titulum tibi reddere vellem,
  Et raram famæ conciliare fidem.
Ne noceam grato vereor tibi carmine, neve
  Intempestivus nominis obstet honos.
Quod licet & tutum est, intra tua pectora gaude,
  Meque tui memorem, teque fuisse mei.
Utque facis remis ad opem luctare ferendam,

Dum veniat placido mollior ira Deo:
Et tutare caput nulli servabile; si non
Qui mersit Stygia, sublevet illud, aqua.
Teque, quod est rarum, præsta constanter ad omne
Indeclinatæ munus amicitiæ.
Sic tua processus habeat Fortuna perennes:
Sic ope non egeas ipse, juvesque tuos.
Sic æquet tua nupta virum bonitate perenni;
Incidat & vestro rara querela toro:
Diligat & semper socius te sanguinis illo,
Quo pius affectu Castora frater amat.
Sic juvenis, similisque tibi sit natus, & illum
Moribus agnoscat quilibet esse tuum.
Sic socerum faciat tæda te nata jugali;
Nec tardum juveni det tibi nomen avi.

ELEGIA VI.

TEmpore ruricolæ patiens fit taurus aratri,
Præbet & incurvo colla premenda jugo:
Tempore paret equus lentis animosus habenis,
Et placido duros accipit ore lupos.
Tempore Pœnorum compescitur ira leonum:
Nec feritas animo, quæ fuit ante, manet.
Quæque sui monitis obtemperat Inda magistri
Bellua, servitium tempore victa subit.
Tempus, ut extentis tumeat facit uva racemis,
Vixque merum capiant grana, quod intus habent.
Tempus & in canas semen producit aristas:
Et ne sint tristi poma sapore facit.
Hoc tenuat dentem terras renovantis aratri,
Hoc rigidos silices, hoc adamanta terit,
Hoc etiam sævas paulatim mitigat iras:
Hoc minuit luctus, mœstaque corda levat.
Cuncta potest igitur tacito pede lapsa vetustas,
Præterquam curas attenuare meas.
Ut patria careo, bis frugibus area trita est:
Dissiluit nudo pressa bis uva pede.
Nec quæsita tamen spatio patientia longo est;
Mensque mali sensum nostra recentis habet.
Scilicet & veteres fugiunt juga curva juvenci.
Et domitus fræno sæpe repugnat equus.
Tristior est etiam præsens ærumna priore:
Ut sit enim sibi par, crevit, & aucta mora est.
Nec

Nec tam nota mihi quàm sunt, mala nostra fuerunt:
Sed magis hoc, quo sunt cognitiora, gravant.
Est quoque non minimum vires afferre recentes:
Nec præconsumptum temporis esse malis.
Fortior in fulva novus est luctator arena,
Quàm cui sunt tarda brachia fessa mora.
Integer est nitidis melior gladiator in armis,
Quam cui tela suo sanguine tincta rubent.
Fert bene præcipites navis modo facta procellas:
Quamlibet exiguo solvitur imbre vetus.
Nos quoque quæ ferimus, tulimus patientius ante;
Et mala sunt longo multiplicata die.
[Credite, deficio, nostroque a corpore quantum
Auguror, accedunt tempora parva malis.]
Nam neque sunt vires, nec qui color esse solebat:
Vixque habeo tenuem, quæ tegat ossa, cutem.
Corpore sed mens est ægro magis ægra, malique
In circumspectu stat sine fine sui.
Urbis abest facies, absunt mea cura sodales:
Et, qua nulla mihi carior, uxor abest.
Vulgus adest Scythicum, braccataq; turba Getarum.
Sic male, quæ video, non videoque nocent.
Una tamen spes est, quæ me soletur in istis:
Hæc fore morte mea non diuturna mala.

E L E G I A VII.

BIs me Sol adiit gelidæ post frigora brumæ,
Bisque suum tacto Pisce peregit iter,
Tempore tam longo cur non tua dextera versus
Quamlibet in paucos officiosa fuit?
Cur tua cessavit pietas, scribentibus illis,
Exiguus nobis cum quibus usus erat?
Cur quoties alicui chartæ sua vincula demsi;
Illam speravi nomen habere tuum?
Di faciant, ut sæpe tua sit epistola dextra
Scripta, sed è multis reddita nulla mihi?
Quod precor, esse liquet credam prius ora Medusæ
Gorgonis anguineis cincta fuisse comis:
Esse canes utero sub virginis: esse Chimæram,
A truce quæ flammis separet angue leam:
Quadrupedesq; hominū cum pectore pectora jūctos,
Tergeminumque virum, tergeminumq; canem:
Sphingaque, & Harpyias, serpentipedesq; Gigantas:

Centimanumque Gygen, semibovemque virum:
Hæc ego cuncta priùs, quàm te, carissime, credam
Mutatum curam deposuisse mei.
Innumeri montes inter me teque, viæque;
Fluminaque, & campi, nec freta pauca, jacent.
Mille potest causis, à te quæ littera sæpe
Missa sit, in nostras nulla venire manus.
Mille tamen causas scribendo vince frequenter:
Excusem ne te semper, amice, mihi.

ELEGIA VIII.

JAm mea cygneas imitantur tempora plumas,
Inficit & nigras alba senecta comas:
Jam subeunt anni fragiles, & inertior ætas:
Jamque parum firmo me mihi ferre grave est.
Nunc erat, ut posito deberem fine laborum
Vivere, me nullo sollicitante metu:
Quæque meæ semper placuerunt otia menti,
Carpere; & in studiis molliter esse meis:
Et parvam celebrare domum, veteresque Penates;
Et quæ nunc domino rura paterna carent:
[Inque sinu dominæ, carisque nepotibus, inque
Securus patria consenuisse mea]
Hæc mea sic quondam peragi speraverat ætas:
Hos ego sic annos ponere dignus eram.
Non ita Dis visum: qui me terraque marique
Actum Sarmaticis exposuere locis.
In cava ducuntur quassæ navalia puppes,
Ne temerè in mediis dissoluantur aquis.
(Ne cadat, & multas palmas inhonestet adeptas,
Languidus in pratis gramina carpit equus.)
Miles, ut emeritis non est satis utilis annis,
Ponit ad antiquos, quæ tulit arma, Lares.
Sic igitur tarda vires minuente senecta,
Me quoque donari jam rude, tempus erat.
Tempus erat. nec me peregrinum ducere cælum,
Nec siccam Getico fonte levare sitim:
Sed modo, quos habui, vacuum secedere in hortos:
Nunc hominum visu rursus, & Urbe frui.
Sic animo quondam non divinante futura
Optabam placidè vivere posse senex.
Fata repugnarunt: quæ, cum mihi tempora prima
Mollia præbuerint, posteriora gravant.

Jam-

Jamque, decem lustris omni sine labe peractis,
Parte premor vitæ deteriore meæ.
Nec procul à metis, quas pæne tenere videbar,
Curriculo gravis est facta ruina meo.
Ergo illum demens in me sævire coegi,
Mitius immensus quo nihil orbis habet?
Ipsaque delictis victa est clementia nostris:
Nec tamen errori vita negata meo?
Vita procul patria peragenda sub axe Boreo,
Qua maris Euxini terra sinistra jacet.
Hoc mihi si Delphi, Dodonaque diceret ipsa:
Esse viderentur vanus uterque locus.
(Nil adeo validum est, adamas licet alliget illud,
Ut maneat rapido firmius igne Jovis.)
Nil ita sublime est, supraque pericula tendit,
Non sit ut inferius suppositumque Deo.
Nam quamquam vitio pars est contracta malorum,
Plus tamen exitii numinis ira dedit.
At vos admoniti nostris quoque casibus este,
Æquantem Superos emeruisse virum.

ELEGIA IX.

Si licet, & pateris, nomen facinusque tacebo,
Et tua Lethæis acta dabuntur aquis:
Nostraque vincetur lacrymis clementia seris.
Fac modò te pateat pœnituisse tui.
Fac modò te damnes, cupiasque eradere vitæ
Tempora, si possis, Tisiphonæa tuæ.
Sin minus, & flagrant odio tua pectora nostro;
Induet infelix arma coacta dolor.
Sim licet extremum, sicut sum, missus in orbem;
Nostra suas istuc porriget ira manus.
Omnia, si nescis, Cæsar mihi jura reliquit:
Et sola est patria pœna carere mea.
Et patriam, modò sit sospes, speramus ab illo.
Sæpe Jovis telo quercus adusta viret.
Denique vindictæ si sit mihi nulla facultas;
Pierides vires & sua tela dabunt.
Ut Scythicis habitem longe submotus in oris,
Siccaque sint oculis proxima signa meis:
Nostra per immensas ibunt præconia gentes;
Quodque querar, notum, qua patet orbis, erit.
Ibit ad occasum, quicquid dicemus, ab ortu:

Testis

Testis & Hesperiæ vocis Eous erit.
Trans ego tellurem, trans latas audiar undas;
Et gemitus vox est magna futura mei.
Nec tua te sontem tantummodo secula norint;
Perpetuæ crimen posteritatis eris.
Jam feror in pugnas, & nondum cornua sumsi.
Nec mihi sumendi caussa sit ulla, velim.
Circus adhuc cessat: spargit tamen acer arenam
Taurus, & infesto jam pede pulsat humum.
Hoc quoque, quam volui, plus est, cane, Musa, receptus;
Dum licet huic nomen dissimulare suum.

ELEGIA X.

ILle ego, qui fuerim, tenerorum lusor amorum;
Quem legis, ut noris, accipe, posteritas.
Sulmo mihi patria est gelidis uberrimus undis,
Millia qui novies distat ab urbe decem.
Editus hic ego sum: necnon, ut tempora noris,
Cum cecidit fato Consul uterque pari.
Si quid & à proavis usque est vetus ordinis hæres
Non modo Fortunæ munere factus eques.
Nec stirps prima fui; genito jam fratre creatus;
Qui tribus ante quater mensibus ortus erat.
Lucifer amborum natalibus adfuit idem:
Una celebrata est per duo liba dies.
Hæc est armiferæ festis de quinque Minervæ,
Quæ fieri pugna prima cruenta solet.
Protinus excolimur teneri, curaque parentis
Imus ad insignes Urbis ab arte viros.
Frater ad eloquium viridi tendebat ab ævo,
Fortia verbosi natus ad arma Fori.
At mihi jam puero cælestia sacra placebant;
Inque suum furtim Musa trahebat opus.
Sæpe pater dixit, Studium quid inutile tentas?
Mæonides nullas ipse reliquit opes.
Motus eram dictis: totoque Helicone relicto,
Scribere conabar verba soluta modis.
Sponte sua carmen numeros veniebat ad aptos;
Et, quod tentabam dicere, versus erat.
Interea, tacito passu labentibus annis,
Liberior fratri sumta, mihique toga est:
Induiturque humeris cum lato purpura clavo:
Et studium nobis, quod fuit ante, manet.
Jam

Jamque decem vitæ frater geminaverat annos,
Cum perit; & cœpi parte carere mei.
Cœpimus & teneræ primos ætatis honores;
Eque viris quondam pars tribus una fui.
Curia restabat: clavi mensura coacta est.
Majus erat nostris viribus illud onus.
Nec patiens corpus, nec mens fuit apta labori,
Sollicitæque fugax ambitionis eram:
Et petere Aoniæ suadebant tuta sorores.
Otia judicio semper amata meo.
Temporis illius colui fovique poetas;
Quotque aderant vates, rebar adesse Deos.
Sæpe suas volucres legit mihi grandior ævo,
Quæque necet serpens, quæ juvet herba, Macer.
Sæpe suos solitus recitare Propertius ignes;
Jure sodalitii qui mihi junctus erat.
Ponticus Heroo, Bassus quoque clarus Jambo
Dulcia convictus membra fuere mei.
Et tenuit nostras, numerosus Horatius aures;
Dum ferit Ausonia carmina culta lyra.
Virgilium vidi tantum: nec avara Tibullo
Tempus amicitiæ fata dedere meæ.
Successor fuit hic tibi, Galle; Propertius illi.
Quartus ab his serie temporis ipse fui.
Utque ego majores, sic me coluere minores:
Notaque non tarde facta Thalia mea est.
Carmina cum primùm populo juvenilia legi;
Barba resecta mihi bisve semelve fuit.
Moverat ingenium totam cantata per Urbem.
Nomine non vero dicta Corinna mihi.
Multa quidem scripsi; sed quæ vitiosa putavi,
Emendaturis ignibus ipse dedi. [mavi
Tum quoque cum fugerem, quædam placitura cre-
Iratus studio carminibusque meis.
Molle, Cupidineis nec inexpugnabile telis
Cor mihi, quodque levis caussa moveret, erat.
Cum tamen hoc essem, minimoque accenderet igni;
Nomine sub nostro fabula nulla fuit.
Pæne mihi puero nec digna, nec utilis uxor
Est data: quæ tempus perbreve nupta fuit.
Illi successit, quamvis sine crimine, conjux;
Non tamen in nostro firma futura toro.
Ultima, quæ mecum seros permansit in annos,
Su-

Sustinuit conjux exulis esse viri.
Filia bis prima mea me fœcunda juventa;
Sed non ex uno conjuge, fecit avum.
Et jam complerat genitor sua fata; novemque
Addiderat lustris altera lustra novem.
Non aliter flevi, quam me fleturus ademtum
Ille fuit. matri proxima justa tuli.
Felices ambo, tempestiveque sepulti,
Ante diem pœnæ quod periere meæ!
Me quoque felicem, quod non viventibus illis
Sum miser; & de me quod doluere nihil!
Si tamen extinctis aliquid, nisi nomina, restat,
Et gracilis structos effugit umbra rogos;
Fama, parentales, si vos mea contigit, umbræ;
Et sunt in Stygio crimina nostra foro;
Scite, precor, caussam (nec vos mihi fallere fas est)
Errorem jussæ, non scelus, esse fugæ.
Manibus id satis est. ad vos studiosa revertor
Pectora, qui vitæ quæritis acta meæ.
Jam mihi canities, pulsis melioribus annis,
Venerat, antiquas miscueratque comas:
Postque meos ortos Pisæa vinctus oliva
Abstulerat decies præmia victor eques:
Cum maris Euxini positos ad læva Tomitas
Quærere me læsi Principis ira jubet.
Caussa meæ cunctis nimium quoque nota ruinæ,
Indicio non est testificanda meo.
Quid referam comitumque nefas? famulosque nocentes?
Ipsa multa tuli non leviora fuga.
Indignata malis mens est succumbere; seque
Præstitit invictam viribus usa suis;
Oblitusque mei, ductæque per otia vitæ,
Insolita cepi temporis arma manu.
Totque tuli terra casus pelagoque, quot inter
Occultum stellæ conspicuumque polum.
Tacta mihi tandem longis erroribus acto
Juncta pharetratis Sarmatis ora Getis.
Hic ego, finitimis quamvis circumsonor armis,
Tristia, quo possum, carmine fata levo.
Quod, quamvis nemo est, cujus referatur ad aures:
Sic tamen absumo decipioque diem.
Ergo, quod vivo, durisque laboribus obsto,
Nec me sollicitæ tædia lucis habent.

Gra-

Gratia, Musa, tibi. nam tu solatia praebes;
Tu curae requies, tu medicina mali:
Tu dux, tu comes es: tu nos abducis ab Istro;
In medioque mihi das Helicone locum.
Tu mihi (quod rarum) vivo sublime dedisti
Nomen; ab exsequiis quod dare Fama solet.
Nec, qui detractat praesentia, Livor iniquo
Ullum de nostris dente momordit opus.
Nam tulerint magnos cum saecula nostra poetas;
Non fuit ingenio Fama maligna meo.
Cumq; ego praeponam multos mihi; non minor illis
Dicor: & in toto plurimus orbe legor.
Si quid habent igitur vatum praesagia veri;
Protinus ut moriar, non ero, terra, tuus.
Sive favore tuli, sive hanc ego carmine famam
Jure; tibi grates, candide lector, ago.

TRISTIUM

LIBER V.

ELEGIA I.

HUnc quoque de Getico, nostri studiose, libellum
Littore, praemissis quattuor adde meis.
Hic quoque talis erit, qualis Fortuna poetae.
Invenies toto carmine dulce nihil.
Flebilis ut noster status est, ita flebile carmen;
Materiae scripto conveniente suę.
Integer & laetus laeta & juvenilia lusi:
Illa tamen nunc me composuisse piget.
Ut cecidi, subiti perago praeconia casus;
Sumque argumenti conditor ipse mei.
Utque jacens ripa deflere Caystrius ales
Dicitur ore suam deficiente necem:
Sic ego Sarmaticas longe projectus in oras
Efficio tacitum ne mihi funus eat.
Delicias si quis lascivaque carmina quaerit;
(Praemoneo nunquam scripta quod ista legat.)
Aptior huic Gallus, blandique Propertius oris,
Aptior ingenium come Tibullus erit.
Atque utinam numero ne nos essemus in isto!

Hei mihi! cur unquam Musa jocata mea est?
Sed dedimus pœnas: Scythicique in finibus Istri
Ille pharetrati lusor Amoris abest.
Quod superest, animos ad publica carmina flexi;
Et memores jussi nominis esse sui.
Si tamen è vobis aliquis tam multa requiret,
Unde dolenda canam: multa dolenda tuli.
Non hæc ingenio, non hæc componimus arte.
Materia est propriis ingeniosa malis.
Et quota Fortunæ pars est in carmine nostræ?
Felix, qui patitur, quæ numerare valet!
Quot frutices silvæ, quot flavas Tybris arenas,
Mollia quot Martis gramina campus habet;
Tot mala pertulimus: quorum medicina, quiesque
Nulla, nisi in studio, Pieridumque mora est.
Quis tibi, Naso, modus lacrymosi carminis? inquis.
Idem, Fortunæ qui modus hujus erit.
Quod querar, illa mihi pleno de fonte ministrat;
Nec mea sunt, fati verba sed ista mei.
At mihi si cara patriam cum conjuge reddas;
Sint vultus hilares, simque quod ante fui.
Lenior invicti si sit mihi Cæsaris ira;
Carmina lætitiæ jam tibi plena dabo.
Nec tamen ut lusit, rursus mea littera ludet:
Sit semel illa joco luxuriata suo.
Quod probet ipse, canam: pœnę modò parte levata
Barbariem, rigidos effugiamque Getas.
Interea nostri quid agant, nisi triste, libelli?
Tibia funeribus convenit ista meis.
At poteras, inquis, melius mala ferre silendo;
Et tacitus casus dissimulare tuos.
Exigis, ut nulli gemitus tormenta sequantur;
Acceptoque gravi vulnere flere vetas.
Ipse Perilleo Phalaris permisit in ære
Edere mugitus, & bovis ore queri.
Cùm Priami lacrymis offensus non sit Achilles;
Tu fletus inhibes, durior hoste, meos.
Cum faceret Nioben orbam Latonia proles,
Non tamen & siccas jussit habere genas.
Est aliquid, fatale malum per verba levari:
Hoc querulam Prognen Halcyonemque facit.
Hoc erat, in gelido quare Pæantius antro
Voce fatigaret Lemnia saxa sua.

Stran-

Strangulat inclusus dolor, atque exæstuat intus,
Cogitur & vires multiplicare suas.
Da veniam potiùs; vel totos tolle libellos:
Si mihi quod prodest, hoc tibi, lector, obest.
Sed neque obesse potest ulli: nec scripta fuerunt
Nostra, nisi auctori perniciosa suo.
At mala sunt fateor. quis te mala sumere cogit?
Aut quis deceptum ponere sumta vetat?
Ipse nec emendo: sed ut hic deducta legantur.
Non sunt illa suo barbariora loco.
Nec me Roma suis debet conferre poetis.
Inter Sauromatas ingeniosus ero.
Denique nulla mihi captatur gloria, quæque
Ingenio stimulos subdere Fama solet.
Nolumus assiduis animum tabescere curis:
Quæ tamen irrumpunt, quoque vetantur, eunt.
Cur scribam, docui: cur mittam, quæritis istos?
Vobiscum cupio quolibet esse modo.

ELEGIA II.

ECquid, ut è Ponto nova venit Epistola, palles?
Et tibi sollicita solvitur illa manu?
Pone metum; valeo. corpusque, quod ante laborum
Impatiens nobis invalidumque fuit,
Sufficit; atque ipso vexatum induruit usu.
An magis infirmo non vacat esse mihi?
Mens tamen ægra jacet, nec tempore robora sumsit:
Affectusque animi, qui fuit ante, manet.
Quæque mora spatioque suo coitura putavi
Vulnera: non aliter, quam modo facta dolent.
Scilicet exiguis prodest annosa vetustas,
Grandibus accedunt tempore damna malis.
Pæne decem totis aluit Pæantius annis
Pestiferum tumido vulnus ab angue datum.
Telephus æterna consumtus tabe perisset,
Si non, quæ nocuit, dextra tulisset opem.
Et mea, si facinus nullum commisimus, opto
Vulnera qui fecit, facta levare velit.
Contentusque mei jam tandem parte laboris,
Exiguum pleno de mare demat aquæ.
Detrahat ut multum, multum restabit acerbi:
Parsque meæ pœnæ totius instar erit.
Littora quot conchas, quot amœna rosaria flores,

Quot-

Quotve soporiferum grana papaver habet;
Silva feras quot alit, quot piscibus unda natatur;
Quot tenerum pennis aera pulsat avis:
Tot premor adversis. quæ si comprendere coner,
Icariæ numerum dicere coner aquæ.
Utque viæ casus, ut amara pericula ponti,
Ut taceam strictas in mea fata manus;
Barbara me tellus, orbisque novissima magni
Sustinet, & sævo cinctus ab hoste locus.
Hinc ego traijcerer (neq; enim mea culpa cruenta est)
Esset, quæ debet, si tibi cura mei.
Ille Deus, bene quo Romana potentia nixa est,
Sæpe suo victor lenis in hoste fuit.
Quid dubitas? quid tuta times? accede, rogaque.
Cæsare nil ingens mitius orbis habet. (quunt
Me miserum! quid agam. si proxima quæque relin-
Subtrahis effracto tu quoque colla jugo?
Quo ferar; unde petam lapsis solatia rebus?
Anchora jam nostram non tenet ulla ratem.
Viderit: ipse sacram quamvis invisus ad aram
Confugiam: nullas submovet ara manus.
Alloquor en absens præsentia numina supplex:
Si fas est homini cum Jove posse loqui.
Arbiter imperii, quo certum est sospite cunctos
Ausoniæ curam gentis habere Deos:
O decus, ò patriæ per te florentis imago;
O vir non ipso, quem regis, orbe minor;
Sic habites terras, & te desideret æther!
Sic ad pacta tibi sidera tardus eas!
Parce, precor: minimamque tuo de fulmine partem
Deme. satis pœnæ, quod superabit, erit.
Ira quidem moderata tua est; vitamque dedisti:
Nec mihi jus civis, nec mihi nomen abest.
Nec mea concessa est aliis Fortuna: nec exsul
Edicti verbis nominor ipse tui.
Omniaque hæc timui, quia me meruisse videbam:
Sed tua peccato lenior ira meo est.
Arva relegatum jussisti visere Ponti,
Et Scythicum profuga findere puppe fretum.
Jussus ad Euxini deformia littora veni
Æquoris. hæc gelido terra sub axe jacet.
Nec me tam cruciat nunquam sine frigore cælum
Glebaque canenti semper obusta gelu;

Nesciaque est vocis quod barbara lingua Latinæ :
Graiaque quod Getico victa loquela sono :
Quam quod finitimo cinctus premor undiq; Marte ;
Vixque brevis tutum murus ab hoste facit.
Pax tamen interdum, Pacis fiducia nunquam est.
Sic hic nunc patitur, nunc timet arma, locus.
Hinc ego dum muter, vel me Zanclæa Charybdis
Devoret, atque suis ad Styga mittat aquis :
Vel rapidæ flammis urar patienter in Ætnæ :
Vel freta Leucadii mittar in alta Dei.
Quod petitur, pœna est: neque enim miser esse recuso;
Sed precor, ut possim tutius esse miser.

ELEGIA III.

ILla dies hæc est, qua te celebrare poetæ,
(Si modò non fallunt tempora) Bacche, solent;
Festaque odoratis innectunt tempora sertis,
Et dicunt laudes ad tua vina tuas.
Inter quos memini, dum me mea fata sinebant,
Non invisa tibi pars ego sæpe fui :
Quem nunc suppositum stellis Cynosuridos Ursæ
Juncta tenet crudis Sarmatis ora Getis.
Quique prius mollem vacuamque laboribus egi
In studiis vitam, Pieridumque choro ;
Nunc procul à patria Geticis circumsonor armis,
Multa priùs pelago, multaque passus humo.
Sive mihi casus, sive hoc dedit ira Deorum ;
Nubila nascenti seu mihi Parca fuit :
Tu tamen è sacris hederæ cultoribus unum
Numine debueras sustinuisse tuo.
An dominæ fati quidquid cecinere sorores,
Omne sub arbitrio desinit esse Deum?
Ipse quoque æthereas meritis invectus es arces ;
Qua non exiguo facta labore via est.
Nec patria est habitata tibi : sed ad usque nivosum
Strymona venisti, Marticolamque Geten :
Persidaque, & lato spatiantem flumine Gangen,
Et quascunque bibit discolor Indus aquas.
Scilicet hanc legem nentes fatalia Parcæ
Stamina bis genito bis cecinere tibi.
Me quoque, si fas est exemplis ire Deorum,
Ferrea sors vitæ difficilisque premit.
Illo nec levius cecidi; quem magna locutum

Rep-

Reppulit à Thebis Juppiter igne suo.
Ut tamen audisti percussum fulmine vatem,
Admonitu matris condoluisse potes.
Et potes, aspiciens circum tua sacra poetas,
Nescio quis nostri, dicere, cultor abest.
Fer, bone Liber, opem: sic altam degravet ulmum
Vitis, & incluso plena sit uva mero.
Sic tibi cum Bacchis Satyrorum gnava juventus
Adsit, & attonito non taceare sono.
Ossa bipenniferi sic sint male pressa Lycurgi:
Impia nec pœna Pentheos umbra vacet.
Sic micet æternum, vicinaque sidera vincat
Conjugis in cælo Cressa Corona tuæ.
Huc ades, & casus releves, pulcherrime, nostros;
Unum de numero me memor esse tuo.
Sunt Dis inter se commercia. flectere tenta
Cæsareum numen numine, Bacche, tuo.
Vos quoque, consortes studii pia turba poetæ,
Hęc eadem sumto quisque rogate mero.
Atque aliquis vestrum, Nasonis nomine dicto,
Deponat lacrymis pocula mista suis:
Admonitusque mei, cum circumspexerit omnes,
Dicat, ubi est nostri pars modo Naso chori?
Idque ita; si vestrum merui candore favorem:
Nullaque judicio littera læsa meo est.
Si, veterum dignè veneror cum scripta virorum,
Proxima non illis esse minora reor.
Sic igitur dextro faciatis Apolline carmen:
Quod licet, inter vos nomen habete meum.

ELEGIA. IV.

Littore ab Euxino Nasonis epistola veni,
Lassaque facta mari, lassaque facta via.
Qui mihi flens dixit, Tu, cui licet, aspice Romam:
Heu quanto melior sors tua sorte mea!
Flens quoque me scripsit: nec qua signabar, ad os est
Ante, sed ad madidas gemma relata genas.
Tristitiæ causam si quis cognoscere quærit;
Ostendi solem postulat ille sibi.
Nec frondem in sylvis, nec aperto mollia prato
Gramina, nec pleno flumine cernit aquas.
Quid Priamus doleat, mirabitur Hectore rapto;
Quidve Philoctetes ictus ab angue gemat.

(Di facerent utinam, talis status esset in illo,
Ut non tristitiæ caussa dolenda foret.)
Fert tamen, ut debet, casus patienter amaros;
More nec indomiti fræna recusat equi.
Nec fore perpetuam sperat sibi numinis iram,
Conscius in culpa non scelus esse sua.
Sæpe refert, sit quanta Dei clementia: cujus
Se quoque in exemplis annumerare solet.
Nam quod opes teneat patrias, quod nomina civis;
Denique quod vivat, munus habere Dei.
Te tamen, ò, si quid credis mihi carior, ille,
Omnibus, in toto pectore semper habet.
Teque Menœtiaden, te qui comitavit Orestem,
Te vocat Ægiden, Eurialumque suum.
Nec patriam magis ille suam desiderat, & quæ
Plurima cum patria sentit abesse sua;
Quàm vultus, oculosque tuos, ò dulcior illo
Melle, quod in ceris Attica ponit apis!
Sæpe etiam mœrens tempus reminiscitur illud,
Quod non præventum morte fuisse dolet.
Cumque alii fugerent subitæ contagia cladis,
Nec vellent istæ limen adire domus;
Te sibi cum paucis meminit mansisse fidelem:
Si paucos aliquis tresve, duosve vocat.
Quamvis attonitus, sensit tamen omnia: nec te
Se minus adversis indoluisse suis.
Verba solet, vultumque tuum, gemitusque referre;
Et te flente suos emaduisse sinus.
Quam sibi præstiteris, qua consolatus amicum
Sis ope; solandus cum simul ipse fores.
Pro quibus affirmat fore se memoremque, piumque;
Sive diem videat, sive tegatur humo.
Per caput ipse suum solitus jurare tuumque,
Quod scio non illi vilius esse suo,
Plena tot ac tantis referetur gratia factis;
Nec sinet ille tuos littus arare boves.
Fac modò constanter profugum tueare. quod ille,
Qui bene te novit, non rogat; ipsa rogo.

ELEGIA V.

ANnuus assuetum Dominæ natalis honorem
Exigit. ite manus ad pia sacra meæ.
Sic quondam festum Laertius egerit heros

For-

Forsan in extremo conjugis orbe diem.
Lingua favens adsit longorum oblita malorum:
Quæ (puto) dedidicit jam bona verba loqui.
Quæque semel toto vestis mihi sumitur anno,
Sumatur fatis discolor alba meis.
Araque gramineo viridis de cespite fiat;
Et velet tepidos nexa corona focos.
Da mihi thura, puer, pingues facientia flammas,
Quodque pio fusum stridat in igne merum.
Optime natalis, quamvis procul absumus, opto
Candidus huc venias, dissimilisque meo.
Sique quod instabat dominæ miserabile vulnus;
Sit perfuncta meis tempus in omne malis.
Quæq;gravi nuper plus quàm quassata procella est,
Quod superest, tutum per mare navis eat.
Illa domo, nataque sua, patriaque fruatur:
Erepta hæc uni sit satis esse mihi.
Quatenus & non est in caro conjuge felix,
Pars vitæ tristi cetera nube vacet.
Vivat, ametque virum, quoniam sic cogitur, absens:
Consumatque annos, sed diuturna, suos.
Adjicerem & nostros: sed ne contagia fati
Corrumpant timeo, quos agit ipsa, mei.
Nil homini certum est. fieri quis posse putaret,
Ut facerem in mediis hæc ego sacra Getis?
Aspice ut aura tamen fumos è thure coortos
In partes Italas & loca dextra ferat.
Sensus inest igitur nebulis, quas exigit ignis;
Consilium fugiunt cætera pæne meum.
Consilio, commune sacrum cum fiat in ara
Fratribus, alterna qui periere manu,
Ipsa sibi discors, tanquam mandetur ab illis,
Scinditur in partes atra favilla duas.
Hoc (memini) quondam fieri non posse loquebar:
Et me Battiades judice falsus erat.
Omnia nunc credo: cum tu consultus ab Arcto.
Terga vapor dederis, Ausoniamque petas.
Hæc igitur lux est: quæ si non orta fuisset,
Nulla fuit misero festa videnda mihi.
Edidit hæc mores illis heroisin æquos,
Queis erat Eetion Icariusque pater.
Nata pudicitia est, mores, probitasque, fidesque:
At non sunt ista gaudia nata die.

Sed

Sed labor, & curæ, fortunaque moribus impar:
  Justaque de viduo pæne querela toro.
Scilicet adversis probitas exercita rebus
  Tristi materiam tempore laudis habet.
Si nihil infesti durus vidisset Ulysses;
  Penelope felix, sed sine laude, foret.
Victor Echionias si vir penetrasset in arces,
  Forsitan Evadnen vix sua nosset humus.
Cum Pelia tot sint genitæ; cur nobilis una est?
  Nupta fuit misero nempe quod una viro.
Effice, ut Iliacas tangat prior alter arenas;
  Laodamia nihil cur referatur erit.
Et tua, quod mallem, pietas ignota maneret,
  Implessent venti si mea vela sui.
Di tamen, & Cæsar Dis accessure, sed olim,
  Æquarint Pylios cum tua fata dies;
Non mihi, qui pœnam fateor meruisse, sed illi
  Parcite, quæ nullo digna dolore dolet.

ELEGIA VI.

TU quoque nostrarum quondam fiducia rerum,
  Qui mihi confugium, qui mihi portus eras;
Tu quoque suscepti curam dimittis amici,
  Officiique pium tam cito ponis onus?
Sarcina sum, fateor; quam si tu tempore duro
  Depositurus eras, non subeunda fuit.
Fluctibus in mediis navem, Palinure, relinquis?
  Ne fuge; neve tua sit minor arte fides.
Nunquid Achilleos inter fera prælia fidi
  Deseruit levitas Automedontis equos?
Quem semel excepit, nunquid Podalirius ægro
  Promissam medicæ non tulit artis opem?
Turpius ejicitur, quam non admittitur, hospes.
  Quæ patuit, dextræ firma sit ara meæ.
Nil, nisi me solum, primò tutatus es: at nunc
  Me pariter serva, judiciumque tuum.
Si modo non aliqua est in me nova culpa; tuamque
  Mutarunt subitò crimina nostra fidem.
Spiritus hic, Scythica quem non bene ducimus aura,
  Quod cupio, membris exeat ante meis;
Quam tua delicto stringantur pectora nostro,
  Et videar meritò vilior esse tibi.
Non adeo toti fatis urgemur iniquis,

Ut mea sit longis mens quoque mota malis.
Finge tamen motam, quoties Agamemnone natum
Dixisse in Pyladen verba proterva putas ?
Nec procul à vero est, quòd vel pulsarit amicum.
Mansit in officiis non minus ille suis.
(Hoc est cum miseris solum commune beatis,
Ambobus tribui quod solet obsequium.)
Ceditur & cœcis, & quos prætexta verendos
Virgaque cum verbis imperiosa facit.
Si mihi non parcis, fortunæ parcere debes.
Non habet in nobis ullius ira locum.
Elige nostrorum minimum de parte laborum:
Isto, quo quereris, grandius illud erit.
Quam multa madidæ celebrantur arundine fossæ,
Florida quàm multas Hybla tuetur apes;
Quam multæ gracili terrena sub horrea ferre
Limite formicæ grana reperta solent;
Tam me circumstant densorum turba malorum:
Crede mihi; vero est nostra querela minor.
His qui contentus non est; in littus arenas,
In segetem spicas, in mare fundat aquas.
Intempestivos igitur compesce timores;
Vela nec in medio desere nostra mari.

ELEGIA VII.

Quam legis, ex illa tibi venit epistola terra,
Latus ubi æquoreis additur Ister aquis:
Si tibi contingit cum dulci vita salute;
Candida fortunæ pars manet una meæ.
Scilicet, ut semper, quid agam, carissime, quæris:
Quamvis hoc vel me scire tacente potes.
Sum miser. hæc brevis est nostrorùm summa malorum:
(Quisquis & offenso Cæsare vivet, erit.)
Turba Tomitanæ quæ sit regionis, & inter
Quos habitem mores; discere cura tibi est?
Mista sit hæc quamvis inter Grajosque, Getasque:
A male pacatis plùs trahit ora Getis.
Sarmaticæ major Geticæque frequentia gentis
Per medias in equis itque reditque vias.
In quibus est nemo, qui non coryton, & arcum,
Telaque vipereo lurida felle gerat.
Vox fera, trux vultus, verissima Martis imago:

Non

Non coma, non ulla barba resecta manu.
Dextera non segnis fixo dare vulnera cultro,
  Quem vinctum lateri barbarus omnis habet.
Vivit in his eheu tenerorum oblitus amorum;
  Hos videt, hos vates audit, amice, tuus!
Atque utinam vivas, & non moriaris in illis!
  Absit ab invisis & tamen umbra locis!
Carmina quod pleno saltari nostra Theatro,
  Versibus & plaudi scribis, amice, meis,
Nil equidem feci (tu scis hoc ipse) theatris:
  Musa nec in plausus ambitiosa mea est.
Nec tamen ingratum est quodcunque oblivia nostri
  Impedit, & profugi nomen in ora refert.
Quamvis interdum, quæ me læsisse recordor,
  Carmina devoveo, Pieridasque meas:
Cum bene devovi; nequeo tamen esse sine illis:
  Vulneribusque meis tela cruenta sequor.
Quæque modo Euboicis lacerata est fluctibus; audet
  Graja Caphaream currere puppis aquam.
Nec tamen ut lauder vigilo, curamque futuri
  Nominis, utilius quod latuisset, ago.
Detineo studiis animum, falloque dolores:
  Experior curis & dare verba meis.
Quid potius faciam desertis solus in oris,
  Quamve malis aliam quærere coner opem?
Sive locum specto; locus est inamabilis; & quo
  Esse nihil toto tristius orbe potest.
Sive homines; vix sunt homines hoc nomine digni:
  Quamque lupi, sævæ plus feritatis habent.
Non metuunt leges, sed cedit viribus æquum;
  Victaque pugnaci jura sub ense jacent.
Pellibus & laxis arcent mala frigora braccis:
  Oraque sunt longis horrida tecta comis.
In paucis remanent Grajæ vestigia linguæ:
  Hæc quoque jam Getico barbara facta sono.
Ullus in hoc vix est populo, qui fortè Latinè
  Quælibet è medio reddere verba queat.
Ille ego Romanus vates, (ignoscite Musæ,)
  Sarmatico cogor plurima more loqui.
En pudet, & fateor: jam desuetudine longa
  Vix subeunt ipsi verba Latina mihi.
Nec dubito, quin sint & in hoc non pauca libello
  Barbara: non hominis culpa, sed ista loci.

Ne tamen Ausoniæ perdam commercia linguæ,
Et fiat patrio vox mea muta sono:
Ipse loquor mecum, desuetaque verba retracto;
Et studii repeto signa sinistra mei.
Sic animum, tempusque traho, meque ipse reduco,
A contemplatu submoveoque mali.
Carminibus quæro miserarum oblivia rerum:
Præmia si studio consequor ista, sat est.

ELEGIA VIII.

NOn adeo cecidi, quamvis abjectus, ut infra
Te quoque sim, inferius quo nihil esse potest.
Quæ tibi res animos in me facit, improbe? curve
Casibus insultas, quos potes ipse pati?
Nec mala te reddunt mitem, placidumque jacenti
Nostra, quibus possint illacrymare feræ?
Nec metuis dubio Fortunæ stantis in orbe
Numen, & exosæ verba superba Deæ?
Exiget at dignas ultrix Rhamnusia pœnas,
Imposito calcas quid mea fata pede?
Vidi ego navifragum qui riserat, æquore mergi:
Et, nunquam, dixi, justior unda fuit.
Vilia qui quondam miseris alimenta negarat,
Nunc mendicato pascitur ipse cibo.
Passibus ambiguis Fortuna volubilis errat,
Et manet in nullo certa, tenaxque loco:
Sed modo læta manet, vultus modo sumit acerbos,
Et tantùm constans in levitate sua est.
Nos quoque floruimus; sed flos erat ille caducus:
Flammaque de stipula nostra, brevisque fuit.
Neve tamen tota capias fera gaudia mente,
Non est placandi spes mihi nulla Dei.
Vel quia peccavi citra scelus, utque pudore
Non caret, invidia sic mea culpa caret:
Vel quia nil ingens, ad finem Solis ab ortu,
Illo, cui paret, mitius orbis habet.
Scilicet ut non est per vim superabilis ulli,
Molle cor ad timidas sic habet ille preces.
Exemploque Deum, quibus accessurus & ipse est,
(Cum pœnæ venia plura roganda petam.)
Si numeres anno Soles, & nubila toto,
Invenies nitidum sæpiùs isse diem.
Ergo ne nostra nimiùm lætere ruina,

Re-

Restitui quondam me quoque posse puta.
Posse puta fieri, lenito Principe, vultus
Ut videas media tristis in Urbe meos:
Utque ego te videam caussa graviore fugatum.
Hæc sunt à primis proxima vota mihi.

ELEGIA IX.

O Tua si sineres in nostris nomina poni
Carminibus; positus, quam mihi sæpe fores!
Te solum meriti canerem memor; inque libellis
Crevisset sine te pagina nulla meis.
Quid tibi deberem, tota sciretur in Urbe;
Exsul in amissa si tamen Urbe legor.
Te præsens mitem, te nosset serior ætas:
Scripta vetustatem si modo nostra ferent.
Nec tibi cessaret doctus bene dicere lector,
Hic tibi servato vate maneret honor.
Cæsaris est primum munus, quod ducimus auras:
Gratia post magnos est tibi habenda Deos.
Ille dedit vitam; tu, quam dedit ille, tueris,
Et facis accepto munere posse frui.
Cumque perhorruerit casus pars maxima nostros,
Pars etiam credi pertimuisse velit,
Naufragiumque meum tumulo spectarit ab alto,
Nec dederit nanti per freta sæva manum;
Seminecem Stygia revocasti solus ab unda.
Hoc quoq; quod memores possumus esse, tuū est.
Di tibi se tribuant cum Cæsare semper amicos,
Non potuit votum plenius esse meum.
Hæc meus argutis, si tu paterere, libellis
Poneret in multa luce videnda labor.
Se, quoq; nunc, quamvis est jussa quiescere, quin te
Nominet invitum, vix mea Musa tenet.
Utque canem pavidæ nactum vestigia cervæ
Luctantem frustra copula dura tenet.
Utque fores nondum reserati carceris acer.
Nunc pede, nunc ipsa fronte lacessit equus;
Sic mea lege data vincta atque inclusa Thalia
Per titulum vetiti nominis ire cupit.
Ne tamen officio memoris lædaris amici,
Parebo jussis (parce timere) tuis.
At non parerem, nisi si meminisse putares.
Hoc quod non prohibet vox tua; gratus ero.

Dumque (quod ò breve sit!) lumen solare videbo;
  Serviet officio spiritus iste tuo.

ELEGIA X.

UT sumus in Ponto, ter frigore constitit Ister,
  Facta est Euxini dura ter unda maris.
At mihi jam videor patria procul esse tot annis,
  Dardana quot Grajo Troja sub hoste fuit.
Stare putes; adeo procedunt tempora tarde:
  Et peragit lentis passibus annus iter.
Nec mihi solstitium quidquam de noctibus aufert;
  Efficit angustos nec mihi bruma dies.
Scilicet in nobis rerum natura novata est,
  Cumque meis curis omnia longa facit.
Num peragunt solitos communia tempora motus,
  Suntque magis vitæ tempora dura meæ?
Quem tenet Euxini mendax cognomine littus,
  Et Scythici verè terra sinistra freti.
Innumeræ circa gentes fera bella minantur;
  Quæ sibi non rapto vivere turpe putant.
Nil extra tutum est; tumulus defenditur ægrè
  Mœnibus exiguis, ingenioque loci.
Cum minimè credas, ut aves, densissimus hostis
  Advolat, & prædam vix bene visus agit.
Sæpe intra muros clausis venientia portis.
  Per medias legimus noxia tela vias.
Est igitur rarus qui rus colere audeat: isque
  Hac arat infelix, hac tenet arma manu.
Sub galea pastor junctis pice cantat avenis;
  Proque lupo pavidæ bella verentur oves.
Vix ope castelli defendimur: & tamen intus
  Mista facit Grajis barbara turba metum.
Quippe simul nobis habitat discrimine nullo
  Barbarus, & tecti plus quoque parte tenet.
Quos, ut non timeas, possis odisse, videndo
  Pellibus, & longa tempora tecta coma.
Hos quoque, qui geniti Graja creduntur ab urbe,
  Pro patrio cultu Persica bracca tegit.
Exercent illi sociæ commercia linguæ.
  Per gestum res est significanda mihi.
Barbarus hic ego sum; quia non intelligor ulli:
  Et rident stolidi verba Latina Getæ.
Meque palam de me tutò male sæpe loquuntur:

Foi-

Forsitan objiciunt exsiliumque mihi.
(Utque fit, in me aliquid, si quid dicentibus illis
Abnuerim quoties, annuerimque, putant.)
Adde, quòd injustum rigido jus dicitur ense:
Dantur & in medio vulnera sæpe foro.
O duram Lachesin, quæ tam grave sidus habenti
Fila dedit vitæ non breviora meæ!
(Quòd patriæ vultu, vestroque caremus amici;
Quòdque hic in Scythicis finibus esse queror:)
Utraque pœna gravis: merui tamen urbe carere;
Non merui tali forsitan esse loco.
Quid loquor ah demens? ipsam quoque perdere vitã
Cæsaris offenso numine, dignus eram.

ELEGIA XI.

Quod te, nescio quis, per jurgia dixerit esse
Exulis uxorem, littera questa tua est.
Indolui: non tam mea quod fortuna malè audit,
Qui jam consuevi fortiter esse miser:
Quam quia, cui minimè vellem, sim causa pudoris;
Teque reor nostris erubuisse malis.
Perfer, & obdura, multò graviora tulisti,
Cum me surripuit Principis ira tibi.
Fallitur iste tamen, quo judice nominor exsul:
Mollior est culpam pœna secuta meam.
Maxima pœna mihi est ipsum offendisse: priusque
Venisset mallem funeris hora mihi.
Quassa tamen nostra est, non fracta, nec obruta puppis:
Utque caret portu, sic tamen exstat aquis.
Nec vitam, nec opes, nec jus mihi civis ademit;
Qui merui vitio perdere cuncta meo.
Sed quia peccato facinus non adfuit illi,
Nil nisi me patriis jussit abesse focis.
Utq; aliis, numerum quorum comprendere non est,
Cæsareum numen, sic mihi, mite fuit.
Ipse relegati, non exsulis utitur in me
Nomine: tuta suo judice causa mea est.
Jure igitur laudes, Cæsar, pro parte virili
Carmina nostra tuas qualiacunque canunt.
Jure Deos, ut adhuc cœli tibi limina claudant,
Teque velint sine se comprecor, esse Deum.
Optat idem populus; sed, ut in mare flumina vastum,

Sic solet exiguæ currere rivus aquæ.
At tu fortunam, cujus vocor exul ab ore,
Nomine mendaci parce gravare meam.

ELEGIA XII.

SCribis, ut oblectem studio lacrymabile tempus
Ne pereant turpi pectora nostra situ.
Difficile est, quod amice, mones: quia carmina læta
Sunt opus, & pacem mentis habere volunt.
Nostra per adversas agitur fortuna procellas:
Sorte nec ulla mea tristior esse potest.
Exigis, ut Priamus natorum funere plaudat,
Et Niobe festos ducat ut orba choros.
Luctibus, an studio videor debere teneri,
Solus in extremos jussus abire Getas;
Des licet hic valido pectus mihi robore fultum,
Fama refert Anyti quale fuisse reo;
Fracta cadet tantæ sapientia mole ruinæ:
(Plus valet humanis viribus ira Dei.)
Ille senex dictus sapiens ab Apolline, nullum
Scribere in hoc casu sustinuisset opus.
[Ut patriæ veniant, veniant oblivia nostri:
Omnis ut admissi sensus abesse queat;)
At timor officio fungi vetat ipse quieto,
Cinctus ab innumero me tenet hoste locus.
Adde, quod ingenium longa rubigine læsum
Torpet, & est multò, quam fuit ante, minus.
Fertilis, assiduo si non renovetur aratro,
Nil, nisi cum spinis gramen, habebit ager.
Tempore qui longo steterit, malè curret, & inter
Carceribus missos, ultimus ibit equos.
Vertitur in teneram cariem, rimisque dehiscit,
Si qua diu solitis cymba vacavit aquis.
Me quoque despero, fuerim cum parvus & ante,
Illi, qui fueram, posse redire parem.
Contudit ingenium patientia longa laborum:
Et pars antiqui magna vigoris abest.
Sæpe tamen nobis, ut nunc quoq; sumpta tabella est;
Inque suos volui cogere verba pedes:
Carmina scripta mihi sunt nulla, aut qualia cernis;
Digna sui domini tempore, digna loco.
Denique non parvas animo dat gloria vires:
Et fæcunda facit pectora laudis amor.

No-

Nominis & famæ quondam fulgore trahebar,
Dum tulit antennas aura secunda meas.
Non adeo est bene nunc, ut sit mihi gloria curæ:
Si liceat, nulli cognitus esse velim.
An, quia cesserunt primò bene carmina, suades.
Scribere, successus ut sequar ipse meos?
Pace novem vestra liceat dixisse sorores;
Vos estis nostræ maxima causa fugæ.
Utque dedit justas tauri fabricator aheni,
Sic ego do pœnas artibus ipse meis.
Nil mihi debuerat cum versibus amplius esse;
Sed fugerem meritò naufragus omne fretum.
At puto, si demens studium fatale retentem,
Hic mihi præbebit carminis arma locus.
Non liber hic ullus; non, qui mihi commodet aurem,
Verbaque significent quid mea, norit, adest.
(Omnia barbariæ loca sunt, vocisque ferinæ,
Omnia sunt Getici plena timore soni.)
Ipse mihi videor jam dedidicisse Latine:
Jam didici Geticè, Sarmaticèque loqui.
Nec tamen, ut verum fatear tibi, nostra teneri
A componendo carmine Musa potest.
Scribimus, & scriptos absumimus igne libellos.
Exitus est studii parva favilla mei.
(Nec possum, & cupio non ullos ducere versus;
Ponitur idcirco noster in igne labor.)
Nec, nisi pars casu flammis erepta, dolove,
Ad vos ingenii pervenit ulla mei.
Sic utinam, quæ nil metuentem tale magistrum
Perdidit, in cineres Ars mea versa foret.

E L E G I A XLII.

HAnc tuus è Getico mittit tibi Naso salutem,
Mittere rem si quis, qua caret ipse, potest.
Æger enim traxi contagia corpore mentis,
Libera tormento pars mihi nequa vacet.
Perque dies multos lateris cruciatibus uror,
Sed quod non modico frigore læsit hyems.
Si tamen ipse vales, aliqua nos parte valemus:
Quippe mea est humeris fulta ruina tuis.
Qui mihi cum dederis ingentia pignora, cumque
Per numeros omnes hoc tueare caput:
Quòd tua me rarò solatur epistola, peccas:

Remque piam præstas, ni mihi verba neges.
Hoc, precor, emenda: quod si correxeris unum,
Nullus in egregio corpore nævus erit.
Pluribus accusem: fieri nisi possit, ut ad me
Littera non veniat, missa sit illa tamen.
Di faciant, ut sit temeraria nostra querela,
Teque putem falso non meminisse mei.
Quod precor, esse liquet, neq; enim mutabile robur
Credere me fas est pectoris esse tui.
Cana priùs gelido desint absinthia Ponto,
Et careat dulci Trinacris Hybla thymo:
Immemorem quàm te quisquam convincat amici.
Non ita sunt fati stamina nigra mei.
Tu tamen, ut falsæ possis quoque pellere culpæ
Crimina: quod non es, ne videare, cave:
Utque solebamus consumere longa loquendo
Tempora, sermonem deficiente die:
Sic ferat, ac referat tacitas nunc littera voces:
Et pergant linguæ charta, manusque vices.
Quod fore, ne nimium videar diffidere, sitque
Versibus hic paucis admonuisse satis.
Accipe, quo semper finitur epistola verbo,
Atque meis distent ut tua fata; Vale.

ELEGIA XIV.

QUanta tibi dederint nostri monumenta libelli,
O mihi me conjux carior, ipsa vides.
Detrahat auctori multum Fortuna licebit;
Tu tamen ingenio clara ferere meo.
Dumque legar, mecum pariter tua fama legetur:
Nec potes in mœstos omnis abire rogos.
Cumque viri casu possis miseranda videri,
Invenies aliquas, quæ quod es, esse velint:
Quæ te, nostrorum cum sis in parte malorum,
Felicem dicant; invideantque tibi.
(Non ego divitias dando tibi plura dedissem:
Nil feret ad manes divitis umbra suos.)
Perpetui fructum donavi nominis: idque
Quo dare nil potui munere majus, habes.
Adde, quòd, ut rerum sola es tutela mearum,
Ad te non parvi venit honoris onus:
Quòd nunquam vox est de te mea muta, tuique
Judiciis debes esse superba viri.

Quæ

Quæ ne quis possit temeraria dicere, persta:
Et pariter serva meque, piamque fidem.
Nam tua, dum stetimus, turpi sine crimine mansit,
Et famæ probitas irreprehensa fuit.
Par eadem nostra nunc est sibi facta ruina:
Conspicuum virtus hic tua ponat opus.
Esse bonā facile est, ubi, quod vetat esse, remotum est;
Et nihil officio nupta, quod obstet, habet.
Cum Deus intonuit, non se subducere nimbo,
Id demum pietas, id socialis amor.
Rara quidē virtus, quam non Fortuna gubernet:
Quæ maneat stabili, cum fugit illa, pede.
Si qua tamen precii sibi merces ipsa petiti,
Inque parum lætis ardua rebus adest.
[Ut tempus numeres, per secula nulla tacetur,
Et loca mirantur, qua patet orbis iter.]
Aspicis, ut longo maneat laudabilis ævo
Nomen inextinctum Penelopæa fides?
Cernis, ut Admeti cantetur, ut Hectoris uxor,
Ausaque in accensos Iphias ire rogos?
Ut vivat fama conjux Phylaceja, cujus
Iliacam celeri vir pede pressit humum?
Nil opus est letho pro me, sed amore, fideque:
Non ex difficili fama petenda tibi est.
Nec te credideris, quia non facis, ista moneri:
Vela damus, quamvis remige puppis eat.
Qui monet, ut facias, quod jam facis; ille monendo
Laudat, & hortatu comprobat acta suo.

DE PONTO.

LIBER I.

EPIST. I. Bruto.

NAso Tomitanæ jam non novus incola terræ,
Hoc tibi de Getico littore mittit opus.
Si vacat, hospitio peregrinos, Brute, libellos.
Excipe, dumq; aliquo, quolibet abde loco.
Publica non audent inter monumenta venire,
Ne suus hoc illis clauserit auctor iter.
Ah quoties dixi, Certè nil turpe docetis!
Ite: patet castis versibus ille locus.
Non tamen accedunt: sed, ut aspicis ipse, latere
Sub Lare privato tutius esse putant.
Quæris, ubi hos possis nullo componere læso?
Qua steterant Artes, pars vacat illa tibi.
Quid veniant, novitate roges fortasse sub ipsa,
Accipe, quodcunque est, dummodo non sit amor.
Invenies, quamvis non est miserabilis index,
Non minùs hoc illo triste, quod ante dedi.
Rebus idem, titulo differt; & epistola, cui sit
Non occultato nomine missa docet.
Nec vos hoc vultis, sed nec prohibere potestis:
Musaque ad invitos officiosa venit.
Quicquid id est, adiunge meis: nihil impedit ortos,
Exule, servatis legibus, urbe frui.
Quod metuas non est: Antoni scripta leguntur;
Doctus & in promptu scrinia Brutus habet.
Nec me nominibus furiosus confero tantis:
Sæva Deos contra non tamen arma tuli.
Denique Cæsareo, quod non desiderat ipse,
Non caret è nostris ullus honore liber.
Si dubitas de me; laudes admitte Deorum:
Et carmen dempto nomine sume meum.
Adiuvat in bello pacatæ ramus olivæ;
Proderit auctorem pacis habere nihil?
Cum foret Æneæ cervix subjecta parenti,
Dicitur ipsa viro flamma dedisse viam.

Fert

Fert liber Æneaden, & non iter omne patebit?
  At patriæ pater hic, ipsius ille fuit.
Ecquis ita est audax, ut limine cogat abire
  Jactantem Pharia tinnula sistra manu?
Ante Deum matrem cornu tibicen adunco
  Cum canit, exiguæ quis stipis æra neget?
Scimus ab imperio fieri nil tale Dianæ:
  Unde tamen vivat, vaticinator habet.
Ipsa movent animos Superorum numina nostros;
  Turpe nec est tali credulitate capi.
En ego pro sistro, Phrygiique foramine buxi,
  Gentis Juleæ nomina sancta fero.
Vaticinor, moneoque; locum date sacra ferenti:
  Non mihi, sed magno poscitur ille Deo.
Nec, quia vel merui, vel sensi Principis iram,
  A nobis ipsum nolle putate coli.
Vidi ego linigeræ numen violasse fatentem
  Isidis, Isiacos ante sedere focos.
Alter, ob huic similem privatus lumine culpam,
  Clamabat media se meruisse via.
Talia cœlestes fieri præconia gaudent;
  Ut sua quid valeant numina, teste probent.
Sæpe levant pœnas, ereptaque lumina reddunt;
  Cum bene peccati pœnituisse vident.
Penitet ò, (si quid miserorum creditur ulli,)
  Pœnitet, & facto torqueor ipse meo!
Cumque sit exilium, magis est mihi culpa dolori:
  Estque pati pœnas, quàm meruisse minus.
Ut mihi Di faveant, quibus est manifestior ipse;
  Pœna potest demi, culpa perennis erit.
Mors faciet certè, ne sim, cum venerit, exul:
  (Ne non peccarim mors quoque non faciet.)
Nil igitur mirum, si mens mihi tabida facta
  De nive manantis more liquescit aquæ.
Estur ut occulta vitiata teredine navis:
  Æquorei scopulos ut cavat unda salis:
Roditur ut scabra positum rubigine ferrum,
  Conditus ut tineæ carpitur ore liber:
Sic mea perpetuos curarum pectora morsus,
  Fine quibus nullo conficiantur, habent.
Nec prius hi mentem stimuli, quàm vita relinquent;
  Quique dolet citiùs, quàm dolor ipse, cadet.
Hoc mihi si Superi, quorum sumus omnia, credent,

Forsitan exigua dignus habebor ope:
Inque locum Scythico vacuum mutabor ab arcu:
Plus isto, duri, si precer, oris ero.

EPISTOLA II. *Maximo*.

MAxime, qui tanti mensuram nominis imples,
Et geminas animi nobilitate genus;
Qui nasci ut posses, quamvis cecidere trecenti,
Non omnes Fabios abstulit una dies.
Forsitan hæc à quo mittatur epistola quæras;
Quique loquar tecum, certior esse velis.
Hei mihi! quid faciam? vereor, ne nomine lecto,
Durus, & aversa cætera mente legas.
Viderit hæc si quis; tibi me scripsisse fateri.
Audebo, & propriis ingemuisse malis.
Viderit: audebo tibi me scripsisse fateri
(Atque modum culpæ notificare meæ.)
Qui, cum me pœna dignum graviore fuisse
Confitear; possum vix graviora pati.
Hostibus in mediis, interque pericula versor:
Tanquam cum patria pax sit adempta mihi.
Qui, mortis sævo geminent ut vulnere causas,
Omnia vipereo spicula felle linunt.
His eques instructus perterrita mœnia lustrat,
More lupi clausas circumeuntis oves.
At semel intentus nervo levis arcus equino,
Vincula semper habens irresoluta manet.
Tecta rigent fixis veluti vallata sagittis,
Portaque vix firma summovet arma sera.
Adde loci faciem, nec fronde, nec arbore tecti;
Et quod iners hyemi continuatur hyems.
Hic me pugnantem cum frigore cumque sagittis,
Cumque meo fato, quarta fatigat hyems.
Fine carent lachrymæ, nisi cum stupor obstitit illis:
Et similis morti pectora torpor habet.
Felicem Nioben, quamvis tot funera vidit,
Quæ posuit sensum saxea facta mali!
Vos quoque felices, quarum clamantia fratrem
Cortice velavit populus ora novo.
Ille ego sum, lignum qui non admittar in ullum:
Ille ego sum, frustra qui lapis esse velim.
Ipsa Medusa oculis veniat licet obvia nostris,
Amittat vires ipsa Medusa suas.

Vivi-

Vivimus, ut sensu nunquam careamus amaro:
Et gravior longa fit mea pœna mora.
Sic inconsumptum Tityi semperque renascens,
Non perit, ut possit sæpe perire, jecur.
At puto cum requies, medicinaq; publica curæ
Somnus adest, solitis nox venit orba malis.
Somnia me terrent veros imitantia casus;
Et vigilant sensus in mea damna mei.
Aut ego Sarmaticas videor vitare sagittas:
Aut dare captivas ad fera vincla manus.
Aut, ubi decipior melioris imagine somni,
Aspicio patriæ tecta relicta meæ.
Et modò vobiscum, quos sum veneratus, amici,
Et modò cum chara conjuge multa loquor.
Sic, ubi percepta est brevis, & non vera voluptas,
Pejor ab admonitu fit status iste boni.
Sive dies igitur caput hoc miserabile cernit,
Sive pruinosi Noctis aguntur equi:
Sic mea perpetuis liquefiunt pectora curis,
Ignibus admotis ut nova cera solet.
Sæpe precor mortem, mortem quoq; deprecor idem;
Ne mea Sarmaticum contegat ossa solum.
Cum subit, Augusti quæ sit clementia; credo,
Mollia naufragiis littora posse dari.
Cum video quàm sint mea fata tenacia, frangor;
Spesque levis magno victa timore cadit.
Nec tamen ulterius quidquam sperove, precorve,
Quàm malè mutato posse carere loco.
Aut hoc, aut nihil est, pro me tentare modestè:
Gratia quod salvo vestra pudore queat.
Suscipe, Romanæ facundia Maxime linguæ,
Difficilis causæ mite patrocinium.
Est mala; confiteor: sed te bona fiet agente:
Lenia pro misera fac modò verba fuga.
Nescit enim Cæsar, quamvis Deus omnia norit,
Ultimus hic qua sit conditione locus.
Magna tenent illud rerum molimina numen:
Hæc est cœlesti pectore cura minor.
Nec vacat, in qua sint positi regione Tomitæ,
Quærere, finitimo vix loca nota Getæ.
Aut quid Sauromatæ faciant, quid Iaziges acres,
Cultaque Oresteæ Taurica terra Deæ.
Quæque aliæ gentes, ubi frigore constitit Ister,

Dura meant celeri terga per amnis equo.
Maxima pars hominum, nec te pulcherrima curant
Roma, nec Ausonii militis arma timent.
Dant animos arcus illis plenæque pharetræ;
Quamque libet longis cursibus aptus equus:
Quodque sitim didicere diu tolerare, famemque,
Quodque sequens nullas hostis habebit aquas.
Ira Dei mitis non me misisset in istam,
Si satis hæc illi nota fuisset, humum.
Nec me, nec quenquam Romanum gaudet ab hoste,
Meque minus, vitam cui dedit ipse, premi.
Noluit ut poterat, minimo me perdere nutu,
Nil opus est ullis in mea fata Getis.
Sed neque, cur morerer, quidquam mihi comperit actum;
Nec minùs infestus, quàm fuit esse potest.
Tunc quoque nil fecit, nisi quod facere ipse coegi,
Penè etiam merito parcior ira meo.
Dii faciant igitur, quorum mitissimus ipse est,
Alma nihil majus Cæsare terra ferat.
Utque diu sub eo sit publica sarcina rerum;
Perque manus hujus tradita gentis eat.
At tu tam placido, quàm nos quoque sensimus illum,
Judice, pro lacrymis ora resolve meis.
Non petito ut bene sit, sed uti malè tutius, utque
Exsilium sævo distet ab hoste meum.
Quamque dedere mihi præsentia numina vitam,
Non adimat stricto squallidus ense Getes.
Denique, si moriar, subeant pacatius arvum,
Ossa nec à Scythica nostra premantur humo.
Nec malè compositos (ut scilicet exule dignum)
Bistonii cineres ungula pulset equi.
Et ne, si superest aliquid post funera sensus,
Terreat hìc manes Sarmatis umbra meos.
Cæsaris hæc animum poterant audita movere,
Maxime, movissent si tamen ante tuum.
Vox precor Augustas pro me tua molliat aures,
Auxilio trepidis quæ solet esse reis:
Assuetaque tibi doctæ dulcedine linguæ,
Æquandi Superis pectora flecte viri.
Non tibi Theromedon, crudusve rogabitur Atreus;
Quique suis homines pabula fecit equis:
Sed piger ad pœnas Princeps, ad præmia velox,

Qui-

Quique dolet, quoties cogitur esse ferox.
Qui vicit semper, victis ut parcere posset;
Clausit & æterna civica bella sera.
Multa metu pœnæ, pœna qui pauca coercet;
Et jacit invita fulmina rara manu.
Ergo tam placidas orator missus ad aures,
Ut propior patriæ sit fuga nostra, roga.
Ille ego sum, qui te colui, quem festa solebat
Inter convivas mensa videre tuos.
Ille ego, qui duxi vestros Hymenæon ad ignes;
Et cecini fausto carmina digna thoro.
Cujus te solitum memini laudare libellos,
Exceptis domino qui nocuere suo.
Cui tua nonnunquam miranti scripta legebas,
Ille ego, de vestra cui data nupta domo.
Hanc probat, & primo dilectam semper ab ævo,
Est inter comites Marcia censa suas.
Inque suis habuit matertera Cæsaris ante:
Quarum judicio si qua probata, proba est.
Ipsa sua melior fama, laudantibus istis,
Claudia divina non eguisset ope.
Nos quoque præteritos sine labe peregimus annos,
Proxima pars vitæ transilienda meæ.
Sed de me ut sileam, conjux mea sarcina vestra est,
Non potes hanc salva dissimulare fide.
Confugit hæc ad vos, vestras amplectitur aras:
(Jure venit cultos ad sibi quisque Deos.)
Flensque rogat, precibus lenito Cæsare vestris,
Busta sui fiant ut propiora viri.

EPISTOLA III. *Ruffino.*

HAnc tibi Naso tuus mittit, Rufine, salutem;
Qui miser est, ulli si suus esse potest.
Reddita confusæ nuper solatia menti,
Auxilium nostris spemque tulere malis.
Utque Machaoniis Pæantius artibus heros
Lenito medicam vulnere sensit opem:
Sic ego mente jacens & acerbo saucius ictu,
Admonitu cœpi fortior esse tuo.
Et jam deficiens sic ad tua verba revixi,
Ut solet infuso vena redire mero.
Non tamen exhibuit tantas facundia vires,
Ut mea sint dictis pectora sana tuis.

Ut

Ut multum nostrę demas de gurgite curæ,
Non minus exhausto, quod superabit, erit.
Tempore ducetur longo fortasse cicatrix:
Horrent admotas vulnera cruda manus.
Non est in medico semper relevetur ut æger.
Interdum docta plus valet arte malum.
Cernis, ut è molli sanguis pulmone remissus
Ad Stygias certo limite ducat aquas?
Afferat ipse licet sacras Epidaurius herbas,
Sanabit nulla vulnera cordis ope.
Tollere nodosam nescit medicina podagram,
Nec formidatis auxiliatur aquis.
Cura quoque interdum nulla medicabilis arte;
Aut, ut sit, longa est extenuanda mora.
Cum bene firmarunt animum præcepta jacentem,
Sumptaque sunt nobis pectoris arma tui:
Rursus amor patriæ ratione valentior omni,
Quod tua texuerunt scripta, retexit opus.
Sive pium vis hoc, sive hoc muliebre vocari,
Confiteor misero molle cor esse mihi.
Non dubia est Ithaci prudentia; sed tamen optat
Fumum de patriis posse videre focis.
Nescio qua natale solum dulcedine captos
Ducit, & immemores non sinit esse sui.
Quid melius Roma? Scythico quid littore pejus?
Huc tamen ex illa barbarus urbe fugit.
Cum bene sit clausæ cavea Pandione natæ;
Nititur in sylvas illa redire suas.
Assuetos tauri saltus, assueta leones
[Nec feritas illos impedit] antra petunt.
Tu tamen exilii morsus è pectore nostro
Fomentis speras cedere posse tuis.
Effice, vos ipsi ne tam mihi sitis amandi,
Talibus ut levius sit caruisse malum.
At puto, qua fueram genitus, tellure carenti,
In tamen humano contigit esse loco.
Orbis in extremi jaceo desertus arenis:
Fert ubi perpetuas obruta terra nives.
Non ager hic pomum, non dulces educat uvas:
Non salices ripa, robora monte virent,
Neve fretum terra laudes magis; æquora semper
Ventorum rabie, solibus orba, tument.
Quocunque aspicias, campi cultore carentes,
Vasta-

Vastaque, quæ nemo vindicet, arva jacent.
Hostis adest dextra, lævaque à parte timendus;
Vicinoque metu terret utrumque latus.
Altera Bistonias pars est sensura sarissas,
Altera Sarmatica spicula missa manu.
I nunc & veterum nobis exempla virorum,
Qui forti casum mente tulere, refer.
Et grave magnanimi robur mirare Rutili,
Non usi reditus conditione dati.
Smyrna virum tenuit, non Pontus & hostica tellus,
Pæne minus nullo Smyrna petenda loco.
Non doluit patria Cynicus procul esse Sinopeus:
Legit enim sedes, Attica terra, tuas.
Arma Neoclides qui Persica contudit armis,
Argolica primam sensit in urbe fugam.
Pulsus Aristides patria, Lacedæmona fugit:
Inter quas dubium, quæ prior esset, erat.
Cæde puer facta Patroclus Opunta reliquit,
Thessalicamque adiit hospes Achillis humum.
Exul ab Hæmonia Pirenida cessit ad undam,
Quo duce trabs Colchas sacra cucurrit aquas.
Liquit Agenorides Sidonia mœnia Cadmus,
Poneret ut muros in meliore loco.
Venit ad Adrastum Tydeus, Calydone fugatus,
Et Teucrum Veneri grata recepit humus.
Quid referam veteres Romanæ gentis, apud quos
Exulibus tellus ultima Tybur erat?
Persequar ut cunctos; nulli datus omnibus ævis
Tam procul à patria est horridiorve locus.
Quo magis ignoscat sapientia vestra dolenti,
Qui facit ex dictis non ita multa tuis.
Nec tamen inficior, si possint nostra coire
Vulnera, præceptis posse coire tuis.
Sed vereor, ne me frustra servare labores;
Neu juver admota perditus æger ope.
Nec loquor hæc, quia sit major prudentia nobis,
Sed sim quàm medico notior ipse mihi.
Ut tamen hoc ita sit, munus tua grande voluntas
Ad me pervenit, consuliturque boni.

EPISTOLA IV. *Uxori.*

JAm mihi deterior canis aspergitur ætas,
Jamque meos vultus ruga senilis arat.

Jam

Jam vigor, & quaſſo languent in corpore vires;
Nec, juveni luſus qui placuere, placent.
Nec ſi me ſubitò videas, agnoſcere poſſis:
Ætatis facta eſt tanta ruina meæ.
Confiteor facere hæc annos: ſed & altera cauſſa eſt,
Anxietas animi, continuuſque labor.
Nam mea per longos ſi quis mala digerat annos,
(Crede mihi) Pylio Neſtore major ero.
Cernis ut in duris (& quid bove firmius?) arvis
Fortia taurorum corpora frangat opus.
Quæ nunquam vacuo ſolita eſt ceſſare novali,
Fructibus aſſiduis laſſa ſeneſcit humus.
Occidet, ad Circi ſi quis certamina ſemper,
Non intermiſſis curſibus ibit, equus.
Firma ſit illa licet, ſolvetur in æquore navis,
Quæ nunquam liquidis ſicca carebit aquis.
Me quoque debilitat ſeries immenſa malorum,
Ante meum tempus cogit & eſſe ſenem.
Otia corpus alunt; animus quoque paſcitur illis.
Immodicus contra carpit utrumque labor.
Aſpice, in has partes quod venerit Æſone natus,
Quam laudem à ſera poſteritate ferat.
At labor illius noſtro leviorque minorque:
Si modo non verum nomina magna premunt.
Ille eſt in Pontum Pelia mittente profectus,
Qui vix Theſſaliæ fine timendus erat.
Cæſaris ira mihi nocuit; quem Solis ab ortu
Solis ad occaſus utraque terra tremit.
[Junctior Hæmonia eſt Ponto, quam Roma ſit Iſtro
Et brevius quàm nos ille peregit iter.)
Ille habuit comites primos telluris Achivæ:
At noſtram cuncti deſtituere fugam.
Nos fragili vaſtum ligno ſulcavimus æquor:
Quæ tulit Æſoniden firma carina fuit.
Nec Typhis mihi rector erat: nec Agenore natus
Quas ſequerer docuit, quas fugeremque vias.
Illum tutata eſt cum Pallade regia Juno:
Defendere meum numina nulla caput.
Illum furtivæ juvere Cupidinis artes,
Quas à me vellem non didiciſſet Amor.
Ille domum rediit: nos his moriemur in arvis,
Perſtiterit læſi ſi gravis ira Dei.
Durius eſt igitur noſtrum, fidiſſima conjux,

Illo, quod subiit Æsone natus, onus.
Te quoque, quam juvenem discedens Urbe reliqui,
Credibile est nostris insenuisse malis.
O ego, Dii faciant, talem te cernere possim,
Charaque mutatis oscula ferre genis;
Amplectique meis corpus non pingue lacertis,
Et Gracile hoc fecit, dicere, cura mei:
Et narrare meos flenti flens ipse labores;
Sperato nunquam colloquioque frui:
Thuraque Cæsaribus cum conjuge Cæsare digna,
Dis veris, memori debita ferre manu!
Memnonis hanc utinam lenito Principe mater
Quàm primùm roseo provocet ore diem!

EPISTOLA V. *Maximo.*

ILle tuos quondam non ultimus inter amicos,
Ut sua verba legas Maxime, Naso rogat.
In quibus ingenium desiste requirere nostrum,
Nescius exsilii ne videare mei.
Cernis, ut ignavum corrumpant otia corpus:
Ut capiant vitium, ni moveantur, aquæ?
Et mihi si quis erat ducendi carminis usus,
Deficit, estque minor factus inerte situ.
Hæc quoq; quæ legitis [si quid mihi Maxime credis]
Scribimus invita vixque coacta manu.
Non libet in tales animum contendere curas,
Nec venit ad duros Musa vocata Getas.
Ut tamen ipse vides, luctor deducere versum,
Sed non sit fato mollior ille meo.
Cum relego, scripsisse pudet, quia plurima cerno,
Me quoque qui feci, judice, digna lini.
Nec tamen emendo: labor hic quàm scribere, major.
Mensque pati durum sustinet ægra nihil.
Scilicet incipiam lima mordaciùs uti,
Et sub judicium singula verba vocem?
Torquet enim Fortuna parum nisi Nilus in Hebrum
Confluat? & frondes Alpibus addat Athos?
Parcendum est animo miserabile vulnus habenti:
Subducant oneri colla perusta boves.
At, puto fructus adest justissima causa laborum,
Et sata cum multo fœnore reddit ager.
Tempus ad hoc nobis (repetas licet omnia) nullum
Profuit (atque utinam non nocuisset!] opus.
Cum

Cur igitur scribam miraris? miror & ipse,
Et mecum quæro sæpe, quid inde feram.
An populus verè sanos negat esse poetas?
Sumque fides hujus maxima vocis ego?
Qui sterili toties cùm sim deceptus ab arvò,
Damnosa persto condere semen humo.
Scilicet est cupidus studiorum quisque suorum
Tempus & assueta ponere in arte juvat.
Saucius ejurat pugnam gladiator, & idem
Immemor antiqui vulneris, arma capit.
Nil sibi cum pelagi dicit fore naufragus undis,
Et ducit remos, qua modò navit aqua.
Sic ego constanter studium non utile carpo;
Et repeto, nollem quas coluisse, Deas.
Quid potiùs faciam? non sum qui segnia ducam
Otia: mors nobis tempus habetur iners.
Nec juvat in lucem nimio marcescere vino:
Nec tenet incertas alea blanda manus.
Cum dedimus somno, quas corpus postulat, horas,
Quo ponam vigilans tempora longa modo?
Moris an oblitus patrii contendere discam
Sarmaticos arcus, & trahar arte loci?
Hoc quoque me studium prohibent assumere vires?
Mensque magis gracili corpore nostra valet.
Cum benè quæsieris, quid agam: magis utile nil est
Artibus his, quæ nil utilitatis habent.
Consequor ex illis casus oblivia nostri.
Hanc satis est messem si mea reddit humus.
Gloria vos acuat: vos ut recitata probentur
Carmina, Pieriis invigilate choris.
Quod venit ex facili, satis est componere nobis,
Et nimis intenti causa laboris abest.
Cur egò sollicita poliam mea carmina cura?
An verear, ne non approbet illa Getes?
Forsitan audacter faciam, sed glorior Istrum
Ingenio nullum majus habere meo.
Hoc, ubi vivendum, satis est si consequor, arvò,
Inter inhumanos esse poeta Getas.
Quo mihi diversum fama contendere in orbem?
Quem fortuna dedit, Roma sit ille locus.
Hoc mea contenta est infelix Musa theatro,
Sic merui; magni sic voluere Dei.
Nec reor hinc istuc nostris iter esse libellis,
Quò

Quo Boreas penna deficiente venit.
Dividimur cœlo: quæque est procul urbe Quirini,
Aspicit hirsutos cominus Ursa Getas.
Per tantum terræ, tot aquas, vix credere possim
Indicium studii transiluisse mei.
Finge legi, quodque est mirabile, finge placere:
Auctorem certè res juvet ista nihil.
Quo tibi, si calida positus laudere Syene;
Aut ubi Taprobanem Indica cingit aqua?
Altiùs ire libet, si te distantia longè
Plejadum laudent signa, quid inde feras?
Sed neque pervenio scriptis mediocribus istuc,
Famaque cum domino fugit ab Urbe suo.
Vosque quibus perii, tunc cum mea fama sepulta est,
Nunc quoque de nostra morte tacere reor.

EPISTOLA VI. *Gracinò.*

Ecquid ut audisti (nam te diversa tenebat
Terra) meos casus, cor tibi triste fuit?
Dissimules, metuasque licet, Græcine, fateri.
Si bene te novi, triste fuisse liquet.
Non cadit in mores feritas inamabilis istos:
Nec minùs à studiis dissidet illa tuis.
Artibus ingenuis, quarum tibi maxima cura est,
Pectora mollescunt, asperitasque fugit.
Nec quisquam meliore fide complectitur illas,
Qua sinit officium, militiæque labor.
Certe ego, cum primum potui sentire quid essem,
(Nam fuit attonito mens mihi nulla diu.)
Hoc quoque Fortunæ sensi, quod amicus abesses;
Qui mihi præsidium grande futurus eras.
Tecum tunc aberant ægræ solatia mentis,
Magnaque pars animæ, consiliique mei.
At nunc, quod superest, fer opem, precor, eminus unam:
Alloquioque juva pectora nostra tuo.
Quæ (non mendaci si quidquam credis amico)
Stulta magis dici, quàm scelerata, decet.
Nec leve, nec tutum, peccati quæ sit origo,
Scribere, tractari vulnera nostra timent.
Qualicunque modò mihi sint ea facta, rogare
Desine non agites, si qua coire velis.
Quicquid id est, ut non facinus; sic culpa vocandum,
Omnis

Omnis an in magnos culpa Deos, scelus est?
Spes igitur menti pœnæ, Græcine, levandæ
Non est ex toto nulla relicta meæ.
Hæc Dea, cum fugerent sceleratas numina terras,
In Diis invisa sola remansit humo.
Hæc facit, ut vivat vinctus quoque compede fossor
Liberaque à ferro crura futura putet.
Hæc facit, ut, videat cum terras undique nullas,
Naufragus in mediis brachia jactet aquis.
Sæpe aliquem solers medicorum cura reliquit;
Nec spes huic vena deficiente cadit.
Carcere dicuntur clausi sperare salutem;
Atque aliquis pendens in cruce vota facit.
Hæc Dea quàm multos laqueo sua colla ligantes
Non est proposita passa perire nece!
Me quoque conantem gladio finire dolorem
Arcuit, injecta continuitque manu.
Quidque facis? lacrymis opus est, non sanguine, dixit
Sæpe per has flecti Principis ira solet.
Quamvis est igitur meritis indebita nostris,
Magna tamen spes est in bonitate Dei.
Qui ne difficilis mihi sit, Græcine, precare;
Confer & in votum tu quoque verba meum.
Inque Tomitana jaceam tumulatus arena,
Si te non nobis ista vovere liquet.
Nam priùs incipiant turres vitare columbæ,
Antra feræ, pecudes gramina, mergus aquas:
Quàm malè se prestet veteri Græcinus amico:
Non ita sunt fatis omnia versa meis.

EPISTOLA VII. *Messalino.*

LIttera pro verbis tibi, Messalline, salutem,
Quam legis, à sævis attulit usque Getis.
Indicat auctorem locus? an nisi nomine lecto,
Hæc me Nasonem scribere verba latet?
Ecquis in extremo positus jacet orbe tuorum,
Me tamen excepto, qui precor esse tuus?
Dii procul à cunctis qui te venerantur, amantque
Hujus notitiam gentis abesse velint.
Non satis est inter glaciem, Scythicasque sagittas
Vivere: si vita est mortis habenda genus.
Nos premat aut bello tellus, aut frigore cœlum,
Truxque Getes armis, grandine pulset hyems:

Nos

Nos habeat regio, nec pomis fœta, nec uvis,
Et cujus nullum cesset ab hoste latus:
Cætera sit sospes cultorum turba tuorum;
In quibus ut populo, pars ego parva fui.
Me miserum, si tu verbis offenderis istis:
Nosque negas ulla parte fuisse tuos?
Idque sit ut verum, mentito ignoscere debes.
Nil demit laudi gloria nostra tuæ.
[Quis se Cæsaribus notus non fingit amicum?
Da veniam fasso; tu mihi Cæsar eris.)
Nec tamen irrumpo, quo non licet ire: satisque est,
Atria si nobis non patuisse negas.
Utque tibi fuerit mecum nihil amplius; uno
Nempe salutaris, quàm priùs, ore minùs.
Nec tuus est genitor nos inficiatus amicos,
Hortator studii, causaque, faxque mei.
Cui nos & lacrymas, supremum in funere munus,
Et dedimus medio scripta canenda foro.
Adde, quòd est frater tanto mihi junctus amore,
Quantus in Atridis, Tyndaridisque fuit.
Is me nec comitem, nec dedignatus amicum est:
Si tamen hæc illi non nocitura putas.
Si minùs, hac quoque me mendacem parte fatebor,
Clausa mihi potiùs tota sit ista domus.
Sed neque claudenda est, & nulla potentia vires
Præstandi, ne quid peccet amicus, habet.
Et tamen ut cuperem culpam quoque posse negari;
Sic facinus nemo nescit abesse mihi.
Quòd nisi delicti pars excusabilis esset;
Parva relegati pœna futura fuit.
Ipse sed hoc vidit, qui pervidet omnia, Cæsar,
Stultitiam dici crimina posse mea.
Quaque ego permisi, quaque est res passa, pepercit;
Usus & est modicè fulminis igne sui.
Nec vitam, nec opes, nec ademit posse reverti:
Si sua per vestras victa sit ira preces.
At graviter cecidi: quid enim mirabile, si quis
A Jove percussus non leve vulnus habet?
Ipse suas quamvis vires inhiberet Achilles,
Missa graves ictus Pelias hasta dabat.
Judicium nobis igitur cùm vindicis adsit,
Non est cur tua me janua nosse neget.
Culta quidem [fateor] citra, quàm debuit, illa est:

Sed fuit in fatis hoc quoque, credo, meis.
Nec tamen officium sensit magis altera nostrum.
Hic illic vestro sub Lare semper eram.
Quæque tua est pietas ut te non excolat ipsum,
Jus aliquod tecum fratris amicus habet.
Quid quod, ut emeritis referenda est gratia semper,
Sic est fortunæ promeruisse tuæ?
Quòd si permittis nobis suadere, quid optes:
Ut des, quàm reddas, plura, precare Deos.
Idque facis, quantumque licet meminisse, solebas
[Officii causam pluribus esse dati.]
Quolibet in numero me, Messalline, repone,
Sim modò pars vestræ non aliena domus.
Et mala Nasonem, quoniam meruisse videtur,
Si non ferre doles, at meruisse dole.

EPISTOLA VIII. *Severo.*

A Tibi dilecto missam Nasone salutem,
Accipe pars animæ magna, Severe, meæ.
Neve roga quid agam, si persequar omnia, flebis;
Summa satis nostri sit tibi nota mali.
Vivimus assiduis expertes pacis in armis,
Dira pharetrato bella movente Geta.
Deque tot expulsis sum miles in exule solus;
Tuta (nec invideo] cætera turba jacet.
Quoque magis nostros venia dignere libellos,
Hæc in procinctu carmina facta leges.
Stat vetus urbs, ripæ vicina binominis Istri,
Mœnibus & positu vix adeunda loci.
Caspius Ægypsus [de se si credimus ipsis)
Condidit, & proprio nomine dixit opus.
Hanc ferus Odrysiis inopino Marte peremptis
Cepit, & in regem sustulit arma Getes.
Ille memor magni generis, virtute quod auget,
Protinus innumero milite cinctus adest.
Nec prius abscessit, merita quàm cæde nocentum
Se nimis ulciscens, extitit ipse nocens.
At tibi, Rex, ævo detur, fortissime nostro,
Semper honorata sceptra tenere manu.
Teque, quod & præstat (quid enim tibi plenius optem?)
Martia cum Magno Cæsare Roma probet.
Sed memor unde abii, queror, ò jucunde sodalis,
Acce-

Accedant nostris sæva quod arma malis.
Ut careo vobis Stygias detrusus in oras,
Quatuor autumnos Pleias orta facit.
Nec tu credideris urbanæ commoda vitæ
Quærere Nasonem; quærit & illa tamen.
Nam modò vos animo dulces reminiscor amici,
Nunc mihi cum chara conjuge nata subit:
Eque domo rursus, pulchræ loca vertor ad Urbis,
Cunctaque mens oculis pervidet illa suis.
Nunc fora, nunc ædes, nunc marmore tecta theatra,
Nunc subit æquata porticus omnis humo.
Gramina nunc Campi pulchros spectantis in hortos,
Stagnaque & Euripi Virgineusque liquor.
At, puto, sic Urbis misero est erepta voluptas
Quolibet ut saltem rure frui liceat.
Non meus amissos animus desiderat agros,
Ruraque Peligno conspicienda solo.
Nec quos piniferis positos in collibus hortos
Spectat Flaminiæ Clodia juncta viæ.
Quos ego nescio cui colui, quibus ipse solebam
Ad sata fontanas [nec pudet] addere aquas.
Sunt ibi, si vivunt, nostra quoque consita quædam
Sed non & nostra poma legenda manu.
Pro quibus amissis utinam contingere posset
Hic saltem profugo gleba colenda mihi!
Ipse ego pendentes (liceat modo) rupe capellas,
Ipse velim baculo pascere nixus oves.
Ipse ego, ne solitis insistant pectora curis,
Ducam ruricolas sub juga panda boves.
Et discam Getici quæ norunt verba juvenci,
Assuetas illis addjiciamque minas.
Ipse manu capulum pressi moderatus aratri,
Experiar mota spargere semen humo.
Nec dubitem longis purgare ligonibus arva:
Et dare, jam sitiens quas bibat hortus, aquas.
Unde sed hoc nobis, minimum quos inter & hostem,
Discrimen murus, clausaque porta facit?
At tibi nascenti (quod toto pectore lætor)
Nerunt fatales fortia fila Deæ.
Te modo Campus habet, densa modo porticus umbra;
Nunc, in quo ponis tempora rara, forum.
Umbria nunc vocat, nec non Albana petentem
Appia ferventi ducit in arva rota.

Forsitan hic optes, ut justam supprimat iram
Cęsar, & hospitium sit tua villa meum.
Ah nimium est, quod, amice, petis! moderatius opta:
Et voti, quæso, contrahe vela tui.
Terra velim propior, nullique obnoxia bello
Detur; erit nostris pars bona dempta malis.

EPISTOLA IX. *Maximo.*

QUæ mihi de rapto tua venit epistola Celso,
Protinus est lacrymis humida facta meis.
Quodque nefas dictu, fieri nec posse putavi,
Invitis oculis littera lecta tua est.
Nec quidquam ad nostras pervenit acerbius aures,
Ut sumus in Ponto, perveniatque precor.
Ante meos oculos tanquàm præsentis imago
Hæret; & extinctum vivere fingit amor.
Sæpe refert animus lusus gravitate carentes:
Seria cum liquida sæpe peracta fide.
Nulla tamen subeunt mihi tempora densius illis,
Quæ vellem vitæ summa fuisse meæ.
Cum domus ingenti subito mea lapsa ruina
Concidit, in domini procubuitque caput.
Adfuit ille mihi, cùm pars me magna reliquit,
Maxime; Fortunæ nec fuit ipse comes.
Illum ego non aliter flentem mea funera vidi,
Ponendus quam si frater in igne foret.
Hæsit in amplexu, consolatusque jacentem est,
Cumque meis lacrymis miscuit usque suas.
O quoties vitæ custos invisus amaræ,
Continuit promptas in mea fata manus?
O quoties dixit, Placabilis ira Deorum est.
Vive, nec ignosci tu tibi posse nega.
Vox tamen illa fuit celeberrima. Respice quantum
Debeat auxilii Maximus esse tibi.
Maximus incumbet, quaque est pietate, rogabit,
Ne sit ad extremum Cæsaris ira tenax.
Cumque suis fratris vires adhibebit, & omnem
Quò leviùs doleas, experietur opem.
Hæc mihi verba malæ minuerunt tædia vitæ,
Quæ tu, ne fuerint, Maxime, vana, cave.
Huc quoque venturum mihi se jurare solebat;
Non nisi te longæ jus sibi dante viæ.
Nam tua non alio coluit penetralia ritu,

Terrarum dominos quàm colis ipse Deos.
Crede mihi; multos habeas cùm dignus amicos,
Non fuit è multis quolibet ille minor.
Si modò nec census, nec clarum nomen avorum,
Sed probitas magnos, ingeniumque facit.
Jure igitur lacrymas Celso libamus adempto,
Cùm fugerem vivo quas dedit ille mihi.
Carmina jure damus raros testantia mores,
Ut tua venturi nomina, Celse, legant.
Hoc est, quod possum Geticis tibi mittere ab arvis:
Hoc solum est istic, quod licet esse meum.
Funera nec potui comitare, nec ungere corpus,
Atque tuis toto dividor orbe rogis.
Qui potuit, quem tu pro numine vivus habebas,
Præstitit officium Maximus omne tibi.
Ille tibi exsequias, & magni funus honoris
Fecit, & in gelidos fudit amoma sinus.
Diluit & lacrymis mærens unguenta profusis;
Ossaque vicina condita texit humo.
Qui quoniam exstinctis, quæ debet, præstat amicis,
Et nos exstinctis annumerare potest.

EPISTOLA X. *Flacco.*

NAso suo profugus mittit tibi, Flacce, salutem:
Mittere rem si quis, qua caret ipse, potest.
Longus enim curis vitiatum corpus amaris
Non patitur vires languor habere suas.
Nec dolor ullus adest, nec febribus uror anhelis,
Et peragit soliti vena tenoris iter.
Os hebes est, positæque movent fastidia mensæ,
Et queror, invisi cum venit hora cibi.
Quod mare, quod tellus, appone, quod educat aer,
Nil ibi, quod nobis esuriatur, erit.
Nectar & ambrosiam, latices epulasque Deorum
Det mihi formosa nava Juventa manu:
Non tamen exacuet torpens sapor ille palatum;
Stabit & in stomacho pondus inerte diu.
Hæc ego non ausim, cùm sint verissima, cuivis
Scribere; delicias ne mala nostra vocent.
Scilicet is status est, ea rerum forma mearum,
Deliciis etiam possit ut esse locus.
Delicias illi precor has contingere, si quis,
Ne mihi sit levior Cæsaris ira, timet.

Is quoque qui gracili cibus est in corpore, somnus,
Non alit officio corpus inane suo.
Sed vigilo, vigilantque mei sine fine dolores;
Quorum materiam dat locus ipse mihi.
Vix igitur possis visos agnoscere vultus:
Quoque ierit, quæras, qui fuit antè, color.
Parvus in exiles succus mihi pervenit artus:
Membraque sunt cera pallidiora nova.
Non hæc immodico contraxi damna Lyæo;
Scis, mihi quàm solæ pene bibantur aquæ.
Non epulis oneror: quarum si tangar amore,
Est tamen in Geticis copia nulla locis.
Nec vires adimit Veneris damnosa voluptas:
Non solet in mœstos illa venire toros.
Unda, locusque nocent: & causa valentior istis,
Anxietas animi, quæ mihi semper adest.
Hanc nisi tu pariter simili cum fratre levares,
Vix mens tristitiæ mœsta tulisset onus.
Vos estis fragili tellus non dura phaselo:
Quamque negant multi, vos mihi fertis opem.
Ferte, precor, semper, quia semper egebimus illa,
Cæsaris offensum dum mihi numen erit.
Qui meritam nobis minuat, non finiat iram,
Suppliciter vestros quisque rogate Deos.

P. OVIDII NASONIS
DE PONTO.
LIBER II.
EPIST. I. *Germanico Cæsari.*

HUc quoq; Cæsarei pervenit fama triumphi,
Languida quò fessi vix venit aura Noti.
Nil fore dulce mihi Scythica regione putavi.
Jam minùs hic odio est, quàm fuit ante, locus,
Tandem aliquid pulsa curarum nube serenum
Vidi, Fortunæ verba dedique meæ.
Nolit ut ulla mihi contingere gaudia Cæsar,
Velle potest cuivis hæc tamen una dari.
Dii quoque, ut à cunctis hilari pietate colantur;

Tri-

Tristitiam poni per sua festa jubent.
Denique quod certus furor est audere fateri,
Hac ego lætitia, si vetat ipse, fruar.
Juppiter utilibus quoties juvat imbribus agros,
Mixta tenax segeti crescere lappa solet.
Nos quoque frugiferum sentimus inutilis herba
Numen, & invita sæpe juvamur ope.
Gaudia Cæsareæ mentis pro parte virili
Sunt mea: privati nil habet illa domus.
Gratia, Fama, tibi: per quam spectata triumphi
Incluso mediis est mihi pompa Getis.
Indice te didici, nuper visenda coisse
Innumeras gentes ad Ducis ora sui.
Quæque capit vastis immensum mœnibus orbem,
Hospitiis Romam vix habuisse locum.
Tu mihi narrasti, cùm multis lucibus ante
Fuderit assiduas nubilus Auster aquas;
Numine cœlesti Solem fulsisse serenum,
Cum populi vultu conveniente die.
Atque ita victorem, cum magnæ vocis honore,
Bellica laudatis dona dedisse viris:
Claraque sumpturum pictas insignia vestes,
Thura priùs sanctis imposuisse focis:
Justitiamque sui castè placasse Parentis;
Illo quæ templum pectore semper habet.
Quaque ierit, felix adjectum plausibus omen;
Saxaque roratis erubuisse rosis.
Protinus argento veros imitantia muros,
Barbara cum victis oppida lata viris.
Fluminaque, & montes, & in altas pasqua sylvis,
Armaque cum telis instrue mista suis.
Deque triumphato, quod Sol incenderit, auro
Aurea Romani tecta fuisse fori.
Totque tulisse duces captivis addita collis
Vincula, pæne hostes quot satis esse fuit.
Maxima pars horum vitam veniamque tulerunt:
In quibus & bella summa caputque Bato.
Cur ego posse negem minui mihi Numinis iram,
Cùm videam mites hostibus esse Deos?
Pertulit huc idem nobis, Germanice, rumor,
Oppida sub titulo nominis isse tui.
Atque ea te contra, nec muri mole, nec armis,
Nec satis ingenio tuta fuisse loci.

Dii tibi dent annos! à te nam cætera sumes,
Sint modò virtuti tempora longa tuæ.
Quod precor, eveniet, sunt quiddam oracula vatum.
Nam Deus optanti prospera signa dedit.
Te quoque victorem Tarpejas scandere in arces,
Læta coronatis Roma videbit equis.
Maturosque Pater nati spectabit honores,
Gaudia percipiens, quæ dedit ante suis.
Jam nunc hæc à me juvenum belloque togaque
Maxime, dicta tibi vaticinante nota.
Hunc quoque carminibus referam fortasse triumphum:
Sufficiat nostris si modò vita malis.
Imbuero Scythicas si non priùs ipse sagittas:
Abstuleritque ferox hoc caput ense Getes.
Quòd si, me salvo, dabitur tua laurea templis,
Ominia bis dices vera fuisse mea.

EPISTOLA II. *Meßalino.*

ILle domus vestræ primis venerator ab annis
Pulsus ad Euxini Naso sinistra freti:
Mittit ab indomitis hanc, Messalline, salutem,
Quam solitus præsens est tibi ferre, Getis.
Hei mihi, si lecto vultus tibi nomine non est
Qui fuit, & dubitas cætera perlegere?
Perlege nec mecum pariter mea verba relega:
Urbe licet vestra versibus esse meis.
Non ego concepi, si Pelion Ossa tulisset,
Clara mea tangi sydera posse manu.
Nec nos Enceladi dementia castra secuti,
In rerum dominos movimus arma Deos.
Nec, quod Tydidæ temeraria dextera fecit,
Numina sunt telis ulla petita meis.
Est mea culpa gravis, sed quæ me perdere solum
Ausa sit, & nullum majus adorta nefas.
Nil nisi non sapiens possum, timidusque vocari:
Hæc duo sunt animi nomina vera mei.
Esse quidem fateor, meritam post Cæsaris iram,
Difficilem precibus te quoque jure meis.
Quæque tua est pietas in totum nomen Juli,
Te lædi, cum quis læditur inde, putas.
Sed licet arma feras, & vulnera sæva mineris;
Non tamen efficies, ut timeare mihi.

Puppis Achæmenidem Grajum Trojana recepit:
Profuit, & Myso Pelias hasta duci.
Confugit interdum templi violator ad aram,
Nec petere offensi numinis horret opem.
Dixerit hoc aliquis tutum non esse; fatemur.
Sed non per placidas it mea puppis aquas.
Tuta petant alii: fortuna miserrima tuta est:
Nam timor eventus deterioris abest.
[Qui rapitur fatis, quid præter fata requirit?
Sæpe creat molles aspera spina rosas.
Qui rapitur spumante salo, sua brachia cautis
Porrigit ad spinas, duraque saxa manus
Accipitrem metuens pennis trepidantibus ales
Audet ad humanos fessa venire sinus.
Nec se vicino dubitat committere tecto,
Quæ fugit infestos territa cerva canes.
Da, precor, accessum lacrymis, mitissime, nostris;
Nec rigidam timidis vocibus obde forem.
Verbaq; nostra favens Romana ad Numina perfer,
Non tibi Tarpejo culta Tonante minùs.
Mandatique mei legatus suscipe causam:
Nulla meo quamvis nomine causa bona est.
Jam prope depositus, certè jam frigidus æger,
Servatus per te, si modò server, ero.
Nunc tua pro lapsis nitatur gratia rebus;
Principis æterni quam tibi præstat amor.
Nunc tibi & eloquii nitor ille domesticus adsit,
Quo poteras trepidis utilis esse reis.
Vivit enim in vobis facundi lingua parentis;
Et res hæredem reperit illa suum.
Hanc ego non, ut me defendere tentet, adoro.
Non est confessi causa tuenda rei.
Num tamen excuses erroris imagine factum,
An nihil expediat tale movere, vide.
Vulneris id genus est, quod cùm sanabile non sit,
Non contrectari tutiùs esse putem.
Lingua sile: non est ultra narrabile quidquam.
Posse velim cineres obruere ipse meos.
Sic igitur, quasi me nullus deceperit error,
Verba face, ut vita, quam dedit ipse, fruar.
Cùmque serenus erit, vultusque remiserit illos,
Qui secum terras imperiumque movent:
Exiguam ne me predam sinat esse Getarum,

Deque solum miseræ mite, precare fugæ.
Tempus adest aptum precibus: valet ipse, videtq;
Quas fecit vires, Roma, valere tuas.
Incolumis conjux sua pulvinaria servat:
Promovet Ausonium filius imperium.
Præterit ipse suos animo Germanicus annos,
Nec vigor est Drusi nobilitate minor.
Adde nurus, neptesque pias, natosque nepotum,
Cæteraque Augustæ membra valere domus,
Adde triumphatos modò Pœonas, adde quieti
Subdita montanæ brachia Dalmatiæ.
Nec dedignata est abjectis Illyris armis
Cæsareum famulo vertice ferre pedem.
Ipse super currum placido spectabilis ore,
Tempora Phœbea virgine nexa tulit.
Quem pia vobiscum proles comitavit euntem,
Digna parente suo nominibusque datis.
Fratribus assimilis, quos proxima templa tenentes
Divus ab excelsa Julius æde videt.
His Messallinus, quibus omnia cædere debent,
Primum lætitiæ non negat esse locum.
Quicquid ab his superest, venit in certamen amoris:
Hac hominum nulli parte secundus eris.
Hunc colis, ante diem per quam decreta merenti
Venit honoratis laurea digna comis.
Felices, quibus hos licuit spectare triumphos,
Et ducis ore Deos æquiparante frui.
At mihi Sauromatæ pro Cæsaris ore videndi,
Terraque pacis inops, undaque vincta gelu.
Si tamen hæc audis, & vox mea pervenit istuc;
Sit tua mutando gratia blanda loco.
Hoc pater ille tuus, primo mihi cultus ab ævo,
Si quid habet sensus umbra diserta, petit.
Hoc petit & frater: quamvis fortasse veretur,
Servandi noceat ne tibi cura mei.
Tota domus petit hoc: nec tu potes ipse negare,
Et nos in turbę parte fuisse tuæ.
Ingenii certè, quo nos malè sensimus usos,
Artibus exceptis, sæpe probator eras.
Nec mea, si tantum peccata novissima demas,
Esse potest domui vita pudenda tuæ.
Sic igitur vestræ vigeant penetralia gentis;
Curaque sit Superis, Cæsaribusque tui.

Mite, sed iratum meritò mihi, Numen adora,
Eximat ut Scythici me feritate loci.
Difficile est, fateor, sed tendit in ardua virtus:
Et talis meriti gratia major erit.
Nec tamen Ætnæus vasto Polyphemus in antro
Accipiet voces Antiphatesve tuas.
Sed placidus, facilisque parens, veniæque paratus;
Et qui fulmineo sæpe sine igne tonat.
Qui cum triste aliquid statuit, fit tristis & ipse:
Cuique ferè pœnam sumere, pœna sua est.
Victa tamen vitio est hujus clementia nostro:
Venit & ad vires ira coacta suas.
Qui quoniam patria toto sumus orbe remoti;
Nec licet ante ipsos procubuisse Deos;
Quos colis, ad Superos perfer mandata sacerdos
Adde sed & proprias ad mea verba preces.
Sic tamen hæc tenta, si non nocitura putabis:
Ignoscas: timeo naufragus omne fretum.

EPISTOLA III. *Maximo.*

MAxime, qui claris nomen virtutibus æquas,
Nec sinis ingenium nobilitate premi.
Culte mihi (quid enim status hic à funere differt?)
Supremum vitæ tempus adusque meæ.
Rem facis, afflictum non aversatus amicum,
Qua non est ævo rarior ulla tuo.
Turpe quidem dictu, sed [si modo vera fatemur)
Vulgus amicitias utilitate probat.
Cura quid expediat prior est, quam quid sit honestū:
Et cum Fortuna statque, caditque fides.
Nec facilè invenias multis in millibus unum,
Virtutem pretium qui putet esse sui.
Ipse decor recti, facti si præmia desint,
Non movet, & gratis pœnitet esse probum.
Nil, nisi quod prodest, carum est: i, detrahe menti
Spem fructus avidæ, nemo petendus erit.
At reditus jam quisque suos amat, & sibi quid sit
Utile, sollicitis computat articulis.
Illud amicitiæ quondam venerabile nomen
Prostat, & in quæstu pro meretrice sedet.
Quo magis admiror, non ut torrentibus undis,
Communis vitii te quoque labe trahi.
Diligitur nemo, nisi cui Fortuna secunda est.

Quæ simul intonuit, proxima quæque fugat.
En ego, non paucis quondam munitus amicis,
Dum flavit velis aura secunda meis;
Ut fera nimboso tumuerunt æquora vento,
In mediis lacera puppe relinquor aquis.
Cumque alii nolint etiam me nosse videri,
Vix duo projecto tresve tulistis opem.
Quorum tu princeps nec enim comes esse, sed auctor,
Nec petere exemplum, sed dare dignus eras.
Te, nihil exacto, nisi nos peccasse fatentem
Sponte sua probitas officiumque juvant.
Judice te mercede caret, perseque petenda est
Externis virtus incomitata bonis.
Turpe putas abigi, quia sit miserandus, amicum;
Quodque sit infelix, desinere esse tuum.
Mitius est lasso digitum supponere mento;
Mergere quam liquidis ora natantis aquis.
Cerne, quid Æacides post mortem præstet amico:
Instar & hanc vitam mortis habere puta.
Pirithoum Theseus Stygias comitavit ad undas:
A Stygiis quantum sors mea distat aquis!
Adfuit insano juvenis Phocæus Orestæ:
Et mea non minimum culpa furoris habet.
Tu quoque magnorum laudes admitte virorum,
Utque facis, lapso, quam potes, affer opem.
Si bene te novi; si qui priùs esse solebas,
Nunc quoque es, atque animi non cecidere tui,
Quo Fortuna magis sævit, magis ipse resistis:
Utque decet, ne te vicerit illa, caves.
Et bene uti pugnes, bene pugnans efficit hostis.
Sic eadem prodest causa, nocetque mihi.
Scilicet indignum, juvenis clarissime, ducis
Te fieri comitem stantis in orbe Deæ.
Firmus es, & quoniam non sunt ea qualia velles,
Vela regis quassæ qualiacunque ratis.
Quæque ita concussa est, ut jam casura putetur,
Restat adhuc humeris fulta ruina tuis.
Ira quidem primò fuerat tua justa, nec ipso
Lenior, offensus qui mihi jure fuit.
Quique dolor pectus tetigisset Cæsaris alti,
Illum jurabas protinus esse tuum.
Ut tamen audita est nostræ tibi cladis origo;
Diceris erratis ingemuisse meis.

Tum

Tum tua me primum solari littera cœpit,
Et læsum flecti spem dare posse Deum.
Movit amicitiæ tum te constantia longæ:
Ante tuos ortus quæ mihi cœpta fuit.
Et quod eras aliis factus, mihi natus amicus:
Quodque tibi in cunis oscula prima dedi.
Quod cum vestra domus teneris mihi sēper ab annis
Culta sit, esse vetus nunc tibi cogor onus.
Me tuus ille pater Latiæ facundia linguæ,
Quæ non inferior nobilitate fuit,
Primus ut auderem committere carmina famæ
Impulit: ingenii dux fuit ille mei.
Nec, quo sit primum nobis à tempore cultus,
Contendo fratrem posse referre tuum.
Te tamen ante omnes ita sum complexus, ut unus
Quolibet in casū gratia nostra fores.
Ultima me tecum vidit, mœstisque cadentes
Excepit lacrymas Æthalis Ilva genis.
Cum tibi quærenti, num verus nuncius esset,
Attulerat culpæ quem mala fama meæ.
Inter confessum dubie, dubieque negantem
Hærebam, pavidas dante timore notas:
Exemploque nivis, quam solvit aquaticus Auster,
Gutta per attonitas ibat oborta genas.
Hæc igitur referens, & quòd mea crimina primi
Erroris venia posse latere vides;
Respicis antiquum lapsis in rebus amicum,
Fomentisque juvas vulnera nostra tuis.
Pro quibus optandi si nobis copia fiat,
Tam bene promerito commoda mille precer.
Sed si sola mihi dentur tua vota; precabor,
Ut tibi sit salvo Cæsare salva parens.
Hæc ego, cum faceres altaria pinguia thure,
Te solitum memini prima rogare Deos.

EPISTOLA IV. *Attico.*

Accipe colloquium gelido Nasonis ab Istro,
Attice judicio non dubitande meo.
Ecquid adhuc remanes memor infelicis amici?
Deserit an partes languida cura suas?
Non ita Di tristes mihi sint, ut credere possim,
Fasque putem jam te non meminisse mei.
Ante meos oculos tua stat, tua semper imago est:

Et videor vultus mente videre tuos.
Seria multa mihi tecum collata recordor :
Nec data jucundis tempora pauca jocis.
Sæpe citæ longis visæ sermonibus horæ ,
Sæpe fuit brevior, quàm mea verba, dies.
Sæpe tuas factum venit modò carmen ad aures;
Et nova judicio subdita Musa tuo est.
Quod tu laudaras, populo placuisse putabam:
Hoc pretium curæ dulce recentis erat.
Utque meus lima rasus liber esset amici,
Non semel admonitu facta litura tuo est.
Nos fora viderunt pariter, nos porticus omnis,
Nos via, nos cunctis curva theatra locis.
Denique tantus amor nobis, carissime, semper,
Quantus in Æaciden, Nestoridenque fuit.
Non ego, si biberes securæ pocula Lethes,
Excidere hæc credam pectore posse tuo.
Longa dies citior brumali sidere, noxque
Tardior hyberna solstitialis erit:
Nec Babylon æstum, nec frigora Pontus habebit,
Calthaque Pæstanas vincet odore rosas:
Quam tibi nostrarum veniant oblivia rerum,
Non ita pars fati candida nulla mei.
Ne tamen hæc dici possit fiducia mendax,
Stultaque credulitas nostra fuisse, cave.
Constantique fide veterem tutare sodalem,
Qua licet, & quantum non onerosus ero.

EPISTOLA V. *Salano.*

CONdita disparibus numeris ego Naso Salano
Proposita misi verba salute meo.
Quæ rata sit cupio, rebusque ut comprobet omen,
Te precor à salvo possit, amice, legi.
Candor in hoc ævo res intermortua pene,
Exigit, ut faciam talia vota, tuus.
Nam fuerim quamvis modico tibi cognitus usu,
Diceris exiliis ingemuisse meis.
Missaque ab extremo legeres cum carmina Ponto,
Illa tuus juvit qualiacunque favor.
Optastique brevem salvi mihi Cæsaris iram,
Quod tamen optari si sciat, ipse sinat.
Moribus ista tuis, tam mitia vota dedisti:
Nec minus idcirco sunt ea grata mihi.

Quo-

Quoque magis moveare malis, mitissime, nostris,
  Credibile est fieri conditione loci.
Vix hac invenias, totum (mihi crede) per orbem,
  Quę minus Augusta pace fruatur, humum.
Tu tamen hic structos inter fera prælia versus
  Et legis, lectos ore favente probas.
Ingenioque meo, vena quod paupere manat,
  Plaudis, & è rivo flumina magna facis.
Grata quidem sunt hæc animo suffragia nostro;
  Vix sibi cùm miseros posse placere putes.
Dum tamen in rebus tentamus carmina parvis,
  Materiæ gracili sufficit ingenium.
Nuper, ut huc magni pervenit fama triumphi,
  Ausus sum tantæ sumere molis onus.
  ruit audentem rerum gravitasque, nitorque,
  Nec potui cœpti pondera ferre mei.
Illic, quam laudes, erit officiosa voluntas,
  Cætera materia debilitata jacent.
Qui si fortè liber vestras pervenit ad aures,
  Tutelam mando sentiat ille tuam.
Hæc tibi facturo, vel si non ipse rogarem,
  Accedat cumulus gratia nostra levis.
Non ego laudandus, sed sunt tua pectora lacte
  Et non calcata candidiora nive.
Mirarisque alios, cum sis mirabilis ipse;
  Nec lateant artes, eloquiumque tuum.
Te juvenum princeps, cui dat Germania nomen,
  Participem studii Cæsar habere solet.
Tu comes antiquus, tu primis junctus ab annis,
  Ingenio mores æquiparante, places.
Te dicente priùs, fit protinus impetus illi:
  Teque habet, elicias qui sua verba tuis.
Cum tu dedisti, mortaliaque ora quierunt,
  Clausaque non longa conticuere mora:
Surgit Juleo juvenis cognomine dignus,
  Qualis ab Eois Lucifer ortus aquis.
Dumque silens astat, status est vultusque diserti,
  Spemque decens doctæ vocis amictus habet.
Mox, ubi pulsa mora est, atque os cœleste solutum;
  Hoc superos jures more solere loqui.
Atque, Hæc est, dicas, facundia Principe digna,
  Eloquio tantùm nobilitatis inest.
Huic tu cum placeas, & vertice sidera tangas,

Scri-

Scripta tamen profugi vatis habenda putas.
Scilicet ingeniis aliqua est concordia junctis,
Et servat studii fœdera quisque sui.
Rusticus agricolam, miles fera bella gerentem.
Rectorem dubiæ navita puppis amat.
Tu quoque Pieridum studio, studiose, teneris;
Ingenioque faves, ingeniose, meo.
Distat opus nostrum; sed fontibus exit ab iisdem:
Artis & ingenuæ cultor uterque sumus.
[Thyrsus enim vobis, gestata est laurea nobis,
Sed tamen ambobus debet inesse calor.]
Utque meis numeris tua dat facundia nervos;
Sic venit à nobis in tua verba nitor.
Jure igitur studio confinia carmina vestro,
Et commilitii sacra tuenda putas.
Pro quibus ut maneat, de quo censeris, amicus
Comprecor ad vitæ tempora summa tuæ:
Succedatque tuis, orbis moderator, habenis,
Quod mecum populi vota precantur idem.

EPISTOLA VI. *Gracino.*

CArmine Græcinum, qui præsens voce solebat;
Tristis ab Euxinis Naso salutat aquis,
Exsulis hæc vox est: præbet mihi littera linguam.
Et, si non liceat scribere, mutus ero.
Corripis, ut debes, stulti peccata sodalis:
Et mala me meritis ferre minora doces.
Vera facis, sed sera meæ convicia culpæ,
Aspera confesso verba remitte reo.
Cum poteram recto transire Ceraunia velo,
Ut fera vitarem saxa, monendus eram.
Nunc mihi naufragio quid prodest dicere facto,
Quam mea debuerit currere cymba viam?
Brachia da lasso potiùs prendenda natanti;
Nec pigeat mento supposuisse manum.
Idque facis, faciasq; precor: sic mater & uxor,
Sic tibi sint fratres, totaque salva domus.
Quodque soles animo, quod semper voce precari,
Omnia Cæsaribus sic tua facta probes.
Turpe erit in miseris veteri tibi rebus amico
Auxilium nulla parte tulisse tuum.
Turpe referre pedem, nec passu stare tenaci:
Turpe laborantem deseruisse ratem.

Tur-

[Turpe sequi casum, & fortunæ cedere amicum,
Et, nisi sit felix, esse negare suum.]
Non ita vixerunt Strophio atq; Agamemnone nati:
Non hæc Ægidæ, Pirithoique fides.
Quos prior est mirata, sequens mirabitur ætas,
In quorum plausus tota theatra sonant.
Tu quoque per durum servato tempus amico,
Dignus es in tantis nomen habere viris.
Dignus es: & quoniam laudem pietate mereris,
Non erit officii gratia surda tui.
Crede mihi, (nostrum si non mortale futurum
Carmen,) in ore frequens posteritatis eris.
Hac modò permaneas lapso, Græcine, fidelis,
Duret & in longas impetus iste moras.
Quæ tu cùm præstes, remo tamen utor in aura;
Nil nocet admisso subdere calcar equo.

EPISTOLA VII. *Attico.*

ESse salutatum vult te mea littera primùm,
A malè pacatis, Attice, missa Getis.
Proxima subsequitur, quid agas audire, voluptas:
Et si, quicquid agas, sit tibi cura mei.
Nec dubito quin sit; sed me timor ipse malorum
Sæpe supervacuos cogit habere metus.
Da veniam, quæso, nimioque ignosce timori,
Tranquillas etiam naufragus horret aquas.
Qui semel est læsus fallaci piscis ab hamo,
Omnibus unca cibis æra subesse putat.
Sæpe canem longè visum fugit agna, lupumque
Credit, & ipsa suam nescia vitat opem.
Membra reformidant mollem quoq; saucia tactum:
Vanaque sollicitis incutit umbra metum.
Sic ego Fortunæ telis confixus iniquis,
Pectore concipio nil nisi triste meo.
Jam mihi fata liquet cœptos servantia cursus
Per sibi consuetas semper itura vias.
Observare Deos, ne quid mihi cedat amicè,
Verbaque Fortunæ vix puto posse dari.
Est illi curæ me perdere, quæque solebat
Esse levis, constans & benè certa nocet.
Crede mihi, si sum veri tibi cognitus oris,
Nec fraus in nostris casibus esse potest.
Cinyphiæ segetis citiùs numerabis aristas,

Alta-

Altaque quàm multis floreat Hybla thymis:
Et quot aves motis nitantur in aera pennis;
Quotque natent pisces æquore, certus eris:
Quam tibi nostrorum statuatur summa laborum,
Quos ego sum terra, quos ego passus aqua.
Nulla Getis toto gens est truculentior orbe:
Sed tamen hi nostris ingemuere malis.
Quæ tibi si memori coner perscribere versu,
Ilias est fatis longa futura meis.
Non igitur vereor quod te rear esse verendum,
Cujus amor nobis pignora mille dedit:
Sed quia res timida est omnis miser; & quia longo
Tempore lætitiæ janua clausa meæ est.
Jam dolor in morem venit meus, utque caducis
Percussu crebro saxa cavantur aquis;
Sic ego continuo Fortunæ vulneror ictu:
Vixque habet in nobis jam nova plaga locum.
Nec magis assiduo vomer tenuatur ab usu,
Nec magis est curvis Appia trita rotis;
Pectora quàm mea sunt serie cæcata laborum:
Et nihil inveni, quod mihi ferret opem.
Artibus ingenuis quæsita est gloria multis:
Infelix perii dotibus ipse meis.
Vita prior vitio caret, & sine labe peracta:
Auxilii misero nil tulit illa mihi.
Culpa gravis precibus donatur sæpe suorum:
Omnis pro nobis gratia muta fuit.
Adjuvat in duris alios præsentia rebus:
Obruit hoc absens vasta procella caput.
Quæ non horruerint tacitam quoque Cæsaris iram?
Addita sunt poenis aspera verba meis.
Fit fuga temporibus levior: projectus in æquor
Arcturum subii Pleiadumque minas.
Sæpe solent hyemem placidam sentire carinæ:
Non Ithacæ puppi sævior unda fuit.
Recta fides comitum poterat mala nostra levare:
Ditata est spoliis perfida turba meis.
Mitius exsilium faciunt loca: tristior ista
Terra sub ambobus non jacet ulla polis.
Est aliquid patriis vicinum finibus esse:
Ultima me tellus, ultimus orbis habet.
Præstat & exsulibus pacem tua laurea, Cæsar,
Pontica finitimo terra sub hoste jacet.

Tem-

Tempus in agrorum cultu consumere dulce est,
Non patitur verti barbarus hostis humum.
Temperie cœli corpusque animusque juvantur,
Frigore perpetuo Sarmatis ora riget.
Est in aqua dulci non invidiosa voluptas,
Æquoreo bibitur cum sale mista palus.
Omnia deficiunt: animus tamen omnia vincit.
Ille etiam vires corpus habere facit.
Sustineas ut onus, nitendum vertice recto est,
At flecti nervos si patiare, cadet.
Spes quoque posse mora mitescere Principis iram,
Vivere ne nolim deficiamque, facit.
Nec vos parva datis pauci solatia nobis,
Quorum spectata est per mala nostra fides.
Cœpta tene, quæso; nec in æquore desere navem,
Meque simul serva, judiciumque tuum.

EPISTOLA VIII. *Maximo Cottæ.*

Redditus est nobis Cæsar cum Cæsare nuper,
Quos mihi misisti, Maxime Cotta Deos,
Utque tuum munus numerum, quem debet, haberet,
Est tibi Cęsaribus Livia juncta suis.
Argentum felix, omnique beatius auro,
Quòd, fuerit precium cùm rude, numen habet.
Non mihi divitias dando majora dedisses,
Cœlitibus missis nostra sub ora tribus.
Est aliquid spectare Deos, & adesse putare,
Et quasi cum vero numine posse loqui.
Quantum ad me, redii, nec me tenet ultima tellus,
Utque prius media sospes in urbe moror.
Cęsareos video vultus, velut ante videbam,
Vix hujus voti spes fuit ulla mihi.
Utque salutabam, numen cœleste saluto,
Quod reduci tribuas, nil (puto) majus habes.
Quid nostris oculis nisi sola Palatia desunt?
Qui locus, ablato Cæsare, vilis erit.
Hunc ego cum spectem, videor mihi cernere Romã,
Nam patrię faciem sustinet ille suę.
Fallor? an irati mihi sunt in imagine vultus,
Torvaque nescio quid forma minantis habet?
Parce, vir immenso major virtutibus orbe,
Justaque vindictæ supprime lora tuę.

Par-

Parce, precor, secli decus indelebile nostri,
Terrarum dominum quem sua cura facit.
Per patrię nomen, quod te tibi carius ipso est,
Per numquam surdos in tua vota Deos;
Perque tori sociam, quę par tibi sola reperta est,
Et cui majestas non onerosa tua est;
Perque tibi similem virtutis imagine natum,
Moribus agnosci, qui tuus esse, potest;
Perque tuos, vel avo dignos vel patre nepotes,
Qui veniunt magno per tua vota gradu;
Parte leva minima, nostras, & contrahe pœnas.
Daque, procul Scythico qui sit ab hoste, locum.
Et tua (si fas est) à Cęsare proxime Cęsar
Numina sint precibus non inimica meis.
Sic fera quam primum pavido Germania vultu,
Ante triumphantes serva feratur equos.
Sic pater in Pylios, Cumęos mater in annos
Vivant, & possis filius esse diu.
Tu quoque, conveniens ingenti nupta marito,
Accipe non dura supplicis aure preces.
Sic tibi vir sospes, sic sint cum prole nepotes,
Cumque bonis nuribus quas peperere nurus.
Sic, quem dira tibi rapuit Germania, Drusus
Pars fuerit partus sola caduca tui.
Sic tibi maturè fraterni funeris ultor,
Purpureus niveis filius instet equis.
Annuite ò timidis mitissima numina votis,
Præsentes aliquid prosit habere Deos.
Cæsaris adventu tutus gladiator arena
Exit, & auxilium non leve vultus habet.
Nos quoq; vestra juvet, quod, qua licet, ora videmus
Intrata est Superis quòd domus una tribus.
Felices illi, qui non simulacra, sed ipsos,
Quique Deum coram corpora vera vident.
Quod quoniam nobis invidit inutile fatum,
Quos dedit ars vultus, effigiemque colo.
Sic homines novere Deos, quos arduus æther
Occulit, & colitur pro Jove forma Jovis.
Denique quæ mecum est, & erit sine fine, cavete,
Ne sit in inviso vestra figura loco.
Nam caput è nostra citius cervice recedet,
Et patiar fossis lumen abire genis:
Quàm caream vobis, ò publica numina, raptis,

Vos

Vos eritis nostræ portus & aura fugæ.
Vos ego complectar, Geticis si cingar ab armis,
Vosque meas Aquilas, vos mea signa sequar.
Aut ego me fallo, nimiaque cupidine ludor:
Aut spes exilii commodioris adest.
Nam minùs & minùs est facies in imagine tristis,
Visaque sunt dictis annuere ora meis.
Vera precor fiant timidæ præsagia mentis,
Justaque quamvis est, sit minor ira Dei.

EPISTOLA IX. *Cotyi.*

Regia progenies, cui nobilitatis origo
Nomen in Eumolpi pervenit usque, Coty.
Fama loquax vestras si jam pervenit ad aures,
Me tibi finitimi parte jacere soli;
Supplicis exaudi, juvenum mitissime, vocem,
Quamque potes profugo (nam potes) affer opem.
Me Fortuna tibi (de qua ne conquerar, hoc est)
Tradidit; hoc uno non inimica mihi.
Excipe naufragium non duro littore nostrum,
Ne fuerit terra tutior unda tua.
Regia (crede mihi) res est, succurrere lapsis:
Convenit & tanto, quantus es ipse, viro.
Fortunam decet hoc istam: quæ maxima cùm sit,
Esse potest animo vix tamen æqua tuo.
Conspicitur nunquam meliore potentia causa,
Quàm quoties vanas non sinit esse preces.
Hoc nitor iste tui generis desiderat, hoc est
A Superis ortæ nobilitatis opus.
Hoc tibi & Eumolpus generis clarissimus auctor,
Et prior Eumolpo suadet Erichthonius.
Hoc tecum commune Deis, quod utrique rogati
Supplicibus vestris ferre soletis opem.
Nam quid erit, quare solito dignemur honore
Numina, si demas velle juvare Deos?
Juppiter oranti surdas si præbeat aures,
Victima pro templo cur cadat icta Jovis?
Si pacem nullam pontus mihi præstet eunti,
Irrita Neptuno cur ego dona feram?
Vana laborantis si fallat vota coloni,
Accipiet gravidæ cur suis exta Ceres?
Nec dabit intonso jugulum caper hostia Baccho;

Mu-

Musta sub inducto si pede nulla fluant.
Cæsar ut imperii moderetur fræna, precamur,
Tam bene quo patriæ consulit ipse suæ.
Utilitas igitur magnos hominesque Deosque
Efficit, auxiliis quoque favente suis.
Tu quoque fac prosis intra tua castra jacenti,
O Coty, progenies digna parente tuo.
Conveniens homini est, hominem servare, voluptas,
Et meliùs nulla quæritur arte favor.
Quis non Antiphaten Læstrygona devovet? aut quis
Munifici mores improbat Alcinoi?
Non tibi Cassandreus pater est, gentisve Pheregs
Quive repertorem torruit arte sua.
Sed quam Marte ferox, & vinci nescius armis,
Tam nunquam facta pace, cruoris amans.
Adde, quod ingenuas didicisse fideliter artes
Emollit mores, nec finit esse feros.
Nec regum quisquam magis est instructus ab illis,
Mitibus aut studiis tempora plura dedit.
Carmina testantur, quæ, si tua nomina demas,
Threicium juvenem composuisse negem.
Neve sub hoc tractu vates foret unicus Orpheus,
Bistonis ingenio terra superba tuo est.
Utque tibi est animus, cum res ita postulat, arma
Sumere, & hostili tingere cæde manum:
Atque ut es excusso jaculum torquere lacerto,
Collaque velocis flectere doctus equi:
Tempora sic studiis data sunt ubi justa paternis,
Atque suis numeris forte quievit opus:
Ne tua marcescant per inertes otia somnos,
Lucida Pieria tendis in astra via.
Hæc quoque res aliquid tecum mihi fœderis affert,
Ejusdem sacri cultor uterque sumus.
Ad vatem vates orantia brachia tendo,
Terra sit exiliis ut tua fida meis.
Non ego cæde nocens in Pontica littora veni,
Mistave sunt nostra dira venena manu.
Nec mea subjecta convicta est gemma tabella,
Mendacem linis imposuisse notam.
Nec quicquam, quod lege veter committere, feci.
Est tamen his gravior noxa fatenda mihi.
Neve roges quæ sit; stultam conscripsimus Artem,
Innocuas nobis hęc vetat esse manus.

Et

Et quid prætereа peccarim, quærere noli,
Ut lateat sola culpa sub Arte mea.
Quicquid id est, habui moderatam vindicis iram,
Qui nisi natalem nil mihi dempsit humum.
Hac quoniam careo; tua nunc vicinia præstet,
Inviso possim tutus ut esse loco.

EPISTOLA X. *Macro*.

ECquid ab impressæ cognoscis imagine ceræ,
Hæc tibi Nasonem scribere verba, Macer?
Auctorisque sui si non est annulus index,
Cognitane est nostra littera facta manu?
An tibi notitiam mora temporis eripit horum?
Nec repetunt oculi signa vetusta tui?
Sis licet oblitus pariter gemmæque manusque,
Exciderit tantum ne tibi cura mei.
Quam tu vel longi debes convictibus ævi,
Vel mea quod conjux non aliena tibi est.
Vel studiis, quibus es, quam nos, sapientiùs usus,
Utque decet, nulla factus es Arte nocens.
Tu canis æterno quidquid restabat Homero,
Ne careant summa Troica bella manu.
Naso parum prudens, Artem dum tradit amandi,
Doctrinæ pretium triste magister habet.
Sunt tamen inter se communia sacra poetis,
Diversum quamvis quisque sequamur iter.
Quorũ te memorem (quamquã procul absumus) esse
Suspicor, & casus velle levare meos.
Te duce magnificas Asiæ perspeximus urbes,
Trinacris est oculis te duce visa meis.
Vidimus Ætnæa cœlum splendescere flamma,
Suppositus monti quam vomit ore gigas:
Ennæosque lacus, & olentia stagna Palici,
Quaque suis Cyanen miscet Anapus aquis.
Nec procul hinc, Nymphen, quę dũ fugit Elidis amne
Tecta sub æquorea nunc quoque currit aqua.
Hic mihi labentis pars anni magna peracta est,
Hei mihi, quàm dispar est locus ille Getis!
Et quota pars hęc sunt rerum, quas vidimus ambo,
Te mihi jucundas efficiente vias?
Seu rate cæruleas picta sulcavimus undas,
Esseda nos agili sive tulere rota.
Sępe brevis nobis vicibus via visa loquendi est,
Plu-

Pluraque, si numeres, verba fuere gradu.
Sæpe dies sermone minor fuit; inque loquendo
Tarda per æstivos defuit hora dies.
Est aliquid casus pariter timuisse marinos,
Junctaque ad æquoreos vota tulisse Deos:
Et modò res egisse simul; modò rursus ab illis,
Quorum non pudeat, posse referre jocos.
Hæc tibi si subeant (absim licet) omnibus horis
Ante tuos oculos, ut modò visus, ero.
Ipse quidem certè cum sim sub cardine mundi,
Qui semper liquidis altior extat aquis;
Te tamen intueor, quo solo pectore possum,
Et tecum gelido sæpe sub axe loquor.
Hic es, & ignoras, & ades celeberrimus absens:
Inque Getas media visus ab Urbe venis.
Redde vicem: quoniam regio felicior ista est,
Istic me memori pectore semper habe.

EPISTOLA XI. *Rufo.*

HOc tibi, Rufe, brevi properatum tempore mittit
Naso parum faustæ conditor Artis opus.
Ut, quamquam longè toto sumus orbe remoti,
Scire tamen possis nos meminisse tui.
Nominis ante mei venient oblivia nobis,
Pectore quam pietas sit tua pulsa meo.
Et prius hanc animam vacuas reddemus in auras,
Quam meriti fiat gratia vana tui:
Grande voco meritum lacrymas, quibus ora rigabas,
Cùm mea concreto sicca dolore forent.
Grande voco meritum, mœstæ solatia mentis,
Cum pariter nobis illa tibique dares.
Sponte quidem, perseque mea est laudabilis uxor,
Admonitu melior fit tamen illa tuo.
Namq; quod Hermiones Castor fuit, Hector Juli,
Hoc ego te lætor, conjugis esse meæ.
Quæ, ne dissimilis tibi sit probitate, laborat,
Seque tui vita sanguinis esse probat.
Ergo quod fuerat stimulis factura sine ullis,
Pleniùs auctorem te quoque nacta facit.
Acer & ad palmæ per se cursurus honores,
Si tamen horteris, fortiùs ibit equus.
Adde, quòd absentis cura mandata fideli
Perficis, & nullum ferre gravaris onus.

O re-

O referant grates, quoniam non possumus ipsi,
Di tibi: qui referent, si pia facta vident.
Sufficiatque diu corpus quoque moribus istis,
Maxima Fundani gloria, Rufe, soli.

P. OVIDII NASONIS DE PONTO, LIBER III.

EPISTOLA I. *Uxori.*

ÆQuor Jasonio pulsatum remige primùm,
Quæque nec hoste fero, nec nive terra cares:
Ecquod erit tempus quo vos ego Naso relinquam;
In minus hostilem jussus abire locum?
An mihi Barbaria vivendum semper in istâ;
Inque Tomitana condar oportet humo?
Pace tua, si pax ulla est tibi, Pontica tellus,
Finitimus rapido quam terit hostis equo;
Pace tua dixisse velim; tu pessima duro
Pars es in exilio, tu mala nostra gravas.
Tu neque ver sentis cinctum florente corona,
Tu neque messorum corpora nuda vides.
Nec tibi pampineas autumnus porrigit uvas;
Cuncta sed immodicum tempora frigus habent.
Tu glacie freta vincta tenes, & in æquore piscis
Inclusus tecta sæpe natavit aqua.
Nec tibi sunt fontes; laticis nisi penè marini;
Qui potus dubium sistat alatne sitim.
Rara, neque hæc felix, in apertis eminet arvis
Arbor, & in terra est altera forma maris.
Non avis obloquitur: sylvis nisi si qua remotis
Æquoreas rauco gutture potat aquas.
Tristia per vacuos horrent absinthia campos;
Conveniensque suo messis amara loco.
Adde metus, & quòd murus pulsatur ab hoste,
Tinctaque mortifera tabe sagitta madet.
Quod procul hæc regio est, & ab omni devia cursu,

Nec pede quò quisquam, nec rate, tutus erat.
Non igitur mirum finem quærentibus horum,
Altera si nobis usque rogatur humus.
Te magis est mirum non hoc evincere conjux,
Inque meis lacrymis posse tenere malis.
Quid facias, quæris? quæras hoc scilicet ipsum,
Invenies, verè si reperire voles.
Velle parum est: cupias, ut re potiaris, oportet;
Et faciat somnos hæc tibi cura breves.
Velle reor multos, quis enim mihi tam sit iniquus,
Optet ut exilium pace carere meum?
Pectore te toto, cunctisque incumbere nervis,
Et niti pro me nocte dieque decet.
Utque juvent alii, tu debes vincere amicos
Uxor, & ad partes prima venire tuas.
Magna tibi imposita est nostris persona libellis,
Conjugis exemplum diceris esse bonæ.
Hanc cave degeneres; ut sint præconia nostra
Vera vide, famæ quò tuearis opus.
Ut nihil ipse querar; tacito me fama queretur,
Quæ debet, fuerit ni tibi cura mei.
Exposuit mea me populo Fortuna videndum,
Et plus notitiæ, quàm fuit ante, dedit.
Notior est factus Capaneus de fulminis ictu,
Notus humo mersis Amphiaraus equis.
Si minus errasset, notus minus esset Ulysses,
Magna Philoctetæ vulnere fama suo est.
Si locus est aliquis tanta inter nomina parvis,
Nos quoque conspicuos nostra ruina facit.
Nec te nesciri patitur mea pagina; qua non
Inferius Coa Battide nomen habes.
Quicquid ages igitur, scena spectabere magna,
Et pia non parvis testibus uxor eris.
Crede mihi, quoties laudaris carmine nostro,
Qui legit has laudes, an mereare rogat.
Utque favere reor plures virtutibus istis,
Sic tua non paucæ carpere facta volent.
Quare tu præsta, ne livor dicere possit;
Hæc est pro miseri lenta salute viri.
Cumque ego deficiam, nec possim ducere currum,
Fac tu sustineas debile sola jugum.
Ad medicum specto venis fugientibus æger:
Ultima pars animæ dum mihi restat, ades.

Quod-

Quodque ego præstarem, si te magis ipse valerem,
Id mihi, cum valeas fortiùs, ipsa refer.
Exigit hoc socialis amor, fœdusque maritum;
Moribus hoc, conjux, exigis ipsa tuis.
Hoc domui debes, de qua censeris, ut illam
Non magis officiis, quam probitate colas.
Cuncta licet facias, nisi sis laudabilis uxor,
Non poterit credi Marcia culta tibi.
Nec sumus indigni; nec (si vis vera fateri)
Debetur meritis gratia nulla meis.
Redditur illa quidem grandi cum fœnore nobis;
Nec te, si cupiat lædere, livor habet.
Sed tamen hoc factis adjunge prioribus unum,
Pro nostris ut sis ambitiosa malis.
Ut minus infesta jaceam regione, labora;
Clauda nec officii pars erit ulla tui.
Magna peto, sed non tamen invidiosa roganti,
Utque ea non teneas, tuta repulsa tua est.
Nec mihi succense, toties si carmine nostro,
Quod facis, ut facias, teque imitere, rogo.
Fortibus assuevit tubicen prodesse, suoque
Dux bene pugnantes incitat ore viros.
Nota tua est probitas, testataque tempus in omne,
(Sit virtus etiam non probitate minor.)
Non tibi Amazonia est pro me sumenda securis,
Aut excisa levi pelta gerenda manu.
Numen adorandum est, non ut mihi fiat amicum,
Sed sit ut iratum, quàm fuit ante, minus.
Gratia si nulla est, lacrymæ tibi gratia fient,
Hac potes, aut nulla, parte movere Deos.
Quæ tibi ne desint, benè per mala nostra cavetur
Meque viro flendi copia dives adest.
Utque meæ res sunt, omni [puto] tempore flebis:
Has Fortuna tibi nostra ministrat opes.
Si mea mors redimenda tua, (quod abominor) esset,
Admeti conjux, quam sequereris, erat.
Æmula Penelopes fieres, si fraude pudica
Instantes velles fallere nupta procos:
Si comes exstincti manes sequerere mariti,
Esset dux facti Laodamia tui.
Iphias ante oculos tibi erat ponenda, volenti
Corpus in accensos mittere forte rogos.
Nil opus est letho, nil Icariotide tela.

Cæsaris at conjux ore precanda tuo.
Quæ præstat virtute sua, ne prisca vetustas
Laude pudicitiæ secula nostra premat.
Quæ Veneris formam mores Junonis habendo
Sola est cœlesti digna reperta toro.
Quid trepidas?& adire times?non impia Progne,
Filiave Æetæ voce movenda tua est:
Nec nurus Ægypti,nec sæva Agamemnonis uxor;
Scyllaque, quæ Siculas inguine terret aquas
Telegonive parens vertendis nata figuris;
Nexaque nodosas angue Medusa comas.
Fœmina sed Princeps; in qua Fortuna videre
Se probat, & cæcæ crimina falsa tulit.
Qua nihil in terris ad finem Solis ab ortu
Clarius, excepto Cæsare, mundus habet.
Eligito tempus captatum sæpe rogandi,
Hæreat adversa ne tua navis aqua.
(Non semper sacras reddunt oracula sortes,
Ipsaque non omni tempore fana patent.)
Cùm status urbis erit, qualem nunc auguror esse,
Et nullus populi contrahet ora dolor:
Cùm domus Augusti, Capitoli more colenda,
Læta, quod est, & sit, plenaque pacis erit:
[Tum tibi, Dii faciant, adeundi copia fiat,
Profectura aliquid tum tua verba puta.]
Si quid aget majus, differ tua cœpta, caveque
Spem festinando præcipitare meam.
[Nec rursus jubeo, dum sit vacuissima quæras,]
Corporis ad curam vix vacat illa sui.
(Curia cùm patribus fuerit stipata verendis,
Per rerum turbam tu quoque oportet eas.)
Cum tibi contigerit vultum Junonis adire,
Fac sis personæ, quam tueare, memor.
Nec factum defende meum: mala causa silenda est,
Nil nisi sollicitæ sint tua verba preces.
Tum lacrymis demenda mora est: submissaq; terræ
Ad non mortales brachia tende pedes.
Tu pete nil aliud, sævo nisi ab hoste recedam,
Hostem Fortunam sit satis esse mihi.
Plura quidem subeunt: sed jam turbata timore
Hæc quoque vix poteris ore tremente loqui.
Suspicor hoc damno tibi non fore: sentiat illa
Te majestatem pertimuisse suam.

[Nec

Nec tua si fletu scindentur verba, nocebit.
  Interdum lacrymæ pondera vocis habent.]
Lux etiam cœptis facito bona talibus adsit,
  Horaque conveniens, auspiciumque favens.
Sed prius imposito sanctis altaribus igni
  Thura fer ad magnos, vinaque pura Deos.
E quibus ante omnes Augustum numen adora:
  Progeniemque piam, participemque tori.
Sint utinam mites solito tibi more, tuasque
  Non duris lachrymas vultibus aspiciant.

EPISTOLA II. *Cotta.*

QUam legis à nobis missam tibi, Cotta, salutem,
  Missa sit ut verè, perveniatque, precor.
Namque meis sospes multum cruciatibus aufers,
  Utque, sit è nobis pars bona salva, facis.
Cumque labent alii, jactataque vela relinquant,
  Tu laceræ remanes anchora sola rati.
Grata tua est igitur pietas: ignoscimus illis,
  Qui cum fortuna terga dedere fugę.
Cum feriant unum, non unum fulmina terrent:
  Junctaque percusso turba pavere solet.
Cumque dedit paries venturæ signa ruinæ,
  Sollicito vacuus fit locus ille metu.
Quis non è timidis ægri contagia vitat?
  Vicinum metuens ne trahat inde malum?
Me quoque amicorum nimio terrore metuque,
  Non odio quidam destituere mei.
Non illis pietas, non officiosa voluntas
  Defuit: adversos extimuere Deos.
Utque magis cauti possunt, timidique videri,
  Sic appellari non meruere mali.
At meus excusat caros ita candor amicos;
  Utque habeant de me crimina nulla, favet.
Sint hac contenti venia, signentque licebit,
  Purgari factum me quoque teste suum.
Pars estis pauci potior, qui rebus in arctis
  Ferre mihi nullam turpe putastis opem.
Tunc igitur meriti morietur gratia vestri,
  Cum cinis absumto corpore factus ero.
Fallar, & illa meæ superabit tempora vitæ,
  Si tamen à memori posteritate legar.
Corpora debentur mœstis exsanguia bustis,

Mense fere medio quanta nitere solet.
Publica me requies curarum somnus habebat,
Fusaque erant toto languida membra toro.
Cum subitò pennis agitatus inhorruit aer,
Et gemuit parvo mota fenestra sono.
Territus in cubitum relevo mea membra sinistrum,
Pulsus & è trepido pectore somnus abit.
Stabat Amor vultu, non quo priùs esse solebat,
Fulcra tenens læva tristis acerna manu.
Nec torquem collo, nec habens crinale capillis,
Nec bene dispositas comptus, ut ante, comas.
Horrida pendebant molles super ora capilli,
Et visa est oculis humida penna meis.
Qualis in aeriæ tergo solet esse columbæ,
Tractantum multæ quam tetigere manus.
Hunc, simul agnovi, (neque enim mihi notior alter)
Talibus affata est libera lingua sonis:
O puer, exilii decepto causa magistro,
Quem fuit utilius non docuisse mihi:
Huc quoque venisti, pax est ubi tempore nullo,
Et coit adstrictis barbarus ister aquis?
Quæ tibi causa viæ? nisi uti mala nostra videres?
Quæ sunt si nescis, invidiosa tibi.
Tu mihi dictasti juvenilia carmina primus:
Apposui senis te duce quinque pedes.
Nec me Mæonio consurgere carmine, nec me
Dicere magnorum passus es acta ducum.
Forsitan exiguas, aliquas tamen, arcus & ignis
Ingenii vires comminuere mei.
Namque ego, dum canto tua regna, tueq; parentis,
In nullum mea mens grande vacavit opus.
Nec satis id fuerat: stultus quoque carmina feci,
Artibus ut posses non rudis esse meis.
Pro quibus exilium misero mihi reddita merces:
Id quoque in extremis, & sine pace, locis.
At non Chionides Eumolpus in Orphea talis,
In Phryga nec Satyrum talis Olympus erat.
Præmia nec Chiron ab Achilli talia cepit,
Pythagoræque ferunt non nocuisse Numam.
Nomina neu referam longum collecta per ævum,
Discipulo perii solus ab ipse meo.
Dum damus arma tibi, dum te, lascive, docemus,
Hæc te discipulo dona magister habet.

Scis

Scis tamen, ut liquidò juratus dicere possis,
Non me legitimos sollicitasse toros.
Scripsimus hæc istis, quarum nec vitta pudicos
Contingit crines, nec stola longa pedes.
Dic, precor, ecquando didicisti fallere nuptas;
Et facere incertum per mea jussa genus?
An sit ab his omnis rigidè submota libellis,
Quam lex furtivos arcet habere viros?
Quid tamen hoc prodest, vetiti si lege severa
Credor adulterii composuisse notas?
At tu sic habeas ferientes cuncta sagittas,
Sic nunquam rapido lampades igne vacent:
Sic regat imperium, terrasque coerceat omnes
Cæsar, ab Ænea qui tibi fratre nepos.
Effice sit nobis non implacabilis ira,
Meque loco plecti commodiore velit.
Hæc ego visus eram puero dixisse volucri,
Hos visus nobis ille dedisse sonos.
Per mea tela faces, & per mea tela sagittas,
Per matrem juro, Cæsareumque caput.
Nil, nisi concessum, nos te didicisse magistro,
Artibus & nullum crimen inesse tuis.
Utque hoc, sic utinam defendere cætera posses!
Scis aliud, quod te læserit, esse magis.
Quicquid id est (neque enim debet dolor ille referri)
Non potes à culpa dicere abesse tua.
Tu licet erroris sub imagine crimen obumbres,
Non gravior merito vindicis ira fuit.
Ut tamen aspicerem, consolarerque jacentem
Lapsa per immensas est mihi penna vias.
Hæc loca tum primùm vidi, cum matre rogante
Phasias est telis fixa puella meis.
Quæ nunc cur iterum post secula longa revisam,
Tu facis, ò castris miles amice meis.
Pone metus igitur, mitescet Cæsaris ira;
Et veniet votis mollior hora tuis.
Neve moram timeas, tempus, quod quærimus, instat
Cunctaque lætitiæ plena triumphus habet.
Dum domus, & nati, dum mater Livia gaudet,
Dum gaudes Patriæ magne, Ducisque Pater:
Dum tibi gratatur populus, totamque per urbem
Omnis odoratis ignibus ara calet:
Dum faciles aditus præbet venerabile templum,

Sperandum nostras posse valere preces.
Dixit: & aut ille est tenues dilapsus in auras,
Cœperunt sensus aut vigilare mei.
Si dubitem, quin his faveas, ò Maxime, dictis,
Memnonio cygnos esse colore putem.
Sed neque mutatur nigra pice lacteus humor,
Nec, quod erat candens, fit terebinthus, ebur.
Conveniens animo genus est tibi: nobile namque,
Pectus & Herculeæ simplicitatis habes.
Livor iners vitium mores non exit in istos;
Utque latens ima vipera serpit humo.
Mens tua sublimis supra genus eminet ipsum:
Grandius ingenio nec tibi nomen inest.
Ergo alii noceant miseris, optentque timeri,
Tinctaque mordaci spicula felle gerant:
At tua supplicibus domus est assueta juvandis,
In quorum numero me precor esse velis.

EPISTOLA IV. *Rufino*.

HÆc tibi non vanam portantia verba salutem,
Naso Tomitana mittit ab urbe tuus.
Utque suo faveas mandat, Rufine, Triumpho;
In vestras venit si tamen ille manus.
Est opus exiguum, vastisque paratibus impar:
Quale tamen cumque est, ut tueare rogo.
Firma valent per se, nullumque Machaona quærunt;
Ad medicam dubius confugit æger opem.
Non opus est magnis placido lectore poetis:
Quamlibet invitum difficilemque tenent.
Nos, quibus ingenium longi minuere labores,
Aut etiam nullum forsitan ante fuit:
Viribus infirmi, vestro candore valemus:
Quem mihi si demas, omnia rapta putem.
Cunctaque cum mea sint propenso nixa favore,
Præcipuum veniæ jus habet ille liber.
Spectatum vates alii scripsere triumphum,
Est aliquid memori visa notare manu.
Nos ea vix avidam vulgo captata per aurem
Scripsimus; atque oculi fama fuere mei.
Scilicet affectus similes, aut impetus idem,
Rebus ab auditis, conspicuisque venit.
Nec nitor argenti, quem vos vidistis, & auri
Quod mihi defuerit, purpuraque illa, queror:

Sed

Sed loca, sed gentes formatæ mille figuris,
  Nutrissent carmen, præliaque ipsa, meum.
Et Regum vultus certissima pignora mentis,
  Juvissent aliqua forsitan illud opus.
Plausibus ex ipsis populi, lætoque favore
  Ingenium quodvis incaluisse potest.
Tamque ego sumpsissem tali clangore vigorem,
  Quam rudis audita miles ad arma tuba.
Pectora sint nobis nivibus glacieque licebit,
  Atque hoc, quem patior, frigidiora loco:
Illa ducis facies in curru stantis eburno,
  Excuteret frigus sensibus omne meis.
His ego defectus, dubiisque auctoribus usus,
  Ad vestri venio jure favoris opem.
Nec mihi nota ducum, nec sunt mihi nota locorum
  Nomina: materiam vis habuere manus.
Pars quota de tantis rebus, quam Fama referre,
  Aut aliquis nobis scribere posset, erat?
Quo magis, ò lector, debes ignoscere, si quid
  Erratum est illic, præteritumve mihi.
Adde, quòd assiduam domini meditata querelam,
  Ad lætum carmen vix mea versa lyra est.
Vix bona post tanto quærenti verba subibant,
  Et gaudere aliquid, res mihi visa nova est.
Utque reformidant insuetum lumina Solem,
  Sic ad lætitiam mens mea segnis erat.
Est quoque cunctarum novitas carissima rerum:
  Gratiaque officio, quod mora tardat, abest.
Cætera certatim de magno scripta triumpho
  Jam pridem populi suspicor ore legi.
Illa bibit sitiens lector, mea pocula plenus.
  Illa recens pota est, nostra tepescit aqua.
Non ego cessavi, nec fecit inertia serum:
  Ultima me vasti sustinet ora freti.
Dum venit huc rumor, properataque carmina fiunt,
  Factaque eunt ad vos, annus abisse potest.
Nec minimum refert, intacta rosaria primus,
  An sera carpas penè relicta manu.
Quid mirum, lectis exhausto floribus horto,
  Si Duce non facta est digna corona suo?
Deprecor, hæc vatum contra sua carmina ne quis
  Dicta putet: pro se Musa locuta mea est.
Sunt mihi vobiscum communia sacra, poetæ;

In vestro miseris si licet esse choro.
Magnaque pars animæ mecum vixistis, amici,
Hac ego vos absens nunc quoque parte colo.
Sint igitur vestro mea commendanda favori
Carmina, non possum pro quibus ipse loqui.
Scripta placent à morte ferè; quia lædere vivos
Livor & injusto carpere dente solet.
Si genus est mortis malè vivere; terra moratur:
Et desunt fatis sola sepulchra meis.
Denique opus nostræ culpetur ut undique curæ,
Officium nemo qui reprehendat erit.
Ut desint vires, tamen est laudanda voluntas,
Hac ego contentos auguror esse Deos.
Hæc facit, ut veniat pauper quoque gratus ad aras;
Et placeat cæso non minùs agna bove.
Res quoque tanta fuit, quantæ subsistere summo
Eneidos vati grande fuisset onus.
Ferre etiam molles elegi tam vasta triumphi
Pondera, disparibus non potuere rotis.
Quo pede nunc utar, dubia est sententia nobis.
Alter enim de te, Rhene, triumphus adest.
Irrita verorum non sunt præsagia vatum,
Danda Jovi laurus, dum prior illa viret.
Nec mea verba legis, qui sum submotus ad Istrum,
Non bene pacatis flumina pota Getis:
Ista Dei vox est: Deus est in pectore nostro:
Hæc duce prædico, vaticinorque Deo.
Quid cessas currum pompamque parare triumphis,
Livia jam nullas dant tibi bella moras.
Perfida damnatas Germania projicit hastas:
Jam pondus dices omen habere meum.
Crede, brevique fides aderit, geminabit honorem
Filius, & junctis ut prius ibit equis.
Prome, quod injicias humeris victoribus, ostrum,
Ipsa potest solitum nosse corona caput.
Scuta, sed & galeæ gemmis radientur & auro,
Stentque super vinctos trunca tropæa viros.
Oppida turritis cingantur eburnea muris,
Fictaque res vero more putetur agi.
Squallidus immissos fracta sub arundine crines
Rhenus, & infectas sanguine portet aquas.
Barbara jam capti poscunt insignia Reges,
Textaque fortuna divitiora sua.
Et

Et quæ præterea virtus invicta tuorum
Sæpe parata tibi, sæpe paranda facit.
Di quorum monitu sumus eventura locuti,
Verba, precor, celeri nostra probate fide.

EPISTOLA V. *Maximo Cottæ.*

QUam legis, unde tibi mittatur epistola quæris?
Hinc, ubi cœruleis jungitur Ister aquis.
Ut regio dicta est, succurrere debet & auctor
Læsus ab ingenio Naso poeta suo.
Qui tibi, quam mallet præsens adferre salutem,
Mittit ab hirsutis, Maxime Cotta, Getis.
Legimus, ò juvenis, patrii non degener oris,
Dicta tibi pleno verba diserta foro.
Quæ quanquam lingua mihi sunt properante per horas
Lecta satis multas, pauca fuisse queror.
Plura sed hæc feci relegendo sæpe; nec umquam
Non mihi, quam primò grata fuere magis.
Cumque nihil toties lecti è dulcedine perdant,
Viribus illa suis, non novitate, placent.
Felices, quibus hæc ipso cognoscere in actu,
Et tam facundo contigit ore frui!
Nam quanquam sapor est allata dulcis in unda,
Gratius ex ipso fonte bibuntur aquæ.
Et magis adducto pomum decerpere ramo,
Quam de cælata sumere lance juvat.
At nisi peccassem, nisi me mea Musa fugasset,
Quod legi, tua vox exhibuisset opus.
Utque fui solitus, sedissem forsitan unus
De centum judex in tua verba viris.
Major & implesset præcordia nostra voluptas,
Cum traherer dictis annuerемque tuis.
Quem quoniam fatum, vobis patriaque relictis
Inter inhumanos maluit esse Getas:
Quod licet, ut videar tecum magis esse, legendo,
Sæpe, precor, studii pignora mitte tui.
Exemploque meo, nisi dedignaris id ipsum,
Utere: quod nobis rectius ipse dares.
Namque ego qui perii jam pridem, Maxime, vobis
Ingenio nitor non periisse meo.
Redde vicem: nec rara tui monumenta laboris
Accipiant nostræ grata futura manus.

Dic

Dic tamen, ô juvenis studiorum plene meorum,
  Ecquid ab his ipsis admoneare mei?
Ecquibus ut recitas factum modò carmen amicis?
  Aut, quod sæpe soles, exigis ut recitent?
Interdum queritur tua mens oblita, quid absit?
  (Nescio quid certè sentit abesse sui)
Utque loqui de me multum præsente solebas,
  Nunc quoque Nasonis nomen in ore tuo est:
Ipse quidem Getico peream violatus ab arcu,
  (Et sit perjuri quàm propè pœna vides)
Te nisi momentis video pene omnibus absens.
  Gratia Diis, menti quolibet ire licet.
Hac ubi perveni, nulli cernendus, in Urbem,
  Sæpe loquor tecum, sæpe loquente fruor.
Tum, mihi difficile est, quam sit bene, dicere, quamq;
  Candida judiciis illa sit hora meis.
Tum me, si qua fides, cœlesti sede receptum,
  Cum fortunatis suspicor esse Deis.
Rursus ut huc redii, cœlum superosque relinquo,
  A Styge nec longè Pontica distat humus.
Unde ego si fato nitor prohibente reverti,
  Spem sine profectu, Maxime, tolle mihi.

EPISTOLA VI. *Amicorum cuidam.*

NAso suo, nomen posuit cui pene, sodali
  Mittit ab Euxinis hoc breve carmen aquis.
At, si cauta parum scripsisset dextra, quis esses;
  Forsitan officio parta querela foret.
Cur tamen, hoc aliis tutum credentibus, unus,
  Appellent ne te carmina nostra, rogas?
Quanta sit in media clementia Cæsaris ira,
  Ex me, si nescis, certior esse potes.
Huic ego, quam patior, nil possem demere pœnæ,
  Si Judex meriti cogerer esse mei.
Non vetat ille sui quenquam meminisse sodalis,
  Nec prohibet tibi me scribere, teque mihi.
Nec scelus admittas, si consoleris amicum,
  Mollibus & verbis aspera fata leves.
Cur, dum tuta times, facis ut reverentia talis,
  Fiat in Augustos invidiosa Deos.
Fulminis afflatos interdum vivere telis
  Vidimus, & refici non prohibente Jove.
Nec, quia Neptunus navem lacerarat Ulyssis,

Leus.

Leucothee nanti ferre negavit opem.
Crede mihi, miseris cælestia numina parcunt,
Nec semper læsos & sine fine premunt.
Principe nec nostro Deus est moderatior ullus:
Justitia vires temperat ille suas.
Nuper eam Cæsar facto de marmore templo,
Jam pridem posuit mentis in æde suæ.
Juppiter in multos temeraria fulmina torquet,
Qui pœnam culpa non meruere pari.
Obruerit sævis cum tot Deus æquoris undis,
Ex illis mergi pars quota digna fuit?
Cum pereant acie fortissima quæque, vel ipso
Judice, delectus Martis iniquus erit.
At, si fortè velis in nos inquirere, nemo est
Qui se, quod patitur, commeruisse neget.
Adde, quod exstinctos vel aqua, vel Marte, vel igni,
Nulla potest iterum restituisse dies.
Restituit multos, aut pœnæ parte levavit
Cæsar, & in multis me velit esse precor.
An tu, cum tali populus sub Principe simus,
Alloquio profugi credis inesse metum?
Forsitan hæc domino Busiride jure timeres,
Aut solito clausos urere in ære viros.
Desine mitem animum vano infamare timore,
Sæva quid in placidis saxa vereris aquis?
Ipse ego, quod primo scripsi sine nomine vobis,
Vix excusari posse mihi videor.
Sed pavor attonito rationis ademerat usum,
Cesserat omne novis consiliumque malis.
Fortunamque meam metuens, non vindicis iram,
Terrebar titulo nominis ipse mei.
Hactenus admonitus memori concede poetæ,
Ponat ut in chartis nomina cara suis.
Turpe erit ambobus, longo mihi proximus usu
Si nulla libri parte legare mei.
Ne tamen iste metus somnos tibi rumpere possit;
Non ultra, quàm vis, officiosus ero.
Teque tegam, qui sis; nisi cum permiseris ipse
Cogetur nemo munus habere meum.
Tu modo quem poteras vel aperte tutus amare,
Si res est anceps ista, latenter ama.

EPISTOLA VII. *Amicis.*

VErba mihi desunt eadem tam sæpe roganti,
Jamque pudet vanas fine carere preces.
Tædia consimili fieri de carmine vobis,
Quidque petam cunctos edidicisse reor.
Nostraque quid portet, jam nostis epistola, quamvis
Charta sit à vinclis non labefacta suis.
Ergo mutetur nostri sententia scripti,
Ne toties contra, quam rapit amnis, eam.
Quòd bene de vobis speravi, ignoscite amici,
Talia peccandi jam mihi finis erit.
Ne gravis uxori dicar: quæ scilicet in me
Quàm proba, tam timida est, experiensq; parum.
Hæc quoque, Naso, feres: etenim pejora tulisti.
Jam tibi sentiri sarcina nulla potest.
Ductus ab armento taurus detrectat aratrum;
Subtrahit & duro colla novella jugo.
Nos, quibus assuevit fatum crudeliter uti,
Ad mala jam pridem non sumus ulla rudes,
Venimus in Geticos fines: moriamur in illis:
Parcaque ad extremum, qua mea cœpit, eat.
Spem juvet amplecti, quæ non juvat irrita semper
Et fieri cupias, si qua futura putes;
Proximus huic gradus est; bene desperare salutem
Seque semel vera scire perisse fide.
Curando fieri quædam majora videmus
Vulnera, quæ meliùs non tetigisse fuit.
Mitiùs ille perit, subita qui mergitur unda,
Quàm sua qui tumidis brachia lassat aquis.
Cur ego concepi Scythicis me posse carere
Finibus, & terra prosperiore frui?
Cur aliquid de me speravi lenius unquam?
An fortuna mihi sic mea nota fuit?
Torqueor en gravius, repetitaque forma locorum
Exilium renovat triste, recensque facit.
Est tamen utilius, studium cessasse meorum,
Quàm, quas admorint, non valuisse preces.
Magna quidem res est, quàm non audetis, amici;
Sed si quis peteret, qui dare vellet, erat.
Dummodo non vobis hoc Cæsaris ira negarit,
Fortiter Euxinis immoriemur aquis.

EPISTOLA VIII. *Maximo.*

QUæ tibi quærebam memorem testantia curam
Dona Tomitanus mittere posset ager.
Dignus es argento, fulvo quoque dignior auro:
Sed te, cum donas, ista juvare solent.
Nec tamen hæc loca sunt ullo pretiosa metallo.
Hostis ab agricola vix sinit illa fodi.
Purpura sæpe tuos fulgens prætexit amictus:
Sed non Sarmatico tingitur illa mari.
Vellera dura ferunt pecudes, & Palladis uti
Arte Tomitanæ non didicere nurus.
Fœmina pro lanà Cerealia munera frangit;
Suppositoque gravem vertice portat aquam.
Non hic pampineis amicitur vitibus ulmus:
Nulla premunt ramos pondere poma suo.
Tristia deformes pariunt absinthia campi,
Terraque de fructu quam sit amara docet.
Nil igitur tota Ponti regione sinistri,
Quod mea sedulitas mittere posset, erat.
Clausa tamen misi Scythica tibi tela pharetra:
Hoste precor fiant illa cruenta tuo.
Hos habet hæc calamos, hos hæc habet ora libellos.
Hæc viget in nostris, Maxime, Musa locis.
Quæ quanquam misisse pudet, quia parva videntur;
Tu tamen hæc, quæso, consule missa boni.

EPISTOLA IX. *Bruto.*

QUod sit in his eadem sententia, Brute, libellis,
Carmina nescio quem carpere nostra refers;
Nil nisi me terra fruar ut propiore, rogare;
Et, quàm sim denso cinctus ab hoste, queri.
O quàm de multis vitium reprehenditur unum!
Hoc peccat solum si mea Musa, bene est.
Ipse ego librorum video delicta meorum;
Cum sua plus justo carmina quisque probet.
Auctor opus laudat. sic forsitan Agrius olim
Thersiten facie dixerit esse bona.
Judicium tamen hic nostrum non decipit error;
Nec quicquid genui, protinus illud amo.
Cur igitur, si me, videam delinquere peccem,
Et patiar scripto crimen inesse, rogas?
Non eadem ratio est sentire, & demere morbos

Sen-

Sensus inest cunctis; tollitur arte malum.
Sæpe aliquod cupiens verbum mutare, relinquo;
Judicium vires destituuntque meum.
Sæpe piget (quid enim dubitem tibi vera fateri?)
Corrigere, & longi ferre laboris onus.
Scribentem juvat ipse favor, minuitque laborem,
Cumque suo crescens pectore fervet opus.
Corrigere at res est tanto magis ardua, quanto
Magnus Aristarcho major Homerus erat.
Sic animum lento curarum frigore lædit,
Ut cupidi cursor frena retentat equi.
Atque ita Di mites minuant mihi Cæsaris iram,
Ossaque pacata nostra tegantur humo;
Ut mihi conanti nonnumquam intendere curas
Fortunæ species obstat acerba meæ.
Vixque mihi videor, faciam quòd carmina, sanus,
Inque feris curem corrigere illa Getis.
Nil tamen è scriptis magis excusabile nostris,
Quam sensus cunctis pene quod unus inest.
Læta fere lætus cecini, cano tristia tristis.
Conveniens operi tempus utrumque suo est.
Quid, nisi de vitio scribam regionis amaræ?
Utque solo moriar commodiore, precer?
Cum toties eadem dicam, vix audior ulli;
Verbaque profectu dissimulata carent.
Et tamen hæc eadem cum sint, non scribimus iisdem,
Unaque per plures vox mea tentat opem.
An, ne bis sensum lector reperiret eundem,
Unus amicorum, Brute, rogandus erat?
Non fuit hoc tanti; confesso ignoscite, docti.
Vilior est operis fama salute mea.
Denique materiæ, quam quis sibi finxerit ipse,
Arbitrio variat multa poeta suo.
Musa mea est index nimium quoque vera malorum;
Atque incorruptæ pondera testis habet.
Nec liber ut fieret, sed uti sua cuique daretur
Littera, propositum curaque nostra fuit.
Postmodo collectas, utcunque sine ordine, junxi.
Hoc opus electum ne mihi forte putes.
Da veniam scriptis, quorum non gloria nobis
Caussa, sed utilitas officiumque, fuit.

DE PONTO

LIBER IV.

EPISTOLA I. *Sexto Pompejo.*

Accipe, Pompei, deductum carmen ab illo,
Debitor est vitæ qui tibi, Sexte, suæ.
Qui seu non prohibes à me tua nomina poni,
Accedet meritis hæc quoque summa tuis.
Sive trahis vultus; equidem peccasse fatebor.
Delicti tamen est causa probanda mei.
Non potuit mea mens, quin esset grata, teneri.
Sit precor officio non gravis ira pio.
O quoties ego sum libris mihi visus in istis
Impius, in nullo quod legerere loco!
O quoties, alii vellem cum scribere, nomen
Rettulit in ceras inscia dextra tuum!
Ipse mihi placuit mendis in talibus error;
Et vix invita facta litura manu est.
Viderit ad summum, dixi, licet ipse queratur;
Ah pudet offensam non meruisse prius!
Da mihi, si quid ea est, hebetantem pectora Lethen;
Oblitus potero non tamen esse tui.
Idque sinas oro; nec fastidita repellas
Verba: nec officio crimen inesse putes.
Et levis hæc meritis referatur gratia tantis.
Sin minùs; invito te quoque gratus ero.
Nunquam pigra fuit nostris tua gratia rebus:
Nec mihi munificas arca negavit opes.
Nunc quoque nil subitis clementia territa fatis
Auxilium vitæ fertque feretque meæ.
Unde, roges forsan, fiducia tanta futuri
Sit mihi: quod fecit quisque tuetur opus.
Ut Venus artificis labor est & gloria Coi,
Æquoreo madidas quæ premit imbre comas:
Arcis ut Actææ vel eburna vel ænea custos,
Bellica Phidiaca stat Dea facta manu;
Vendicat ut Calamis laudem, quos fecit, equorum;
Ut similis veræ vacca Myronis opus;

Sic

Sic ego pars rerum non ultima, Sexte, tuarum;
Tutelæque feror munus, opusque tuæ.

EPISTOLA II. *Severo.*

QUod legis, ò Vates magnorum maxime Regum,
Venit ab intonsis usque, Severe, Getis.
Cujus adhuc nomen nostros tacuisse libellos,
Si modo permittis dicere vera, pudet.
Orba tamen numeris cessavit epistola nunquam
Ire per alternas officiosa vices.
Carmina sola tibi, memorem testantia curam
Non data sunt. quid enim, quæ facis ipse, darem?
Quis mel Aristæo, quis Baccho vina Falerno,
Triptolemo fruges, poma det Alcinoo?
Fertile pectus habes, interque Helicona colentes
Uberius nulli provenit ista seges.
Mittere carmen ad hunc, frondes erat addere silvis.
Hæc mihi cunctandi caussa, Severe, fuit.
Nec tamen ingenium nobis respondet, ut ante:
Sed siccum sterili vomere littus aro.
Scilicet ut limus venas excæcat in undis,
Læsaque suppresso fonte resistit aqua;
Pectora sic mea sunt limo vitiata malorum:
Et carmen vena pauperiore fluit.
Si quis in hac ipsum terra posuisset Homerum;
Esset, crede mihi, factus & ille Getes.
Da veniam fasso; studiis quoque fræna remisi:
Ducitur & digitis littera rara meis.
Impetus ille sacer, qui vatum pectora nutrit,
Qui prius in nobis esse solebat, abest.
Vix venit ad partes, vix sumptæ Musa tabellæ
Imponit pigras pæne coacta manus.
Parvaque, ne dicam scribendi nulla voluptas
Est mihi: nec numeris nectere verba juvat.
Sive quod hinc fructus adeò non cepimus ullos,
Principium nostri res sit ut ista mali:
Sive quod in tenebris numerosos ponere gressus,
Quodque legas nulli, scribere carmen, idem est.
Excitat auditor studium; laudataque virtus
Crescit; & immensum gloria calcar habet.
Hic mea cui recitem, nisi flavis scripta Corallis,
Quasque alias gentes barbarus Ister habet?
Sed quid solus agam? quaque infelicia perdam

Otia

Otia materia, surripiamque diem?
Nam quia nec vinum, nec me tenet alea fallax,
Per quæ clam tacitum tempus abire solet;
Nec me, quod cuperem, si per fera bella liceret,
Oblectat cultu terra novata suo:
Quid, nisi Pierides solatia frigida, restat,
Non bene de nobis quæ meruere, Deæ?
At tu, cui bibitur felicius Aonius fons,
Utiliter studium quod tibi cedit, ama:
Sacraque Musarum meritò cole: quodque legamus,
Huc aliquod curæ mitte recentis opus.

EPISTOLA III. *Amico instabili.*

Conquerar, an taceam? ponam sine nomine crimen?
An notum, qui sis, omnibus esse velim?
Nomine non utar; ne commendere querela;
Quæraturque tibi carmine fama meo.
Dum mea puppis erat valida fundata carina,
Qui mecum velles currere, primus eras.
Nunc quia contraxit vultum Fortuna, recedis;
Auxilio postquam scis opus esse tuo.
Dissimulas etiam, nec me vis nosse videri;
Quique sit, audito nomine, Naso rogas.
Ille ego sum, quanquam non vis audire, vetusta
Pæne puer puero junctus amicitia.
Ille ego, qui primus tua seria nosse solebam,
Qui tibi jucundis primus adesse jocis.
Ille ego convictor, densoque domesticus usu;
Ille ego judiciis unica Musa tuis.
Idem ego sum, qui nunc an vivam, perfide, nescis?
Cura tibi de quo quærere nulla fuit.
Sive fui nunquam carus, simulasse fateris:
Seu non fingebas, inveniere levis.
Eia age dic aliquam, quæ te mutaverit, iram:
Nam nisi justa tua est, justa querela mea est.
Quæ te consimilem res nunc vetat esse priori?
An crimen, cœpi quod miser esse, vocas?
Si mihi rebus opem nullam factisque ferebas;
Venisset verbis charta notata tribus.
Vix equidem credo, sed & insultare jacenti
Te mihi, nec verbis parcere, Fama refert.
Quid facis, ah demens? cur si Fortuna recedat,
Nau-

Naufragio lachrymas eripis ipse tuo?
Hæc Dea non stabili quam sit levis orbe fatetur,
Quem summum dubio sub pede semper habet.
Quolibet est folio, quavis incertior aura.
Par illi levitas, improbe, sola tua est.
Omnia sunt hominum tenui pendentia filo:
Et subito casu, quæ valuere, ruunt.
Divitis audita est cui non opulentia Crœsi?
Nempe tamen vitam captus ab hoste tulit.
Ille Syracosia modo formidatus in urbe,
Vix humili duram reppulit arte famem.
Quid fuerat Magno majus? tamen ille rogavit
Submissa fugiens voce clientis opem.
(Cuique viro totus terrarum paruit orbis,
Indigus effectus omnibus ipse magis.
Ille Jugurthino clarus, Cimbroque triumpho,
Quo victrix toties Consule Roma fuit;
In cœno latuit Marius cannaque palustri:
Pertulit & tanto multa pudenda viro.
Ludit in humanis divina potentia rebus:
Et certam præsens vix habet hora fidem.
Littus ad Euxinum, si quis mihi diceret, ibis,
Et metues arcu ne feriare Getæ;
I, bibe, dixissem, purgantes pectora succos;
Quicquid & in tota nascitur Anticyra.
Sum tamen hæc passus: nec si mortalia possem,
Et summi poteram tela cavere Dei.
Tu quoque fac timeas, &, quæ tibi læta videntur
Dum loqueris, fieri tristia posse puta.

EPISTOLA IV. *Sexto Pompejo.*

NUlla dies adeo est australibus humida nimbis,
Non intermissis ut fluat imber aquis.
Nec sterilis locus ullus ita est, ut non sit in illo
Mista ferè duris utilis herba rubis.
Nil adeo Fortuna gravis miserabile fecit,
Ut minuant nulla gaudia parte malum.
Ecce domo, patriaque carens, oculisque meorum,
Naufragus in Getici littoris actus aquas;
Qua tamen inveni vultum diffundere caussa.
Possem, Fortunæ nec meminisse meæ.
Nam mihi cum fulva tristis spaciarer arena,
Visa est à tergo penna dedisse sonum.

Re-

Respicio: nec corpus erat quod cernere possem:
  Verba tamen sunt hæc aure recepta mea:
En ego lætarum venio tibi nuncia rerum,
  Fama per immensas aere lapsa vias.
Consule Pompejo, quo non tibi carior alter,
  Candidus & felix proximus annus erit.
Dixit: &, ut læto Pontum rumore replevit,
  Ad gentes alias hinc Dea vertit iter.
At mihi, dilapsis inter nova gaudia curis,
  Excidit asperitas hujus iniqua loci.
Ergo ubi, Jane biceps, longum reseraveris annum,
  Pulsus & à sacro mense December erit;
Purpura Pompejum summi velabit honoris:
  Ne titulis quicquam debeat ille suis.
Cernere jam videor rumpi penetralia turba;
  Et populum lædi deficiente loco.
Templaque Tarpejæ primum tibi sedis adiri;
  Et fieri faciles in tua vota Deos.
Colla boves niveos certæ præbere securi,
  Quos aluit campis herba Falisca suis.
Cumque Deos omnes, tum quos impensius æquos
  Esse tibi cupias, cum Jove Cæsar erit.
Curia te excipiet, Patresque è more vocati,
  Intendent aures ad tua verba, suas.
Hos ubi facundo tua vox hilaraverit ore:
  Utque solet, tulerit prospera verba dies:
Egeris & meritas, Superis cum Cæsare grates:
  Qui caussam, facias cur ita sæpe, dabit:
Inde domum repetes toto comitante Senatu,
  Officium populi vix capiente domo.
Me miserum, turba quod non ego cernor in illa:
  Nec poterunt istis lumina nostra frui!
Quamlibet absentem, qua possum, mente videbo:
  Aspiciet vultus Consulis illa sui.
Di faciant, aliquo subeat tibi tempore nostrum
  Nomen; & heu, dicas, quid miser ille facit?
Hæc tua pertulerit si quis mihi verba, fatebor
  Protinus exilium mollius esse meum.

EPISTOLA V. *Eidem jam Consuli.*

ITe, leves Elegi, doctas ad Consulis aures;
  Verbaque honorato ferte legenda viro.
Longa via est; nec vos pedibus proceditis æquis:
To-

Tectaque brumali sub nive terra latet.
Cùm gelidam Thracen, & opertum nubibus Hæmon.
Et maris Jonii transieritis aquas:
Luce minus decima dominam venietis in Urbem,
Ut festinatum non faciatis iter.
Protinus inde domus vobis Pompeia petatur.
Non est Augusto junctior ulla Foro.
Si quis, ut in populo, qui sitis, & unde, requiret:
Nomina decepta quælibet aure ferat.
Ut sit enim tutum, sicut reor esse, fateri;
Verba minus certè ficta timoris habent.
Copia nec vobis ullo prohibente videndi
Consulis, ut limen contigeritis, erit.
Aut reget ille suos dicendo jura Quirites;
Conspicuum signis cum premet altus ebur:
Aut, populi reditus positam componet ad hastam,
Et minui magnæ non sinet Urbis opes.
Aut, ut erunt Patres in Julia templa vocati,
De tanto dignis Consule rebus aget.
Aut feret Augusto solitam, natoque salutem:
Deque parum noto consulet officio.
Tempus ab his vacuum Cæsar Germanicus omne
Auferet. à magnis hunc colit ille Deis.
Cum tamen à turba rerum requieverit harum;
Ad vos mansuetas porriget ille manus:
Quidque parens ego vester agam, fortasse requiret.
Talia vos illi reddere verba velim.
Vivit adhuc, vitamque tibi debere fatetur,
Quam prius à miti Cæsare munus habet.
Te sibi, cum fugeret, memori solet ore referre,
Barbariæ tutas exhibuisse vias.
Sanguine Bistonium quod non tepefecerit ensem,
Effectum cura pectoris esse tui.
Addita præterea vitæ quoque multa tuendæ
Munera, ne proprias attenuaret opes.
Pro quibus ut meritis referatur gratia, jurat,
Se fore mancipii tempus in omne tui.
Nam prius umbrosa carituros arbore montes,
Et freta velivolas non habitura rates,
Fluminaque in fontes cursu reditura supino;
Gratia quàm meriti possit abire tui.
Hæc ubi dixeritis, servet sua dona, rogate.
Sic fuerit vestræ caussa peracta viæ.

EPI.

EPISTOLA VI. *Bruto.*

QUam legis, ex illis tibi venit epistola, Brute,
Nasonem nolles in quibus esse locis.
Sed tu quod nolles, voluit miserabile fatum.
Hei mihi plus illud, quam tua vota, valet!
In Scythia nobis quinquennis Olympias acta est:
Jam tempus lustri transit in alterius.
Perstat enim Fortuna tenax, votisque malignum
Opponit nostris insidiosa pedem.
Certus eras pro me, Fabiæ laus, Maxime, gentis,
Numen ad Augustum supplice voce loqui.
Occidis ante preces; caussamq; ego, Maxime, mortis
(Nec fueram tanti) me reor esse tuæ.
Jam timeo nostram cuiquam mandare salutem:
Ipsum morte tua concidit auxilium.
Cœperat Augustus deceptæ ignoscere culpæ;
Spem nostram terras deseruitque simul.
Quale tamen potui de cælite, Brute, recenti
Vestra procul positus carmen in ora dedi.
Quæ prosit pietas utinam mihi; sitque malorum
Jam modus, & sacræ mitior ira domus!
Te quoque idem; liquido possum jurare, precari,
O mihi non dubia cognite Brute nota.
Nam cum præstiteris verum mihi semper amorem;
Hic tamen adverso tempore crevit amor.
Quique tuas pariter lacrymas, nostrasque videret,
Passuros pœnam crederet esse duos.
Lenem te miseris genuit Natura, nec ulli
Mitius ingenium, quam tibi, Brute, dedit.
Ut qui, quid valeas, ignoret, Marte forensi,
Posse tuo peragi vix putet ore reos.
Scilicet ejusdem est, quamvis pugnare videtur,
Supplicibus facilem, sontibus esse trucem.
Cum tibi suscepta est legis vindicta severæ;
Verba velut tinctum singula virus habent.
Hostibus eveniat, quam sis violentus in armis,
Sentire, & linguæ tela subire tuæ.
Quæ tibi tam tenui cura limantur, ut omnes
Istius ingenium corporis esse negent.
At si quem lædi Fortuna cernis iniqua,
Mollior est animo fœmina nulla tuo.
Hoc ego præcipue sensi, cum magna meorum

Notitiam pars est inficiata mei.
Immemor illorum, vestri non immemor unquam,
Qui mala solliciti nostra levatis, ero.
Et priùs [heu nobis nimium conterminus !] Ister
In caput Euxino de mare vertet iter:
Utque Thyesteæ redeant si tempora mensæ,
Solis ad Eoas currus agetur aquas:
Quàm quisquam vestrum, qui me doluistis ademto,
Arguat ingratum non meminisse sui.

EPISTOLA VII. *Vestali.*

MIssus es Euxinas quoniam, Vestalis, ad undas,
Ut positis reddas jura sub axe locis;
Aspicis en, Præses, quali jaceamus in arvo:
Nec me testis èris falsa solere queri.
Accedet voci per te non irrita nostræ,
Alpinis juvenis regibus orte, fides.
Ipse vides certè glacie concrescere Pontum.
Ipse vides rigido stantia vina gelu.
Ipse vides, onerata ferox ut ducat Jazyx.
Per medias Istri plaustra bubulcus aquas.
Aspicis & mitti sub adunco toxica ferro,
Et telum caussas mortis habere duas.
Atque utinam pars hæc tantum spectata fuisset,
Non etiam proprio cognita Marte tibi!
Tenditis ad primum per densa pericula pilum:
Contigit ex merito qui tibi nuper honos.
Sit licet hic titulus plenis tibi fructibus ingens,
Ipsa tamen virtus ordine major erit.
Non negat hoc Ister: cujus tua dextera quondam
Puniceam Getico sanguine fecit aquam.
Non negat Ægypsos, quæ te subeunte recepta
Sensit in ingenio nil opis esse loci.
Nam dubium, positu melius defensa, manuve,
Urbs erat in summo nubibus æqua jugo.
Sithonio Regi ferus interceperat illam
Hostis, & ereptas victor habebat opes.
Donec fluminea devecta Vitellius unda
Intulit exposito milite signa Getis.
At tibi progenies alti fortissima Dauni,
Venit in adversos impetus ire viros.
Nec mora; conspicuus longè fulgentibus armis,
For-

Fortia ne possint facta latere, caves:
Ingentique gradu contra ferrumque, locumque,
Saxaque brumali grandine plura, subis.
Nec te missa super jaculorum turba moratur,
Nec quæ vipereo tela cruore madent.
Spicula cum pictis hærent in casside pennis;
Parsque fere scuti vulnere nulla vacat.
Nec corpus cunctos feliciter effugit ictus;
Sed minor est acri laudis amore dolor.
Talis apud Trojam Danais pro navibus Ajax
Dicitur Hectoreas sustinuisse faces.
Ut propius ventum est, admotaque dextera dextræ,
Resque fero potuit cominus ense geri:
Dicere difficile est, quid Mars tuus egerit illic,
Quotque neci dederis, quosque quibusque modis.
Ense tuo factos calcabas victor acervos;
Impositoque Getes sub pede multus erat.
Pugnat ad exemplum Primi minor ordine Pili:
Multaque fert miles vulnera, multa facit.
Sed tantùm virtus alios tua præterit omnes,
Ante citos quantum Pegasus ibat equos.
Vincitur Ægypsos: testataque tempus in omne
Sunt tua, Vestalis, carmine facta meo.

EPISTOLA VIII. *Suillio.*

LIttera sera quidem, studiis exculte Suilli,
Huc tua pervenit, sed mihi grata tamen.
Qua, pia si possit, Superos lenire rogando
Gratia, laturum te mihi dicis opem.
Ut jam nil præstes, animi sum factus amici
Debitor; & meritum, velle juvare, voco.
Impetus iste tuus longum modo duret in ævum;
Neve malis pietas sit tua lassa meis.
Jus aliquod faciunt affinia vincula nobis,
Quæ semper maneant illabefacta precor.
Nam tibi quæ conjux, eadem mihi filia pæne est:
Et quæ te generum, me vocat illa virum.
Hei mihi, si lectis vultum tu versibus istis
Ducis, & affinem te pudet esse meum!
At nihil hic dignum poteris reperire pudore,
Præter Fortunam, quæ mihi cæca fuit.
Seu genus excutias: Equites, ab origine prima,
Usque per innumeros inveniemur avos:

Sive velis, qui sint mores inquirere nostros;
  Errorem misero detrahe, labe carent.
Tu modo, si quid agi sperabis posse precando,
  Quos colis, exora supplice voce Deos.
Di tibi sunt Cæsar juvenis. tua numina placa.
  Hac certè nulla est notior ara tibi.
Non finit illa sui vanas antistitis unquam
  Esse preces. nostris hinc pete rebus opem.
Quamlibet exigua si nos ea juverit aura,
  Obruta de mediis cymba resurget aquis.
Tunc ego thura feram rapidis solemnia flammis;
  Et, valeant quantum numina, testis ero.
Nec tibi de Pario statuam, Germanice, templum
  Marmore. carpsit opes illa ruina meas.
Templa domus vobis faciant urbesque beatæ;
  Naso suis opibus carmine gratus erit.
Parva quidem fateor pro magnis munera reddi,
  Cum pro concessa verba salute damus. [est;
Sed qui, quam potuit, dat maxima, gratus abunde
  Et finem pietas contigit illa suum.
Nec, quæ de parva Dis pauper libat acerra,
  Thura minus, grandi quam data lance, valent,
Agnaque tam lactens, quam gramine pasta Falisco,
  Victima Tarpeios inficit icta focos.
Nec tamen officio vatum per carmina facto,
  Principibus res est gratior ulla viris.
Carmina vestrarum peragunt præconia laudum:
  Neve sit actorum fama caduca cavent.
Carmine sit vivax virtus; experfque sepulchri,
  Notitiam seræ posteritatis habet.
Tabida consumit ferrum, lapidemque vetustas;
  Nullaque res majus tempore robur habet.
Scripta ferunt annos: scriptis Agamemnona nosti;
  Et quisquis contra, vel simul arma tulit.
Quis Thebas, septemque duces sine carmine nosset?
  Et quicquid post hæc, quicquid & ante fuit?
Di quoque carminibus (si fas est dicere) fiunt;
  Tantaque majestas ore canentis eget.
Sic Chaos, ex illa naturæ mole prioris,
  Digestum partes scimus habere suas.
Sic affectantes celestia regna Gigantas,
  Ad Styga nimbifero vindicis igne datos.
Sic victor laudem superatis Liber ab Indis,

Alci-

Alcides capta traxit ab Oechalia.
Et modo, Cæsar, Avum, quem virtus addidit astris,
Sacrarunt aliqua carmina parte tuum.
Si quid adhuc igitur vivi, Germanice; nostro
Restat in ingenio, serviet omne tibi.
Non potes officium vatis contemnere vates:
Judicio pretium res habet ista tuo,
Quod nisi te nomen tantum ad majora vocasset,
Gloria Pieridum summa futurus eras.
Sed dare materiam nobis, quam carmina, mavis:
Nec tamen ex toto deserere illa potes. (ces,
Nam modo bella geris, numeris modo verba coer-
Quodque aliis opus est, hoc tibi ludus erit. [est
Utq; nec ad citharam, nec ad arcum segnis Apollo
Sed venit ad sacras nervus uterque manus;
Sic tibi nec docti, nec desunt principis artes:
Mista sed est animo cum Jove Musa tuo.
Quæ quoniam nec nos unda submovit ab illa;
Ungula Gorgonei quam cava fecit equi;
Prosit, opemque ferat communia sacra tueri:
Atque isdem studiis imposuisse manum.
Littora pellitis nimium subjecta Corallis
Ut tandem sævos effugiamque Getas,
Clausaque si misero patria est, ut ponar in ullo,
Qui minus Ausonia distet ab Urbe, loco.
Unde tuas possim laudes celebrare recentes,
Magnaque quàm minima facta referre mora.
Tangat ut hoc votum cælestia, care Suilli,
Numina, pro socero pæne precare tuo.

EPISTOLA IX. *Græcino.*

UNde licet, non unde juvat, Græcine, salutem
Mittit ab Euxinis hanc tibi Naso vadis.
Missaque, Di faciant, Auroram occurrat ad illam,
Bis senos fasces quæ tibi prima dabit.
Ut, quoniam sine me tanges Capitolia Consul,
Et fiam turbæ pars ego nulla tuæ,
In domini subeat partes, & præstet amici
Officium jusso littera nostra die.
Atque ego si fatis genitus melioribus essem,
Et mea sincero curreret axe rota:
Quo nunc nostra manus per scriptum fungitur, esset
Lingua salutandi munere functa tui.

Gratatusque darem cum dulcibus oscula verbis:
Nec minus ille meus, quam tuus, esset honor.
Illa (confiteor) sic essem luce superbus,
Ut caperet fastus vix domus ulla meos.
Dumque latus sancti cingit tibi turba Senatus,
Consulis ante pedes ire viderer Eques.
Et quanquam cuperem semper tibi proximus esse,
Gauderem lateri non habuisse locum.
Nec querulus, turba quamvis eliderer, essem:
Sed foret à populo tum mihi dulce premi.
Prospicerem gaudens, quantus foret agminis ordo,
Densaque quam longum turba teneret iter.
(Quoque magis noris quam me vulgaria tangant,
Spectarem, qualis purpura te tegeret.)
Signa quoque in sella nossem formata curuli;
Et totum Numidæ sculptile dentis opus.
At cum Tarpejas esses deductus in arces,
Dum caderet jussu victima sacra tuo:
Me quoque secreto grates sibi magnus agentem
Audisset, media qui sedet æde, Deus.
Thuraque mente magis, plena quam lance, dedissem,
Ter quater, imperii lætus honore tui.
Hic ego præsentes inter numerarer amicos;
Mitia jus Urbis si modo fata darent.
Quæque mihi sola capitur nunc mente voluptas,
Tunc oculis etiam percipienda foret.
Non ita cælitibus visum est, & forsitan æquis:
Nam quid me pœnæ caussa negata juvet?
Mente tamen, quæ sola loco non exsulat, utar
Prætextam, fasces aspiciamque tuos.
Hæc modo te populo reddentem jura videbit;
Et se secretis finget adesse locis.
Nunc longi reditus hastæ supponere lustri
Cernet, & exacta cuncta locare fide.
Nunc facere in medio facundum verba Senatu,
Publica quærentem quid petat utilitas.
Nunc, pro Cæsaribus, Superis decernere grates,
Albave opimorum colla ferire boum.
Atque utinam, cum jam fueris potiora precatus,
Ut mihi placetur numinis ira roges!
Surgat ad hanc vocem plena pius ignis ab ara;
Detque bonum voto lucidus omen apex.
Interea, qua parte licet, ne cuncta queramur,
Hic

Hic quoque te festum Consule tempus agam.
Altera lætitiæ, nec cedens causa priori,
Successor tanti frater honoris, erit.
Nam tibi finitum summo, Græcine, Decembri
Imperium, Jani suscipit ille die.
Quæque est in vobis pietas, alterna feretis
Gaudia, tu fratris fascibus, ille tuis.
Sic tu bis fueris Consul, bis Consul & ille;
Inque domo bimus conspicietur honor.
Qui quanquam est ingens, & nullum Martia summo
Altius imperium Consule Roma videt;
Multiplicat tamen hunc gravitas auctoris honorem,
Et majestatem res data dantis habet.
Judiciis igitur liceat Flaccoque tibique
Talibus Augusti tempus in omne frui.
Ut tamen à rerum cura propiore vacabit;
Vota precor votis addite vestra meis.
Et, si quem dabit aura sinum, laxate rudentes;
Exeat è Stygiis ut mea navis aquis.
Præfuit his, Græcine, locis modo Flaccus; & illo
Ripa ferox Istri sub duce tuta fuit.
Hic tenuit Mysas gentes in pace fideli:
Hic arcu fisos terruit ense Getas.
Hic captam Trosmin celeri virtute recepit,
Infecitque fero sanguine Danubium.
Quære loci faciem, Scythicique incommoda cæli:
Et quàm vicino terrear hoste, roga.
Sintne litæ tenues serpentis felle sagittæ;
Fiat an humanum victima dira caput.
Mentiar, an coeat duratus frigore Pontus;
Et teneat glacies jugera multa freti.
Hæc ubi narrarit, quæ sit mea fama, require;
Quoque modo peragam tempora dura, roga.
Non sumus hic odio, nec scilicet esse meremur:
Nec cum fortuna mens quoque versa mea est.
Illa quies animo, quam tu laudare solebas,
Ille vetus solito perstat in ore pudor.
(Sic ego sum longè, sic hic, ubi barbarus hostis,)
Ut fera plus valeant legibus arma, facit;
Re queat ut nulla tot jam, Græcine, per annos
Fœmina de nobis virve puerve queri.
Hoc facit, ut misero faveant adsintque Tomitæ;
Hæc quoniam tellus testificanda mihi est.

Illi me, quia velle vident, discedere mandant:
Respectu cupiunt hic tamen esse sui.
Nec mihi credideris: extant decreta, quibus nos
Laudat, & immunes publica cera facit.
Conveniens miseris hæc quanquam gloria non est,
Proxima dant nobis oppida munus idem.
Nec pietas ignota mea est: videt hospita tellus
In nostra sacrum Cæsaris esse domo.
Stant pariter natusque pius, conjuxque sacerdos,
Numina jam facto non leviora Deo.
Neu desit pars ulla domus: stat uterque nepotum:
Hic aviæ lateri proximus, ille patris.
His ego do toties cum thure precantia verba,
Eoo quoties surgit ab orbe dies.
Tota, licet quæras, hoc me non fingere dicet,
Officii testis Pontica terra mei.
Pontica me tellus, quantis hac possumus ora,
Natalem ludis scit celebrare Dei.
Nec minus hospitibus pietas est cognita talis,
Misit in has si quos longa Propontis aquas.
Is quoque, quo lævus fuerat sub Præside Pontus,
Audierit frater forsitan ista tuus.
Fortuna est impar animo, talique libenter
Exiguas carpo munere pauper opes.
Nec vestris damus hæc oculis, procul Urbe remoti:
Contenti tacita sed pietate sumus.
Et tamen hæc tangent aliquando Cæsaris aures.
Nil illum, toto quod fit in orbe, latet.
Tu certè scis hoc, Superis adscite, videsque
Cæsar; ut est oculis subdita terra tuis.
Tu nostras audis, inter convexa locatus
Sidera, sollicito quas damus ore, preces.
Pervenient istuc & carmina forsitan illa,
Quæ de te misi cœlite facta novo.
Auguror his igitur flecti tua numina; nec tu
Immerito nomen mite Parentis habes.

EPISTOLA X. *Albinovano*.

HIc mihi Cimmerio bis tertia ducitur æstas
Littore, pellitos inter agenda Getas.
Ecquos tu silices, ecquod, carissime, ferrum
Duritiæ confers, Albinovane, meæ?
Gutta cavat lapidem; consumitur annulus usu;

Et

Et teritur pressa vomer aduncus humo.
Tempus edax igitur, præter nos, omnia perdet?
Cessat duritia mors quoque victa mea.
Exemplum est animi nimium patientis Ulysses,
Jactatus dubio per duo lustra mari.
Tempora sollicit sed non tamen omnia fati
Pertulit, & placidæ sæpe fuere moræ.
An grave sex annis pulchram fovisse Calypso,
Æquoreæque fuit concubuisse Deæ?
Excipit Hippotades; qui dat pro munere ventos,
Curvet ut impulsos utilis aura sinus.
Nec bene cantantes labor est audisse puellas;
Nec degustanti lotos amara fuit.
Hos ego, qui patriæ faciant oblivia, succos
Parte meæ vitæ, si modo dentur, emam.
Nec tu contuleris urbem Læstrygonis unquam
Gentibus, obliqua quas obit Ister aqua.
Nec vincet sęvum Cyclops feritate Phyacen:
Qui quota terroris pars solet esse mei!
Scylla feris trunco quod latrat ab inguine monstris;
Heniochę nautis plus nocuere rates.
Nec potes infestis conferre Charybdin Achęis:
Ter licet epotum ter vomat illa fretum.
Qui quamquam dextra regione licentius errant;
Securum latus hoc non tamen esse sinunt.
Hic agri infrondes, hic spicula tincta venenis:
Hic freta vel pediti pervia reddit hyems.
Ut, qua remus iter pulsis modo fecerat undis,
Siccus contempta nave viator eat.
Qui veniunt istinc, vix vos ea credere dicunt.
Quam miser est, qui fert asperiora fide!
Crede tamen: nec te caussas nescire sinemus,
Horrida Sarmaticum cur mare duret hyems.
Proxima sunt nobis plaustri prębentia formam,
Et quę pręcipuum sidera frigus habent.
Hinc oritur Boreas, oręque domesticus huic est;
Et sumit vires à propiore loco.
At Notus, adverso tepidum qui spirat ab axe,
Est procul; & rarus languidiorque venit.
Adde quod hic clauso miscentur flumina Ponto,
Vimque fretum multo perdit ab amne suam.
Huc Lycus, huc Sagaris, Peniusq; Hypanisq; Cratesq;
Influit, & crebro vortice tortus Halys.

Partheniusque rapax, & volvens saxa Cynapes
Labitur; & nullo tardior amne Tyras.
Et tu, fœmineę Thermodon cognite turmę,
Et quondam Graiis Phasi petite viris.
Cumque Borysthenio liquidissimus amne Dyraspes,
Et tacitè peragens lene Melanthus iter.
Quique duas terras Asiam, Cadmique sororem
Separat, & cursus inter utramque facit.
Innumerique alii, quos inter maximus omnes
Cedere Danubius se tibi, Nile, negat.
Copia tot laticum, quas auget, adulterat undas;
Nec patitur vires æquor habere suas.
Quin etiam stagno similis, pigræque paludi
Cæruleus vix est, diluiturque color.
Innatat unda freto dulcis, leviorque marina est;
Quæ proprium misto de sale pondus habet.
Si roget hæc aliquis, cur sint narrata Pedoni,
Quidve loqui certis juverit ista modis;
Detinui, dicam, tempus, curasque fefelli.
Hunc fructum præsens attulit hora mihi.
Absuimus solito, dum scribimus ista, dolori:
In mediis nec nos sensimus esse Getis.
At tu, non dubito, cum carmine Thesea laudes,
Materiæ titulos quin tueare tuæ;
Quemque refers, imitere virum, vetat ille profecto
Tranquilli comitem temporis esse fidem.
Qui quanquam est factis ingens, & conditur à te
Vir tanto, quanto debuit, ore cani;
Est tamen ex illo nobis imitabile quiddam,
Inque fide Theseus quilibet esse potest.
Non tibi sunt hostes ferro clavaque domandi,
Per quos vix ulli pervius Isthmos erat:
Sed præstandus amor, res non operosa volenti.
Quis labor est puram non temerasse fidem?
Hæc tibi, qui perstas indeclinatus amico,
Non est quod lingua dicta querente putes.

EPISTOLA XI. *Gallioni.*

Gallio, crimen erit vix excusabile nobis,
Carmine te nomen non habuisse meo.
Tu quoque enim (memini] cœlesti cuspide facta,
Fovisti lacrymis vulnera nostra tuis.
Atque utinam, rapti jactura læsus amici,

Senfisses ultra, quod quererere, nihil!
Non ita Dis placuit, qui te spoliare pudica
Conjuge crudeles non habuere nefas.
Nuncia nam luctus mihi nuper epistolâ venit:
Lectaque cum lacrymis sunt tua damna meis.
Sed neque prudentem solari stultior ausim,
Verbaque doctorum nota referre tibi:
Finitumque tuum, si non ratione, dolorem,
Ipsa jam pridem suspicor esse mora.
Dum tua pervenit, dum littera nostra recurrens
Tot maria ac terras permeat, annus abit.
Temporis officium solatia dicere certi est:
Dum dolor in cursu est, dum petit æger opem.
At cum longa dies sedavit vulnera mentis;
Intempestivè qui fovet illa, novat.
Adde quod [atque utinam verum tibi venerit omen!]
Conjugio felix jam potes esse novo.

EPISTOLA XII. *Tuticano.*

QUo minus in nostris ponaris, amice, libellis,
Nominis efficitur conditione tui.
Ast ego non alium priùs hoc dignarer honore:
Est aliquis nostrum si modò carmen honos.
Lex pedis officio naturaque nominis obstant,
Quaque meos adeas, est via nullâ, modos.
Nam pudet in geminos ita nomen scindere versus,
Desinat ut prior hoc, incipiatque minor:
Et pudeat, si te, qua syllaba parte moratur,
Arctius appellem, Tuticanumque vocem.
Nec potes in versum Tuticani more venire;
Fiat ut è longa syllaba prima brevis.
Aut producatur, quæ nunc correptius exit;
Et sit porrecta longa secunda mora.
His ego si vitiis ausim corrumpere nomen,
Ridear, & merito pectus habere neger.
Hæc mihi caussa fuit dilati muneris hujus,
Quod meus adjecto fœnore reddet ager.
Teque canam quacunque nota: tibi carmina mittam,
Pænè mihi puero cognite pæne puer.
Perque tot annorum seriem, quot habemus uterque,
Non mihi, quam fratri frater, amate minus.
Tu bonus hortator, tu duxque comesque fuisti,
Cum regerem tenera fræna novella manu.

Sæpe ego correxi sub te censore libellos;
Sæpe tibi admonitu facta litura meo est.
Dignam Mæoniis Phæacida condere chartis
Cum te Pierides perdocuere tuæ.
Hic tenor, hæc viridi concordia cœpta juventa,
Venit ad albentes illabefacta comas.
Quę nisi te moveant, duro tibi pectora ferro
Esse, vel inducto clausa adamante putem.
Sed prius huic desint & bellum & frigora terrę,
Invisus nobis quę duo Pontus habet;
Et tepidus Boreas, & sit pręfrigidus Auster,
Et possit fatum mollius esse meum;
Quam tua sint lapso pręcordia dura sodali.
Hic cumulus nostris absit, abestque malis.
Tu modo per Superos, quorum certissimus ille est,
Quo tuus assiduè Principe crevit honor;
Effice, constanti profugum pietate tuendo,
Ne sperata meam deserat aura ratem.
Quid mandem, quæris? peream, nisi dicere vix est.
Si modò, qui periit, ille perire potest.
Nec quid agam invenio, nec quid nolimve, velimve:
Nec satis utilitas est mea nota mihi.
Crede mihi; miseros prudentia prima relinquit:
Et sensus cum re consiliumque fugit.
Ipse precor quæras, qua sim tibi parte juvandus;
Quoque viam facias ad mea vota vado.

EPISTOLA XIII. *Caro.*

O Mihi non dubios inter memorande sodales,
Qui, quod es, id verè, Care, vocaris; ave.
Unde saluteris, color hic tibi protinus index,
Et structura mei carminis esse potest.
Non quia mirifica est, sed quod nec publica certè:
Qualis enim cumque est, non latet esse meam.
Ipse quoque ut chartæ titulum de fronte revellas,
Quod sit opus, videor dicere posse, tuum.
Quamlibet in multis positus noscere libellis;
Perque observatas invenière notas.
Prodent auctorem vires, quas Hercule dignas
Novimus, atque illi, quem canis, esse pares.
Et mea Musa potest proprio deprensa colore,
Insignis vitiis forsitan esse suis.
Tam mala Thersiten prohibebat forma latere,
Quàm

Quàm pulchra Nireus conspiciendus erat.
Nec te mirari, si sint vitiosa, decebit
Carmina, quæ faciam pæne poeta Getes.
Ah pudet! & Getico scripsi sermone libellum:
Structaque sunt nostris barbara verba modis.
Et placui (gratare mihi) cœpique poetæ
Inter inhumanos nomen habere Getas.
Materiam quæris? laudes de Cæsare dixi.
Adjuta est novitas numine nostra Dei.
Nam patris Augusti docui mortale fuisse
Corpus; in ætherias numen abisse domos:
Esse parem virtute patri, qui frœna coactus
Sæpe recusati ceperit imperii.
Esse pudicarum te Vestam, Livia, matrum,
Ambiguum nato dignior, anne viro.
Esse duos juvenes firma adjumenta Parentis,
Qui dederint animi pignora certa sui.
Hæc ubi non patria perlegi scripta Camœna,
Venit & ad digitos ultima charta meos;
Et caput & plenas omnes movere pharetras,
Et longum Getico murmur in ore fuit.
Atque aliquis, Scribas hæc cum de Cæsare, dixit,
Cæsaris imperio restituendus eras.
Ille quidem dixit, sed me jam Care, nivali
Sexta relegatum bruma sub axe videt.
Carmina nil prosunt. nocuerunt carmina quondam:
Primaque tam miseræ caussa fuere fugæ.
At tu per studii communia fœdera sacri,
Per non vile tibi nomen amicitiæ;
Sic capto Latiis Germanicus hoste catenis,
Materiam vestris afferat ingeniis;
Sic valeant pueri, votum commune Deorum;
Quos laus formandos est tibi magna datos
Quanta potes præbe nostræ momenta saluti:
Quæ nisi mutato nulla futura loco est.

EPISTOLA XIV. *Tuticano.*

HÆc tibi mittuntur, quem sum modo carmine questus
Non aptum numeris nomen habere meis.
In quibus, excepto quod adhuc utcumque valemus,
Nil, te præterea quod juvet, invenies.
Ipsa quoque est invisa salus; suntque ultima vota,

Quo-

Quolibet ex istis scilicet ire locis.
Nulla mihi cura est terra quam muter ut istâ,
Hac quia, quam video, gratior omnis erit.
In medias Syrtes, mediam mea vela Charybdin
Mittite, præsenti dum careamus humo.
Styx quoq; si quid ea est, benè commutabitur Istro,
Si quid & inferiùs, quàm Styga, mundus habet.
Gramina cultus ager, frigus minùs odit hirundo,
Proxima Marticolis quàm loca Naso Getis.
Talia succensent propter mihi verba Tomitæ,
Iraque carminibus publica mota meis.
Ergo ego cessabo nunquam per carmina lædi,
Plectar & incauto semper ab ingenio?
Ergo ego, ne scribam, digitos incidere cunctor;
Telaque adhuc demens, quæ nocuere, sequor?
Ad veteres scopulos iterum devertor, & illas,
In quibus offendit naufraga puppis, aquas.
Sed nihil admisi: nulla est mea culpa, Tomitæ,
Quos ego, cum loca sim vestra perosus, amo.
Quilibet excutiat nostri monumenta laboris;
Littera de vobis est mea questa nihil.
Frigus & incursus omni de parte timendos,
Et quod pulsetur murus ab hoste, queror.
In loca, non homines, verissima crimina dixi.
Culpatis vestrum vos quoque sæpe solum.
Esset perpetuò sua quam vitabilis Ascra,
Ausa est agricolæ Musa docere senis.
At fuerat terra genitus, qui scripsit, in illâ.
Intumuit vati nec tamen Ascra suo.
Quis patriam sollerte magis dilexit Ulysse?
Hoc tamen asperitas indice nota loci est.
Non loca, sed mores scriptis vexavit amaris
Scepsius Ausonios, actaque Roma rea est.
Falsa tamen passa est æqua convicia mente,
Obfuit auctori nec fera lingua suo.
At malus interpres, populi mihi concitat iram,
Inque novum crimen carmina nostra vocat.
Tam felix utinam, quam pectore candidus[illegible]!
Exstat adhuc nemo saucius ore meo.
Adde, quòd Illyrica si jam pice nigrior essem,
Non mordenda mihi turba fidelis erat.
Molliter à vobis mea sors excepta, Tomitæ,
Tam mites Grajos indicat esse viros.

Gens

Gens mea Peligni, regioque domestica Sulmo,
Non potuit nostris lenior esse malis.
Quem vix incolumi cuiquam, salvoque daretis,
Is datus à vobis est mihi nuper honor.
Solus adhuc ego sum vestris immunis in oris;
Exceptis, si qui munera legis habent.
Tempora sacrata mea sunt velata corona,
Publicus invito quam favor imposuit.
Quàm grata est igitur Latonæ Delia tellus,
Erranti tutum quæ dedit una locum,
Tam mihi cara Tomis: patrià quæ sede fugatis
Tempus ad hoc nobis hospita fida manet.
Di modo fecissent, placidæ spem posset habere
Pacis, & à gelido longius axe foret.

EPISTOLA XV. *Sexto Pompejo.*

SI quis adhuc usquam nostri non immemor extat,
Quidve relegatus Naso, requirit, agam;
Cæsaribus vitam, Sexto debere salutem
Me sciat. à Superis hic mihi primus erit.
Tempora nam miseræ complectar ut omnia vitæ,
A meritis ejus pars mihi nulla vacat.
Quæ numero tot sunt, quot in horto fertilis arvi
Punica sub lento cortice grana rubent.
Africa quot segetes, quot Tmolia terra racemos,
Quot Sicyon baccas, quot parit Hybla favos.
Confiteor. testere licet. signate Quirites.
Nil opus est legum viribus; ipse loquor.
Inter opes & me rem parvam pone paternas.
Pars ego sum census quantulacunque tui.
Quàm tua Trinacria est, regnataque terra Philippo,
Quàm domus Augusto continuata Foro;
Quam tua rus oculis domini Campania gratum,
Quæque relicta tibi, Sexte, vel empta tenes;
Tam tuus en ego sum. cujus te munere tristi
Non potes in Ponto dicere habere nihil.
Atque utinam possis, & detur amicius arvum;
Remque tuam ponas in meliore loco!
Quod quoniam in Dis est, tenta lenire precando
Numina, perpetua quæ pietate colis.
Erroris nam tu, vix est decernere, nostri
Sis argumentum majus, in auxilium.
Nec dubitans oro; sed flumine sæpe secundo

Augetur remis cursus euntis aquæ.
Et pudet, & metuo, semperque eademque precari;
Ne subeant animo tædia justa tuo.
Verùm quid faciam? res immoderata cupido est.
Da veniam vitio, mitis amice, meo.
Scribere sæpe aliud cupiens delabor eodem:
Ipsa locum per se littera nostra rogat.
Seu tamen effectus habitura est gratia; seu me
Dura jubet gelido Parca sub axe mori;
Semper inoblita repetam tua munera mente;
Et mea me tellus audiet esse tuum.
Audiet & cælo posita est quæcunque sub illo,
Transit nostra feros si modo Musa Getas.
Teque meæ caussam, servatoremque salutis:
Meque tuum libra norit & ære minus.

EPISTOLA XVI. *Ad invidum.*

INvide, quid laceras Nasonis carmina rapti?
Non solet ingeniis summa nocere dies.
Famaque post cineres major venit; & mihi nomen
Tunc quoque, cum vivis annumerarer, erat.
Cum foret & Marsus, magnique Rabirius oris,
Iliacusque Macer, sidereusque Pedo:
Et, qui Junonem læsisset in Hercule, Carus;
Junonis si non jam gener ille foret.
Quique dedit Latio carmen regale Severus;
Et cum subtili Priscus uterque Numa.
Quique vel imparibus numeris, Montane, vel æquis.
Sufficis, & gemino carmine nomen habes.
Et qui Penelopæ rescribere jussit Ulyssen,
Errantem sævo per duo lustra mari:
Quique suam Trœzena imperfectumque dierum.
Deseruit celeri morte Sabinus opus.
Ingeniique sui dictus cognomine Largus,
Gallica qui Phrygium duxit in arva senem.
Quique canit domitam Camerinus ab Hercule Trojam;
Quique sua nomen Phyllide Thuscus habet.
Velivolique maris vates, cui credere possis
Carmina cæruleos composuisse Deos.
Quique acies Libycas, Romanaque prælia dixit,
Et Marius scripti dexter in omne genus.
Trinacriusque suæ Perseidos auctor, & auctor

Tantalidæ reducis, Tyndaridosque Lupus.
Et qui Mæoniam Phæacida vertit, & una
Pindaricæ fidicen tu quoque, Rufe, lyræ.
Musaque Turani tragicis innixa cothurnis:
Et tua cum socco Musa, Melisse, levi.
Cum Varus, Gracchusque darent fera dicta tyranni;
Callimachi Proculus molle teneret iter:
(Tityrus antiquas & erat qui pasceret herbas,)
Aptaque venanti Gratius arma daret.
Naidas à Satyris caneret Fontanus amatas,
Clauderet imparibus verba Capella modis.
Cumque forent alii, quorum mihi cuncta referre
Nomina longa mora est, carmina vulgus habet,
Essent & juvenes, quorum quòd inedita cura est,
Appellandorum nil mihi juris adest.
Te tamen in turba non ausim, Cotta, silere;
Pieridum lumen, præsidiumque fori.
Maternos Cottas cui Messallasque paternos
Maxima nobilitas ingeminata dedit.
Dicere si fas est, claro mea nomine Musa,
Atque inter tantos, quæ legeretur, erat.
Ergo summotum patria proscindere, livor,
Desine, neu cineres sparge, cruente, meos.
Omnia perdidimus. tantummodo vita relicta est,
Præbeat ut sensum, materiamque malis.
Quid juvat extinctos ferrum dimittere in artus?
Non habet in nobis jam nova plaga locum.

P. OVIDII NASONIS

IN IBIN,

EX EDITIONE

Andreæ Naugerii.

TEmpus ad hoc, lustris jam bis mihi quinque peractis,
Omne fuit Musæ carmen inerme meæ:
Nullaque, quæ possit, scriptis tot millibus exstat
Littera Nasonis, sanguinolenta legi.
Nec quemquam nostri, nisi nos, læsere libelli:
Artificis periit cum caput Arte sua.
Unus (& hoc ipsum est injuria magna) perennem
Candoris titulum non sinit esse mei.
Quisquis is est (nam nomen adhuc utcunque tacebo,)
Cogit inassuetas sumere tela manus.
Ille relegatum gelidos Aquilonis ad ortus
Non sinit exsilio delituisse suo.
Vulneraque immitis requiem quærentia vexat:
Jactat & in toto verba canina foro:
Perpetuoque mihi sociatam fœdere lecti
Non patitur miseri funera flere viri.
Cumq; ego quassa meæ complectar membra carinæ;
Naufragii tabulas pugnat habere mei.
Et qui debuerat subitas exstinguere flammas;
Is prædam medio raptor ab igne tulit.
Nititur ut profugæ desint alimenta senectæ;
Heu quanto nostris dignior ipse malis!
Di melius! quorum longè mihi maximus ille,
Qui nostras inopes noluit esse vias.
Huic igitur meritas grates, ubicunque licebit,
Pro tam mansueto pectore semper agam.
Audiet hæc Pontus. faciat quoque forsitan idem,
Terra sit ut propior testificanda mihi.
At tibi, calcasti qui me, violente, jacentem,
Quamlibet & misero debitus hostis ero.
Desinet esse prius contrarius ignibus humor.
Junctaque cum Luna lumina Solis erunt:
Parsque eadem cæli Zephyros emittet & Euros:

Et

Et tepidus gelido flabit ab axe Notus;
Et nova fraterno veniet concordia fumo,
Quem vetus accensa separat ira pyra;
Et Ver Autumno, Brumæ miscebitur Æstas;
Atque eadem regio Vesper & Ortus erunt:
Quam mihi sit tecum positis, quæ sumsimus, armis
Gratia, commissis, improbe, rupta tuis.
Pax erit hæc nobis, donec mihi vita manebit,
Cum pecore infirmo quæ solet esse lupis.
Prima quidem cœpto committam prælia versu:
Non soleant quamvis hoc pede bella geri.
Utque petit primo plenum flaventis arenæ
Nondum calfacti velitis hasta solum;
Sic ego te ferro nondum jaculabor acuto:
Protinus invisum nec petet hasta caput.
Et neque nomen in hoc, nec dicam facta libello:
Teque brevi, qui sis, dissimulare sinam.
Postmodo, si perges, in te mihi liber Jambus
Tincta Lycambeo sanguine tela dabit.
Nunc, quo Battiades inimicum devovet Ibin,
Hoc ego devoveo teque tuosque modo.
Utque ille, historiis involvam carmina cęcis:
Non soleam quamvis hoc genus ipse sequi.
Illius ambages imitatus in Ibide dicar;
Oblitus moris judiciique mei.
Et quoniam, qui sis, nondum quęrentibus edo;
Ibidis interea tu quoque nomen habe.
Utque mei versus aliquantum noctis habebunt;
Sic vitę series tota sit atra tuę.
Hęc tibi natali faxo Janique Kalendis
Non mentituro quilibet ore legat.
Di maris & terrę, quique his meliora tenetis
Inter diversos cum Jove regna polos;
Huc precor, huc vestras omnes advertite mentes,
Et sinite optatis pondus inesse meis.
Ipsaque tu Tellus, ipsum cum fluctibus Æquor,
Ipse meas Æther accipe summe preces;
Sideraque, & radiis circumdata Solis imago;
Lunaque, quæ nunquam, quo prius, orbe micas,
Noxque tenebrarum specie reverenda tuarum,
Quęque ratum triplici pollice netis opus:
Quique per infernas horrendo murmure valles
Imperjuratę laberis amnis aquę;

Quas-

Quasque ferunt torto vittatis angue capillis
Carceris obscuras ante sedere fores ; (resque,
Vos quoque plebs Superum Fauni, Satyrique, La-
Fluminaque, & Nymphæ, Semideumque genus;
Denique ab antiquo Divi veteresque novique,
In nostrum cuncti tempus adeste, Chao.
Carmina dum capiti malefido dira canuntur,
Et peragunt partes ira dolorque suas:
Annuite optatis omnes ex ordine nostris;
Et pars sit voti nulla caduca mei.
Quæque precor, fiant: ut non mea dicta, sed illa
Pasiphaes generi verba fuisse putet.
Quasque ego transiero pœnas, patiatur & istas.
Plenius ingenio sit miser ille meo.
Neve minus valeant fictum execrantia nomen
Vota, minus magnos commoveantve Deos;
Illum ego devoveo, quem mens intelligit, Ibin;
Qui se scit factis has meruisse preces.
Nulla mora est in me: peragam rata vota sacerdos.
Quisquis ades sacris, ore favete, meis.
Quisquis ades sacris, lugubria dicite verba,
Et fletu madidis Ibin adite genis:
Ominibusque malis pedibusque occurrite lævis;
Et nigræ vestes corpora vestra tegant.
Tu quoque, quid dubitas ferales sumere vittas?
Jam stat, ut ipse vides, funeris ara tui.
Pompa parata tibi est: votis mora tristibus absit.
Da jugulum cultris, hostia dira, meis.
Terra tibi fruges, amnis tibi deneget undas
Deneget afflatus ventus & aura suos.
Nec tibi Sol clarus, nec sit tibi lucida Phœbe:
Destituant oculos sidera cuncta tuos.
Nec se Vulcanus, nec se tibi præbeat aer:
Nec tibi det tellus, nec tibi pontus iter.
Exul inops erres, alienaque limina lustres:
Exiguumque petas ore tremente cibum.
Nec corpus querulo, nec mens vacet ægra dolore:
Noxque die gravior sit tibi, nocte dies.
Sisque miser semper; nec sis miserabilis ulli.
Gaudeat adversis fœmina virque tuis.
Accedat lacrymis odium, dignusque putere,
Qui mala, cum tuleris plurima, plura feras.
Sitque, quod est rarum, solito defecta favore.
Ærum-

Ærumnæ facies invidiosa tuæ.
Causaque non desit, desit tibi copia mortis.
Optatam fugiat vita coacta necem.
Luctatusque diu cruciatos spiritus artus
Deserat; & longa torqueat ante mora.
Evenient. dedit ipse mihi modo signa futuri
Phœbus: & a læva mœsta volavit avis.
Certè ego, quæ voveo, Superos motura putabo:
Spe quæ tuæ mortis, perfide, semper alar.
(Finiet illa dies, quæ te mihi subtrahet olim:
Finiet illa dies, quæ mihi tarda venit.)
Et prius hanc animam, nimium tibi sæpe petitam,
Auferet illa dies, quæ mihi sera venit;
Quam dolor hic unquam spatio evanescere possit:
Leniat aut odium tempus & hora meum.
Pugnabunt jaculis dum Thraces, Jazyges arcu,
Dum tepidus Ganges, frigidus Ister erit;
Robora dum montes, dum pabula mollia campi,
Dum Tiberis flavus Tuscus habebit aquas;
Bella geram tecum, nec mors mihi finiet iras;
Sæva sed in manes manibus arma dabit.
Tum quoque, cum vacuas fuero dilapsus in auras,
Exanimis mores oderit umbra tuos.
Tum quoque factorum veniam memor umbra tuorum:
Insequar & vultus ossea larva tuos.
Sive ego, quod nolim, longis consumtus ab annis;
Sive manu facta morte solutus ero:
Sive per immensas jactabor naufragus undas;
Nostraque longinquus viscera piscis edet:
Sive peregrinæ carpent mea membra volucres;
Sive meo tingent sanguine rostra lupi:
Sive aliquis dignatus erit supponere terræ,
Et dare plebeio corpus inane rogo.
Quidquid ero, Stygiis erumpere nitar ab oris,
Et tendam gelidas ultor in ora manus.
Me vigilans cernes: tacitis ego noctis in umbris
Excutiam somnos, visus adesse, tuos.
Denique quidquid ages, ante os oculosque volabo;
Et querar, & nulla sede quietus eris.
Verbera torta dabunt sonitum; nexæque colubris
Conscia fumabunt semper ad ora faces.
His vivus furiis agitabere: mortuus isdem.

Et

Et brevior pœna vita futura tua est.
Nec tibi contingent funus lacrymæque tuorum.
Indeploratum projicere caput.
Carnificisque manu populo plaudente traheris;
Infixusque tuis ossibus uncus erit.
Ipsæ te fugient, quæ carpunt omnia, flammæ:
Respuet invisum justa cadaver humus.
Unguibus & rostro tardus trahet ilia vultur;
Et scindent avidæ perfida corda canes.
Deque tuo fiet licet hac sis laude superbus)
Insatiabilibus corpore rixa lupis.
In loca ab Elysiis diversa fugabere campis;
Quasque tenet sedes noxia turba, coles.
Sisyphus est illic saxum volvensque petensque;
Quique agitur rapidæ vinctus ab orbe rotæ:
Quæque gerunt humeris perituras Belides undas,
Exsulis Ægypti turba cruenta nurus.
Poma pater Pelopis præsentia quærit, & idem
Semper eget, liquidis semper abundat aquis;
Jugeribusque novem qui summus distat ab imo,
Visceraque assiduæ debita præbet avi.
Hic tibi de Furiis scindet latus una flagello,
Ut sceleris numeros confiteare tui:
Altera Tartareis sectos dabit anguibus artus:
Tertia fumantes incoquet igne genas.
Noxia mille modis lacerabitur umbra; tuasque
Æacus in pœnas ingeniosus erit.
In te transcribet veterum tormenta reorum:
Manibus antiquis caussa quietis eris.
Sisyphæ, cui tradas revolubile pondus, habebis:
Versabunt celeres nunc nova membra rotæ;
Hic erit, & ramos frustra qui captet & undas
Hic inconsumto viscere pascet avem.
Nec mortis pœnas mors altera finiet hujus:
Horaque erit tantis ultima nulla malis.
Inde ego pauca canam; frondes ut si quis ab Ida,
Aut summam Libyco de mare carpat aquam.
Nam neque quot flores Sicula nascantur in Hybla.
Quotve ferat dicam terra Cilissa crocos.
Nec cum tristis hyems Aquilonis inhorruit alis,
Quam multa fiat grandine canus Athos.
Nec mala voce mea possint tua cuncta referri;
Ora licet tribuas multiplicata mihi.

Tot

Tot tibi væ misero venient talesque ruinæ,
  Ut cogi in lacrymas me quoque posse putem.
Illæ me lacrymæ facient sine fine beatum ;
  Dulcior hic risu tum mihi fletus erit.
Natus es infelix (ita Di voluere) ; nec ulli
  Commoda nascenti stella levisve fuit.
Non Venus affulsit, non illa Jupiter hora :
  Lunave non apto solve fuere loco.
Nec satis utiliter positos tibi præbuit ignes,
  Quem peperit magno lucida Maja Jovi.
Te fera, nec quicquam placidum spondentia, Martis
  Sidera presserunt, falciferique senis.
Lux quoque natalis [ne quid, nisi triste, videres]
  Turpis & inductis nubibus atra fuit.
Hæc est, in Fastis cui dat gravis Allia nomen ;
  Quæque dies Ibin publica damna tulit.
Qui simul impuræ matris prolapsus ab alvo.
  Cinyphiam fœdo corpore pressit humum ;
Sedit in adverso nocturnus culmine bubo,
  Funereoque graves edidit ore sonos.
Protinus Eumenides lavere palustribus ulvis,
  Qua cava de Stygiis fluxerat unda vadis ;
Pectoraque unxerunt Erebeæ felle colubræ.
  Terque cruentatas increpuere manus :
Gutturaque imbuerunt infantia lacte canino.
  Hic primus pueri venit in ora cibus.
Perbibit inde suæ rabiem nutricis alumnus :
  Latrat & in toto verba canina foro.
Membraque vinxerunt tinctis ferrugine pannis,
  A male deserto quos rapuere rogo.
Et, ne non fultum nuda tellure jaceret,
  Molle super silices imposuere caput.
Jamque recessuræ viridi de stipite factas
  Admorunt oculis usque sub ora faces.
Flebat, ut est infans fumis contactus amaris ;
  De tribus est cum sic una locuta soror :
Tempus in immensum lacrymas tibi vovimus istas,
  Quæ semper caussa sufficiente cadant.
Dixerat. at Clotho jussit promissa valere :
  Nevit & infausta stamina pulla manu.
Et ne longa suæ præsagia diceret horæ ;
  Fata canet vates qui tua, dixit, erit.
Ille ego sum vates. ex me tua vulnera disces.

Di modo dent vires in mea verba suas.
Carminibusque meis accedant pondera rerum;
Quæ rata per luctus experiare tuos.
Neve sine exempli ævi cruciere prioris;
Sint tua Trojanis non leviora malis.
Quantaque clavigeri Pæantius Herculis hæres,
Tanta venenato vulnera crure geras.
Nec levius doleas, quam qui bibit ubera cervæ,
Armatusque tulit vulnus, inermis opem.
Quique ab equo præceps in Aleia decidit arva;
Exitio facies cui sua pæne fuit.
Id, quod Amyntorides, videas; trepidumque ministro
Prætentes baculo luminis orbus iter.
Nec plus aspicias, quam quem sua filia rexit;
Expertus scelus est cujus uterque parens.
Qualis erat, postquam est judex de lite jocosa
Sumtus, Apollinea clarus in arte senex.
Qualis & ille fuit, quo præcipiente columba
Est data Palladiæ prævia duxque rati.
Quique oculis caruit, per quos male viderat aurum:
Inferias nato quos dedit orba parens.
Pastor ut Ætnæus, cui casus ante futuros
Telemus Eurymedes vaticinatus erat.
Ut duo Phinidæ, quibus idem lumen ademit,
Qui dedit: ut Thamyræ, Demodocique caput.
Sic aliquis tua membra secet; Saturnus ut illas
Subsecuit partes, unde creatus erat.
Nec tibi sit melior tumidis Neptunus in undis,
Quam cui sunt subitæ frater & uxor aves.
Sollertique viro, laceræ quem fracta tenentem
Membra ratis Semeles est miserata soror.
Vel tua, ne pœnæ genus hoc cognoverit unus,
Viscera diversis scissa ferantur equis.
Vel quæ, qui redimi Romano turpe putavit,
A duce Puniceo pertulit, ipse feras.
Nec tibi subsidio sit præsens numen: ut illi,
Cui nihil Hercei profuit ara Jovis.
Utque dedit saltus è summo Thessalus Ossa;
Tu quoque saxoso præcipitere jugo.
Aut velut Euryali, qui sceptrum cepit ab illo,
Sint artus avidis anguibus esca tui.
Vel tua maturet, sicut Minoia fata,
Per caput infusæ fervidus humor aquæ:

Ut-

Utque parum miti, sed non impune, Prometheus,
  Aerias volucres sanguine fixus alas.
Ac, velut Etracides magno ter ab Hercule quintus,
  Cæsus in immensum projiciare fretum.
Aut, ut Amyntiaden, turpi dilectus amore
  Oderit, & sævo vulneret ense puer.
Nec tibi fida magis misceri pocula possint,
  Quàm qui cornigero de Jove natus erat.
More vel intereas capti suspensus Achæi,
  Qui miser aurifera teste pependit aqua.
Aut ut Achillidæ cognato nomine clarum
  Opprimat hostili regula jacta manu.
Nec tua, quam Pyrrhi, felicius ossa quiescant;
  Sparsa per Ambracias quæ jacuere vias.
Nataque ut Æacidæ, jaculis moriaris adactis:
  Non licet hoc Cereri dissimulare nefas.
Utque nepos dicti nostro modo carmine regis
  Cantharidum succos dante parente bibas.
Aut pia te cæso dicatur adultera: sicut,
  Qua cecidit Leucon vindice, dicta pia est.
Inque pyram tecum carissima pignora mittas;
  Quam finem vitæ Sardanapallus habet.
Utque Jovis Libyci templum violare parantes,
  Acta Noto vultus condat arena tuos.
Utque necatorum Darei fraude secundi,
  Sic tua subsidens devoret ora cinis.
Aut, ut olivifera quondam Sicyone fugato,
  Sit frigus mortis caussa famesque tuæ.
Aut, ut Atarnites, insutus pelle juvenci
  Turpiter ad dominum præda ferare tuum.
Inque tuo thalamo ritu jugulere Pheræi:
  Qui datus est leto conjugis ense suæ.
Quosque putas fidos, ut Larissæus Alevas,
  Vulnere non fidos experiare tuo.
Utque Milon, sub quo cruciata est Pisa tyranno,
  Vivus in occultas præcipiteris aquas.
Quæque in Adimantum Phliasia regna tenentem
  Ab Jove venerunt, te quoque tela petant.
Aut ut Amastriacis quondam Lenæus ab oris
  Nudus Achillea destituaris humo.
Utque vel Eurydamas ter circum busta Thrasylli
  Est Larissæis raptus ab hoste rotis.
Vel qui quæ fuerat tutatus mœnia sæpe

Corpore lustravit non diuturna suo:
Utque novum passa genus Hippomeneide pœnæ,
Tractus in Actæa fertur adulter humo;
Sic, ubi vita tuos invisa reliquerit artus,
Ultores rapiant turpe cadaver equi.
Viscera sic aliquis scopulus tua figat; ut olim
Fixa sub Euboico Graja fuere sinu.
Utque ferox periit & fulmine & æquore raptor;
Sic te mersuras adjuvet ignis aquas.
Mens quoque sic Furiis vecors agitetur, ut illi
Unum cui toto corpore vulnus erat.
Utque Dryantidæ Rhodopeja regna tenenti,
In gemino dispar cui pede cultus erat.
Ut fuit Oetæo quondam, generoque draconum,
Tisamenique patri, Callirhoesque viro.
Nec tibi contingat matrona pudicior illa,
Qua potuit Tydeus erubuisse nuru.
Quæque sui Venerem junxit cum fratre mariti,
Locris in ancillæ dissimulata necem.
Di quoque tam faciant possis gaudere fideli
Conjuge, quam Talai Tyndareique gener.
Quæque parare suis letum patruelibus ausæ
Belides assidua colla premuntur aqua.
Byblidos & Canaces, sicut facit, ardeat igne,
Nec, nisi per crimen, sit tibi nota soror.
Filia si fuerit; sit quod Pelopea Thyestæ;
Myrrha suo patri, Nyctimeneque suo.
Neu pia, neve magis capiti sit fida paterno,
Quam tibi vel, Pterela, vel tibi, Nise, fuit.
Infamemque locum sceleris quæ nomine fecit,
Pressit & inductis membra paterna rotis.
Ut juvenes pereas, quorum fastigia vultus
Olim Pisęę sustinuere foris.
Ut qui perfusam miserorum sępe procorum
Ipse suo melius sanguine tinxit humum.
Proditor ut sævi periit auriga tyranni,
Qui nova Myrtoę nomina fecit aquę.
Ut qui velocem frustra petiere puellam;
Dum capta est pomis tardior illa tribus.
Ut qui tecta novi formam celantia monstri
Intrarunt cæcæ non redeunda domus.
Ut quorum Æacides misit violentus in altos
Corpora cum senis altera sena rogos.

Ut quos, obscuri lusos ambagibus oris,
Legimus infandæ Sphinga dedisse neci.
Ut qui Bistoniæ templo cecidere Minervæ:
Propter quod facies nunc quoque tecta Deæ est.
Ut qui Threicii quondam præsepia regis
Fecerunt dapibus sanguinolenta suis.
Therodamantêos ut qui pavere leones:
Quique Thoanteæ Taurica sacra deæ.
Ut quos Scylla vorax, Scyllæque adversa Charybdis,
Dulichiæ pavidos eripuere rati:
Ut quos dimisit vastam Polyphemus in alvum,
Ut Læstrygonias qui subiere domos.
Ut quos dux Pœnus mersit putealibus undis,
Et jacto canas pulvere fecit aquas.
Sex bis ut Icaridos famulæ periere procique,
Inque caput domini qui dabat arma procis.
Ut jacet Aonio luctator ab hospite fusus,
Qui (mirum) victor, cum cecidisset, erat.
Ut quos Antæi fortes pressere lacerti;
Quosque feræ morti Lemnia turba dedit.
Ut qui post longum sacri monstrator iniqui
Elicuit pluvias victima cæsus aquas.
Frater ut Antæi, quo sanguine debuit, aras
Tinxit; & exemplis occidit ipse suis.
Ut qui terribiles pro gramen habentibus herbis
Impius humano viscere pavit equos.
Ut duo diversis sub eodem vindice cæsi
Temporibus Nessus, Dexameníque gener.
Ut pronepos, Saturne, tuus, quem reddere vitam
Urbe Coronides vidit ab ipse sua.
Ut Sinis, & Sciron, & cum Polypemone natus,
Quique homo parte sui, parte juvencus erat.
Quique trabes pressas ab humo mittebat in auras,
Æquoris aspiciens hujus & hujus aquas.
Quæque Ceres vidit læto pereuntia vultu
Corpora Thesea Cercyonea manu.
Hæc tibi, quem meritis precibus mea devovet ira,
Eveniant, aut his non leviora malis.
Qualis Achæmenides Sicula desertus in Ætna,
Troica cum vidit vela venire, fuit.
Qualis erat nec non fortuna binominis Iri,
Quique tenent pontem, quæ tibi pejor erit.

Filius & Cereris frustra tibi semper ametur;
Destituatque tuas usque petitus opes.
Utque per alternos unda labente recursus
Subtrahitur presso mollis arena pedi;
Sic tua nescio quo semper fortuna liquescat:
Lapsaque per medias effluat usque manus.
Utque pater solitæ varias mutare figuras
Plenus inexstincta deficiare fame.
Nec dapis humanæ venient fastidia, quaque
Parte potes, Tydeus temporis hujus eris.
Atque aliquid facias, à vespere rursus ad ortus
Cur exsternati Solis agantur equi.
Fœda Lycaoniæ repetes convivia mensæ,
Tentabisque cibi fallere fraude Jovem.
Teque aliquis posito tentet vim numinis opto,
Tantalides tu sis, Tereidesque puer.
Et tua sic latos spargantur membra per agros;
Tanquam quæ patrias detinuere vias.
Ære Perilleo veros imitere juvencos,
Ad formam tauri conveniente sono.
Utve ferox Phalaris, lingua prius ense resecta,
More bovis, Paphio clausus in ære gemas.
Dumque redire voles ævi melioris in annos,
Ut vetus Admeti decipiare socer.
Atque eques in medii mergare voragine cœni,
Dummodo sint fati nomina nulla tui.
Atque utinam pereas, veluti de dentibus orti
Sinodia, jactis Graja per arva manu.
Et quæ Penthides fecit, fraterque Medusæ,
Eveniant capiti vota sinistra tuo,
Et quibus exiguo volucris devota libello est,
Corpora projecta quæ sua purgat aqua.
Vulnera totque feras, quot dicitur ille tulisse,
Cujus ab inferiis culter abesse solet.
Attonitusque seces, ut quos Cybeleia mater,
Incitat ad Phrygios vilia membra modos.
Deque viro fias nec fœmina nec vir, ut Attys;
Et quatias molli tympana rauca manu.
Inque pecus subito Magnæ vertare Parentis,
Victor ut est celeri victaque versa pede.
Solaque Limone pœnam ne senserit illam,
Et tua dente fero viscera carpat equus.
Aut, ut Cassandreus, domino non mitior illo,
Sau-

Saucius ingesta contumuleris humo.
Aut, ut Abantiades, aut ut Cygneius heros,
Clausus in æquoreas præcipiteris aquas.
Victima vel Phœbo sacras macteris ad aras,
Quam tulit à sævo Theudotus hoste necem.
Aut te devoveat, certis Abdera diebus,
Saxaque devotum grandine plura petant.
Aut Jovis infesti telo feriare trisulco:
Ut satus Hipponoo, Dosithoesque pater.
Ut soror Autonoes, ut cui matertera Maia est;
Ut temere optatos qui male rexit equos.
Ut ferus Æolides, ut sanguine cretus eodem,
Quo genita est, liquidis quæ caret Arctos aquis.
Ut Macedo rapidis icta est cum conjuge flammis;
Sic precor ætherei vindicis igne cadas.
Prædave sis illis, quibus est Latonia Delos
Ante diem rapto non adeunda Thraso.
Quique verecundæ speculantem labra Dianæ,
Quique Crotopiaden diripuere Linon.
Neve venenato levius feriaris ab angue,
Quam senis Oeagri Calliopesque nurus;
Quam puer Hypsipyles; quam qui cava primus acuta
Cuspide suspecti robora fixit equi.
Neve gradus adeas Elpenore cautius altos:
Vimque feras vini, quo tulit ille modo.
Tamque cadas domitus, quam quisquis ad arma vocantem
Juvit inhumanum Thiodamanta Dryops.
Quam ferus ipse suo periit mactatus in antro,
Proditus inclusæ Cacus ab ore bovis.
Quam qui dona tulit Lernæo tincta veneno,
Euboicasque suo sanguine tinxit aquas.
Vel de præcipiti venias in Tartara saxo,
Ut qui Socraticum de nece legit opus.
Ut qui Theseæ fallacia vela carinæ
Vidit: ut Iliaca missus ab arce puer.
Ut teneri nutrix, eadem matertera, Bacchi:
Ut cui causa necis serra reperta fuit.
Lydia se scopulis ut virgo misit ab altis,
Dixerat invito quæ mala verba deo.
Fœta tibi occurrat patrio popularis in arvo,
Sitque Paphageæ caussa leæna necis.
Quique Lycurgidem letavit & arbore natum,

Idmonaque audacem, te quoque rumpat aper,
Isque vel ex animis faciat tibi vulnus: ut illi,
Ora super fixi quem cecidere suis.
Sive idem simili pinus quem morte peremit:
Phryx & venator sis Berecynthiades.
Si tua contigerit Minoas puppis arenas;
Te Corcyræum Cressia turba putet.
Lapsuramque domum subeas; ut sanguis Aleuæ:
Stella Leoprepidę cum fuit ęqua viro.
Utque vel Evenus torrenti flumine mersus
Nomina des rapidę, vel Tyberinus, aquę.
Astacidęque modo decisa cadavere trunco,
Digna feris, homini sit caput esca tuum.
Quodque ferunt Brotean fecisse cupidine mortis,
Des tua succensę membra cremanda pyrę.
Inclususque necem cavea patiaris, ut ille
Non profecturę conditor historię.
Utque repertori nocuit pugnacis Jambi,
Sic sit in exitium lingua proterva tuum.
Utque parum stabili qui carmine lęsit Athenas,
Invisus pereas deficiente cibo.
Utve lyrę vates fertur periisse severę;
Caussa sit exitii dextera lęsa tui.
Utque Agamemnonio vulnus dedit anguis Orestę;
Tu quoque de morsu virus habente cadas.
Sit tibi conjugii nox prima novissima vitę.
Eupolis hoc periit & nova nupta modo.
Utque cothurnatum cecidisse Lycophrona narrant;
Hęreat in fibris fixa sagitta tuis.
Aut lacer in silvis manibus spargare tuorum:
Sparsus ut est Thebis angue creatus avo.
Perque feros montes tauro rapiente traharis:
Ut tracta est conjux imperiosa Lyci.
Quodque suę passa est pellex invita sorori,
Excidat ante pedes lingua resecta tuos.
Conditor ut tardę lęsus cognomine Myrrhę,
Orbis in innumeris inveniare locis.
Inque tuis opifex, vati quod fecit Achęo,
Noxia luminibus spicula condat apis.
Fixus & in duris carparis viscera saxis:
Ut cui Pyrrha sui filia fratris erat.
Ut puer Harpagides referas exempla Thyestæ;
Inque tui cæsus viscera patris eas.

Trun-

Trunca geras sævo mutilatis partibus ense,
  Qualia Mimnermi membra fuisse ferunt.
Utve Syracosio præstricta fauce poetæ,
  Sic animæ laqueo fit via clausa tuæ.
Nudave derepta pateant tua viscera pelle;
  Ut Phrygium cujus nomina flumen habet.
Saxificæ videas infelix ora Medusæ,
  Cephenum multós quæ dedit una neci.
Potniadum morsus subeas, ut Glaucus, equarum:
  Inque maris salias, Glaucus ut alter, aquas.
Utque duobus idem dictis modo nomen habenti,
  Præfocent animæ Gnosia mella viam.
Sollicitoque bibas, Anyti doctissimus olim
  Imperturbato quod bibit ore reus.
Nec tibi, siquid amas, felicius Hæmone cedat;
  Utque sua Macareus, sic potiare tua.
Vel videas, quod jam, cum flammæ cuncta tenerent,
  Hectoreus patria vidit ab arce puer.
Sanguine probra luas, ut avo genitore creatus;
  Per facinus soror est cui sua facta parens.
Ossibus inque tuis teli genus hæreat illud,
  Traditur Icarii quo cecidisse gener.
Utque loquax in equo est elisus guttur acerno,
  Sic tibi claudatur pollice vocis iter.
Aut ut Anaxarchus pila minuaris in alta,
  Jactaque pro solitis frugibus ossa sonent.
Utque patrem Psamathes, condat te Phœbus in ima
  Tartara; quod natę fecerat ille suæ.
Inque tuos ea pestis eat, quam dextra Chorœbi
  Vicit, opem miseris Argolicisque tulit.
Utque nepos Æthræ, Veneris periturus ob iram,
  Exsul ab attonitis excutiaris equis.
Propter opes magnas ut perdidit hospes alumnum;
  Perdat ob exiguas te tuus hospes opes.
Utve ferunt fratres sex cum Damasichthone cæsos;
  Intereat tecum sic genus omne tuum.
Addidit ut fidicen miseris sua funera natis;
  Sic tibi sint vitæ tædia justa tuæ.
Utve soror Pelopis, saxo dureris oborto,
  Et læsus lingua Battus ab ipse sua.
Aera si misso vacuum jaculabere disco;
  Quo puer Oebalides, ictus ab orbe cadas.
Si qua per alternos pulsabitur unda lacertos,

Omnia

Omnis Abydena sit tibi pejor aqua.
Comicus ut mediis periit, dum nabat, in undis;
Et tua sic Stygius strangulet ora liquor.
Aut ubi ventosum superaris naufragus æquor,
Contacta pereas, ut Palinurus, humo.
Utque cothurnatum vatem tutela Dianæ,
Dilanient vigilum te quoque turba canum.
Aut tu Trinacrii salias super ora gigantis,
Plurima qua flammas Sicanis Ætna vomit.
Diripiantque tuos insanis unguibus artus
Strymoniæ matres; Orpheos esse ratæ.
Natus ut Althææ flammis absentibus arsit,
Sic tuus ardescat stipitis igne rogus.
Ut nova Phasiaca compressa est nupta corona,
Utque pater nuptæ, cumque parente domus.
Ut cruor Herculeos abiit diffusus in artus;
Copora pestiferum sic tua virus edat.
Qua sua Penthiden proles est ulta Lycurgum,
Hæc maneat teli te quoque plaga novi.
Utque Milon, robur diducere fissile tentes;
Nec possis captas inde referre manus.
Muneribusque tuis lædaris, ut Icarus; in quem
Intulit armatas ebria turba manus.
Quodque dolore necis patriæ pia filia fecit,
Vincula per laquei fac tibi guttur eant.
Constructoque famem patiaris limine tecti,
Ut legem pœnæ cui dedit ipsa parens.
Illius exemplo violes simulacra Dianæ,
Aulidis à portu qui leve vertit iter.
Naupliadæve modo, ficto pro crimine pœnas
Morte luas; nec te non meruisse juvet.
Æthalion vita spoliavit ut Isidis hospes,
Quem memor à sacris nunc quoque pellit Ion.
Utque Melanthea tenebris à cæde latentem
Prodidit officio luminis orba parens;
Sic tua conjectis fodiantur pectora telis;
Sic precor auxiliis impediare tuis.
Qualis equos pacto, quos fortis agebat Achilles,
Acta Phrygi timido; nox tibi talis eat.
Nec tu quam Rhesus somno meliore fruaris;
Quam comites Rheso tum necis, ante viæ:
Ut quos cum Rutulo morti Rhamnete dederunt
Impiger Hyrtacides, Hyrtacidæque comes.

Clinadæve modo circumdatus ignibus atris
  Membra feras Stygiæ semicremata rati.
Utve Remo muros auso transire recentes,
  Noxia sint capiti rustica tela tuo.
Denique, Sarmaticas inter Geticasque sagittas,
  His precor ut vivas & moriare locis.
Hæc tibi tantisper subito sint missa libello;
  Immemores ne nos esse querare tui.
Pauca quidem, fateor; sed Di dent plura rogatis,
  Multiplicentque suo vota favore mea.
Postmodo plura leges, & nomen habentia verum:
  Et pede quo debent acria bella geri.

FINIS.

